

Bruxelles, 25. studenoga 2021.
(OR. en)

14267/21

SOC 686
EMPL 515
ECOFIN 1129
EDUC 390

PRIJEDLOG

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Za:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, glavni tajnik Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2021) 743 final
Predmet:	PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O ZAPOSŁJAVANJU

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2021) 743 final.

Priloženo: COM(2021) 743 final

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 24.11.2021.
COM(2021) 743 final

**PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O
ZAPOŠLJAVANJU**

Sadržaj

KLJUČNE PORUKE	2
PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA TE SOCIJALNIH KRETANJA I IZAZOVA U EUROPSKOJ UNIJI	24
1.1. Kretanja na tržištu rada.....	24
1.2. Socijalna kretanja	28
1.3. Revidirani pregled socijalnih pokazatelja: pregled izazova povezanih s načelima europskog stupa socijalnih prava	31
1.4. Glavni ciljevi EU-a do 2030.....	39
ZAPOSLTENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA	44
2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom	44
2.1.1. Ključni pokazatelji	44
2.1.2. Odgovor politike	61
2.2. Smjernica br. 6: Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama	69
2.2.1. Ključni pokazatelji	69
2.2.2. Odgovor politike	101
2.3. Smjernica 7. Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga	114
2.3.1. Ključni pokazatelji	114
2.3.2. Odgovor politike	141
2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva	148
2.4.1. Ključni pokazatelji	148
2.4.2. Odgovor politike	169

KLJUČNE PORUKE

U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju koje sastavljaju Europska komisija i Vijeće u skladu s člankom 148. UFEU-a svake se godine prati stanje u području zapošljavanja u Uniji i provedba smjernica za zapošljavanje. U izvješću se pruža godišnji pregled ključnih kretanja u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u Europskoj uniji te najnovijih mjera politike država članica u skladu sa smjernicama za politike zapošljavanja država članica¹. U njemu se utvrđuju i povezana prioritetna područja u kojima treba poduzeti mjere politike. Komisijin prijedlog izvješća dio je jesenskog paketa europskog semestra; konačni tekst donijet će Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača (EPSCO) nakon dijaloga između Komisije i njegovih pripremljenih tijela.

Zajedničko izvješće o zapošljavanju 2022. u većoj je mjeri usmjereno na provedbu europskog stupa socijalnih prava, u skladu s obvezama iz Akcijskog plana iz ožujka 2021. i obvezama čelnika EU-a iz Izjave iz Porta od 8. svibnja. Njegova provedba ojačat će politike Unije usmjerene prema zelenoj, digitalnoj i pravednoj tranziciji i doprinijeti postizanju uzlazne socijalne i gospodarske konvergencije kako bi se odgovorilo na demografske izazove. Doprinijet će i postizanju ciljeva održivog razvoja. Ovim izvješćem osnažuje se praćenje socijalnog stupa, posebice putem tematskih okvira koji obuhvaćaju ključne izazove u trima područjima: jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, pravedni radni uvjeti, socijalna zaštita i uključenost. U izvješće su uključena i tri nova glavna cilja EU-a do 2030. u pogledu radnih mjesta, vještina i smanjenja siromaštva iz Akcijskog plana za provedbu stupa, koje su čelnici EU-a pozdravili na Sastanku na vrhu o socijalnim pitanjima u Portu, a Europsko vijeće u lipnju. EU se obvezao na sljedeće glavne ciljeve EU-a do 2030.:

- najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine trebalo bi biti zaposleno,
- svake bi godine najmanje 60 % osoba u dobi od 25 do 64 godine trebalo sudjelovati u aktivnostima učenja, i
- broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti trebalo bi smanjiti za najmanje 15 milijuna u odnosu na 2019.

U kombinaciji s kohezijskim fondovima, provedbom reformi i ulaganja predviđenih u planovima država članica za oporavak i otpornost promicat će se pravedan, uključiv i održiv oporavak. Mehanizmom za oporavak i otpornost promiče se gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija Unije poboljšanjem otpornosti, pripravnosti za krize, sposobnosti prilagodbe i potencijala država članica za rast. Na taj način Mehanizam doprinosi i provedbi europskog stupa socijalnih prava, pri čemu se pozornost osobito posvećuje rješavanju problema utvrđenih u preporukama za pojedine zemlje². U tom smislu relevantna su sljedeća četiri od šest stupova koji definiraju područje primjene Mehanizma: i. pametan, održiv i uključiv rast; ii. socijalna i teritorijalna kohezija; iii. zdravlje te ekonomska, socijalna i institucionalna otpornost i iv. politike za sljedeću generaciju, djecu i mlade. Kao dio analize odgovora politika, Zajedničko izvješće o zapošljavanju uključuje i izbor mjera koje se podupiru Mehanizmom za oporavak i otpornost i drugim izvorima financiranja na razini EU-

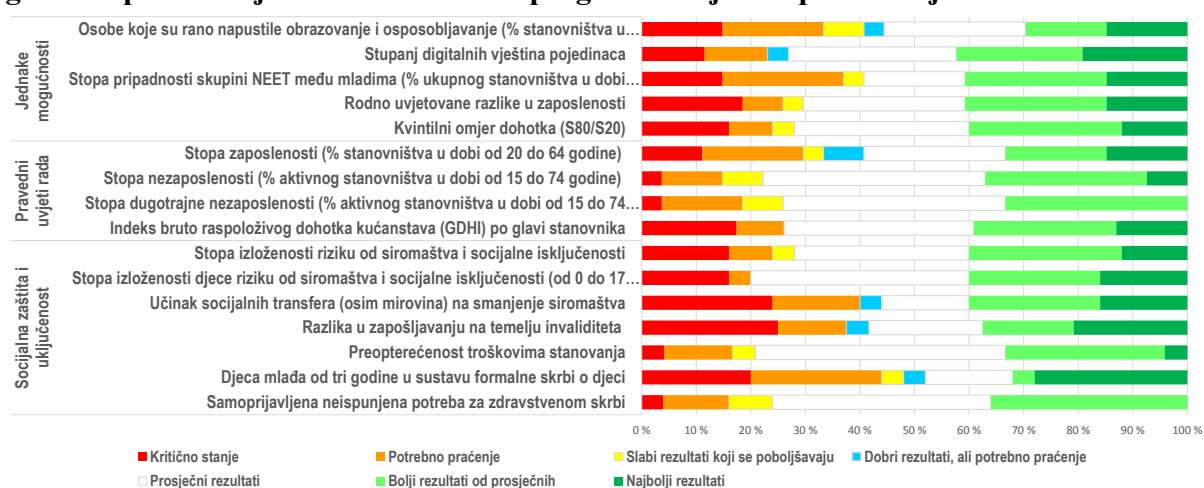
¹ Posljednju verziju smjernica za zapošljavanje donijelo je Vijeće Europske unije u listopadu 2021. (SL L 379, 26.10.2021., str. 1.–5.).

² Članak 4. Uredbe (EU) 2021/241 o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, SL L 57, 18.2.2021., str. 17.

a, uključujući Europski socijalni fond plus, Europski fond za regionalni razvoj i Fond za pravednu tranziciju.

Analiza u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju 2022. temelji se na revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja u kojemu su sveobuhvatnije obuhvaćena načela europskog stupa socijalnih prava. U okviru Akcijskog plana za provedbu stupa socijalnih prava iz ožujka 2021. Komisija je predložila reviziju pregleda socijalnih pokazatelja kako bi se na temelju revidiranog skupa glavnih pokazatelja, koji je EPSCO odobrio u lipnju 2021., omogućilo bolje praćenje stupa. Stoga se u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju 2022. uspješnost država članica ocjenjuje na temelju revidiranog skupa glavnih pokazatelja³. Taj revidirani skup sada uključuje pokazatelje koji omogućuju obuhvaćanje važnih dimenzija kao što su obrazovanje odraslih, integracija osoba s invaliditetom na tržište rada, rizik od siromaštva i socijalne isključenosti djece te preopterećenost troškovima stanovanja. Podaci iz revidiranog pregleda socijalnih pokazatelja, u kombinaciji s analizom podataka i konteksta politika za pojedinu zemlju, omogućuju točnije utvrđivanje ključnih izazova u području zapošljavanja, vještina i socijalnih pitanja u EU-u i državama članicama (vidjeti sliku 1.). Time bi se omogućilo pomnije praćenje socijalnih kretanja i razlika. Savjetodavni odbori Vijeća EPSCO razmotrit će prijedlog Španjolske i Belgije o postupku u slučaju socijalne neravnoteže (SIP) na temelju članka 148. UFEU-a u kontekstu europskog semestra.

Slika 1.: Zapošljavanje, vještine i socijalni izazovi u državama članicama EU-a prema glavnim pokazateljima u revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja

Napomene: 1. podaci za pokazatelj o sudjelovanju odraslih u obrazovanju još nisu dostupni; 2. pokazatelj digitalnih vještina odnosi se na podatke iz 2019.; 3. za neke pokazatelje nedostaju podaci za neke zemlje; legende za sve pokazatelje prikazane su u Prilogu Izvješću.

Utjecaj krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 na tržište rada ublažen je brzim i odlučnim mjerama politike na razini država članica i EU-a. Tržište rada se oporavlja, ali stopa zaposlenosti i ukupni broj odradenih sati još nisu dosegli razine prije krize.⁴ Nakon što je pala na 71,6 % u drugom tromjesečju 2020., stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine djelomično se oporavila na 72,8 % u drugom tromjesečju 2021., što je manje

³ U Akcijskom planu za provedbu stupa socijalnih prava predloženi su i sekundarni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja o kojima se još raspravlja.

⁴ To pokazuje da skraćeno radno vrijeme i programi privremenog otpuštanja i dalje imaju važnu ulogu za mnoge radnike, kao i ograničenja u pogledu otpuštanja koja je nametnulo nekoliko država članica kako bi se održala zaposlenost.

od najviše stope od 73,3 % koja je zabilježena u četvrtom tromjesečju 2019. Iako će gospodarski oporavak omogućiti daljnje otvaranje novih radnih mjesta, povratak na razine zaposlenosti prije krize ne očekuje se prije 2022. U skladu s glavnim ciljem EU-a u pogledu stope zaposlenosti ključni je prioritet postići visoku razinu zaposlenosti do 2030. kako bi se osiguralo da svi mogu u potpunosti sudjelovati u gospodarstvu i društvu te kako bi se smanjio broj ljudi koji su izloženi riziku od siromaštva. Općenito, nezaposlenost se nije povećala u mjeri u kojoj se to moglo očekivati s obzirom na razmjere utjecaja pandemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo. Za to su zaslužne mjere politike država članica, koje su poduzete i uz financijsku potporu EU-a (osobito u okviru Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE)⁵ i mehanizma Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja (REACT -EU)⁶), te, u manjoj mjeri, činjenica da neke osobe, barem privremeno, više nisu aktivno tražile zaposlenje jer je bilo teže pronaći posao.

⁵ Uredba Vijeća (EU) 2020/672 od 19. svibnja 2020.

⁶ Uredba (EU) 2020/2221 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. prosinca 2020.

Tržište rada se oporavlja

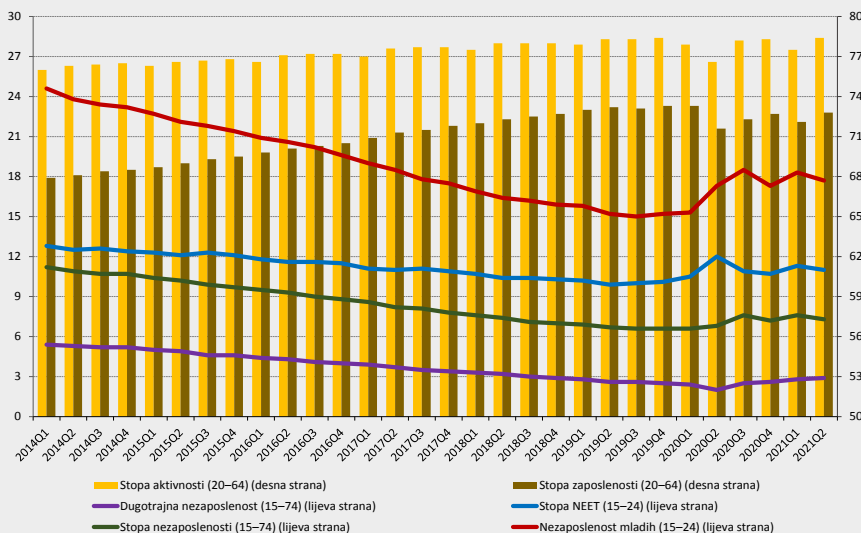
72,8 %
stopa
zaposlenosti u
drugom
tromjesečju 2021.
(1,2 postotna
boda viša nego
godinu ranije)

6,7 %
stopa
nezaposlenosti
u rujnu 2021.
(1 postotni bod
niža nego godinu
ranije)

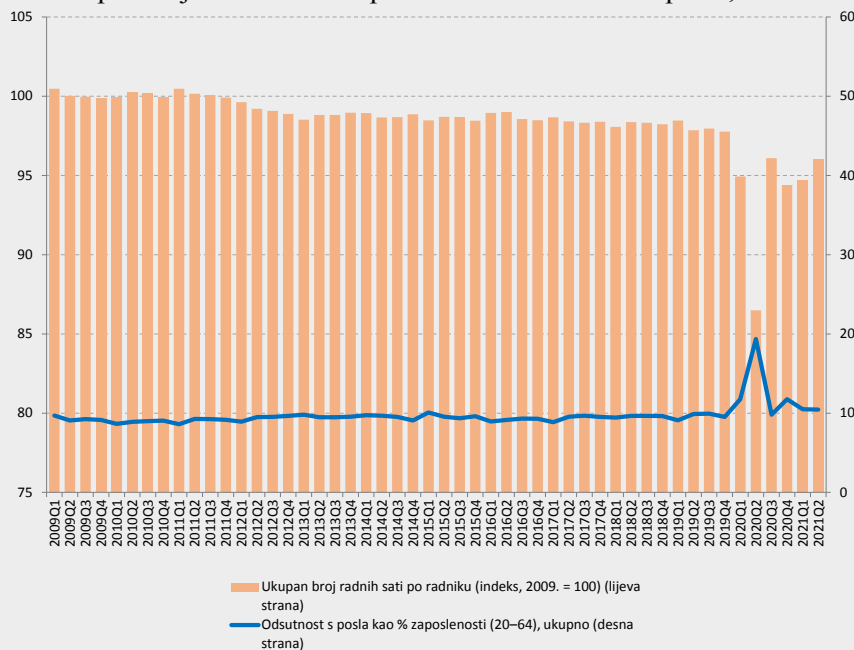
17,4 %
stopa
nezaposlenosti
mladih u
drugom
tromjesečju 2021.
(za 0,6 postotnih
bodova viša u
odnosu na stopu
u drugom
tromjesečju
2020.)

+13,3 %
odrađeni sati
po radniku u
drugom
tromjesečju 2021.
u odnosu na
četvrto
tromjesečje 2020.
(unatoč
povećanju, ta je
razina za 2,7 %
niža nego u
drugom
tromjesečju
2019.)

Stope aktivnosti i nezaposlenosti te udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih u EU-27, %

Ukupni broj odrađenih sati po radniku i odsutnosti s posla, EU-27

Napomena: Prekid u nizu tromjesečnih stopa nezaposlenosti od prvog tromjesečja 2021. Izvor: Baza podataka Eurostata [lune_rt_q], [lune_ltu_q] i anketa o radnoj snazi [lfsi_emp_q], [lfsi_argan], [lfsi_neet_q]. Podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni.

Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 zaustavila je pozitivan trend kretanja stope aktivnosti zabilježen posljednjih godina. Stopa aktivnosti u EU-27 u skupini osoba u dobi od 20 do 64 godine neznatno se smanjila zbog pandemije te se već vratila na razinu prije krize na tromjesečnoj osnovi. To je u velikoj mjeri posljedica sudjelovanja žena i osoba iz skupine u dobi od 55 do 64 godine na tržištu rada. Međutim, kad je riječ o apsolutnim vrijednostima, broj radno sposobnih stanovnika EU-a smanjuje se tijekom posljednjeg desetljeća, što utječe i na sve veći nedostatak radne snage. U tom su kontekstu važne politike kojima se omogućuje uključivanje većeg broja ljudi na tržište rada te dulji i zdraviji radni vijek i kojima se poboljšava produktivnost u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju. Poboljšanje radnih uvjeta i njihova bolja prilagodba potrebama radnika koje se mijenjaju tijekom njihova života imalo bi pozitivan učinak na ponudu radne snage, čime bi se mogle postići veće stope zaposlenosti.

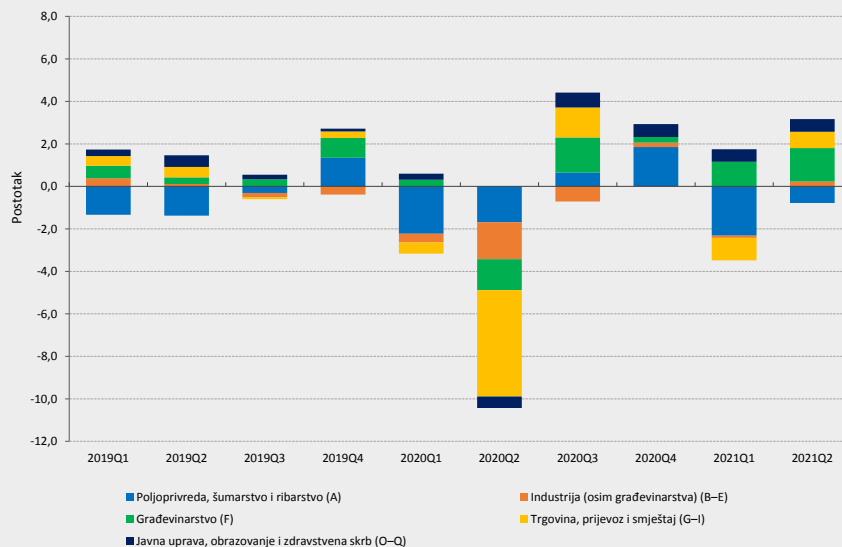
Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 na različite je načine utjecala na različite sektore i vrste radnika

Najviše stope rasta zaposlenosti od drugog tromjesečja 2020. zabilježene su u građevinarstvu, javnoj upravi i IKT-djelatnostima

Najniže stope rasta zaposlenosti od drugog tromjesečja 2020. zabilježene su u trgovini na veliko i malo, sektorima umjetnosti i zabave te poljoprivredi

1,6 milijuna manje zaposlenika (u dobi od 20–64 godine) **koji rade na ugovor na određeno vrijeme** u drugom tromjesečju 2021. u odnosu na drugo tromjesečje 2019.

Promjene u stopama zaposlenosti prema gospodarskoj djelatnosti (nacionalni koncept, sezonski prilagođeni i kalendarski usklađeni podaci), EU-27

Izvor: Baza podataka Eurostata [tec00109]. Napomena: * djelatnosti NACE Rev. 2.

Tijekom oporavka gospodarstva od šoka uzrokovano pandemijom bolesti COVID-19 vjerojatno neće biti vraćena sva radna mjesta i stoga potpora za prelazak s jednog radnog mjesta na drugo postaje osobito važna. Od drugog tromjesečja 2020. najviše stope rasta zaposlenosti zabilježene su u građevinarstvu, javnoj upravi i IKT-djelatnostima, a

najniže u trgovini na veliko i malo, sektorima umjetnosti i zabave te poljoprivredi. Za neka pogođena poduzeća pandemija će biti samo prolazni šok. U drugim poduzećima pandemija može dovesti do dubokih promjena u poslovnim modelima, djelomično zbog promijenjenih preferencija potrošača (na primjer, zbog šire upotrebe e-trgovine), te u organizaciji i radnim praksama poduzeća (među ostalim zbog digitalizacije i poticanja održivijih načina proizvodnje). U tom smislu neki zadaci mogu postati suvišni, što će zahtijevati restrukturiranje radnih metoda te broja radnika ili radnih sati i veću potrebu za time da tvorcima politika i poduzeća podupiru prelazak s jednog radnog mjesta na drugo u skladu s Preporukom Komisije o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju (EASE). Oporavak je i prilika za usmjeravanje prema održivijem socioekonomskom sustavu na temelju novih poslovnih modela i utvrđivanja širih mogućih učinaka u pogledu vrste poslova koji se nude i potrebnih vještina. Kako bi se riješio problem nedostatka radne snage, povećala produktivnost, razina plaća i socijalna kohezija te olakšala zelena i digitalna tranzicija, potrebna je brza preraspodjela radne snage potpomognuta učinkovitim aktivnim politikama tržišta rada i mjerama usavršavanja i prekvalifikacije. Programi skraćenog radnog vremena mogu u tome imati korisnu ulogu kao čimbenik olakšavanja i podupiranja procesa restrukturiranja. Takvi programi trebali bi ostati dio alata politike i nakon krize i biti prenamijenjeni za pružanje pomoći u modernizaciji gospodarstva (na primjer, u okviru povezanih mjera razvoja vještina) bez odgađanja strukturnih prilagodbi.

Kriza je istaknula da su mladi u teškoj situaciji kad je riječ o uključivanju na tržište rada

13,7 %

mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (dobna skupina od 15 do 29 godina) u 2020.

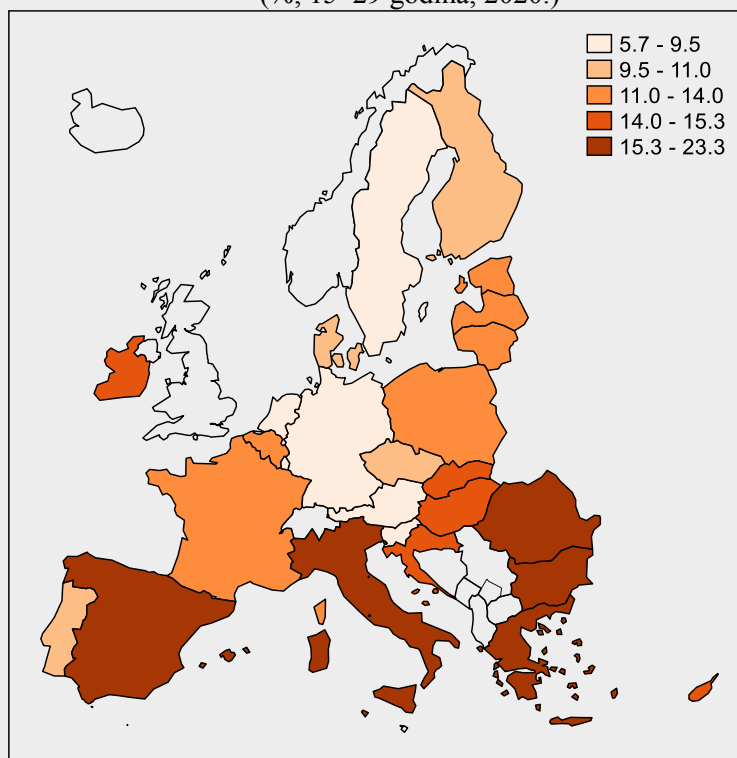
+1,3 postotna

boda stopa nezaposlenosti mladih između 2019. i 2020.

Dvostruko više

mladih koji su nesvojevoljno zaposleni na određeno vrijeme nego osoba u dobi od 25 do 64 godine

Mladi koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih
(%, 15–29 godina, 2020.)

Napomena: Neke upravne jedinice na otocima i u najudaljenijim regijama nisu zastupljene. Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [edat_lise_35]. © EuroGeographics za administrativne granice.

Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 snažnije je utjecala na mlade, posebno na one koji su se nedavno zaposlili, što zahtijeva brze i odlučne mjere politike. Stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 24 godine) u EU-u pokazala je početne znakove oporavka do sredine 2021., ali je u drugom tromjesečju 2021. i dalje iznosila 17,4 %, što je gotovo trostruko više u odnosu na stopu nezaposlenosti stanovništva u dobi od 25 do 74 godine. Šok uzrokovan pandemijom bolesti COVID-19 preokrenuo je šestogodišnji trend smanjenja broja mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), djelomično kao posljedica nesigurnog položaja mladih na tržištu rada. To zahtijeva odlučne mjere politike kako bi se spriječili rizici od dugoročnih negativnih učinaka na njihovu dobrobit i izgleda za karijeru. Smanjenje broja mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih jedan je od komplementarnih ciljeva EU-a koje je Europska komisija utvrdila u Akcijskom planu za provedbu stupa socijalnih prava. Ojačanom Garancijom za mlade osnažuju se mjere kojima se mladima osigurava kvalitetno zaposlenje, nastavak obrazovanja, naukovanje ili pripravništvo

u roku od četiri mjeseca od gubitka radnog mjesta ili prestanka formalnog obrazovanja⁷. Inicijativa ALMA (*Aim, Learn, Master, Achieve*)⁸ pomoći će mladima u nepovoljnom položaju koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih da steknu profesionalno iskustvo u inozemstvu, pri čemu će imati i potrebnu socijalnu potporu, kako bi se integrirali u sustav obrazovanja ili strukovnog osposobljavanja ili kako bi dobili kvalitetno zaposlenje.

S obzirom na neravnomjeran utjecaj krize na različite skupine radnika, važno je provesti prilagođene aktivne politike tržišta rada kako bi se osigurao uključiv oporavak. Radnici u nestandardnim oblicima zaposlenja teško su pogođeni, osobito radnici u državama članicama s većim udjelom zaposlenja na određeno vrijeme koji su zaposleni na ugovor na određeno vrijeme⁹. Osobe koje nisu rođene u EU-u u većoj su mjeri gubile zaposlenje nego osobe koje su rođene u EU-u. Osim toga, znatan potencijal za povećanje zaposlenosti postoji među osobama s invaliditetom: razlika između stope zaposlenosti osoba s invaliditetom i ostalih osoba u EU-u iznosila je 24,5 postotnih bodova u 2020.

Pandemija je dodatno istaknula dugogodišnje izazove u pogledu sudjelovanja žena na tržištu rada. Iako podaci ne ukazuju na snažniji negativan utjecaj na stope zaposlenosti žena u odnosu na stope zaposlenosti muškaraca, u razdoblju ograničenja kretanja žene su doživjele veće smanjenje radnog vremena od muškaraca. Iza takvih kretanja kriju se razlike u zastupljenosti žena i muškaraca u sektorima i zanimanjima pogođenima krizom, rodne razlike u korištenju rada na daljinu i činjenica da su žene preuzele veću odgovornost za skrb. Nadalje, neudane žene koje su samohrane majke u većoj su mjeri gubile zaposlenje tijekom krize nego neudane žene bez djece. To pokazuje da su za povećanje sudjelovanja žena na tržištu rada važne usluge skrbi o djeci i dugotrajne skrbi. Isto tako, u tom se smislu Direktivom o ravnoteži profesionalnog i privatnog života, koju države članice trebaju prenijeti do 2. kolovoza 2022.¹⁰, nastoji osigurati da muškarci i žene imaju jednak pristup mogućnostima dopusta, kao i uravnoteženo korištenje tih mogućnosti. Time će se roditeljima ili radnicima s funkcionalno ovisnim članovima obitelji omogućiti bolja ravnoteža između obveza skrbi i poslovnih obveza. Istodobno značajke poreznih sustava u brojnim državama članicama i dalje odvrćaju osobe koje ostvaruju drugi dohodak u kućanstvu od sudjelovanja na tržištu rada (najčešće su to žene).

⁷ [Preporuka Vijeća](#) od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade 2020/C 372/01, SL C 372, 4.11.2020., str. 1.

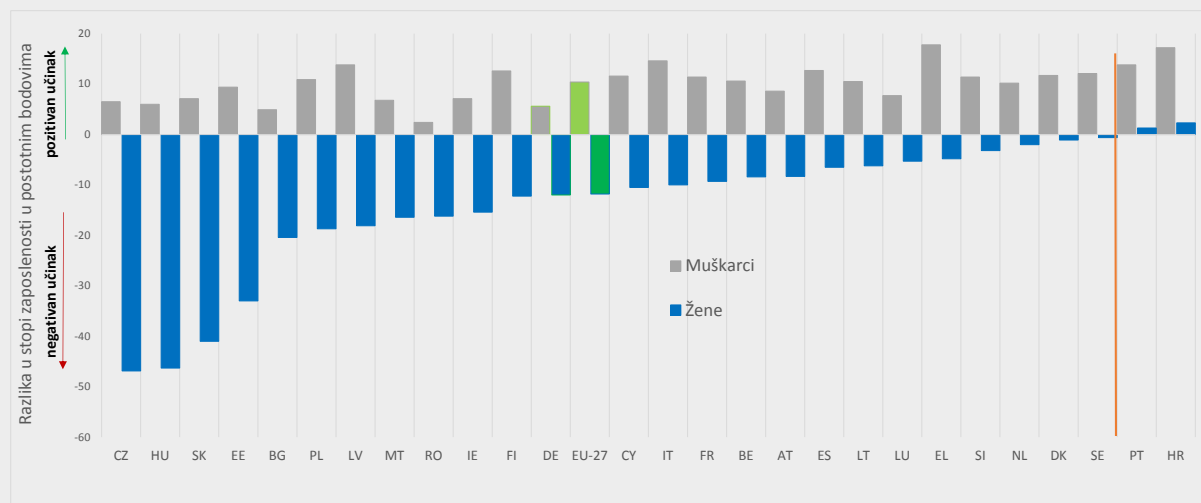
⁸ Više informacija dostupno je na: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenost – Europska komisija \(europa.eu\)](#)

⁹ Takvi zaposlenici često su slabo obuhvaćeni sustavom primanja naknada u zamjenu za dohodak, iako su mnoge vlade nastojale hitnim mjerama smanjiti ili otkloniti te nedostatke. [Preporukom Vijeća 2019/C 387/01 od 8. studenoga 2019.](#) o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti (SL C 387, 15.11.2019., str. 1.) nastoji se osnažiti njihov položaj.

¹⁰ [Direktiva \(EU\) 2019/1158](#) Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU.

Na tržištu rada i dalje postoje velike rodne razlike

Razlike u stopi zaposlenosti između osoba koje imaju i osoba koje nemaju djecu mlađu od 6 godina u 2020. (u postotnim bodovima, prema spolu, dob 25–49 godina)

Stopa zaposlenosti žena s malom djecom u EU-u niža je za **11,8 postotnih bodova** od stope zaposlenosti žena bez djece

U većoj se mjeri smanjio broj odrađenih sati žena, često zbog obveza skrbi (za 6,1 bod u odnosu na 4,3 boda kod muškaraca)

Velike razlike u korištenju usluga skrbi za djecu među državama članicama

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfst_hheredch].

Iako postoji potencijal za povećanje zaposlenosti među određenim skupinama, sve veći nedostatak radne snage u mnogim državama članicama ukazuje na ključnu važnost opće potrebe za usavršavanjem i prekvalifikacijom. Smanjenje gospodarske aktivnosti izazvano pandemijom bolesti COVID-19 dovelo je do smanjenja nedostatka radne snage u gotovo svim državama članicama. U 2021., nakon ublažavanja mjera ograničenja kretanja i postupnog gospodarskog oporavka, broj slobodnih radnih mjesta ponovno je počeo rasti u većini država članica. U sektorima kao što su građevinarstvo, zdravstvena skrb i dugotrajna skrb te u sektoru informacijskih i komunikacijskih tehnologija zabilježen je najveći nedostatak radne snage, koji je, među ostalim, uzrokovan višegodišnjim problemom nedostatka vještina. Kao posljedica zelene i digitalne tranzicije, veća potražnja za radnom snagom može se očekivati i u sektorima koji se odnose na energiju iz obnovljivih izvora, građevinarstvo, poljoprivredu i šumarstvo, uglavnom u skupini srednje zahtjevnih vještina.

Istodobno s oporavkom gospodarstva raste i nedostatak radne snage

2,1 %

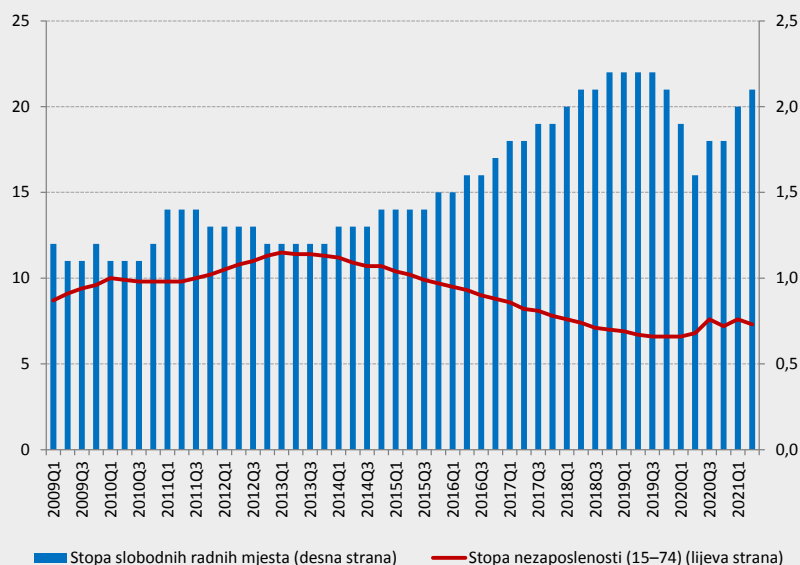
**stopa
slobodnih
radnih
mjesta** u

drugom
tromjesečju
2021.,
0,5 postotnih
bodova više
nego u drugom
tromjesečju
2020. i samo
0,1 postotni bod
niža nego u
drugom
tromjesečju
2019.

Dugotrajni
**nedostaci
vještina**

potiču kretanja
u građevinskom
sektoru, sektoru
zdravstvene
skrbi i
dugotrajne skrbi
i sektoru
informatičkih i
komunikacijski
h tehnologija

Stopa slobodnih radnih mjesta i stopa nezaposlenosti (15–74 godine)
u EU-27

Napomena: djelatnosti NACE Rev. 2 B–S. Stopa nezaposlenosti, tromjesečni podaci, sezonsko prilagođeni podaci. Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [jvs_q_nace2] i [une_rt_q]

Posao ne osigurava uvijek prihod za dostojanstven život. Siromaštvo unatoč zaposlenju u EU-27 povećalo se s 8,5 % u 2010. na 9 % u 2019. Radnici koji rade na ugovor na određeno vrijeme općenito su izloženi mnogo većem riziku od siromaštva unatoč zaposlenju nego radnici koji rade na ugovor ne određeno vrijeme (16,2 % u usporedbi s 5,9 %), kao i niskokvalificirani radnici u odnosu na visokokvalificirane radnike (19 % u usporedbi s 4,9 %). Osim toga, radnici koji nisu rođeni u EU-u u većoj su mjeri izloženi siromaštvu unatoč zaposlenju nego radnici koji su rođeni u EU-u. Unatoč nedavnim povećanjima minimalne plaće u mnogim državama članicama, zakonom propisane minimalne plaće često su i dalje niske u usporedbi s drugim plaćama u gospodarstvu. U skladu s Komisijinim

Prijedlogom direktive o primjerenim minimalnim plaćama¹¹ kolektivno pregovaranje ima ključnu ulogu u postizanju zaštite koju pruža primjerena minimalna plaća u cijeloj Uniji.

Zaposlenost na određeno vrijeme smanjuje se od početka pandemije, što je odraz većeg gubitka zaposlenja na određeno nego na neodređeno vrijeme, iako je i dalje znatna u nekoliko država članica. Ugovori na određeno vrijeme i dalje su osobito rašireni među ženama, mladima i zaposlenicima koji nisu rođeni u EU-u. Ugovori na određeno vrijeme, koji služe kao „odskočna daska” za dobivanje trajnijih zaposlenja, ključni su za poboljšanje ukupne kvalitete radnih mjesta. U nekim državama članicama prvi razlog zbog kojeg radnici rade na ugovor na određeno vrijeme i dalje je činjenica da teško mogu pronaći stalno zaposlenje. Radnici koji nesvojevoljno rade na ugovor na određeno vrijeme često su manje zadovoljni poslom, što može utjecati na njihov učinak i stjecanje vještina. Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u EU-u smanjio se 2020. u odnosu na prethodnu godinu, ali nesvojevoljni rad u nepunom radnom vremenu i dalje čini velik udio u postotku zaposlenih.

Nagli znatan porast rada na daljinu pokazao je i prednosti i izazove povezane s radom na daljinu. Tijekom zdravstvene krize rad na daljinu za mnoga se poduzeća pokazao važnim u osiguravanju kontinuiteta poslovanja i zaštite zdravlja zaposlenika. U normalnim okolnostima takav način rada omogućuje i smanjenje vremena potrebnog za putovanje na posao, veću fleksibilnost i mogućnosti za postizanje ravnoteže između profesionalnog i privatnog života za zaposlenike te bolju učinkovitost i produktivnost za poduzeća. Međutim, zbog rada na daljinu postojeće granice između profesionalnog i privatnog života ponekad mogu postati nejasne, što u određenim slučajevima može dovesti do većeg intenziteta rada te teškoća u osiguravanju zastupljenosti na kolektivnoj razini i sudjelovanju u donošenju odluka i osposobljavanju na radnom mjestu. Digitalne tehnologije omogućile su povećanje rada na daljinu i bolju usklađenost između potražnje i ponude radne snage, ali su istodobno izazov za određene skupine, posebice za niskokvalificirane osobe ili osobe starije dobi, kad je riječ o mogućnosti da potpuno sudjeluju na tržištu rada i u društvu. S druge strane, to može povećati rizike od digitalnog jaza, isključenosti s tržišta rada i socijalne isključenosti i stoga je važno osigurati da svi steknu digitalne vještine koje su im potrebne kako bi imali koristi od digitalne tranzicije.

Pandemija je ubrzala postojeće trendove u digitalizaciji, uključujući poticanje rada putem platformi, što zahtijeva mjere politike za upravljanje povezanim preobrazbama – posebice u pogledu radnih uvjeta i pristupa socijalnoj zaštiti. Digitalne tehnologije donose nove načine učenja i rada te nove mogućnosti za poduzeća i potrošače. Stvaraju prilike za zapošljavanje na tržištu rada i mogu doprinijeti boljem usklađivanju poslodavaca i zaposlenika. Međutim, mogu dovesti i do rizika za postojeća radna mjesta i kvalitetu zaposlenja, posebno na rutinskim i niskokvalificiranim radnim mjestima. Usporedo s preusmjeravanjem rada prema zanimanjima koja zahtijevaju digitalne vještine može doći i do preusmjeravanja prema zanimanjima koja su povezana s gospodarstvom na digitalnim radnim platformama. Potražnja za radnom snagom na internetu brzo je rasla tijekom pandemije (prihodi od takvog načina rada povećali su se pet puta u posljednjih pet godina), što sve više ističe važnost pojašnjavanja pravnog statusa i poboljšanja uvjeta za radnike na takvim platformama.

¹¹ Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji, [COM\(2020\) 682 final](#).

U nekoliko država članica rad u nepunom radnom vremenu i nestandardni oblici radnih odnosa u znatnoj su mjeri nesvojevoljni

13,3 %
zaposlenih na
ugovore na
određeno vrijeme
u EU-u 2020.

(1,5 postotnih
bodova manje nego
2019.; 15–64
godine)

Među njima je

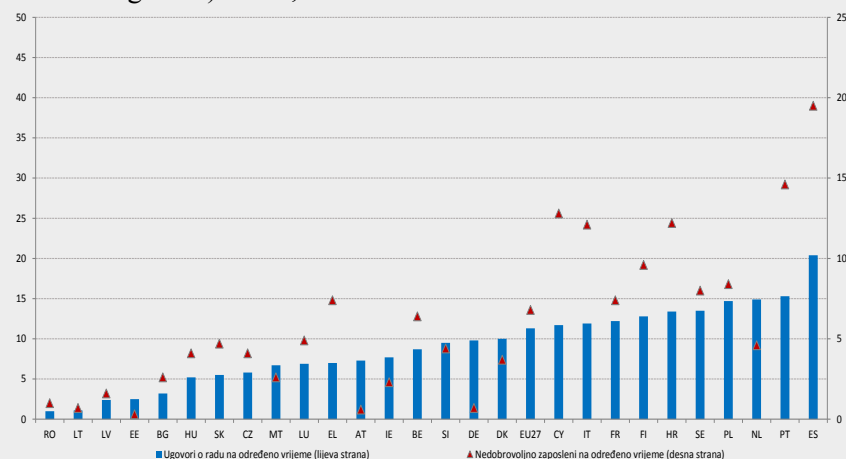
6,8 %
radnika koji su
nesvojevoljno
zaposleni na
određeno
vrijeme,

a u tome
prevladavaju mladi

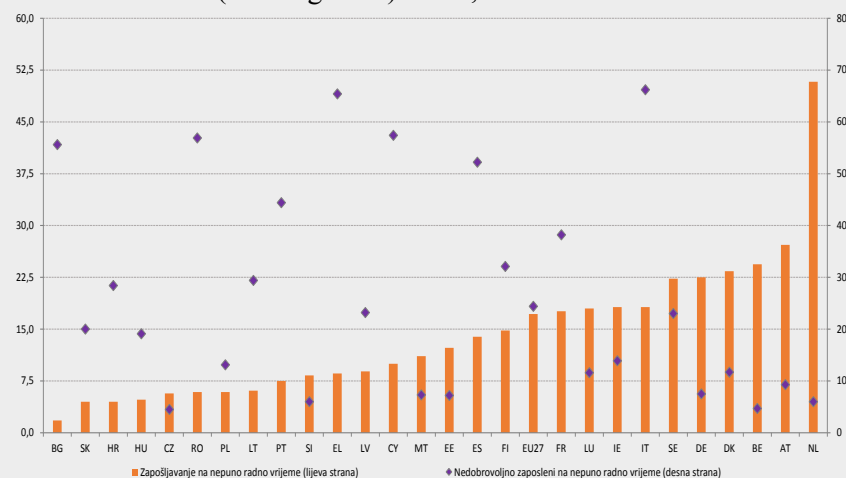
17,2 %
zaposlenih osoba
u nepunom
radnom vremenu
u EU-u 2020.
(1,2 postotna boda
manje nego 2019.)

25 %
osoba koje
nesvojevoljno
rade u nepunom
radnom vremenu
u EU-u 2020.

Ugovori na određeno vrijeme kao postotak ukupne zaposlenosti (15–64 godine) 2020. Nesvojevoljno zaposlenje na određeno vrijeme (u dobi od 15–64 godine) 2020., EU-27

Ugovori o radu u nepunom radnom vremenu kao postotak ukupne zaposlenosti (15–64 godine) 2020. Nesvojevoljan rad u nepunom radnom vremenu (15–64 godine) 2020., EU-27

Izvor: Baza podataka Eurostata [tesem190] i anketa o radnoj snazi [lfsi_pt_al, [lfsa_eppgai] i [lfsa_etpgan].

Prelazak na zeleno gospodarstvo i obveza postizanja klimatske neutralnosti do 2050. jedinstvena su prilika da se gospodarstvo EU-a ponovno pokrene i pritom postane održivo, uključivo i otporno. Pod uvjetom da se uspostave odgovarajuće popratne politike, prelazak na klimatsku neutralnost mogao bi stvoriti do milijun dodatnih radnih mjesta do 2030., a očekuje se da će se učinci razlikovati u različitim zanimanjima, sektorima i regijama. Radna mjesta uglavnom će se stvarati u skupini srednje zahtjevnih vještina, čime se može pomoći u ublažavanju trendova polarizacije tržišta rada. Međutim, zelena tranzicija neće jednako utjecati na sve Europljane te će na neke imati negativan učinak u smislu gubitka radnih mjesta i restrukturiranja u određenim sektorima (osobito u sektorima vađenja resursa i

energetski vrlo intenzivnim sektorima) te sve većeg pritiska na dohotke kućanstava. Isto tako, na postojećim radnim mjestima u mnogim sektorima zahtijevat će se učenje komplementarnih vještina za potporu zelenoj tranziciji. Te promjene mogu biti zahtjevnije, posebno za najranjivije skupine i neke regije, osobito regije koje su pogođene industrijskom tranzicijom ili promjenama u obrascima potrošnje i rudarske regije. Istodobno, mnoge aktivnosti koje su povezane s prelaskom na kružno gospodarstvo mogle bi uvelike doprinijeti socijalnom gospodarstvu i stvaranju lokalnih radnih mjesta. Usavršavanje, prekvalifikacija i potpora pri prelasku s jednog radnog mjesta na drugo bit će ključni za prevladavanje tih izazova. Time se ljudima mogu pružiti odgovarajuće vještine te se može potaknuti brza preraspodjela rada koja doprinosi povećanju učinkovitosti, produktivnosti i plaća. Kako je najavljeno u Programu vještina za Europu, pojačat će se aktivnosti praćenja ekologizacije zanimanja i utvrđivanja vrste prilagodbe vještina potrebnih u određenim zanimanjima i sektorima.

Energetsko siromaštvo sve je zastupljeniji oblik siromaštva koji zahtijeva ciljne mjere.

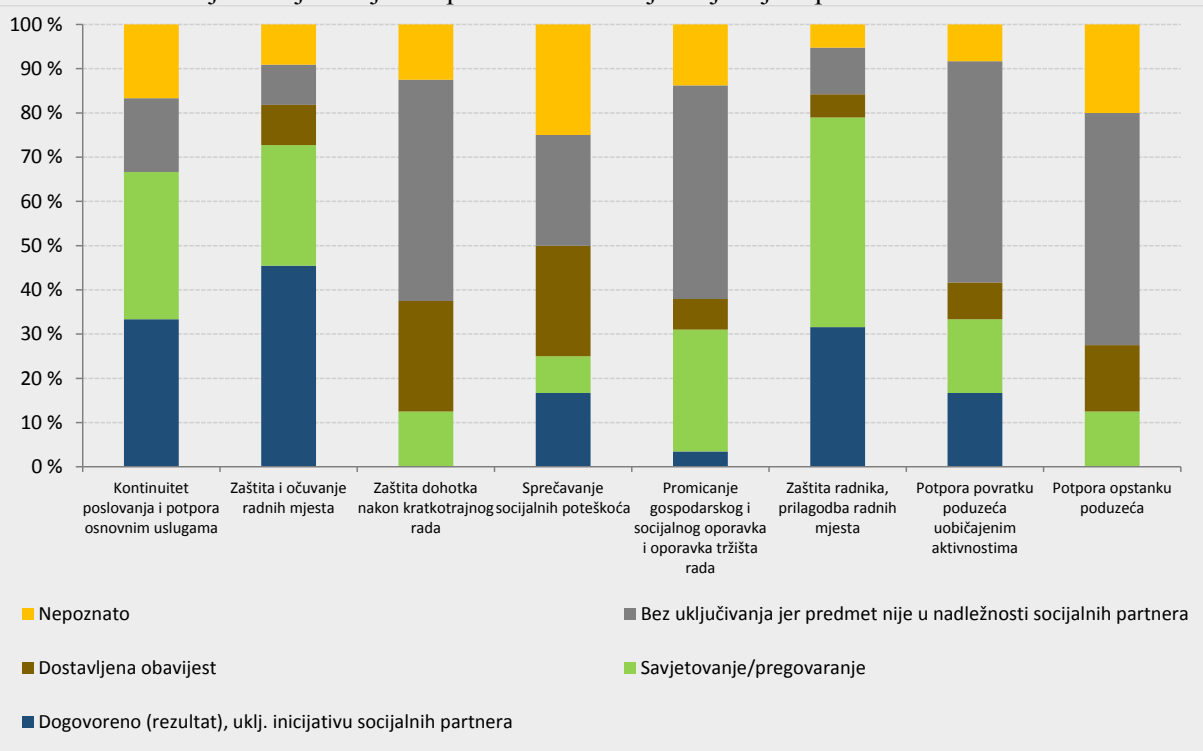
Energetsko siromaštvo danas pogađa do 34 milijuna ljudi u EU-u, pri čemu otprilike petina osoba s dohotkom nižim od praga siromaštva ne može održavati svoj dom dovoljno toplim. U listopadu 2021. Komisija je donijela Komunikaciju o suočavanju s rastom cijena energije¹², u kojoj je istaknuto da su pravedni sustavi poreznih olakšica, ciljne mjere potpore dohotku i politike uključive obnove ključni alati za ublažavanje energetskog siromaštva i neposrednih učinaka nedavnog povećanja cijena. Socijalno pravedna zelena tranzicija zahtijeva popratne mjere za zapošljavanje, stjecanje vještina i socijalne politike radi suočavanja s tim izazovom. Komisija namjerava predložiti Preporuku Vijeća o razmatranju socijalnih i radnih aspekata klimatske tranzicije u prosincu 2021.

Kvalitetna i učinkovita uključenost socijalnih partnera preduvjet je za dobro funkcioniranje europskog socijalnog tržišnog gospodarstva, čime se osiguravaju održiviji i uključiviji rezultati politika. Više od polovine svih mjera u domeni aktivnih politika tržišta rada i zaštite dohotka donesenih od izbijanja pandemije poduzeto je u dogovoru s organizacijama socijalnih partnera ili nakon pregovora s njima. U smjernicama za zapošljavanje države članice pozivaju se da osiguraju pravodobno i smisleno uključivanje socijalnih partnera u osmišljavanje i provedbu reformi i politika u području zapošljavanja te socijalnih i, prema potrebi, gospodarskih pitanja, što uključuje potporu njihovu povećanom kapacitetu. U skladu s nacionalnim praksama i institucionalnim okvirima cilj uključivanja socijalnih partnera na svim razinama jest osmisliti bolje reforme i u većoj mjeri preuzeti odgovornost za njih. Kvaliteta uključenosti socijalnih partnera u nacionalne politike zapošljavanja i socijalne politike općenito je ostala stabilna ili se neznatno poboljšala tijekom proteklih godina, ali se još uvijek znatno razlikuje među državama članicama. U tom je pogledu važno i neophodno i uključivanje organizacija civilnog društva. To je osobito važno jer je potreban čvrst konsenzus kako bi se osigurali snažan oporavak i potpora zelenoj i digitalnoj tranziciji. Odgovarajuća uključenost socijalnih partnera i organizacija civilnog društva u provedbu planova oporavka i otpornosti bit će važna za osiguravanje uspješne provedbe planiranih mjera u budućnosti.

¹² Komunikacija Komisije „Paket mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije”, [COM \(2021\) 660 final](#)

Socijalni partneri imali su ključnu ulogu u strategiji oporavka od krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19

Oblik uključivanja socijalnih partnera u osmišljavanje mjera politike donesenih 2021.

Više od polovine svih mjera za kontinuitet poslovanja, zaštitu i očuvanje radnih mjesta, prilagodbu radnih mjesta i zaštitu dohotka donesenih 2021. poduzeto je u dogovoru sa socijalnim partnerima ili nakon pregovora s njima

Kvaliteta uključenosti znatno se razlikuje među državama članicama

Napomene: Grafikon obuhvaća 184 slučaja zakona ili preporuka i tripartitnih sporazuma u razdoblju od 1. siječnja 2021. do 13. rujna 2021. Izvor: Eurofound (2021.), baza podataka COVID-19 EU PolicyWatch.

I dalje postoji velika međusobna povezanost ishoda obrazovanja i socioekonomskog podrijetla. Sustavi obrazovanja i osposobljavanja država članica pod velikim su pritiskom zbog krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19. Udio osoba koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje nastavio se smanjivati tijekom pandemije, iako sporijim tempom, te se i dalje znatno razlikuje među zemljama. Prve studije i istraživanja u državama članicama ukazuju na znatan gubitak u stjecanju znanja učenjem tijekom pandemije, pri čemu su posebno pogođeni učenici nižeg socioekonomskog statusa ili učenici migrantskog podrijetla koji dolaze iz zemalja izvan EU-a. Osim nejednakog pristupa digitalnom obrazovanju putem interneta, njihovo je obrazovanje otežavalo, na primjer, manje poticajno okruženje za učenje kod kuće. Neovisno o pandemiji, socioekonomski status ili migrantsko podrijetlo učenika snažan je prediktor i njihove razine posjedovanja digitalnih vještina. Kad je riječ o osnovnim vještinama, nakon određenog napretka u prošlosti udio 15-godišnjaka sa slabim rezultatima ponovno je u porastu. To ukazuje na važnost pružanja kvalitetnog obrazovanja od najranije dobi. Unatoč povećanju stope tercijarnog obrazovanja, socijalne razlike u sudjelovanju u

tercijarnom obrazovanju uglavnom postoje kroz više generacija u većini država članica. Isto tako, postojeće neusklađenosti vještina ukazuju na potrebu za većom relevantnošću obrazovanja za tržište rada i daljnjim povećanjem sudjelovanja u tercijarnom obrazovanju, posebno u sektorima za kojima raste potražnja, kao što su informacijska i komunikacijska tehnologija (IKT) te znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika (STEM). Kako bi se svima pružile jednake mogućnosti, ključno je spriječiti i smanjiti nejednakosti u ishodima obrazovanja povezanim sa socioekonomskim statusom ili migrantskim podrijetlom, što će povoljno utjecati na razinu pojedinačnih vještina i potencijal rasta gospodarstva.

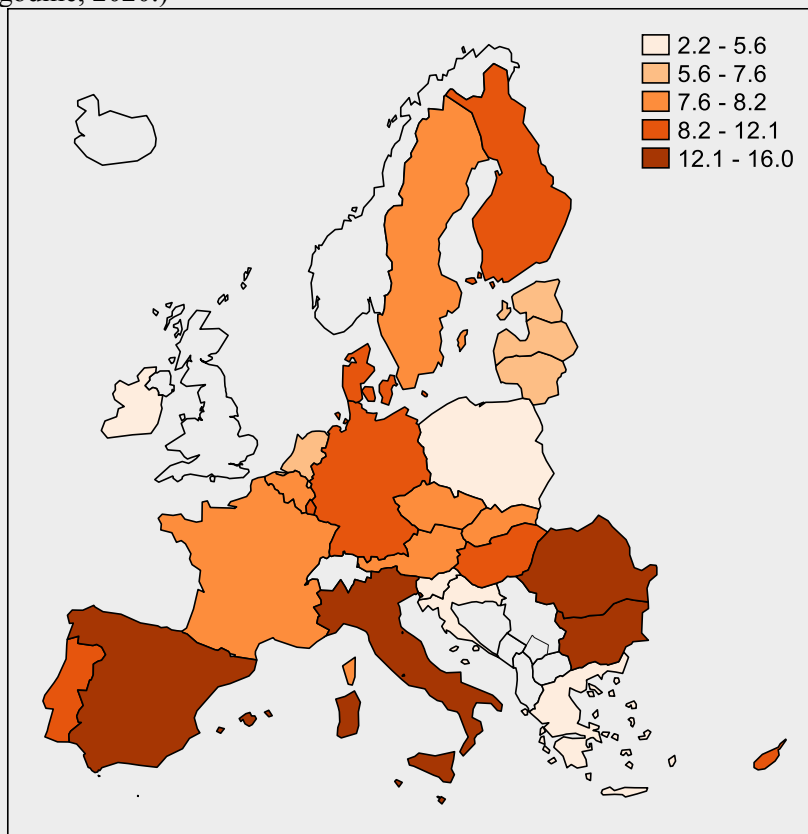
Obrazovne nejednakosti mogu odrediti različite početne pozicije na tržištu rada, kao i izgleda za karijeru

Razlika od 26,6 postotnih bodova u vještinama čitanja između učenika u donjoj i gornjoj četvrtini indeksa gospodarskog, društvenog i kulturnog statusa

Socioekonomski status ili migrantsko podrijetlo učenika snažan je prediktor njihove razine posjedovanja digitalnih vještina

Za mlade koji su rođeni izvan EU-a postoji gotovo tri puta veća vjerojatnost da će napustiti školovanje

Rano napuštanje obrazovanja i osposobljavanja (u dobi od 18 do 24 godine, 2020.)

Napomena: Neke upravne jedinice na otocima i u najudaljenijim regijama nisu zastupljene. Izvor: Eurostat LFS EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics za administrativne granice.

Razvoj vještina odraslih, koji se uvelike razlikuje među zemljama i na koji je pandemija snažno utjecala, i dalje nije standardna praksa u EU-u; u okviru glavnog cilja EU-a do 2030. podupirat će se daljnja nastojanja u pogledu te dimenzije. Najveći izazov i dalje je osigurati da radna snaga posjeduje vještine za tržišta rada budućnosti. Predviđanja u području

vještina ukazuju na promjenu profila vještina na tržištu rada u kontekstu brzih tehnoloških promjena, među ostalim i zbog zelene i digitalne tranzicije te daljnjeg smanjenja radnih mjesta za niskokvalificirane radnike. Zbog toga postoji hitna potreba za usavršavanjem i prekvalifikacijom. S obzirom na to, glavni cilj EU-a u pogledu obrazovanja odraslih (tijekom prethodne godine) jest postići stopu od 60 % u odnosu na stopu od 37,4 % iz 2016. Stopa sudjelovanja niskokvalificiranih osoba i migranata u obrazovanju odraslih i dalje je znatno ispod prosjeka. Kako bi se povećala stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih, potrebno je osigurati integrirani pristup kojim bi se omogućilo sustavno otklanjanje različitih prepreka, među ostalim s pomoću znanja o vještinama i predviđanja u partnerstvu s relevantnim dionicima. To podrazumijeva kombiniranje financijske potpore za izravne troškove, primjerice na temelju pojedinačnih prava na osposobljavanje, s plaćenim dopustom za osposobljavanje i uslugama profesionalnog usmjeravanja te pregled mogućnosti za osposobljavanje osigurane kvalitete i informacije o provjeri i potvrdi vještina.

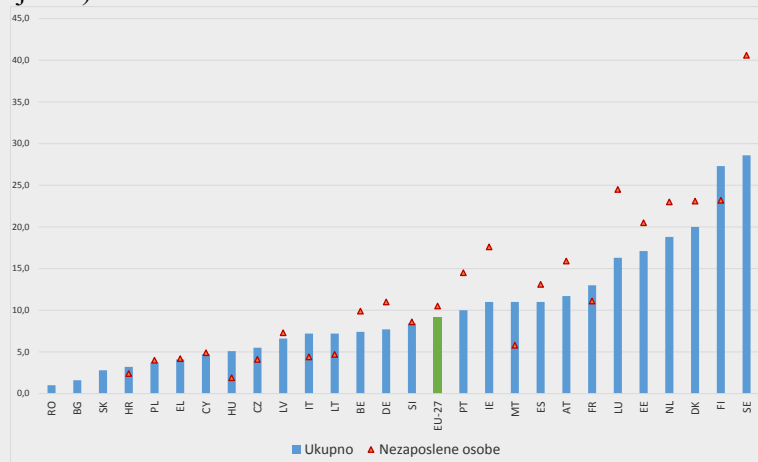
Usavršavanje i prekvalifikacija radne snage od ključne su važnosti za lakši prelazak s jednog radnog mjesta na drugo te podupiranje zelene i digitalne transformacije

9,2 %
odraslih
sudjelovalo je u
obrazovanju
(tijekom zadnja četiri
tjedna) u EU-u 2020.

Od toga je samo
3,4 %
niskokvalificiranih
odraslih osoba

89 %
odraslih osoba u
EU-u slaže se da bi
bolji financijski
uvjeti potaknuli
sudjelovanje u
osposobljavanju

Stopa sudjelovanja ukupnog stanovništva i nezaposlenih osoba u obrazovanju odraslih 2020. (u %, 25–64 godine, zadnja četiri tjedna)

Izvor: Eurostat, LFS [trng_lfse_02]

Države članice EU-a zabilježile su ograničen napredak u pružanju mogućnosti stjecanja osnovnih digitalnih vještina za odrasle, a u području stjecanja naprednih digitalnih vještina treba uložiti znatne daljnje napore. Pandemijska je znatno povećala potražnju za digitalnim vještinama na svim razinama, koje su bile transversalni zahtjev u mnogim zanimanjima i sektorima. Najnoviji dostupni podaci za glavni pokazatelj iz pregleda socijalnih pokazatelja iz 2019. pokazuju da je samo 56 % odraslih posjedovalo barem osnovne digitalne vještine. Taj pokazatelj ukazuje i na nedostatak konvergencije među državama članicama te na vrlo spor napredak od 2014. Digitalne vještine potrebne su (na odgovarajućoj razini) na više od 90 % trenutačnih radnih mjesta i u gotovo svim sektorima

gospodarstva. Napredak u tom području od ključne je važnosti ako EU želi zadovoljiti rastuću potrebu za digitalnim vještinama radi svakodnevnog sudjelovanja u društvu te specifične potrebe gospodarstva za stručnjacima u području IKT-a.

Unatoč krizi uzrokovanoj pandemijom bolesti COVID-19, ukupni dohoci kućanstava 2020. u prosjeku su ostali uglavnom stabilni u svim državama članicama EU-a zahvaljujući iznimno brzom reakciji politike na razini država članica i EU-a. Po izbijanju pandemije, dohoci kućanstava naglo su se smanjili u drugom tromjesečju 2020., ali su se oporavili do kraja godine te su općenito ostali stabilni u razdoblju od 2019. do 2020. Najveći pad zabilježen je kad je riječ o naknadama za zaposlene, a zabilježeno je i veliko smanjenje naknada za samozaposlene te neto prihoda od imovine. U 2020. neto socijalna davanja izrazito su doprinijela ukupnom dohotku te su imala veliku ulogu u ublažavanju ukupnog smanjenja dohodaka kućanstava u drugom tromjesečju, što je u određenoj mjeri poduprto prilagodbama poreza na dohodak i bogatstvo. U kontekstu smanjenja realnog BDP-a za 6 % na godišnjoj razini, ta stabilnost ukupnih dohodaka kućanstava 2020. pokazatelj je učinkovitosti iznimnih diskrecijskih politika koje su uvedene kako bi se ublažio socijalni učinak krize, ali i automatskog stabilizirajućeg učinka sustava socijalne zaštite i poreznih sustava. U drugom tromjesečju 2021. i realni BDP i naknade za zaposlene brzo su rasli, otprilike istom stopom kao što su se smanjivali godinu dana prije. U tom je tromjesečju realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava općenito više porastao nego što se smanjio godinu dana prije, među ostalim i zahvaljujući tome što su se neto socijalna davanja smanjivala sporije od ostalih izvora prihoda.

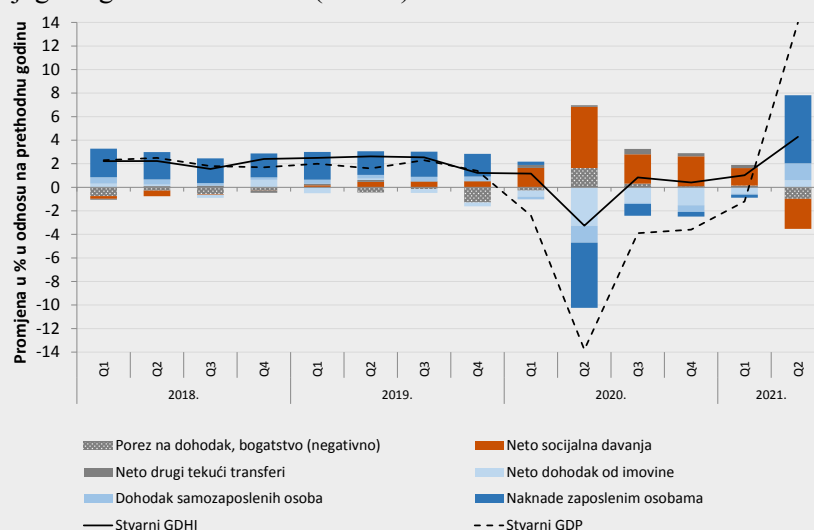
Unatoč krizi uzrokovanoj pandemijom bolesti COVID-19, ukupni dohoci kućanstava 2020. ostali su u prosjeku uglavnom stabilni u državama članicama EU-a

**Stopa
nejednakosti
dohodaka
(S80/S20)**

**neznatno se
smanjila ili je
ostala stabilna u
većini država članica**

**Udio osoba
izloženih riziku
od siromaštva ili
socijalne
isključenosti
(AROE) bio je
stabilan; otprilike
petina osoba bila je
izložena takvom
riziku 2020. u EU-u**

Rast BDP-a, rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava i njegove glavne sastavnice (EU-27)

Izvor: Eurostat, nacionalni računi [nasq_10_nf_tr] i [namq_10_gdp]. Napomene: vidjeti tekst Izvješća.

Sustavi socijalne zaštite pomogli su u prevladavanju krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 bez znatnog povećanja rizika od siromaštva ili nejednakosti dohodaka. Stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE), kao i svaka od njezinih sastavnica, te ukupna stopa dohodovne nejednakosti ostale su uglavnom stabilne u razdoblju od 2019. do 2020. u većini država članica¹³. To je odraz učinka sustava poreza i naknada te velike javne potpore, među ostalim u okviru programa skraćenog radnog vremena i drugih mjera za očuvanje radnih mjesta koje su uvedene ili proširene tijekom krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19, posebno za ranjive skupine. Rane procjene izdataka za socijalnu zaštitu u 2020. za 19 država članica¹⁴ ukazuju na dosad nezabilježene razine i velika povećanja u odnosu na 2019. Unatoč nekim privremenim mjerama za poboljšanje pristupa (odgovarajućoj) socijalnoj zaštiti, u mnogim zemljama i dalje postoje nedostaci, posebno za nestandardne radnike i samozaposlene osobe. U nacionalnim planovima koje su države članice dostavile za provedbu Preporuke Vijeća iz 2019. o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti¹⁵ najavljene su neke strukturne reforme.

Rizici od siromaštva i socijalne isključenosti i dalje su visoki za određene skupine stanovništva, a posebno za obitelji s djecom, osobe s invaliditetom, osobe koje nisu rođene u EU-a i Rome. U posljednjem desetljeću povećalo se siromaštvo kućanstava s vrlo niskim intenzitetom rada. U većini država članica djeca su izloženija siromaštvu (uključujući trajno siromaštvo) nego odraslo stanovništvo. Djeca koja odrastaju u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti imaju manje šanse da će ostvariti dobre obrazovne rezultate, biti dobrog zdravlja i kasnije u životu ostvariti svoj puni potencijal. U Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava postavljen je cilj, koji je komplementaran glavnom cilju EU-a za 2030. u pogledu smanjenja siromaštva, da se broj djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanji za najmanje 5 milijuna do 2030. U nekim državama članicama stopa AROPE do tri je puta viša u djece koju odgaja samohrani roditelj ili koja odrastaju u obiteljima s više od troje djece ili su migrantskog ili romskog podrijetla u odnosu na ostalu djecu. Preporukom Vijeća od 14. lipnja 2021. uspostavljeno je europsko jamstvo za djecu radi sprečavanja i borbe protiv socijalne isključenosti djece tako što im je zajamčen pristup nizu ključnih usluga. Većem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti izložene su i osobe koje nisu rođene u EU-u. Većina Roma živi u uvjetima koji su ispod nacionalnog praga siromaštva. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja nastavila se smanjivati u cijelom EU-u prije krize, ali stanje je i dalje kritično za osobe koje žive ispod praga siromaštva. Godine 2020. otprilike jedna desetina stanovništva EU-a živjela je u kućanstvima koja su na stanovanje trošila 40 % ili više svojeg (odgovarajućeg) raspoloživog dohotka. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja bila je znatno viša među stanovništvom izloženom riziku od siromaštva, uz znatne razlike među državama članicama.

Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva stabilan je u EU-27 od 2015., ali su zabilježena odstupanja neposredno prije krize. Socijalni transferi (ne uključujući mirovine) u EU-u u prosjeku su smanjili stopu rizika od izloženosti siromaštvu za približno trećinu. Međutim, postoje znatne razlike među državama članicama i stoga se stopa smanjenja kreće u rasponu od približno 16 % do više od 50 %. Od 2019. do 2020. razlike između država članica produbile su se. Postoje znatne razlike u pogledu pokrivenosti socijalnom zaštitom,

¹³ Što se odražava i u brzim Eurostatovim procjenama stope izloženosti riziku od siromaštva i trendova u pogledu nejednakosti dohotka 2020.

¹⁴ Eurostat, [Rane procjene – Socijalna zaštita – Eurostat \(europa.eu\)](#) kojima su obuhvaćene sljedeće države članice: BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI i SE.

¹⁵ [Preporuka Vijeća 2019/C 387/01 od 8. studenoga 2019.](#)

posebno među nestandardnim radnicima i samozaposlenim osobama, a minimalni dohodak, kao postotak praga siromaštva, smanjio se u gotovo svim državama članicama 2019. Razine minimalnog dohotka znatno su ispod razine od 60 % granice siromaštva u 12 država članica. Komisija namjerava 2022. predložiti Preporuku Vijeća o minimalnom dohotku kako bi se učinkovito poduprle i nadopunile politike država članica.

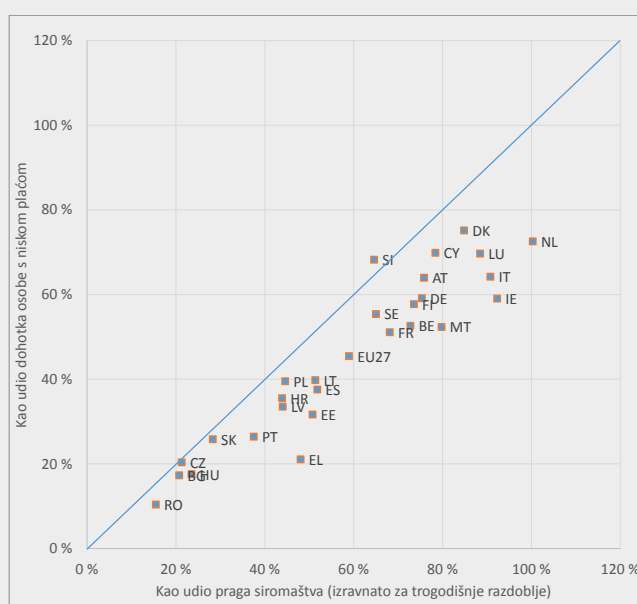
Prikladnost mreža socijalne sigurnosti razlikuje se među državama članicama

Minimalni dohodak kao postotak praga siromaštva smanjio se u 16 država članica između 2018. i 2019.

Minimalni dohodak na manje od polovine praga siromaštva u trećini država članica 2019.

Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva u rasponu je od 16 % do 52 % u državama članicama

Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka kao postotak praga rizika od siromaštva (koji se izravna u razdoblju od tri godine) i dohotka osobe s niskim dohotkom (dohodovna godina 2019.)

Izvor: Izračun GU-a EMPL na temelju mikropodataka iz istraživanja EU-SILC (istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima). Napomena: Podaci o minimalnom dohotku za IE odražavaju dohodovnu godinu 2020. Za IE, IT, LU i LV, prag za stopu izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) 2020. na temelju istraživanja SILC još nije dostupan. Dijagram se odnosi na samce bez djece. Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka može uključivati i druge vrste naknada (npr. naknadu za stanovanje). Smatra se da osoba s niskim dohotkom zarađuje 50 % prosječne plaće i radi u punom radnom vremenu.

Neovisno o pandemiji, prvotni podaci pokazuju da je razina samoprijavljenih neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi 2020. bila uglavnom stabilna u većini država članica, u kojima postoje znatne razlike. Za neke skupine, kao što su osobe koje žive u kućanstvima s niskim dohotkom ili osobe migrantskog podrijetla, postoji veća vjerojatnost da će biti ranjive zbog neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi, iako se odstupanje tih skupina u odnosu na ukupno stanovništvo razlikuje među državama članicama. I dalje bi mogli postojati problemi povezani s odgađanjem medicinskih postupaka i znatnim prekidima u rutinskoj skrbi o pacijentima koji su povezani i s neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi, a kojih je bilo znatno više po izbijanju krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19. Nakon izbijanja pandemije u prvi je plan dovedena potreba za jačanjem otpornosti, kvalitete i dostupnosti zdravstvene skrbi.

Očekuje se da će starenje stanovništva dovesti do velikog povećanja potražnje za uslugama dugotrajne skrbi. U zemljama EU-a u prosjeku 26,6 % osoba u dobi od 65 ili više godina koje žive u privatnim kućanstvima trebalo je dugotrajnu skrb 2019. Radi osiguravanja socijalne pravednosti i rodne ravnopravnosti, a i radi pružanja mogućnosti za stvaranje novih radnih mjesta, važno je jačati pristup formalnim uslugama dugotrajne skrbi. Kvalitetne usluge kućne njege i usluge dugotrajne skrbi u zajednici važne su kako bi se svima pružile pristupačne alternative rezidencijalnoj skrbi. Kućanstva kojima je potrebna dugotrajna skrb

često imaju ograničen pristup formalnim uslugama kućne njege jer nisu cjenovno pristupačne ili uopće nisu dostupne. Ukupno 46,5 % osoba u dobi od 65 ili više godina s teškim poteškoćama u osobnoj njezi ili obavljanju kućanskih poslova u EU-u izjavilo je 2019. da nisu zadovoljene njihove potrebe za pomoći pri tim aktivnostima. Nedostatak pomoći bio je znatno izraženiji kod osoba u najnižem kvintilu dohotka. Nedostatak pristupa formalnoj skrbi može dovesti do neispunjenih potreba za skrbi ili opterećenja za neformalne skrbnike (uglavnom su to žene) koji čine najveći udio u pružanju skrbi. Primjerenost socijalne zaštite u odnosu na potrebe za dugotrajnom skrbi općenito se znatno razlikuje među državama članicama, a osobe kojima je skrb potrebna suočavaju se s vrlo visokim izravnim plaćanjima za formalnu dugotrajnu skrb, čak i nakon što prime socijalne naknade.

Demografske promjene i dalje predstavljaju dugoročne izazove za mirovinske sustave. Primjerenost mirovina 2020. ostala je uglavnom stabilna. Rodno uvjetovane razlike u mirovinama i dalje su velike, unatoč postupnom smanjenju u posljednjih deset godina. Reformama bi trebalo uspostaviti uključive mirovinske sustave i osigurati primjeren pristup i muškarcima i ženama te osobama koje su zaposlene na temelju različitih vrsta ugovora i u različitim gospodarskim djelatnostima, pri čemu treba osigurati i primjerene prihode u starosti i očuvanje održivosti javnih financija.

Države članice trebale bi poduzeti mjere za rješavanje problema u području zapošljavanja, vještina i socijalne politike utvrđenih u ovom Zajedničkom izvješću o zapošljavanju. U analizi predstavljenoj u izvješću istaknut je niz prioriternih područja za mjere politike. Radi napretka u postizanju glavnih ciljeva EU-a za 2030. u pogledu zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva, tim mjerama trebalo bi promicati uključiv oporavak poticanjem stvaranja novih radnih mjesta, olakšavanjem dobivanja zaposlenja nakon gubitka zaposlenja i prelaska iz jednog u drugi sektor, poboljšanjem gospodarske i socijalne otpornosti i osiguravanjem pravedne zelene i digitalne tranzicije.

U skladu sa smjernicama za zapošljavanje države članice pozivaju se na:

- postupni prelazak s hitnih mjera na mjere oporavka na tržištu rada i poduzimanje mjera za promicanje većeg sudjelovanja na tržištu rada i ponovnog aktiviranja radnika koji su najviše pogođeni pandemijom,
- razvijanje koherentnih paketa politika za poticanje zapošljavanja i prelaska s jednog radnog mjesta na drugo, mjera za usavršavanje i prekvalifikaciju i veća potpora službi za zapošljavanje za prelazak s jednog radnog mjesta na drugo u skladu s Preporukom o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju (EASE),
- jačanje učinkovitosti i djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada i javnih službi za zapošljavanje, među ostalim ulaganjem u digitalnu infrastrukturu i usluge (uz istodobno osiguravanje pristupačnosti), provedbom aktivnosti predviđanja i prikupljanja podataka o vještinama (što je povezano i sa zelenom i digitalnom tranzicijom), uspostavom sustava profiliranja i odgovarajućim osposobljavanjem osoblja,
- poboljšanje izgleda mladih na tržištu rada promicanjem uključivog i kvalitetnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te tercijarnog obrazovanja, pružanjem ciljane potpore od strane službe za zapošljavanje (među ostalim u obliku mentorstva, usmjeravanja i savjetovanja) te podupiranjem kvalitetnog naukovanja i pripravništva (osobito u MSP-ovima) u skladu s ojačanom Garancijom za mlade,

- osiguravanje rodne ravnopravnosti i jačanje sudjelovanja žena na tržištu rada, među ostalim s pomoću politika za omogućivanje ravnoteže između profesionalnog i privatnog života te pristupa pristupačnoj, kvalitetnoj dugotrajnoj skrbi i uslugama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, kao i omogućivanjem korištenja obiteljskog dopusta i fleksibilnih radnih uvjeta roditeljima i drugim osobama koje su odgovorne za skrb, uz istodobno promicanje uravnoteženog korištenja tih prava među ženama i muškarcima,
- poboljšavanje ishoda učenja i smanjenje nejednakosti u obrazovanju i osposobljavanju; proširivanje pristupa tercijarnom obrazovanju (osobito za skupine u nepovoljnom položaju) sprečavanje ranog napuštanja školovanja; dodatno povećanje sudjelovanja u tercijarnom obrazovanju i njegove relevantnosti na tržištu rada, s posebnim naglaskom na sektore kao što su IKT i STEM, među ostalim s pomoću mikrokredita,
- ulaganje u prekvalifikaciju i usavršavanje odraslih, posebice u području vještina koje su potrebne za digitalnu i zelenu tranziciju, jačanjem odredbi o pojedinačnim pravima na osposobljavanje, posebice onih koja se ostvaruju u okviru individualnih računa za učenje, podupiranjem velikih javno-privatnih partnerstava s više dionika u okviru Pakta za vještine i Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta, većim poticanjem poduzeća i radnika na uključivanje u usavršavanje i prekvalifikaciju, ulaganjem u infrastrukturu i opremu, uključujući digitalnu opremu,
- jačanje digitalnih kompetencija učenika i odraslih i povećanje baze talenata u području digitalnih tehnologija na tržištu rada razvojem ekosustava digitalnog obrazovanja i osposobljavanja uz potporu ključnih čimbenika kao što je povezivost velike brzine za škole, oprema i osposobljavanje nastavnika; podupiranje institucija znanjem i iskustvom u području digitalizacije, s posebnim naglaskom na uključivost i smanjenje digitalnog jaza,
- reformiranje propisa o tržištu rada te poreznih sustava i sustava naknada kako bi se smanjila segmentacija tržišta rada i potaklo stvaranje kvalitetnih radnih mjesta; osiguravanje pristupa odgovarajućoj socijalnoj zaštiti za radnike u nestandardnim oblicima rada i samozaposlene osobe u skladu s Preporukom Vijeća o pristupu socijalnoj zaštiti,
- jamčenje sigurnih radnih okruženja koja su dobro prilagođena zahtjevima nakon pandemije i dostupnosti fleksibilnih radnih uvjeta,
- osiguravanje socijalno pravednog procesa tranzicije,
- promicanje kolektivnog pregovaranja, socijalnog dijaloga i uključivanja socijalnih partnera, među ostalim u vezi s provedbom planova oporavka i otpornosti,
- osiguravanje besplatnog i učinkovitog pristupa zdravstvenoj skrbi, ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te obrazovanju i školskim aktivnostima i učinkovitog pristupa zdravoj prehrani i primjerenom stanovanju za svu djecu izloženu riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u skladu s Preporukom o uspostavi jamstva za djecu,
- ulaganje u primjerene i održive sustave socijalne zaštite za sve, što uključuje programe minimalnog dohotka, podupiranje reformi za održavanje i jačanje razina zaštite te poboljšanje zaštite osoba koje nisu uopće ili nisu dovoljno pokrivene; osiguravanje primjerenih naknada, prenosivosti prava, pristupa kvalitetnim uslugama i potpore za integraciju radno sposobnih osoba na tržište rada; jačanje pružanja kvalitetnih, pristupačnih i održivih usluga dugotrajne skrbi; procjenjivanje distribucijskih učinaka politika,
- osiguravanje uključivih i održivih mirovinskih sustava, uz omogućivanje primjerenog pristupa i muškarcima i ženama te osobama koje su zaposlene na temelju različitih

vrsta ugovora i u različitim gospodarskim djelatnostima, pri čemu treba osigurati i primjerene prihode u starosti,

- suzbijanje beskućništva kao najekstremnijeg oblika siromaštva; promicanje ulaganja u obnovu stambenih objekata i socijalnih stanova; olakšavanje pristupa kvalitetnom i pristupačnom stanovanju, socijalnom stanovanju ili pomoći u stambenom zbrinjavanju, po potrebi,
- ulaganje u kapacitete sustava zdravstvene skrbi, što uključuje primarnu skrb, koordinaciju skrbi, zdravstvene djelatnike i e-zdravstvo; smanjenje neposrednih plaćanja, poboljšanje zdravstvene skrbi i promicanje usavršavanja i prekvalifikacije zdravstvenih djelatnika.

Financiranjem koje provodi EU, među ostalim u okviru Europskog socijalnog fonda plus, Europskog fonda za regionalni razvoj i Mehanizma za oporavak i otpornost, države članice dobivaju potporu za jačanje mjera politike u tim područjima.

Potpuna i ambiciozna provedba reformi i ulaganja u okviru nacionalnih planova oporavka i otpornosti bit će ključna za osiguravanje učinkovite potpore oporavku te pravednoj zelenoj i digitalnoj tranziciji. To će znatno doprinijeti suočavanju s izazovima u pogledu zapošljavanja, vještina i socijalne politike koji su utvrđeni u preporukama za pojedine zemlje u kontekstu europskog semestra. Za mjere iz nacionalnih planova koje su povezane s tim područjima politike i koje je Vijeće već odobrilo namijenjeno je približno 135 milijardi EUR, što je otprilike 30 % ukupnih financijskih sredstava dodijeljenih za te odobrene planove, čime će se uvelike doprinijeti provedbi europskog stupa socijalnih prava.

PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA TE SOCIJALNIH KRETANJA I IZAZOVA U EUROPSKOJ UNIJI

1.1. Kretanja na tržištu rada

Tržište rada se oporavlja, ali stope zaposlenosti još nisu dosegle razine prije krize. U drugom tromjesečju 2021. u EU-u je ukupno bilo 207,5 milijuna zaposlenih¹⁶. To je 4,1 milijun više nego u drugom tromjesečju 2020., ali i dalje za 2 milijuna manje u odnosu na najvišu stopu u četvrtom tromjesečju 2019. Nakon što je pala na 71,6 % u drugom tromjesečju 2020., stopa zaposlenosti (osoba u dobi od 20 do 64 godine) djelomično se oporavila povećavši se na 72,8 % u drugom tromjesečju 2021., što je i dalje bilo manje od najviše stope od 73,3 % u četvrtom tromjesečju 2019. Na godišnjoj razini, stopa zaposlenosti u EU-u iznosila je 72,5 % u 2020., što je za 0,7 postotnih bodova manje u odnosu na stopu iz 2019. U nekim gospodarskim djelatnostima razine zaposlenosti ostale su znatno niže nego prije krize. Osobito u djelatnostima trgovine na veliko i malo, prijevoza, pružanja smještaja i usluživanja hrane, u drugom je tromjesečju 2021. i dalje bilo 2,3 milijuna zaposlenih manje nego u četvrtom tromjesečju 2019. (što je smanjenje od 4,5 %), a slijedi proizvodnja (smanjenje od 2,5 %). Suprotno tome, u sektorima kao što su građevinarstvo i IKT stope zaposlenosti već su se vratile na razine prije pandemije¹⁷. Općenito se predviđa da će se razina zaposlenosti povećati za 0,8 % u 2021. i za 1 % u 2022., prije nego što će se neznatno smanjiti za 0,6 % u 2023.¹⁸ Cilj EU-a da do 2030. bude zaposleno najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine odražava zajedničku predanost uključivom oporavku u okviru kojeg će se stvoriti velik broj radnih mjesta (vidjeti odjeljak 1.4.).

Nakon početnog smanjenja zbog krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 stopa slobodnih radnih mjesta istodobno se dosad povećala na gotovo rekordne razine.¹⁹ Prije krize, u drugom tromjesečju 2019., stopa slobodnih radnih mjesta u EU-27 iznosila je 2,4 %. Mjere ograničenja kretanja zbog pandemije i s njima povezano zaustavljanje ili usporavanje gospodarskih aktivnosti doveli su do smanjenja stope slobodnih radnih mjesta. Stopa je pala na 1,6 % u EU-27 u drugom tromjesečju 2020., što je bila najniža stopa od prvog tromjesečja 2016. Otad raste te je dosegla razinu od 2,3 % u drugom tromjesečju 2021., što znači da je gotovo u potpunosti neutraliziran učinak šoka zbog pandemije bolesti COVID-19. Iako je normalno da stopa slobodnih radnih mjesta brže reagira na cikličke promjene nego stopa nezaposlenosti, kretanja i informacije iz istraživanja (npr. Eurofoundova istraživanja) pokazuju da je potrebno pažljivo pratiti potencijalni nedostatak radne snage (vidjeti odjeljak 2.1.).

¹⁶ Brojke o ukupnoj zaposlenosti temelje se na nacionalnim računima (nacionalni koncept); ostale brojke temelje se na podacima iz ankete o radnoj snazi. U ovom se odjeljku upotrebljavaju sezonski prilagođeni kvartalni podaci.

¹⁷ Vidjeti Europska komisija (2021.), Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi 2021. (u pripremi).

¹⁸ Europska komisija (2021.), Europska gospodarska prognoza za jesen 2021., *Institutional Paper 160*.

¹⁹ Stopa slobodnih radnih mjesta znači ukupni broj slobodnih radnih mjesta izražen kao postotak popunjenih i slobodnih radnih mjesta.

Brz odgovor politike pomogao je u ublažavanju učinaka na tržište rada u kontekstu krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19²⁰. Pandemija je izazvala javnozdravstvenu krizu s dalekosežnim učincima na gospodarsku aktivnost, tržišta rada i društvo. Stopa nezaposlenosti (osoba u dobi od 15 do 74 godine) povećala se sa 6,6 % u četvrtom tromjesečju 2019. (najniža razina ikad zabilježena u EU-27) na 7,6 % u trećem tromjesečju 2020. Stopa nezaposlenosti u europodručju bila je nešto viša od 8,5 % u trećem tromjesečju 2020. (za 1,1 postotni bod viša nego u četvrtom tromjesečju 2019.). Ublažavanje mjera ograničenja kretanja i uvođenje kampanja za cijepljenje pomoglo je u ponovnom pokretanju gospodarstva EU-a te je doprinijelo smanjenju stope nezaposlenosti na 7,3 % u drugom tromjesečju 2021. (8 % u europodručju). Općenito, nezaposlenost se nije povećala u mjeri u kojoj se to moglo očekivati s obzirom na razmjere utjecaja pandemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo. To je rezultat mjera politike koje su uvele države članice, među ostalim uz financijsku potporu EU-a (osobito u okviru instrumenta SURE, ali i u okviru mehanizma REACT-EU te Investicijske inicijative kao odgovora na koronavirus (uključujući inicijative CRII i CRII plus)), ali i napuštanja tržišta rada i neaktivnosti zbog nemogućnosti pronalaženja zaposlenja, što je mnoge nagnalo na to da prestanu tražiti zaposlenje. Nedavni mjesečni podaci pokazuju da se stopa nezaposlenosti u EU-u dodatno smanjila na 6,7 % u rujnu 2021. (7,4 % u europodručju), što znači da se približava razinama prije krize. Međutim, postoji znatna heterogenost među državama članicama (vidjeti odjeljak 2.1.). Isto tako, stopa dugotrajne nezaposlenosti aktivnog stanovništva u EU-u dosegla je 2,9 % u drugom tromjesečju 2021., što ukazuje na umjeren, ali stalan rast u odnosu na rekordno nisku razinu u drugom tromjesečju 2020. (2 %).

Razina ukupnog broja odrađenih sati djelomično se oporavila od naglog pada nakon izbijanja pandemije, ali je i dalje niža od razina prije krize. U drugom tromjesečju 2021. zabilježeno je 82,8 milijardi odrađenih sati. To je 9,7 milijardi sati više od najniže zabilježene razine iz drugog tromjesečja 2020. (73,1 milijarda), što je uvelike posljedica poboljšanih uvjeta na tržištu rada, produljenja mogućnosti rada na daljinu i smanjenja tjednih odsutnosti s posla (s 19,4 % ukupne zaposlenosti u drugom tromjesečju 2020. na 10,5 % u drugom tromjesečju 2021.). Međutim, to je još uvijek gotovo 2,5 milijardi sati manje u odnosu na najveći broj dosegnut u prvom tromjesečju 2019., što naglašava ulogu koju programi skraćenog radnog vremena i privremenog otpuštanja imaju ili su imali za mnoge radnike, kao i ograničenja u pogledu otpuštanja koja je nametnulo nekoliko država članica kako bi se održala zaposlenost (vidjeti odjeljak 2.1.). Broj odrađenih sati po zaposlenoj osobi u EU-u u proteklom je desetljeću u polaganom ali stalnom padu, pri čemu su glavni čimbenici koji na to utječu širenje rada u nepunom radnom vremenu i drugi fleksibilni radni uvjeti (tj. ugovori bez zajamčenog minimalnog broja radnih sati ili rad na zahtjev u kontekstu rada na platformama).

Izbijanje pandemije bolesti COVID-19 zaustavilo je pozitivno kretanje stope aktivnosti zabilježeno posljednjih godina. Stopa aktivnosti u EU-u za osobe u dobi od 20 do 64 godine iznosila je 77,8 % u 2020., što je 0,5 postotnih bodova manje nego 2019. Međutim, u drugom tromjesečju 2021. stopa je porasla na 78,3 %, u skladu s vrijednostima prije krize. U toj ukupnoj stopi zabilježeno je povećanje kad je riječ o ženama (na 72,7 %, 0,3 postotna boda više u odnosu na četvrto tromjesečje 2019.), a smanjenje kad je riječ o muškarcima (na 84 %, 0,3 postotna boda manje u odnosu na vrijednost u četvrtom tromjesečju 2019.). U dobnoj

²⁰ Za pojedinosti vidjeti Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2021. (dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/e823d46f-e518-11eb-a1a5-01aa75ed71a1>) i Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi 2021. (u pripremi).

skupini od 55 do 64 godine zabilježeni su najbolji rezultati, sa samo blagim padom na vrhuncu krize i podacima za drugo tromjesečje 2021. iznad razina prije pandemije.

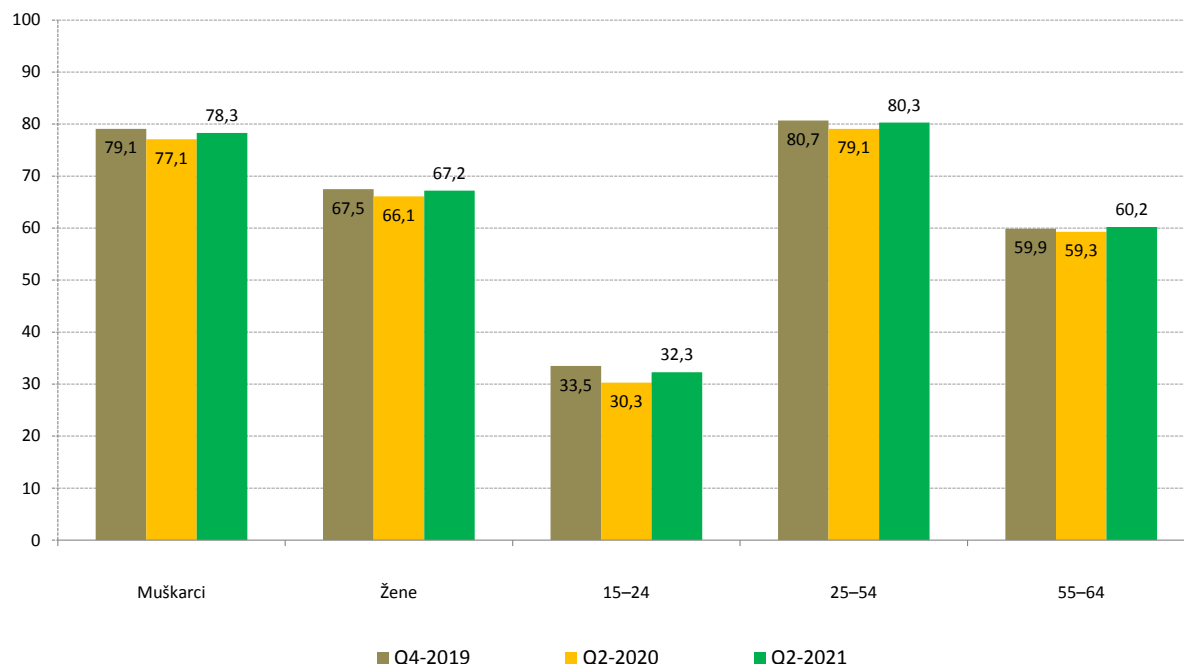
Zbog utjecaja krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 stopa zaposlenosti žena smanjila se u nešto manjoj mjeri nego stopa zaposlenosti muškaraca, ali i dalje postoje znatne rodno uvjetovane razlike. U 2020. stopa zaposlenosti žena (u dobi od 20 do 64 godine) smanjila se na 66,9 %, što je 0,5 postotnih bodova manje nego 2019., a stopa zaposlenosti muškaraca smanjila se na 78 %, 0,9 postotnih bodova manje u odnosu na vrijednost u prethodnoj godini. Na tromjesečnoj osnovi, stopa zaposlenosti žena pala je sa 67,4 % u četvrtom tromjesečju 2019. na 66,1 % u drugom tromjesečju 2020., ali se do drugog tromjesečja 2021. povećala na 67,2 %. Stopa zaposlenosti muškaraca u drugom tromjesečju 2021. iznosila je 78,3 %, 0,8 postotnih bodova manje u odnosu na stopu iz četvrtog tromjesečja 2019. Ta su kretanja dovela do blagog smanjenja rodno uvjetovane razlike u zapošljavanju od 11,1 postotnog boda u drugom tromjesečju 2021. u odnosu na 11,6 postotnih bodova u četvrtom tromjesečju 2019. (na godišnjoj razini, 11,1 postotni bod u 2020., odnosno 11,5 postotnih bodova u 2019.).

Kriza je snažno utjecala na rezultate mladih na tržištu rada, iako se njihova situacija poboljšava od kraja 2020. Stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 24 godine) dosegla je 17,1 % u 2020. u EU-u, što je 1,8 postotnih bodova više nego 2019. U drugom tromjesečju 2021. stopa nezaposlenosti mladih iznosila je 17,4 %, tj. 2,6 postotnih bodova više u odnosu na stopu zabilježenu u četvrtom tromjesečju 2019., ali 1 postotni bod manje u odnosu na najvišu stopu u trećem tromjesečju 2020. Ukupno je u EU-u otprilike 3,2 milijuna mladih (u dobi od 15 do 24 godine) bilo nezaposleno u drugom tromjesečju 2021., a taj se broj povećava na 5,1 milijun kad se uzmu u obzir svi koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i na 9,4 milijuna za širu dobnu skupnu od 15 do 29 godina. Tromjesečna stopa pripadnosti skupini NEET za tu dobnu skupinu u EU-u iznosila je 13,2 % u drugom tromjesečju 2021. (0,7 postotnih bodova više u odnosu na stopu u četvrtom tromjesečju 2019., ali 1,5 postotnih bodova manje u odnosu na najvišu stopu u drugom tromjesečju 2020.).

Stariji radnici bolje su podnijeli učinak krize uzrokovane bolešću COVID-19 na tržište rada od drugih skupina. Stopa zaposlenosti starijih radnika (u dobi od 55 do 64 godine) ostala je relativno stabilna od izbijanja pandemije bolesti COVID-19. Dosegnula je 60,2 % u drugom tromjesečju 2021., što je 0,4 postotna boda više od razine zabilježene u četvrtom tromjesečju 2019., i bilježi stalan trend rasta tijekom prošlog desetljeća. Stopa zaposlenosti odraslih u dobi od 25 do 54 godine iznosila je 80,3 % u drugom tromjesečju 2021., što je i dalje nešto niže od razine prije pandemije (80,8 % u četvrtom tromjesečju 2019.). Stopa nezaposlenosti osoba u dobi od 55 do 74 godine u EU-u blago je porasla, s 4,7 % u četvrtom tromjesečju 2019. na 5,3 % u drugom tromjesečju 2021.

Slika 1.: Kriza je različito utjecala na zaposlenost različitih dobni skupina

Stope zaposlenosti prema spolu i dobnoj skupini u EU-27; podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni (u %).

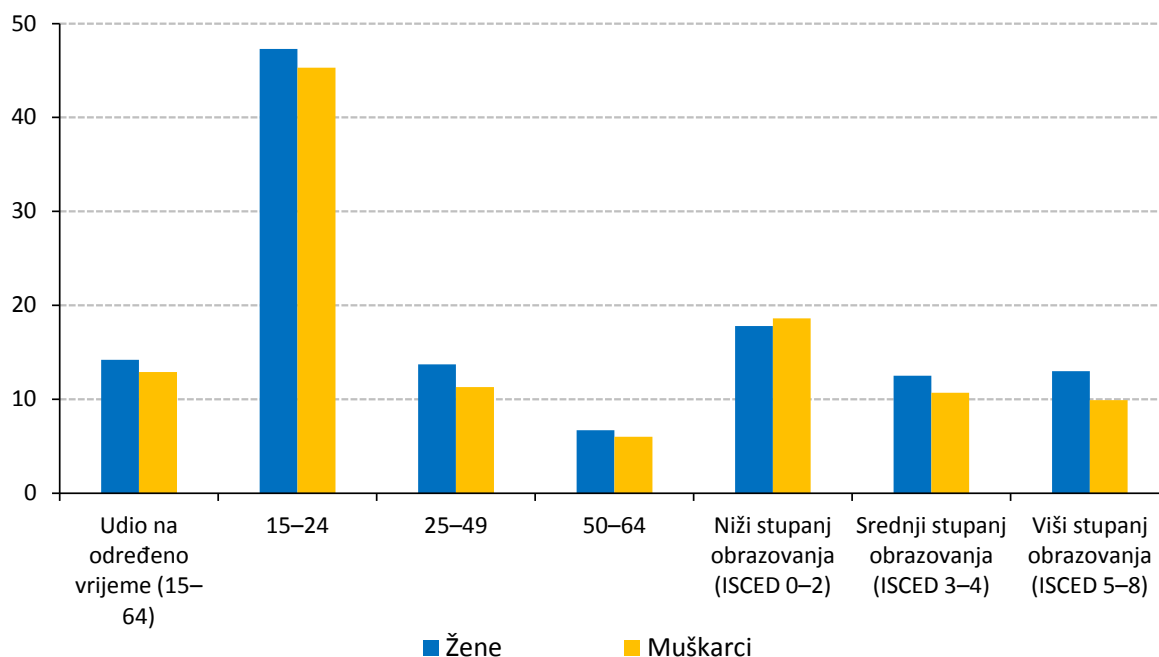
Napomena: Prekid u vremenskom nizu od prvog tromjesečja 2021.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsi_emp_q].

Krizom su posebno pogođeni radnici u nestandardnim oblicima radnih odnosa i samozaposlene osobe. Od ukupnog broja zaposlenih (u dobi od 20 do 64 godine) u EU-u 2020. (161,6 milijuna), otprilike 19,9 milijuna (12,4 %) bilo je zaposleno na određeno vrijeme (za 1,3 postotna boda manje od razine zabilježene 2019.). Otprilike 21,3 milijuna radnika (u dobi od 20 do 64 godine, sezonski prilagođeni podaci) bilo je zaposleno na ugovore na određeno vrijeme u drugom tromjesečju 2021., što je 0,8 milijuna osoba manje u odnosu na četvrto tromjesečje 2019. Udio je mnogo veći među mladima (u dobi od 15 do 24 godine) u odnosu na ostatak stanovništva i znatno veći za niskokvalificirane osobe u odnosu na srednjekvalificirane i visokokvalificirane. Udio osoba koje su nesvojevoljno zaposlene na određeno vrijeme nastavio se smanjivati (za 1,1 postotni bod) u odnosu na 2019. te je dosegnuo stopu od 6,8 % u 2020. Udio ugovora na određeno vrijeme u ukupnoj zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine) povećao se u odnosu na nisku razinu u drugom tromjesečju 2020. (10,1 %) na 11,3 % u drugom tromjesečju 2021. Broj osoba koje rade u nepunom radnom vremenu stalno je rastao tijekom 2020. Kao rezultat toga, udio osoba koje rade u nepunom radnom vremenu (dobna skupina od 20 do 64 godine) u ukupnoj zaposlenosti dosegnuo je 17,7 % u drugom tromjesečju 2021. (0,6 postotnih bodova manje u odnosu na vrijednost u četvrtom tromjesečju 2019.). Udio radnika koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu smanjio se na 25 % u 2020. (1,5 postotnih bodova manje u odnosu na 2019.). Od početka pandemije u prvom tromjesečju 2020. broj samozaposlenih osoba smanjio se za 0,7 milijuna osoba (s otprilike 25,8 milijuna na 25,1 milijun u drugom tromjesečju 2021.).

Slika 2.: Učestalost ugovora na određeno vrijeme razlikuje se s obzirom na dobnu skupinu i razinu kvalifikacija

Udio zaposlenih na ugovor na određeno vrijeme prema dobi i stupnju obrazovanja u EU-27 (2020.)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] i [lfst_r_e2tgaedcu].

Kriza je izrazito utjecala na rezultate osoba koje nisu rođene u EU-u na tržištu rada. U 2020. stopa zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine) osoba rođenih izvan EU-a iznosila je 65,3 %, što je 2,4 postotna boda niže od vrijednosti zabilježene 2019. i 8,2 postotna boda niže u odnosu na stopu za osobe koje su rođene u EU-u. Stopa nezaposlenosti (dobna skupina od 15 do 74 godine) osoba koje nisu rođene u EU-u iznosila je 12,3 % u 2020., što je povećanje u odnosu na 10,8 % u prethodnoj godini. Podaci o nezaposlenosti pokazuju i povećanje s 13,5 % u drugom tromjesečju 2020. na 13,9 % u drugom tromjesečju 2021.

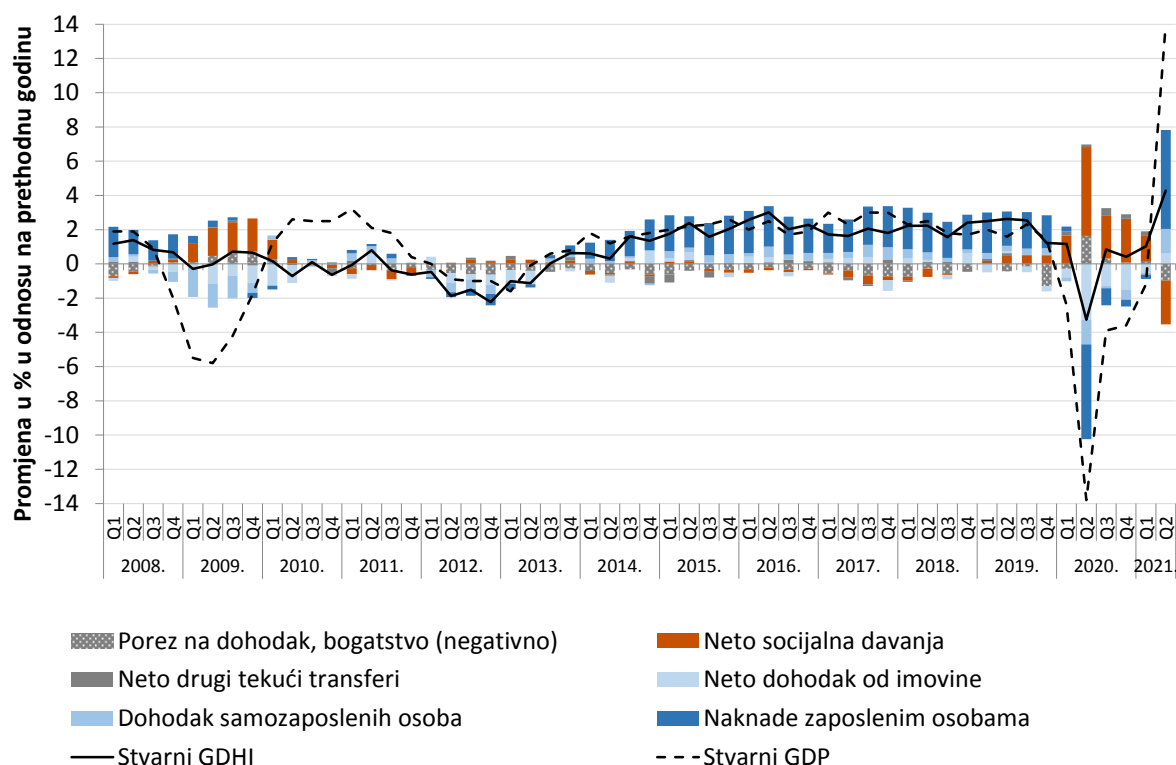
1.2. Socijalna kretanja

Unatoč krizi uzrokovanoj pandemijom bolesti COVID-19, dohoci kućanstava 2020. ostali su u prosjeku uglavnom stabilni u državama članicama EU-a zahvaljujući brzom odgovoru politike. Po izbijanju pandemije realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) naglo je pao, za 3,3 % (na godišnjoj razini) u drugom tromjesečju 2020., ali do kraja godine se oporavio i ostao je stabilan između 2019. i 2020. (sa smanjenjem od 0,25 %). Najviše su se smanjile naknade za zaposlene (-5,5 %), a zabilježeno je i veliko smanjenje naknada za samozaposlene (-1,4 %) te neto dohotka od imovine (-3,3 %) – vidjeti sliku 3. U 2020. neto socijalna davanja izrazito su doprinijela ukupnom dohotku te su imale veliku ulogu u ublažavanju ukupnog smanjenja dohodaka kućanstava u drugom tromjesečju, što je u određenoj mjeri poduprto prilagodbama poreza na dohodak i bogatstvo. Taj se trend nastavio u drugom i trećem tromjesečju 2020. te prvom tromjesečju 2021., pri čemu je rast dohotka zahvaljujući socijalnim naknadama više nego kompenzirao smanjenja naknada za zaposlene i samozaposlene (znatno smanjena u usporedbi s padom u drugom tromjesečju) i pad neto dohotka od imovine. U kontekstu smanjenja tržišnog dohotka i realnog BDP-a za 6 % na

godišnjoj razini, ta stabilnost ukupnih dohodaka kućanstava pokazatelj je potpore iznimnih diskrecijskih politika koje su uvedene kako bi se ublažio socijalni učinak krize te automatskog stabilizirajućeg učinka sustava socijalne zaštite i poreznih sustava. Promjene u drugom tromjesečju 2021. označile su prekretnicu: i realni BDP i naknade za zaposlene brzo su rasli, otprilike istom stopom kao što su se smanjivali godinu dana prije, u drugom tromjesečju 2020. Realni GDHI općenito je više porastao nego što se smanjio godinu dana prije, među ostalim i zahvaljujući tome što su se neto socijalna davanja smanjivala sporije od ostalih izvora prihoda.

Slika 3.: Općenita prosječna stabilnost ukupnog dohotka kućanstava u EU-u u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19 rezultat je nezapamćenog odgovora politike

Rast BDP-a, rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava i njegove glavne sastavnice (EU-27)

Napomene: Izračuni Glavne uprave za zapošljavanje. Nominalni GDHI deflaciran je indeksom cijena izdataka za konačnu potrošnju kućanstava. Rast realnog GDHI-ja za EU procijenjen je kao ponderirani prosjek vrijednosti država članica za one koje imaju dostupne tromjesečne podatke na temelju sustava ESA2010 (ukupno 95 % GDHI-ja EU-a).

Izvor: Eurostat, nacionalni računi [[nasq_10_nf_tr](#)] i [[namq_10_gdp](#)]. Podaci nisu sezonski prilagođeni.

Stopa nejednakosti dohotka općenito je ostala uglavnom stabilna u većini država članica. Prema Eurostatovim brzim procjenama²¹, prosječni kvintilni omjer dohotka (S80/S20) u EU-u ostao je stabilan ili zabilježio blagi pad 2020. To je isto tako bila posljedica velike javne potpore i snažne automatske stabilizacije koji su ublažili posljedice krize, posebno za ranjive skupine. Iako se procjenjuje da se dohodak od zaposlenja smanjio za 10 % za prvi kvintil dohotka i 2 % za peti, ukupan učinak na raspoloživi dohodak bio je u velikoj

²¹ Objavljeno u srpnju 2021., dostupno putem [internetskih stranica Eurostata](#). Cjeloviti podaci za 2020. bit će dostupni 2022.

mjeri ublažen u cijeloj raspodjeli dohotka, zahvaljujući pozitivnom učinku izravnavanja koji su imali porezni sustav i sustav naknada te uvođenja skraćenog radnog vremena i ostalih mjera očuvanja radnih mjesta.

Udio osoba koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostao je uglavnom stabilan u prvoj godini krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19. U 2020. otprilike petina osoba bila je izložena riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) u EU-u (21,9 %). Sve tri komponente²² pokazatelja AROPE bile su stabilne za većinu država članica na godišnjoj razini. Prema Eurostatovim brzim procjenama, stopa izloženosti riziku od siromaštva (AROP) ostala je nepromijenjena u barem polovini država članica u odnosu na 2019. Te procjene pokazuju da su nove mjere politike, u kombinaciji s poreznim sustavom i sustavom naknada, ublažile učinke krize uzrokovane bolešću COVID-19, stabilizirale dohotke i znatno doprinijele sprečavanju povećanja rizika od siromaštva. To je dovelo i do opće stabilnosti stope materijalne i socijalne oskudice (6,8 %, povećanje od samo 0,2 postotna boda). Udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih također je ostao stabilan (iznosio je 8,2 %, što je povećanje od samo 0,1 postotnog boda), što odražava ublaženi učinak kad je riječ o gubitku radnih mjesta, a to je isto tako rezultat skraćenog radnog vremena i drugih mjera očuvanja radnih mjesta. Energetsko siromaštvo sve je zastupljeniji oblik siromaštva. Komisija je 13 listopada 2021. donijela Komunikaciju o suočavanju s rastom cijena energije²³, u kojoj je istaknuto da su pravedni sustavi poreznih olakšica, ciljane mjere potpore dohotku i politike uključive obnove ključni alati za ublažavanje energetskog siromaštva i neposrednih učinaka povećanja cijena.

Stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) za djecu isto je tako bila stabilna, ali s većim razlikama među zemljama i povećanjem financijskog siromaštva. U državama članicama bilo je većih razlika u stopi AROPE kad je riječ o djeci: četiri države članice registrirale su vrijednosti više od 30 %, a druge četiri imaju vrijednosti manje od 15 %. Osim toga, financijsko siromaštvo obuzdano je u manjoj mjeri jer se znatno povećalo u trećini država članica 2020. Samohrani roditelji i velike obitelji bili su izloženi većem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nego obitelji s jednim djetetom ili dvoje djece (u prosjeku u EU-u 42,1 %, odnosno 29,6 %).

Siromaštvo među zaposlenim osobama i dalje je problem. Siromaštvo unatoč zaposlenju u EU-27 povećalo se za 0,5 postotnih bodova (s 8,5 % na 9 %) između 2010. i 2019. Iako podaci za 2020. još nisu potpuno dostupni, čini se da se situacija nije znatno promijenila od 2019. Općenito, ranjive skupine radnika suočene su s težim okolnostima: radnici koji rade na ugovor na određeno vrijeme suočeni su s većim rizikom od siromaštva unatoč zaposlenju nego radnici koji rade na ugovor na neodređeno vrijeme (16,2 % u usporedbi s 5,9 %), kao i niskokvalificirani radnici u odnosu na visokokvalificirane radnike (19 % u usporedbi s 4,9 %) te radnici koji nisu rođeni u EU-u u odnosu na one rođene u EU-u (20,1 % u usporedbi s 8,1 %).

Unatoč općenitoj socijalnoj otpornosti, kriza uzrokovana bolešću COVID-19 negativnije je utjecala na ranjive skupine. Mjere ograničenja kretanja imaju nerazmjerni učinak, primjerice, na osobe s invaliditetom²⁴, osobito kad je riječ o pristupu zdravstvenoj skrbi, obrazovanju i drugim uslugama potpore putem interneta, što ujedno otežava već postojeća

²² Vidjeti poglavlje 1.3. za pojedinosti.

²³ Komunikacija Komisije „Paket mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije”, [COM \(2021\) 660 final](#)

²⁴ Europska komisija, [Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.](#), lipanj 2021.

ograničenja u pristupu zapošljavanju. Za osobe migrantskog podrijetla bilježe se stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti koje su ponekad dvostruko veće nego za osobe rođene u EU-u²⁵. Zbog mjera ograničenja kretanja tijekom pandemije mnogi su Romi u segregiranim naseljima bili odsječeni od izvora prihoda i (službene i neslužbene) gospodarske aktivnosti, što je dovelo do povećanja stopa siromaštva u toj skupini²⁶.

1.3. Revidirani pregled socijalnih pokazatelja: pregled izazova povezanih s načelima europskog stupa socijalnih prava

Analiza u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2022. oslanja se na revidirani skup glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja koji je odobrilo Vijeće²⁷. U Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava, objavljenom u ožujku 2021., predstavljen je prijedlog revidiranog pregleda socijalnih pokazatelja, o kojem se zatim raspravilo s Odborom za zapošljavanje (EMCO) i Odborom za socijalnu zaštitu (SPC) i koji je odobrilo Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača (EPSCO) 14. lipnja 2021. Cilj je revizije uključiti načela europskog stupa socijalnih prava na sveobuhvatniji način i pritom ojačati ulogu pregleda socijalnih pokazatelja kao glavnog kvantitativnog alata za praćenje napretka u provedbi stupa u kontekstu europskog semestra. Revidirani pregled ujedno će pomoći da se nadopune postojeći alati za praćenje, posebno instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite²⁸.

Glavni pokazatelji u revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja podupiru praćenje 18 od 20 načela europskog stupa socijalnih prava²⁹ (četiri više nego u prethodnoj verziji), čime se doprinosi procjeni ključnih izazova u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u državama članicama. Skup glavnih pokazatelja revidiran je s obzirom na načela štedljivosti, dostupnosti, usporedivosti i statističke pouzdanosti. Pokazatelji, povezani sa svakim od tri poglavlja stupa, su sljedeći (novi pokazatelji označeni su s **, a revidirani s *)³⁰.

- *Jednake mogućnosti*
 - sudjelovanje odraslih u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci (dobna skupina od 25 do 64 godine)**,

²⁵ Prema Eurostatovim pokazateljima [[ilc_peps06](#)] AROPE za osobe rođene izvan EU-a i u EU-u.

²⁶ Prema istraživanjima koja je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) 2016. (devet zemalja EU-a) i 2019. (pet zemalja EU-a). Vidjeti SWD(2020) 530 final.

²⁷ Rasprave s državama članicama održane su u skupini za pokazatelje Odbora za zapošljavanje (EMCO) i podskupini za pokazatelje Odbora za socijalnu zaštitu (SPC). Mišljenje EMCO-a i SPC-a o dogovoru postignutom o glavnim pokazateljima revidiranog pregleda socijalnih pokazatelja odobrilo je Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača 14. lipnja.

²⁸ Instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite godišnja su izvješća koja priprema Odbor za zapošljavanje, odnosno Odbor za socijalnu zaštitu. Njima se utvrđuju trendovi na koje treba obratiti pozornost, ključni izazovi u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u državama članicama te napredak prema ostvarivanju relevantnih ciljeva EU-a u pogledu zapošljavanja i socijalnih ciljeva.

²⁹ Dva načela koja još nisu obuhvaćena su 7. i 8., „Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza” i „Socijalni dijalog i uključenost radnika”. Postoje strogi zahtjevi u pogledu kvalitete za glavne pokazatelje, koji se ujedno trebaju moći jasno normativno tumačiti. Dosad nije bilo moguće pronaći takav pokazatelj za ta načela, ali Komisija će dodatno raditi na tome.

³⁰ U sklopu revizije izbrisan je glavni pokazatelj „neto dohodak radnika samca koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu”.

- udio osoba koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje (dobna skupina od 18 do 24 godine),
- udio stanovništva s osnovnim općim digitalnim vještinama ili većim (dobna skupina od 16 do 74 godine),
- mladi koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (stopa NEET) (dobna skupina od 15 do 29 godina)*,
- rodno uvjetovana razlika u stopi zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine),
- dohodovna nejednakost izmjerena kao kvintilni omjer (S80/S20).
- *Pravedni radni uvjeti*
 - stopa zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine)³¹,
 - stopa nezaposlenosti (dobna skupina od 15 do 74 godine),
 - stopa dugotrajne nezaposlenosti (dobna skupina od 15 do 74 godine),
 - realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po glavi stanovnika³²;
- *Socijalna zaštita i uključenost*
 - stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (dob 0+) (AROPE 0+),³³
 - stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za djecu (dobna skupina od 0 do 17 godina) (AROPE 0-17)**³⁴,
 - učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva³⁵,
 - razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (dobna skupina od 20 do 64 godine)**³⁶,
 - stopa preopterećenosti troškovima stanovanja**³⁷,

³¹ Eurostat od 2021., u skladu s mjerodavnim uredbama, putem nacionalnih zavoda za statistiku država članica prikuplja podatke za anketu EU-a o radnoj snazi u skladu s revidiranom metodologijom. Tom promjenom nastoje se poboljšati podaci o tržištu rada, ali ona se treba poštovati kad se tumače promjene pokazatelja blizu trenutka promjene, 1. siječnja 2021. To utječe i na stopu pripadnosti skupini NEET među mladima, stopu nezaposlenosti, stopu dugotrajne nezaposlenosti, rodno uvjetovanu razliku u stopi zaposlenosti, glavne pokazatelje stope AROPE za djecu.

³² Na zahtjev Odbora za socijalnu zaštitu taj se pokazatelj mjeri primjenom „neprilagođenog dohotka” (tj. onog koji ne uključuje socijalne transfere u naravi) te izostankom upućivanja na upotrebu jedinica pariteta kupovne moći.

³³ Zajedno s tri potpokazatelja: teška materijalna i socijalna oskudica, cijelo stanovništvo (SMSD 0+), rizik od siromaštva, cijelo stanovništvo (AROP 0+) i udio osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih), dobna skupina od 0 do 64 godine (QJ 0–64). SMSD 0+ zamjenjuje komponentu teška materijalna oskudica u podacima objavljenima od 2021. nadalje kako bi prikazao realističniji skup potreba društva u EU-u.

³⁴ Zajedno s tri potpokazatelja: teška materijalna i socijalna oskudica, djeca (SMSD 0–17), teška materijalna i socijalna oskudica, djeca (AROP 0–17) i udio osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (kućanstva u kojima gotovo nema zaposlenih), djeca (QJ 0–17). Potpokazatelj SMSD za djecu prilagođena je verzija potpokazatelja SMSD za cijelo stanovništvo.

³⁵ To se mjeri razlikom, u ukupnom stanovništvu, između udjela osoba izloženih riziku od siromaštva (na temelju dohotka) prije i nakon socijalnih transfera.

³⁶ Pokazatelj razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta trenutačno se računa na temelju istraživanja EU-SILC i na temelju invalidskog statusa navedenog u Globalnom indeksu ograničenja aktivnosti (GALI). Ispitanici odgovaraju na sljedeća pitanja: 1. „Ograničava li vas vaše zdravstveno stanje u svakodnevnim aktivnostima? Ograničava li vas u ... znatnoj mjeri; ograničava vas, ali ne znatno; uopće vas ne ograničava?” Ako je odgovor na 1. pitanje „u znatnoj mjeri” ili „ograničava, ali ne znatno”, ispitanici odgovaraju na 2. pitanje „Je li ograničenje trajalo najmanje zadnjih šest mjeseci? Da ili ne?” Smatra se da osoba ima invaliditet ako odgovori „Da” na drugo pitanje. Kako je izračunato na temelju istraživanja EU-SILC, može se primijetiti veza između učestalosti invaliditeta na temelju koncepta GALI i razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta koja se na njoj temelji 2020. u državama članicama EU-27 (Pearsonov koeficijent korelacije = –0,6).

- djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi,
- samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (u dobi od 16+)³⁸.

Za glavni pokazatelj „razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta” privremeno se kao statistički izvor upotrebljava istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC), ali radi bolje točnosti od 2022. će se prijeći na anketu EU-a o radnoj snazi, za pružanje podataka 2023. Službe Komisije, uključujući Eurostat, nastavit će pratiti njegovu kvalitetu i revidirati će pokazatelj u srednjoročnom razdoblju, kad podaci na temelju ankete o radnoj snazi postanu dostupni (2023.), i poduprijet će daljnje korake za poboljšanje usporedivosti među zemljama te razmotriti razvoj dodatnih pokazatelja u tom području. Za glavni pokazatelj „sudjelovanje odraslih u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci” isto tako će se upotrebljavati anketa EU-a o radnoj snazi od 2022. nadalje. Komisija će pratiti pokazatelj zajedno s Eurostatom i provesti temeljitu analizu podataka iz dva izvora istraživanja kad postanu dostupni (2023.) kako bi se osigurala kvaliteta i usporedivost podataka. Kako bi se osiguralo praćenje smjernica za zapošljavanje br. 6. i 7., među ostalim s obzirom na aktivne politike tržišta rada, u ovom Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2022. iznimno će se upotrebljavati pokazatelj sudjelovanja odraslih u obrazovanju tijekom posljednja četiri tjedna (u dobi od 25 do 64 godine).

Glavni pokazatelji analiziraju se s pomoću zajedničke metodologije o kojoj su se usuglasili EMCO i SPC (vidjeti Prilog 4. za više pojedinosti). Tom se metodologijom evaluiraju stanje i kretanja u državama članicama promatranjem razina i promjena u odnosu na prethodnu godinu³⁹ za svaki od glavnih pokazatelja uključenih u pregled socijalnih pokazatelja. Razine i promjene razvrstavaju se prema njihovoj udaljenosti od predmetnog (neponderiranog) prosjeka EU-a. Uspješnosti država članica u područjima razina i promjena kombiniraju se primjenom dogovorenog pravila kako bi se svaku državu članicu rasporedilo u jednu od sedam kategorija („najbolji rezultati”, „bolji rezultati od prosječnih”, „prosječni/neutralni rezultati”, „dobri rezultati, ali potrebno praćenje”, „slabi rezultati koji se

³⁷ Pokazatelj je mjera udjela stanovništva koje živi u kućanstvima u kojima ukupni troškovi stanovanja čine više od 40 % raspoloživog dohotka (umanjen za iznos doplatka za stanovanje). Dokument [Metodološke smjernice i opis varijabli iz istraživanja EU-SILC \(verzija iz travnja 2020.\)](#) sadržava opis doplata (samo onih utemeljenih na provjeri materijalnog stanja) prema kojemu oni obuhvaćaju davanja za najamninu i davanja vlasnicima-stanarima, ali ne obuhvaćaju porezne olakšice i kapitalne transfere. U dokumentu se troškovi stanovanja definiraju kao mjesečni troškovi koji se stvarno plaćaju, a povezani su s pravom kućanstva na život u smještaju. Oni obuhvaćaju osiguranje od nedostataka u izgradnji (za najamoprime: ako se plaća), usluge i naknade (odstranjivanje otpadnih voda, odvoz otpada itd.; obvezno za vlasnike, za najamoprime: ako se plaća), redovno održavanje i popravke, poreze (za najamoprime: na nekretninu za stanovanje, ako je primjenjivo) i troškove komunalnih usluga (voda, električna energija, plin i grijanje). Za vlasnike koji plaćaju hipoteku uključena su plaćanja povezanih kamata (oduzete su sve porezne olakšice, ali ne i naknade za stanovanje). Za najamoprime koji plaćaju tržišnu ili sniženu cijenu uključeno je i plaćanje najamnine. Za najamoprime bez najamnine naknade za stanovanje ne smiju se oduzimati od ukupnih troškova stanovanja.

³⁸ Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi odnose se na subjektivnu procjenu pojedinca o tome je li mu bio potreban liječnički pregled ili liječenje u okviru određene vrste liječničke skrbi, ali mu ono nije pruženo ili ga nije zatražio zbog sljedeća tri razloga: „financijski razlozi”, „lista čekanja” i „prevelika udaljenost”. Zdravstvena skrb odnosi se na pojedinačne usluge zdravstvene zaštite (liječnički pregled ili liječenje, ne računajući stomatološke usluge) koje pruža liječnik ili osoba jednakovrijedne struke ili se one pružaju pod njegovim izravnim nadzorom u skladu s nacionalnim zdravstvenim sustavima (definicija Eurostata). Problemi koje osobe navode kad je riječ o dobivanju zdravstvene skrbi u slučaju bolesti mogu biti odraz prepreka dobivanju skrbi.

³⁹ Osim bruto raspoloživog dohotka kućanstava koji se mjeri u obliku indeksa (2008. = 100, tako da odražava promjene u odnosu na razdoblje prije krize) i promjena u zadnjoj godini, u dogovoru s Odborom za zapošljavanje i Odborom za socijalnu zaštitu.

poboljšavaju”, „potrebno praćenje” i „kritično stanje”). Na toj se osnovi u tablici 1. daje se sažetak pregleda prema posljednjim raspoloživim podacima za svaki pokazatelj.

Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja upućuju na ključne izazove u državama članicama EU-a u trima područjima: jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, pravedni radni uvjeti te socijalna zaštita i uključenost. Kad je riječ o „kritičnim stanjima” (označeno crvenim na slici 4.), relativno velik broj država članica i dalje se suočava s velikim izazovima u vezi sa situacijom na tržištu rada za žene i sudjelovanjem djece u sustavu formalne skrbi o djeci (s pet crvenih oznaka za oba pokazatelja). Rezultati na tržištu rada za druge skupine isto tako izazivaju zabrinutost u relativno velikom broju država članica, pri čemu su razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta i stopa pripadnosti skupini NEET među mladima označeni crvenim za šest, odnosno četiri države. Udio osoba koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje isto je tako na kritičnoj razini za četiri države članice. Naposljetku, u području socijalne zaštite i uključenosti, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva na kritičnoj je razini u velikom broju država članica (6), pri čemu su čak četiri države suočene s ozbiljnim problemima u vezi s rizikom od siromaštva općenito i posebno siromaštvom djece. Kvintilni omjeri dohotka isto tako su na kritičnoj razini u četiri države članice. Širenjem pregleda kako bi se obuhvatila i stanja za koja je „potrebno praćenje”, uz ona „kritična”, najproblematičniji slučajevi povezani su s tri pokazatelja koji se odnose na stopu pripadnosti skupini NEET među mladima, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva te djecu mlađu od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci, s deset zemalja za prva dva pokazatelja i jedanaest za treći. U poglavlju 2. predstavljena je detaljna analiza šesnaest pokazatelja, uključujući dugoročna kretanja i dodatne pokazatelje.

Financijska i tehnička potpora EU-a zapošljavanju, stjecanju vještina i mjerama socijalne politike

Znatna financijska sredstva EU-a pružaju se putem različitih financijskih instrumenata radi pružanja potpore provedbi europskog stupa socijalnih prava. S otprilike 500 milijardi EUR (uključujući nacionalno sufinanciranje) za razdoblje 2021.–2027., fondovima kohezijske politike EU-a (osobito Europski socijalni fond plus, ESF+ i Europski fond za regionalni razvoj, ERDF) nastoje se smanjiti socioekonomske nejednakosti, pružiti potpora uzlaznoj gospodarskoj i socijalnoj konvergenciji te potaknuti strukturne promjene. Komisija je u svibnju 2020. predložila instrument NextGenerationEU (807 milijardi EUR u tekućim cijenama, dio višegodišnjeg financijskog okvira EU-a za razdoblje 2021.–2027.) radi ublažavanja gospodarskih i socijalnih učinaka krize, jačanja gospodarske i socijalne otpornosti i bolje pripreme gospodarstava i društava EU-a na izazove i mogućnosti koje pružaju zelena i digitalna tranzicija, među ostalim u vezi s njihovom dimenzijom pravednosti. Novi Mehanizam za oporavak i otpornost središnji je dio instrumenta NextGenerationEU (više detalja u nastavku). Utjecaj financijskih sredstava EU-a dodatno je ojačan putem tehničke pomoći koja se financira putem Instrumenta za tehničku potporu. Cilj je tog instrumenta pružiti potporu – na zahtjev– nacionalnim tijelima davanjem najnovijih savjeta o politici i prilagođenom izgradnjom kapaciteta u prioritetnim područjima za reforme, među ostalim u područjima tržišta rada, vještina i socijalne politike. Tehnička potpora može se pružiti na bilateralnoj ili višedržavnoj osnovi.

Mehanizam za oporavak i otpornost (u vrijednosti od 723,8 milijardi EUR u tekućim cijenama) pruža financijsku potporu velikih razmjera reformama i ulaganjima u državama članicama kojima se pruža potpora održivom i uključivom rastu te otvaranju radnih mjesta, s posebnim naglaskom na one kojima se rješavaju problemi utvrđeni u preporukama za pojedinu zemlju u kontekstu europskog semestra. Čak četiri od šest stupova kojima se definira područje primjene Mehanizma relevantno je za provedbu europskog stupa socijalnih prava: pametan, održiv i uključiv rast; socijalna i teritorijalna kohezija; zdravlje te gospodarska, socijalna i institucionalna otpornost i politike za sljedeću generaciju, djecu i mlade. Zbog toga se u planovima za oporavak i otpornost država članica, koje potvrđuje Komisija i odobrava Vijeće, naglasak stavlja na područja zapošljavanja, vještina i socijalne politike.

S proračunom od gotovo 99,3 milijarde EUR za razdoblje 2021.–2027. putem fonda ESF+ pružit će se potpora, nadopuniti i dodati vrijednost politikama država članica u području zapošljavanja, vještina i socijalne politike. Putem fonda će se financirati mjere kojima se osiguravaju jednake mogućnosti, jednak pristup tržištu rada, pravedni i kvalitetni radni uvjeti te socijalna zaštita i uključenost, s posebnim naglaskom na kvalitetno i uključivo obrazovanje i osposobljavanje, cjeloživotno učenje, ulaganje u djecu i mlade te pristup osnovnim uslugama. Na početku krize uzrokovane bolešću COVID-19 putem kohezijskih fondova brzo se reagiralo u okviru Investicijske inicijative kao odgovor na koronavirus i Investicijske inicijative plus kao odgovor na koronavirus (CRII i CRII+), što je dovelo do neto povećanja od više od 11 milijardi EUR za mjere za zapošljavanje i zdravstvenu skrb do studenoga 2021. Dodatnih 50,6 milijardi EUR Pomoći za oporavak za koheziju i europska područja (REACT_EU) doprinijelo je jačanju kapaciteta za oporavak od krize u državama članicama. Naposljetku, 100 milijardi EUR u zajmovima stavljeno je na raspolaganje putem Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE) u korist programâ skraćenog radnog vremena i sličnih mjera očuvanja radnih mjesta, osobito za samozaposlene osobe.

Kao dio Plana ulaganja za europski zeleni plan, mehanizam za pravednu tranziciju uspostavljen je radi pružanja potpore pravednoj tranziciji prema klimatskoj neutralnosti. Prvi stup mehanizma je Fond za pravednu tranziciju (FPT)⁴⁰, uspostavljen u okviru kohezijske politike, kojim se osigurava 19,3 milijarde EUR za ublažavanje štetnih učinaka procesa tranzicije na klimatski neutralno gospodarstvo pružanjem potpore najpogođenijim područjima.

Slika 4.: Zapošljavanje, vještine i socijalni izazovi u državama članicama EU-a prema glavnom pokazatelju u revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja

⁴⁰ Uredba (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju; [EUR-Lex – 32021R1056 – HR – EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Napomene: 1. podaci za pokazatelj o sudjelovanju odraslih u obrazovanju još nisu dostupni; 2. pokazatelj digitalnih vještina odnosi se na podatke iz 2019.; 3. za neke pokazatelje nedostaju podaci za neke zemlje: legende za sve pokazatelje prikazane su u Prilogu.

Tablica 1. Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja: pregled izazova u državama članicama

		Godina	Najbolji rezultati	Bolji rezultati od prosječnih	Dobri rezultati, ali potrebno praćenje	Prosječni/neutralni rezultati	Slabi rezultati koji se poboljšavaju	Potrebno praćenje	Kritično stanje
Jednake mogućnosti	Osobe koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine)	2020.	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Stupanj digitalnih vještina pojedinaca	2019.	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	Stopa pripadnosti skupini NEET među mladima (% ukupnog stanovništva u dobi od 15 do 29 godina)	2020.	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti	2020.	FI, LT, LV, SE	DE, DK, EE, FR, LU, PT, SI		AT, BE, BG, CY, ES, IE, NL, SK	MT	CZ, HR	EL, HU, IT, PL, RO
	Kvintilni omjer dohotka (S80/S20)	2020.		AT, BE, DK, FI, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Pravedni radni uvjeti	Stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi od 20 do 64 godine)	2020.	CZ, DE, NL, SE	DK, FI, LV, MT, PL	EE, LT	AT, CY, FR, HU, LU, SI, SK	HR	BE, BG, IE, PT, RO	EL, ES, IT
	Stopa nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	2020.		BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Stopa dugotrajne nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	2020.		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL, PT, SE		AT, BE, BG, CY, FI, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	EE, LT, LU, SK	ES
	Rast GDHJ-a po glavi stanovnika (2008. = 100)	2020.	HU, LT, PL	CZ, IE, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, HR, LU, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Socijalna zaštita i uključenos	Stopa izloženosti riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	2020.		AT, CY, DK, FI, NL, PL, SE		BE, EE, FR, HR, HU, LU, MT, PT	LV	DE, LT	BG, EL, ES, RO
	Stopa izloženosti djece riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (u dobi od 0 do 17 godina)	2020.	CZ, DK, FI, SI	EE, LT, NL, PL, SE, SK		AT, BE, CY, FR, HR, HU, LU, LV, MT, PT		DE	BG, EL, ES, RO
	Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva	2020.	BE, DK, FI, FR	CZ, HU, LU, SE, SI, SK	AT	CY, EE, NL, PL		DE, EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta	2020.	AT, DK, EE, FI, PT	ES, LT, LU, SI	FR	CY, CZ, EL, NL, SK		MT, RO, SE	BE, BG, DE, HR, HU, PL
	Preopterećenost troškovima stanovanja	2020.		CY, FI, HR, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi	2020.	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi	2020.		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Napomena: ažurirano 28. listopada 2021. Podaci za pokazatelje kvintilni omjer dohotka, stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za djecu, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, preopterećenost troškovima stanovanja, djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci i samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi nisu dostupni za Irsku i Italiju. Podaci o rastu GDHI-ja nisu dostupni za Bugarsku, Estoniju, Francusku i Rumunjsku. Podaci o razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta nisu dostupni za Irsku, Italiju i Latviju. Prekidi u vremenskom nizu i oznake navedeni su u prilogima 1. i 2.

1.4. Glavni ciljevi EU-a do 2030.

EU je utvrdio tri glavna cilja za 2030. u području zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva, koji su predstavljeni u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Glavne ciljeve pozdravili su čelnici EU-a u Izjavi iz Porta od 8. svibnja i Europsko vijeće u lipnju te ih je podržalo Vijeće EPSCO u lipnju⁴¹. Zajedno s komplementarnim ciljevima koji su predstavljeni u nastavku, oni odražavaju tri poglavlja stupa, tj. jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, pravedne radne uvjete te socijalnu zaštitu i uključenost⁴². Ta će tri cilja pomoći u usmjeravanju djelovanja prema modelu rasta i oporavka koji donosi velik broj radnih mjesta, pri čemu će se radnicima pružiti potpora putem cjeloživotnog učenja kako bi što bolje iskoristili gospodarsku i društvenu preobrazbu, a istovremeno će se boriti protiv siromaštva i socijalne isključenosti u EU-u te pružiti potpora ostvarenju ciljeva održivog razvoja. Utvrđeni ciljevi su ambiciozni ali realistični; njima se uzimaju u obzir socioekonomski kontekst, šira kretanja te planirane reforme i ulaganja, među ostalim u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost. Na temelju dogovorenih ciljeva, do 2030. u EU-u:

- trebalo bi biti zaposleno najmanje 78 % stanovništva u dobi od 20 do 64 godine⁴³,
- barem 60 % odraslih osoba (u dobi od 25 do 64 godine) trebalo bi svake godine pohađati neki oblik osposobljavanja,
- broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti trebao bi se smanjiti za barem 15 milijuna.

Države članice trenutačno utvrđuju vlastite nacionalne ciljeve u skladu s ambicijama ugrađenima u glavne ciljeve EU-a. Socijalnom obvezom iz Porta od 7. svibnja 2021. (koju su potpisali predsjednici Europskog parlamenta i Europske komisije, portugalski predsjednik vlade, socijalni partneri EU-a i Socijalna platforma) države članice poziva se da utvrde ambiciozne nacionalne ciljeve koji, uzimajući u obzir početnu poziciju svake zemlje, predstavljaju odgovarajući doprinos ostvarenju europskih ciljeva. Komisija je u srpnju 2021. pozvala države članice da dostave svoje početne prijedloge za nacionalne ciljeve za 2030. U kontekstu europskog semestra pratit će se i glavni ciljevi EU-a i nacionalni ciljevi.

U skladu s glavnim ciljem u pogledu stope zaposlenosti ključni je prioritet postići visoku razinu zaposlenosti do 2030. kako bi se osiguralo da svi mogu u potpunosti sudjelovati u gospodarstvu i društvu. Sudjelovanje na tržištu rada važno je kako bi se pružila potpora potencijalu održivog i uključivog rasta, potaknulo aktivno sudjelovanje u društvu te doprinijelo prikladnosti i fiskalnoj održivosti sustava socijalne zaštite, među ostalim i s obzirom na starenje stanovništva. Napredak zelene i digitalne tranzicije na tržištu rada bit će važan za ostvarenje tog cilja. Stopa zaposlenosti u EU-u iznosila je 72,5 % u 2020., što je 5,5 postotnih bodova manje od cilja za 2030. od 78 % uključenog u glavni cilj (vidjeti sliku 5.).

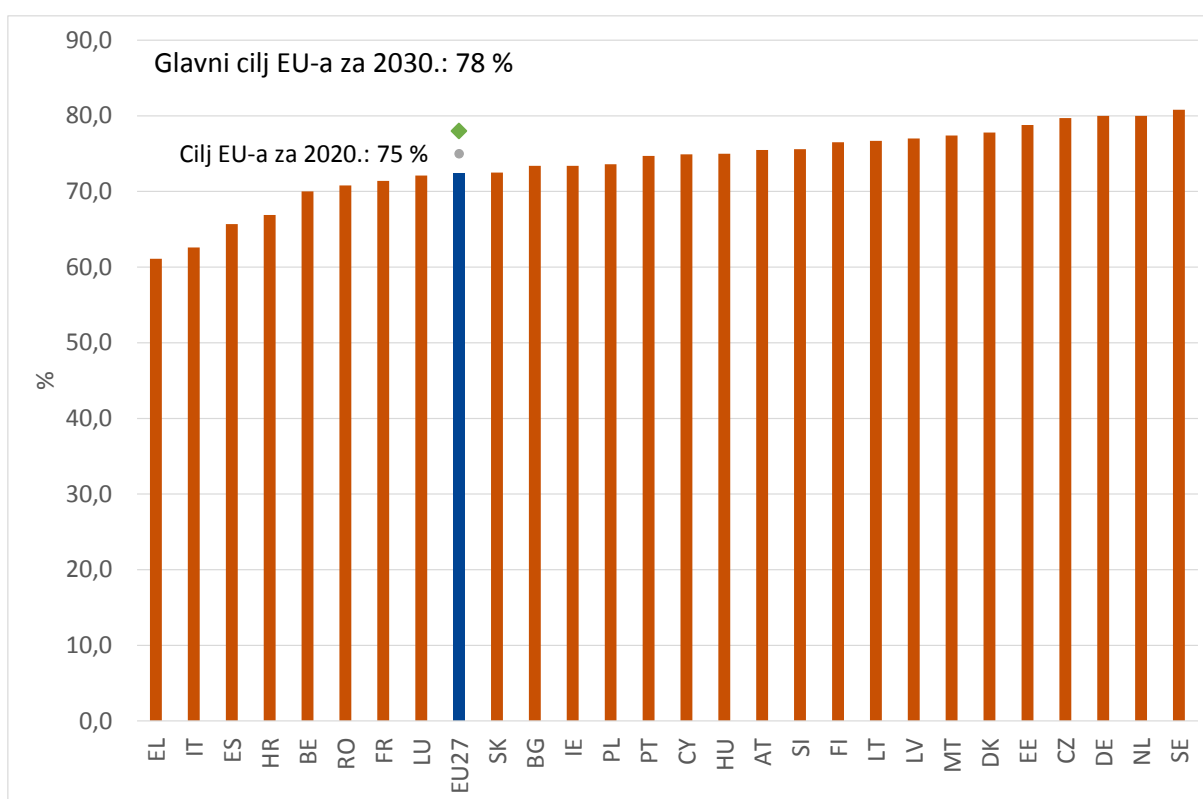
⁴¹ [Izjava iz Porta](#) i sastanak Europskog vijeća (24. i 25. lipnja 2021.) – [zaključci](#).

⁴² Ti ciljevi nadopunjuju druge okvire kao što su europski zeleni plan, Program vještina za Europu, europski prostor obrazovanja, strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma te digitalno desetljeće.

⁴³ Cilj stope zaposlenosti utvrđen je uzimajući u obzir scenarije simulirane na temelju stopa potencijalnog rasta BDP-a i Eurostatovih projekcija stanovništva do 2030. te odnosa zaposlenosti i BDP-a tijekom oporavka u razdoblju 2013.–2019.

Komplementarni ciljevi utvrđeni su Akcijskim planom za provedbu europskog stupa socijalnih prava kako bi se povećalo sudjelovanje žena i mladih na tržištu rada i time pružila potpora ukupnom cilju stope zaposlenosti. Komplementarnim ciljevima nastoji se prepoloviti rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti, povećati pružanje formalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te smanjiti stopu mladih (u dobi od 15 do 29 godina) koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) na 9 %. Povećanje sudjelovanja žena na tržištu rada važno je za povećanje potencijala rasta i odgovor na izazove povezane sa starenjem stanovništva i smanjenjem radne snage. Uz potporu formalnog ranog predškolskog odgoja i obrazovanja, snažnije sudjelovanje žena na tržištu rada može doprinijeti i smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti, među ostalim među djecom, pozitivnim utjecajem na dohodak kućanstava. Isto tako, smanjenje stope NEET znači aktiviranje neiskorištenog potencijala mladih, što je ključno kako bi se osiguralo njihovo potpuno sudjelovanje u društvu.

Slika 5. Stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine 2020.

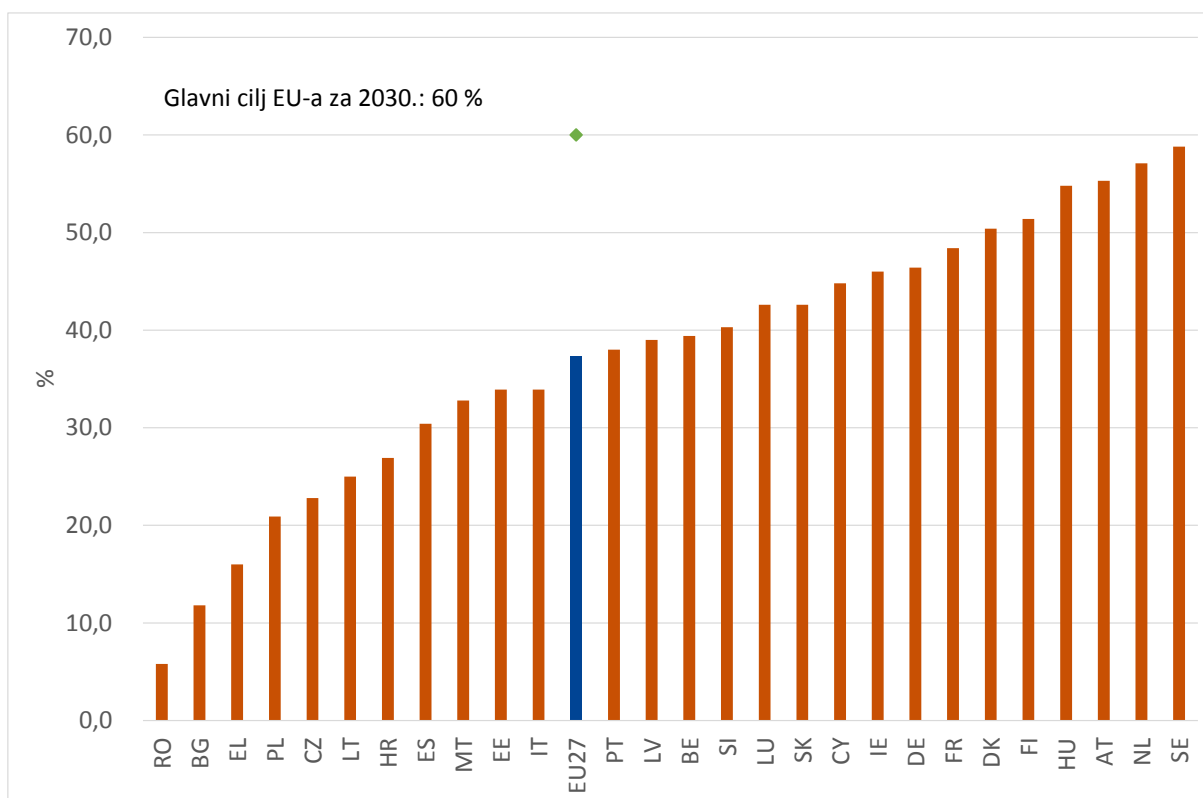
Izvor: Eurostat, pokazatelj [\[tesem010\]](#)

Glavni cilj za 2030. u vezi sa sudjelovanjem odraslih u obrazovanju odražava potrebu da se osigura prilagodba i mogućnost iskorištavanja prednosti u kontekstu potreba tržišta rada koje se brzo mijenjaju, nakon šoka uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19 i s obzirom na zelenu i digitalnu transformaciju. Utjecaj pandemije na gospodarstvo i društvo te strukturne promjene koje predstoje naglašavaju potrebu za mogućnostima prekvalifikacije tijekom cijele karijere i cjeloživotnim razvojem vještina. To je važnije nego ikad jer se očekuje da će digitalna i zelena tranzicija iz temelja promijeniti zahtjeve u pogledu vještina za mnoga radna mjesta i stvoriti nove. S obzirom na to, glavni cilj EU-a u pogledu obrazovanja odraslih jest postići stopu od 60 % u odnosu na stopu od 37,4 %

iz 2016.⁴⁴ (vidjeti sliku 6.). Stoga je cilj za 2030. vrlo ambiciozan, uz veći angažman EU-a i država članica potaknut Programom vještina za Europu te znatna dodatna financijska sredstva EU-a stavljena na raspolaganje za osposobljavanje, među ostalim u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost (vidjeti poglavlje 2.2.).

Ostvarenje cilja u pogledu obrazovanja odraslih moguće je samo ako postoje čvrsti temelji u sustavima obrazovanja i osposobljavanja, a stjecanje vještina treba odgovarati budućim potrebama tržišta rada. Razina obrazovanja važan je čimbenik u određivanju izgleda mladih za zapošljavanje, a ujedno je temelj za učenje kasnije u životu. Unatoč tome, čak 9,9 % mladih u EU-u nije završilo barem više sekundarno obrazovanje 2020. Zbog toga su Akcijskim planom za provedbu socijalnog stupa utvrđeni komplementarni ciljevi kako bi se dodatno smanjilo rano napuštanje školovanja i povećalo sudjelovanje u višem sekundarnom obrazovanju. Nadalje, komplementarnim ciljem da najmanje 80 % osoba u dobi od 16 do 74 godine ima barem osnovne digitalne vještine prepoznaje se ključna uloga tih vještina za osiguranje potpunog sudjelovanja na tržištu rada i u društvu u budućnosti. U tom je području potrebno hitno djelovanje s obzirom na spor napredak ostvaren na razini EU-a od 2015. (s 54 % u 2015. na 56 % u 2019.).

Slika 6.: Sudjelovanje odraslih u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci (% , 2016.)

Izvor: posebni izvadak, dostupan [na internetu putem Eurostata](#).

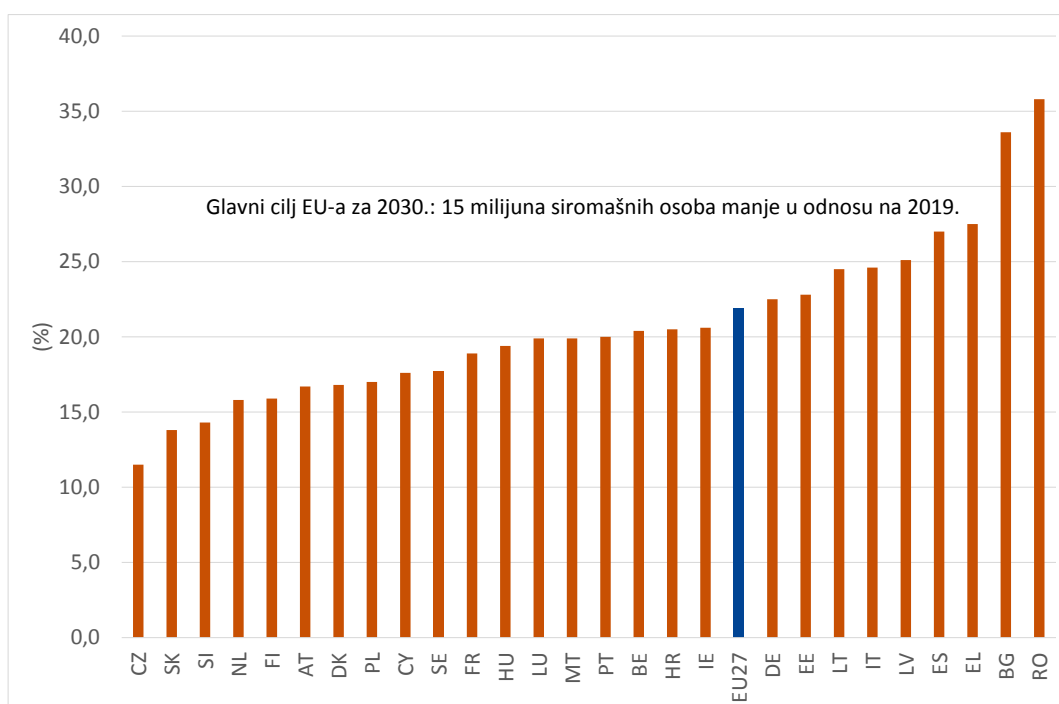
Znatno smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ključno je kako bi se osigurao uključiv rast te uzlazna socijalna i gospodarska konvergencija u EU-u. Cilj za 2030.

⁴⁴ Kako je navedeno u odjeljku 1.2.; najnoviji dostupni podaci su iz 2016. Komisija će pratiti pokazatelj zajedno s Eurostatom i provesti temeljitu analizu podataka iz dva izvora istraživanja kad postanu dostupni (2023.) kako bi se osigurala kvaliteta i usporedivost podataka.

podrazumijeva 15 milijuna manje ljudi izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) do 2030.⁴⁵ U 2020. stopa AROPE za EU iznosila je 21,9 % (vidjeti sliku 7.). Kako bi se ostvarila ambicija u pogledu EU-ova cilja smanjenja siromaštva, države članice trebat će djelovati u tri područja: potpora dohotku, pristup robi i uslugama i integracija na tržište rada.

Akcijskim planom za provedbu europskog stupa socijalnih prava utvrđen je komplementaran cilj smanjenja broja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Usmjerenost na djecu važna je kako bi se prekinuo međugeneracijski ciklus siromaštva i doprinijelo osiguranju jednakih mogućnosti u EU-u. Kako bi se to ostvarilo, tim komplementarnim ciljem predviđa se smanjenje broja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za najmanje 5 milijuna do 2030.

Slika 7.: Stopa AROPE za cijelo stanovništvo 2020. (%)

Izvor: Eurostatov pokazatelj [tepsr_lm410]. Cilj smanjenja broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 15 milijuna do 2030. odgovara stopi AROPE od 17,6 % prema osnovnoj vrijednosti 2019. i Eurostatovu središnjem demografskom scenariju za desetljeće 2020.

Okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti kao potpora analizi i oblikovanju politika

U Komunikaciji o uspostavi europskog stupa socijalnih prava iz 2017. utvrđivanje referentnih vrijednosti predloženo je kao alat za pružanje potpore strukturnim reformama i poticanje uzlazne konvergencije u području zapošljavanja i socijalnih pitanja. Na multilateralnoj razini, okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti kombiniraju kvantitativne pokazatelje (u vezi s uspjehom i ishodima) s kvalitativnom analizom značajki osmišljavanja politika i sredstava politika koje utječu na dobro oblikovanje politika. Uz pružanje potpore oblikovanju politika, okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti, zajedno s pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja, služe kao temelj za analizu u europskom semestru i Zajedničkom izvješću o zapošljavanju.

⁴⁵ Uzimajući u obzir Eurostatov središnji demografski scenarij za desetljeće 2020.

Komisija razvija okvire za utvrđivanje referentnih vrijednosti od 2017. i o njima raspravlja s državama članicama u nekoliko područja, u skladu sa zajedničkim pristupom o kojem je postignut dogovor s Odborom za zapošljavanje (EMCO) i Odborom za socijalnu zaštitu (SPC). Tim su se okvirima razmatrala područja koja se odnose na 1. naknade za nezaposlene i aktivne politike tržišta rada, 2. vještine i obrazovanje odraslih i 3. minimalan dohodak. O glavnim rezultatima izviješteno je u prethodnim zajedničkim izvješćima o zapošljavanju. Komisija je počela raditi i na dodatnim okvirima koji bi se mogli primijeniti u budućim ciklusima semestra, posebice u suradnji s Odborom za zapošljavanje u vezi s utvrđivanjem referentnih vrijednosti minimalnih plaća i mapiranjem kolektivnog pregovaranja te s Odborom za socijalnu zaštitu u vezi s primjerenosti mirovina te skrbi o djeci i pružanjem potpore djeci.

O okviru za skrb o djeci i pružanje potpore djeci postignut je dogovor s Odborom za socijalnu zaštitu u listopadu 2021. Njime se utvrđuju pokazatelji ishoda (u vezi s pohađanjem ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, siromaštvom djece i oskudicom specifičnom za djecu) i pokazatelji uspješnosti (razlika u pohađanju ustanova za skrb o djeci među djecom s obzirom na kvintile dohotka, utjecaj socijalnih transfera na siromaštvo djece, razlika u preopterećenosti troškovima stanovanja i stopa stambene nezbrinutosti za djecu, utjecaj roditeljstva na zaposlenost u dobnoj skupini od 25 do 49 godina te udio stanovnika, u dobi od 25 do 49 godina, koji nisu aktivni ili rade u nepunom radnom vremenu zbog odgovornosti za skrb, prema spolu). Kako bi se procijenila primjerenost potpore dohotku, uvedena su dva pokazatelja koja se odnose na dohodak nezaposlenog para s dvoje djece te na par s jednim zaposlenim članom s niskim dohotkom, s dvoje djece, oboje kao udio praga siromaštva. Osiguran je niz kontekstualnih informacija kako bi se bolje obuhvatila stanja u državama članicama u praćenju kretanja. Naglašeno je i u kojim područjima treba dodatno raditi, osobito kad je riječ o sredstvima politika.

Jačanjem općeg razumijevanja relevantnih pokazatelja i sredstava politika u određenom području politike, okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti uvelike doprinose provedbi europskog stupa socijalnih prava. Nakon donošenja Akcijskog plana za provedbu stupa socijalnih prava, budućí okviri za utvrđivanje referentnih vrijednosti prilagodit će se u revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja. O glavnim rezultatima izvješćuje se u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju.

ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA

2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 5 za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta koji potiču potražnju za radnom snagom i otvaranje radnih mjesta u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju) i br. 6 (plaće). U pododjeljku 2.1.1. naglasak je stavljen na ključna kretanja na tržištu rada, koja ujedno odražavaju učinke krize uzrokovane bolešću COVID-19. U pododjeljku 2.1.2. navedene su mjere koje su države članice provele u tim područjima, s posebnim naglaskom na mjere za očuvanje radnih mjesta za vrijeme krize uzrokovane bolešću COVID-19 i podupiranje otvaranja radnih mjesta.

2.1.1. Ključni pokazatelji

Nakon početnog šoka zbog krize uzrokovane bolešću COVID-9, rezultati na tržištu rada stabilizirali su se 2021. Unatoč padu BDP-a EU-a za 6 % na godišnjoj razini 2020., stopa nezaposlenosti povećala se za samo 0,4 postotna boda, s prosječne vrijednosti od 6,7 % na 7,1 % u istom razdoblju (uz povećanje od 1,4 postotna boda na mjesečnoj razini s najniže stope prije krize od 6,3 % u ožujku 2020. do najviše stope od 7,7 % u rujnu 2020.). Mjere potpore u obliku skraćenog radnog vremena i ostali programi za očuvanje radnih mjesta doprinijeli su relativno ograničenom povećanju nezaposlenosti. Manje sudjelovanje na tržištu rada, većinom zbog straha od zaraze i manjih mogućnosti pronalaska zaposlenja zbog smanjene gospodarske aktivnosti, isto je tako ublažilo povećanje stope nezaposlenosti. Iako će gospodarski oporavak omogućiti daljnje otvaranje radnih mjesta, povratak na razine zaposlenosti prije krize ne očekuje se prije 2022. Stanje je takvo unatoč činjenici da je stopa nezaposlenosti dosegla razinu prije krize (6,7 %) u rujnu 2021.

Broj radnika koji su iskoristili mogućnosti skraćenog radnog vremena i sličnih programa za očuvanje radnih mjesta ostao je visok do sredine 2021. Sve su države članice EU-a uvele ili ojačale programe skraćenog radnog vremena i/ili slične programe za očuvanje radnih mjesta tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Tijekom prvog vala pandemije (od travnja do svibnja 2020.) upotreba tih programa dosegla je nezapamćene razine (do 40 % ukupnog broja zaposlenih u do 60 % svih poduzeća u državama članicama kao što su Francuska i Italija, vidjeti sliku 2.1.1.). Iako na nižim razinama, ti su se programi uvelike primjenjivali i u drugoj polovini 2020. i prvoj polovini 2021. Te mjere potpore znatno su doprinijele ograničenju utjecaja pandemije na tržište rada, osobito kad je riječ o stopama zaposlenosti, posebice za radnike s nižim dohotkom (Eurostat, 2021.⁴⁶). U nekim državama članicama (npr. Estoniji i Latviji) programi su ukinuti i zatim ponovno uvedeni zbog ponovnog jačanja pandemije. Kao dio EU-ova odgovora na pandemiju, 19 država članica 2020. je dobilo potporu iz instrumenta SURE⁴⁷ za otprilike 31 milijun osoba i 2,5 milijuna

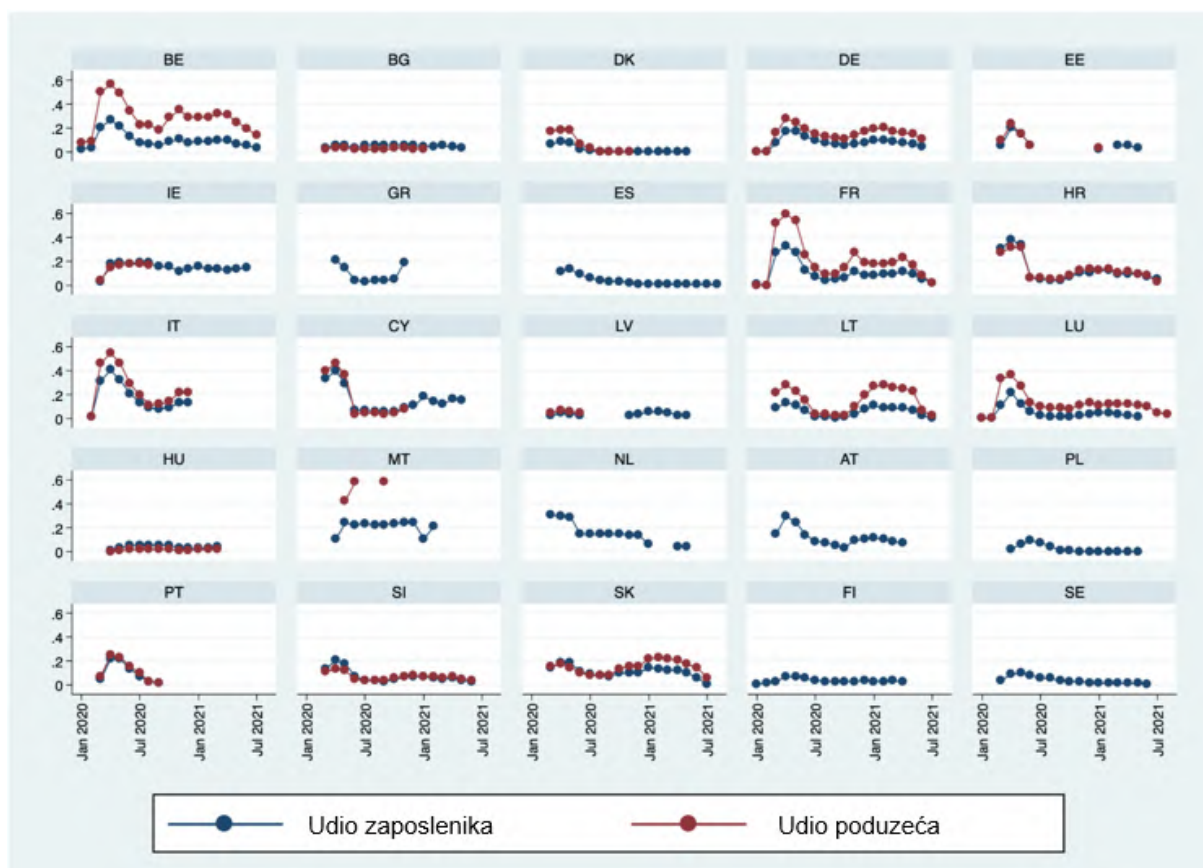
⁴⁶ *Impact of COVID-19 on employment income – advanced estimates – Statistics Explained (europa.eu) (Utjecaj bolesti COVID-19 na dohodak od nesamostalnog rada – napredne procjene).*

⁴⁷ Drugo izvješće o provedbi instrumenta SURE (COM/2021/596).

poduzeća. Bit će važno osigurati da programi skraćenog radnog vremena olakšaju i podupru postupke restrukturiranja te da ne usporavaju strukturne prilagodbe. Zbog toga bi se izvanredne mjere za hitne situacije trebale postupno ukidati kad za to dođe vrijeme.

Slika 2.1.1.: Udio zaposlenika i poduzeća koji su dobili potporu u obliku skraćenog radnog vremena i drugih mjera očuvanja radnih mjesta postupno se smanjivao

Obuhvaćenost mjerama očuvanja radnih mjesta razlikovala se među državama članicama (u %, od prvog tromjesečja 2020. do drugog tromjesečja 2021.)

Napomena: nisu dostupni podaci za Češku i Rumunjsku.

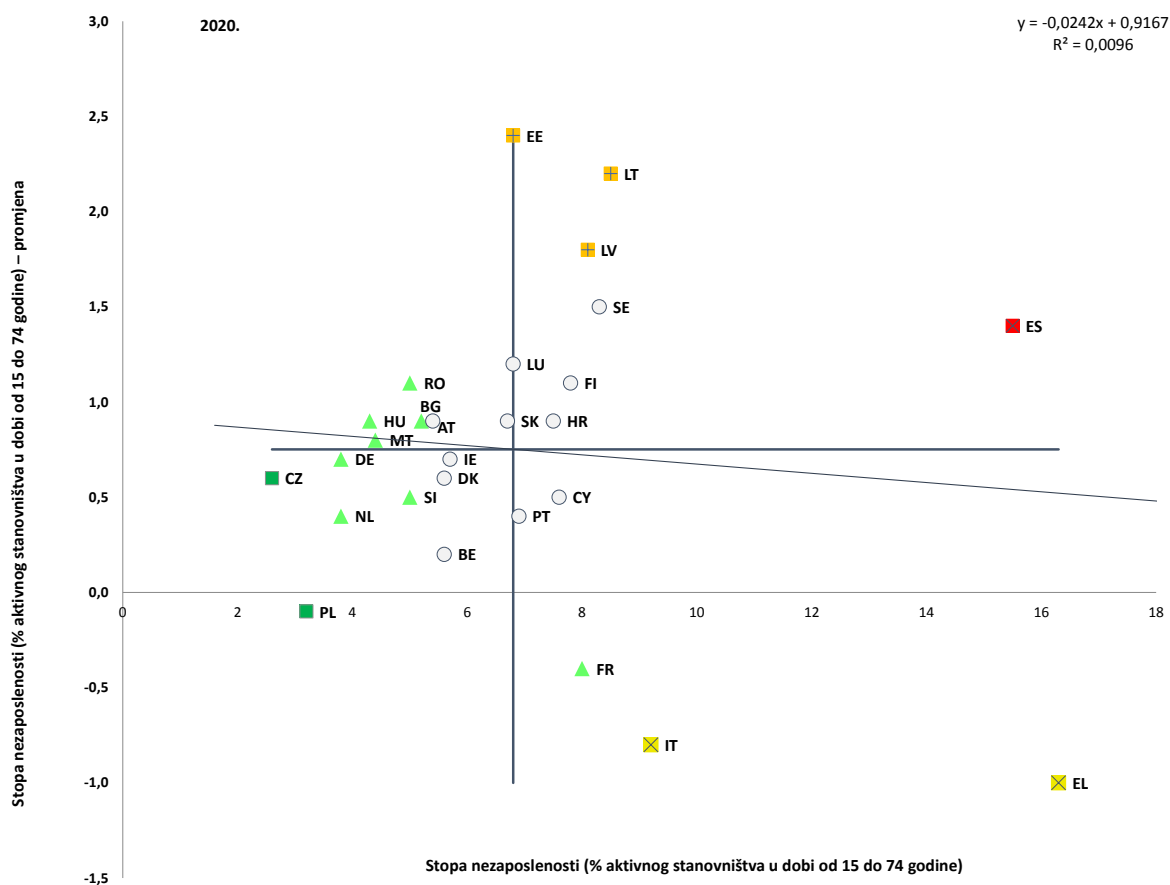
Izvor: Eurostat, statistike o pandemiji bolesti COVID-19⁴⁸

Nezaposlenost se u većini država članica EU-a pogoršala 2020. u odnosu na 2019. Stopa nezaposlenosti 2020. se u odnosu na 2019. povećala u svim državama članicama osim u četirima (vidjeti sliku 2.1.2.), pri čemu je najviša stopa za EU (7,7 %) dosegnuta u rujnu 2020. Prema pregledu socijalnih pokazatelja stanje je „kritično” u Španjolskoj, u kojoj je 2020. zabilježeno povećanje već visoke stope nezaposlenosti, a Grčka i Italija su u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju”. Stanje u pogledu nezaposlenosti u baltičkim državama znatno se pogoršalo 2020., iako noviji podaci upućuju na to da je 2021. došlo do oporavka. Tijekom prvih devet mjeseci 2021. najveća smanjenja stope nezaposlenosti zabilježena su u Cipru (-3,5 postotnih bodova), Grčkoj (-3,1 postotni bod) i Austriji (-2,1 postotni bod). U istom razdoblju mala poboljšanja, ali za više od 1 postotnog boda, zabilježena su u Irskoj, Danskoj, Sloveniji, Estoniji i Španjolskoj.

⁴⁸ [Society and work \(Društvo i rad\) – COVID-19 – Eurostat \(europa.eu\).](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg_8_4_10&plugin=1)

Slika 2.1.2.: Nezaposlenost se 2020. povećala u većini država članica

Stopa nezaposlenosti (dobna skupina od 15 do 74 godine) i godišnja promjena od 2019. do 2020. (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

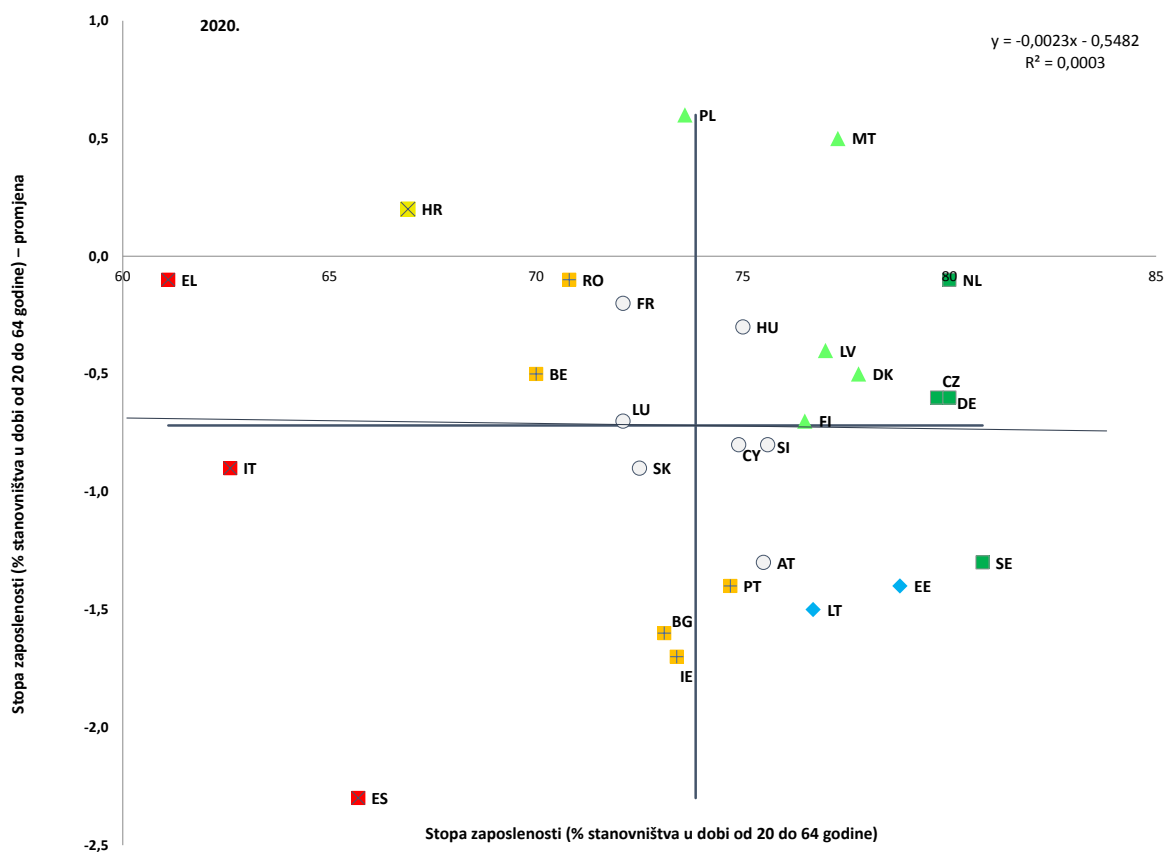
Izvor: Eurostat, [\[une_rt_a\]](#) anketa o radnoj snazi.

Prema odgovarajućem pokazatelju iz pregleda socijalnih pokazatelja, zaposlenost u gotovo svim zemljama EU-a smanjila se 2020. u odnosu na 2019. Kako je prikazano na slici 2.1.3., Grčka, Italija i Španjolska i dalje imaju „kritično stanje” prema metodologiji pregleda socijalnih pokazatelja, zbog dodatnog smanjenja zaposlenostina stope od otprilike 65 % ili niže. S druge strane, Švedska, Njemačka, Češka i Nizozemska imaju „najbolje rezultate” (stope blizu ili iznad 80 % u 2020.) Općenito, stopa zaposlenosti u EU-u (dobna skupina od 20 do 64 godine) pala je na 72,5 % u 2020. (-0,7 postotnih bodova u odnosu na 2019.). Stope zaposlenosti počele su se oporavljati u trećem tromjesečju 2020. Međutim, zaposlenost u EU-u (zaposleni i samozaposleni) bila je za 1 % niža u drugom tromjesečju 2021. (prema podacima nacionalnih računa) u odnosu na najvišu stopu u posljednjem tromjesečju 2019. te su zabilježene trajne razlike među regijama (vidjeti Prilog 3.) Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 nije utjecala na razliku između stope zaposlenosti u gradovima i ruralnim područjima u EU-u, koja je ona iznosila 0,9 postotnih bodova 2020. za stanovništvo u dobnoj skupini od 20 do 64 godine (smanjenje za 0,1 postotni bod u odnosu na 2019.). Podaci iz nacionalnih računa pokazuju da je od prvog do drugog tromjesečja 2021.

rast zaposlenosti bio pozitivan u svim državama članicama osim Estonije i Španjolske. U devet država članica (Belgija, Danska, Francuska, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Poljska i Portugal) stopa zaposlenosti u drugom tromjesečju 2021. premašila je razine prije krize (četvrto tromjesečje 2019.).

Slika 2.1.3.: Stopa zaposlenosti 2020. smanjila se u gotovo svim državama članicama

Stopa zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine) i godišnja promjena od 2019. do 2020. (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

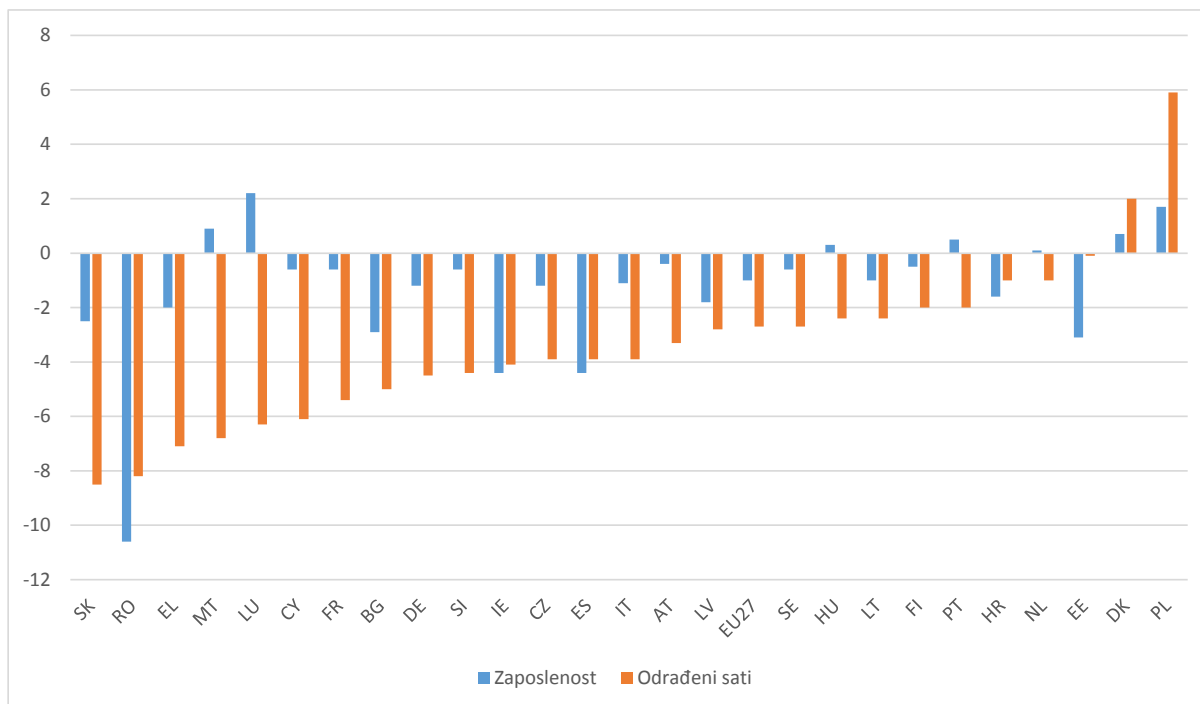
Izvor: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o radnoj snazi.

U svim državama članicama, osim u dvjema, od početka krize uzrokovane bolešću COVID-19 došlo je do pada broja odrađenih sati po zaposlenoj osobi. Zbog mjera za sprečavanje neposrednog utjecaja krize na zaposlenost smanjenje ukupnog broja odrađenih sati drastičnije je nego što bi se moglo zaključiti prema promjenama u ukupnim stopama zaposlenosti (slika 2.1.4.). U kojoj se mjeri gubitak zaposlenosti mogao izbjeći ovisilo je i o značajkama zanimanja, uključujući njegovu važnost, mogućnost rada na daljinu i potrebnu društvenu interakciju. Nakon povećanja u drugom tromjesečju 2020., broj radnika koji su odsutni s posla pao je na razine prije pandemije u većini država članica. Od početka oporavka broj odrađenih sati ostao je ispod razine prije pandemije u svim zemljama osim u Danskoj i Poljskoj. Nizak broj odrađenih sati može odražavati uvođenje skraćenog radnog vremena zbog još uvijek smanjene aktivnosti; međutim, nejasno je kad će se broj odrađenih sati po

zaposleniku vratiti na razine prije krize⁴⁹. Raščlamba kretanja u vezi s odrađenim satima po spolu predstavljena je u odjeljku 2.2.

Slika 2.1.4.: Većina država članica zabilježila je znatan pad zaposlenosti i ukupnog broja odrađenih sati

Promjena u ukupnoj zaposlenosti i odrađenim satima između četvrtog tromjesečja 2019. i drugog tromjesečja 2021. (u %)

Napomena: sezonski prilagođeni i kalendarski usklađeni podaci, osim sezonski prilagođenih podataka za CZ, EL, FR, MT, PL, PT, SK (zaposlenost) i MT, SK (odrađeni sati). Podaci o odrađenim satima za BE nisu dostupni. Podaci za LU i IE odnose se na prvo tromjesečje 2021.

Izvor: Eurostat [namq_10_a10_e] Nacionalni računi

Zaposlenost je snažnije pala u sektorima koje su više pogodile mjere ograničenja kretanja uvedene radi suzbijanja pandemije. Najveći pad zaposlenosti zabilježen je u sektorima najpogođenijima ograničenjem kretanja, kao što su pružanje smještaja, usluživanje hrane, aktivnosti putničkih agencija, kultura i usluge u kućanstvu⁵⁰. S druge strane, proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda, osiguranje, računalno programiranje i telekomunikacije aktivnosti su u kojima je zabilježen najveći porast zaposlenosti 2020. (u usporedbi s prethodnom godinom)⁵¹. Najpogođeniji sektori ujedno su najčešće koristili mjere skraćenog radnog vremena.

⁴⁹ Europska komisija (2021.), Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi 2021. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije (u pripremi).

⁵⁰ Eurofound (2021.), *COVID-19: Implications for employment and working life* (COVID-19: Posljedice za zapošljavanje i svijet rada), serija o pandemiji bolesti COVID-19, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

⁵¹ Europska komisija (2021.), Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.

Samozaposlenost se smanjila više od ukupne zaposlenosti, uz neke razlike među zemljama. Broj samozaposlenih osoba u EU-u 2020. se smanjio za 1,5 %, što je udio od 14 %; taj pad bio je najizraženiji među samozaposlenim osobama sa zaposlenicima (-4,7 %). Osobito je bio izražen među samozaposlenim osobama u Njemačkoj i Italiji. Međutim, jedanaest država članica zabilježilo je porast broja samozaposlenih osoba, posebice Poljska, Francuska, Nizozemska i Mađarska. U drugom tromjesečju 2021. broj samozaposlenih osoba u EU-u pao je za 2,6 % u usporedbi s istim tromjesečjem godinu prije, uz smanjenje od 5 % među samozaposlenima bez zaposlenika. Najveći pad 2021. zabilježen je u Rumunjskoj, Italiji, Portugalu i Nizozemskoj. Od prvog do drugog tromjesečja 2021. stopa ukupne zaposlenosti u EU-u se oporavljala, što nije bio slučaj sa stopom samozaposlenosti⁵².

Zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19 privremeno su se smanjile povijesno visoke razine nedostatka radne snage, ali u većini država članica opet su u porastu. Nedostatak radne snage javlja se kad poslodavci ne mogu pronaći radnike potrebne da popune slobodna radna mjesta. Prije krize, u drugom tromjesečju 2019., stopa slobodnih radnih mjesta u EU-27 iznosila je 2,4 %. Stopa slobodnih radnih mjesta pala je na 1,6 % u drugom tromjesečju 2020. i otad raste te je dosegla 2,3 % u drugom tromjesečju 2021., što znači da je gotovo u potpunosti neutraliziran učinak šoka zbog pandemije bolesti COVID-19. Prema europskim anketama poduzeća i potrošača (EU-BCS), nedostatak radne snage prije pandemije bio je rekordno visok u 15 država članica (Austrija, Belgija, Bugarska, Češka, Estonija, Grčka, Francuska, Mađarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Poljska, Portugal, Rumunjska i Slovačka – vidjeti sliku 2.1.5.)⁵³. Smanjenje gospodarske aktivnosti izazvano pandemijom bolesti COVID-19 dovelo je do smanjenja nedostatka radne snage u gotovo svim državama članicama⁵⁴. Nakon ublažavanja mjera ograničenja kretanja i postupnog gospodarskog oporavka 2021. nedostatak radne snage ponovno je počeo rasti u većini država članica. U sektorima kao što su građevinarstvo, zdravstvena skrb i dugotrajna skrb te u sektoru informacijskih i komunikacijskih tehnologija, to je uzrokovano višegodišnjim problemom nedostatka vještina. Nedostaci radne snage približili su se razini prije pandemije u drugom tromjesečju 2021., a nezaposlenost se tek neznatno smanjila. Neke države članice zabilježile su veća povećanja nedostatka radne snage od drugih. Udio poslodavaca koji su izvijestili da je nedostatak radne snage znatno utjecao na ograničenje proizvodnje u prva tri tromjesečja 2021. bio je najviši (iznad 20 %) u Poljskoj, Rumunjskoj, Litvi, Hrvatskoj, Grčkoj i Njemačkoj.

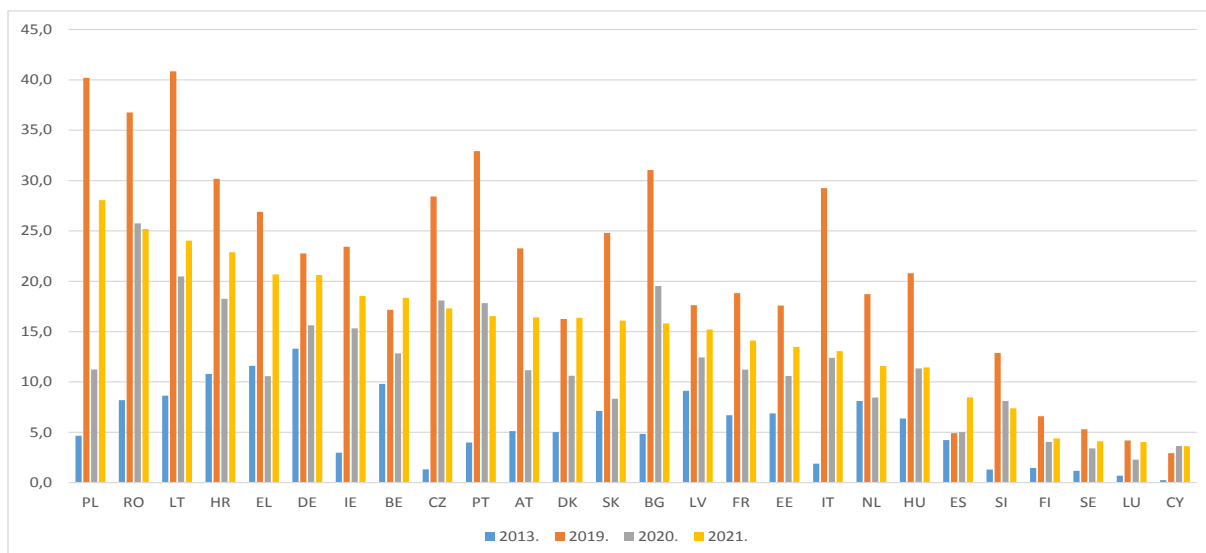
Slika 2.1.5.: Prijavljeni nedostaci radne snage smanjili su se zbog pandemije u većini država članica, ali ponovno su u porastu nakon što je nastupio oporavak

Indeks nedostatka radne snage – udio poslodavaca u proizvodnom, uslužnom i građevinskom sektoru koji su prijavili da je nedostatak radne snage znatno utjecao na ograničenje proizvodnje (u %, 2013.–2021.).

⁵² Podaci iz nacionalnih računa, sezonski prilagođeni.

⁵³ Postoji općenita povezanost tih rezultata s rezultatima ankete o ulaganjima Grupe Europske investicijske banke iz 2019.

⁵⁴ Iako je to vjerojatno bilo ograničeno uvođenjem skraćenog radnog vremena i drugih mjera za očuvanje radnih mjesta.

Napomene: zemlje su poredane silaznim redoslijedom nedostatka radne snage 2021. Podaci za 2021. izračunani su kao prosjek prva tri tromjesečja.

Izvor: EU-ova anketa poduzeća i potrošača.

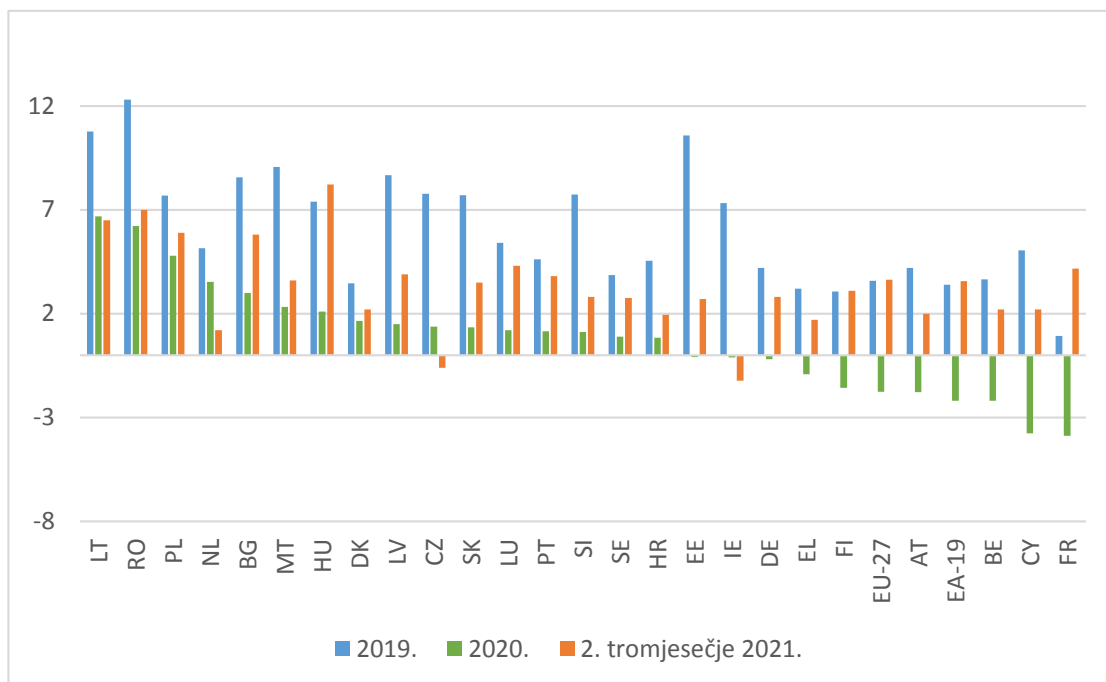
Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 uzrokovala je velik pad stope rasta nominalnih plaća, nakon čega je nastupio oporavak u prvoj polovini 2021. U usporedbi s 2019. kad su plaće⁵⁵ rasle po stopi od 3,6 % za EU-27, rast plaća 2020. bio je negativan i iznosio je -1,8 %. To se smanjenje barem djelomično objašnjava učinkom skraćenog radnog vremena, a razlike ovise o obliku nacionalnih mjera⁵⁶. Međutim, iako je ukupan rast negativan, postoje velike razlike među zemljama. Litva, Rumunjska, Poljska, Nizozemska i Bugarska 2020. su zabilježile velik rast nominalnih plaća, od 3 % ili više. Rast plaća usporio se u zemljama južne Europe te u Belgiji, Austriji i Finskoj. Najveće stope usporavanja zabilježene su u Italiji (-6,9 %), Španjolskoj (-5,4 %), Francuskoj (-3,9 %) i Cipru (-3,6 %) (slika 2.1.6.). Takvo stanje uglavnom je posljedica smanjenja broja odrađenih sati povezanog s raširenim upotrebom programa skraćenog radnog vremena. U prvoj polovini 2021., kad je nekoliko država članica izašlo iz recesije i programi skraćenog radnog vremena počeli su se ukidati, sve države članice osim Irske i Češke ponovno su zabilježile rast plaća. Općenito, u prvoj polovini 2021. stopa rasta plaća iznosila je 3,6 % u EU-u i europodručju.

⁵⁵ Mjereno prema nominalnoj naknadi po zaposleniku.

⁵⁶ Programi skraćenog radnog vremena doveli su do vidljivog smanjenja troškova plaća u zemljama u kojima se naknade isplaćuju izravno zaposlenicima i bilježe kao socijalni transferi.

Slika 2.1.6.: Rast nominalnih plaća postao je negativan tijekom krize u nekoliko država članica, ali oporavio se 2021.

Nominalna naknada po zaposleniku (godišnja promjena u %, 2019.–2020. i drugo tromjesečje 2021.)

Napomene: (1) Plaće se mjere pokazateljem „nominalna naknada po zaposleniku”, koji se izračunava kao ukupna naknada zaposlenicima podijeljena s ukupnim brojem zaposlenika. Ukupna naknada tumači se kao ukupne naknade u novcu ili naturi koje poslodavac isplaćuje zaposleniku u zamjenu za rad obavljen u računovodstvenom razdoblju i ima dvije komponente: i. plaće i nadnice koje se isplaćuju u novcu ili u naturi i ii. socijalni doprinosi koje plaćaju poslodavci. (2) Svi podaci koji se upotrebljavaju preuzeti su iz nacionalnih računa. Pokazatelji se temelje na vrijednostima u nacionalnoj valuti. (3) Zemlje su poredane uzlaznim redoslijedom rasta realnih plaća 2020.

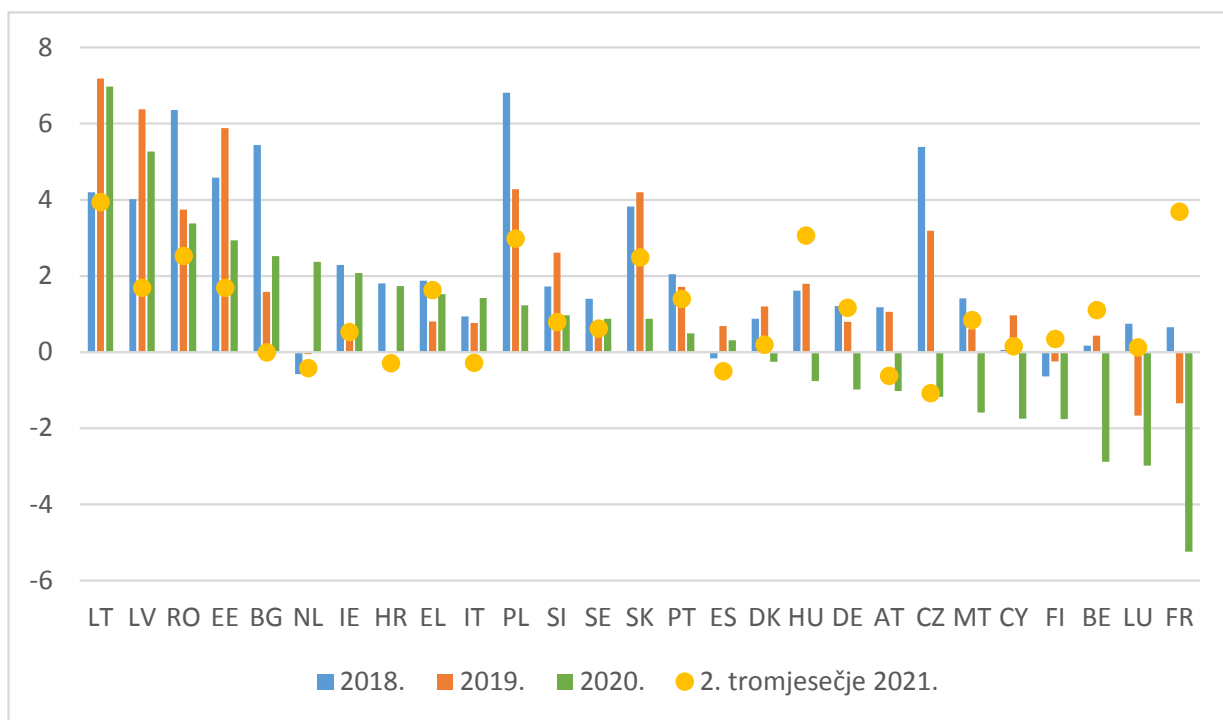
Izvor: Europska komisija, baza podataka AMECO.

Realne plaće smanjile su se u nekoliko država članica i ukupno u EU-u 2020., ali od 2021. opet su u porastu. Danska, Mađarska, Njemačka, Austrija, Češka, Malta, Cipar, Finska, Belgija, Luksemburg i Francuska 2020. su zabilježile smanjenje rasta realnih plaća u odnosu na prethodnu godinu (vidjeti sliku 2.1.7.). Najveća smanjenja zabilježena su u Francuskoj (-5,2 %) i u Luksemburgu (-3,0 %). S druge strane, realne plaće 2020. su najviše porasle u Litvi (7,0 %), Latviji (5,3 %) i Rumunjskoj (3,4 %). Nakon negativnog rasta prosječnih realnih plaća 2020. (-0,9 %), realne plaće porasle su za 1,1 % u EU-u u prvoj polovini 2021. Najveći rast realnih plaća u prvoj polovini 2021. zabilježen je u Litvi (3,9 %), Francuskoj (3,7 %) i Mađarskoj (3,1 %). U budućnosti, nesigurnost u vezi s izgledima za inflaciju može utjecati na razvoj realnih plaća⁵⁷.

⁵⁷ Prema ljetnoj prognozi Europske komisije iz 2021. predviđa se blago povećanje inflacije 2021. i 2022., ali navodi se da inflacija može biti veća nego što se predviđa ako se nastavi ograničenje ponude i ako cjenovni pritisci budu snažnije utjecali na potrošačke cijene. Vidjeti *Institutional paper* br. 156, Europska komisija, srpanj 2021. (ljetna prognoza).

Slika 2.1.7.: Realne plaće u EU-u 2020. su se u prosjeku smanjile, ali od prve polovine 2021. opet su u porastu

Realna naknada po zaposleniku, deflator BDP-a (godišnja promjena u %; 2018., 2019., 2020. i drugo tromjesečje 2021.)

Izvor: AMECO

Plaće po satu znatno su se povećale 2020. zbog drastičnog smanjenja broja odrađenih sati povezanog sa skraćenim radnim vremenom i sličnim mjerama očuvanja radnih mjesta. Plaće po satu povećale su se za oko 4,6 % u EU-u i 5,2 % u europodručju (najviše stope od 2001.), što je porast s 2,7 %, odnosno 2,2 % u 2019. Simetrične promjene u naknadama po satu i naknadama po zaposleniku zabilježene na tromjesečnoj osnovi upućuju na to da je pad naknada po zaposleniku uglavnom posljedica pada broja odrađenih sati, koji je u velikoj mjeri povezan sa skraćenim radnim vremenom. U nekim državama članicama (Austrija, Grčka, Francuska, Malta i Slovenija) naknade po satu povećale su se i više no četverostruko u odnosu na povećanja nominalne naknade po zaposleniku. U prvom tromjesečju 2021. naknada po satu u EU-u povećala se po nešto višoj stopi u odnosu na posljednje tromjesečje 2020. (0,3 %).

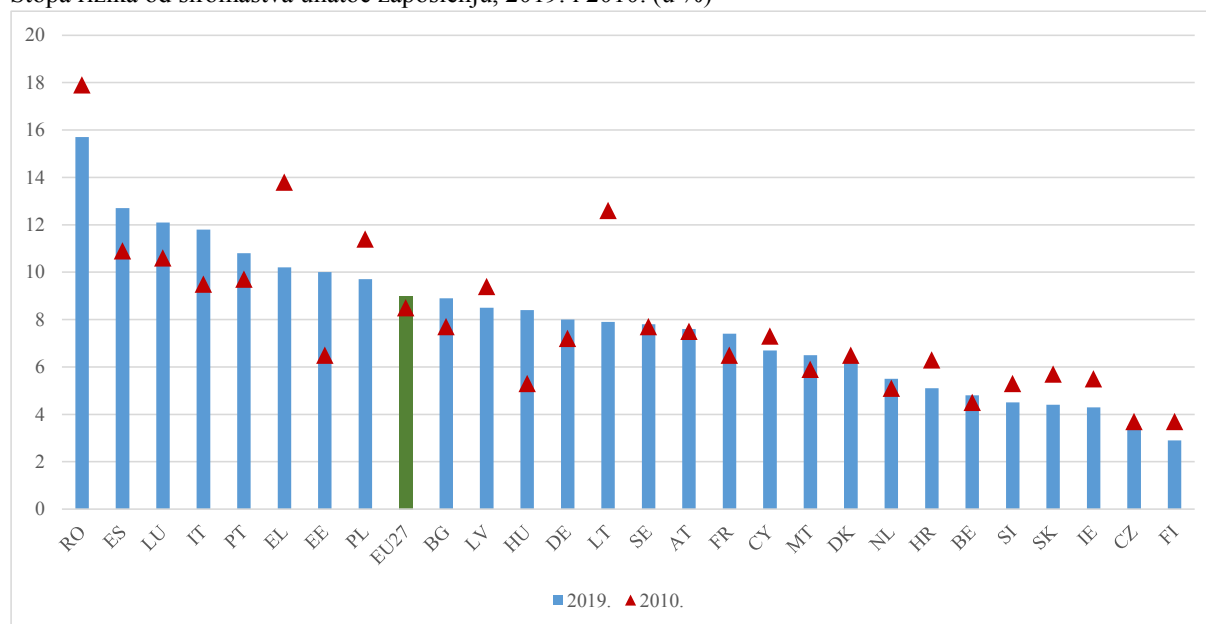
Posao ne osigurava uvijek prihode za dostojanstven život. Siromaštvo unatoč zaposlenju u EU-27 povećalo se s 8,5 % u 2010. na 9,0 % u 2019.⁵⁸ (kako je prikazano na slici 2.1.8.). Radnici koji rade na ugovor na određeno vrijeme općenito su suočeni s većim rizikom od

⁵⁸ Podaci za EU-27 nisu bili dostupni na krajnji datum 28. listopada 2021. Siromaštvo unatoč zaposlenju je udio zaposlenih osoba čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva, postavljenog na 60 % nacionalnog medijana raspoloživog ekvivalentnog dohotka (nakon socijalnih transfera). Za 2007. podaci se odnose na jedine usporedive skupne podatke za EU dostupne za tu godinu, to jest za EU-27, uključujući Ujedinjenu Kraljevinu i isključujući Hrvatsku. U prosjeku se u trenutačnih 27 država članica (tj. uključujući Hrvatsku i isključujući Ujedinjenu Kraljevinu) siromaštvo unatoč zaposlenju povećalo s 8,5 % 2010. (najraniji dostupni podaci) na 9 % 2019.

siromaštva unatoč zaposlenju nego radnici koji rade na ugovor na neodređeno vrijeme (16,2 % u usporedbi s 5,9 %), kao i niskokvalificirani radnici u odnosu na visokokvalificirane radnike (19 % u usporedbi s 4,9 %). Osim toga, radnici koji nisu rođeni u EU-u u većoj su mjeri izloženi siromaštvu unatoč zaposlenju nego radnici koji su rođeni u EU-u (20,1 % u usporedbi s 8,1 %). Na slici 2.1.8. prikazano je da je 2019. više od 10 % radnika bilo izloženo riziku od siromaštva u Rumunjskoj, Španjolskoj, Luksemburgu, Italiji, Portugalu i Grčkoj. Među njima je stopa siromaštva unatoč zaposlenju u Španjolskoj, Italiji, Luksemburgu i Portugalu porasla 2019. u usporedbi s 2010.

Slika 2.1.8.: Siromaštvo unatoč zaposlenju poraslo je u EU-u u prošlom desetljeću

Stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju, 2019. i 2010. (u %)

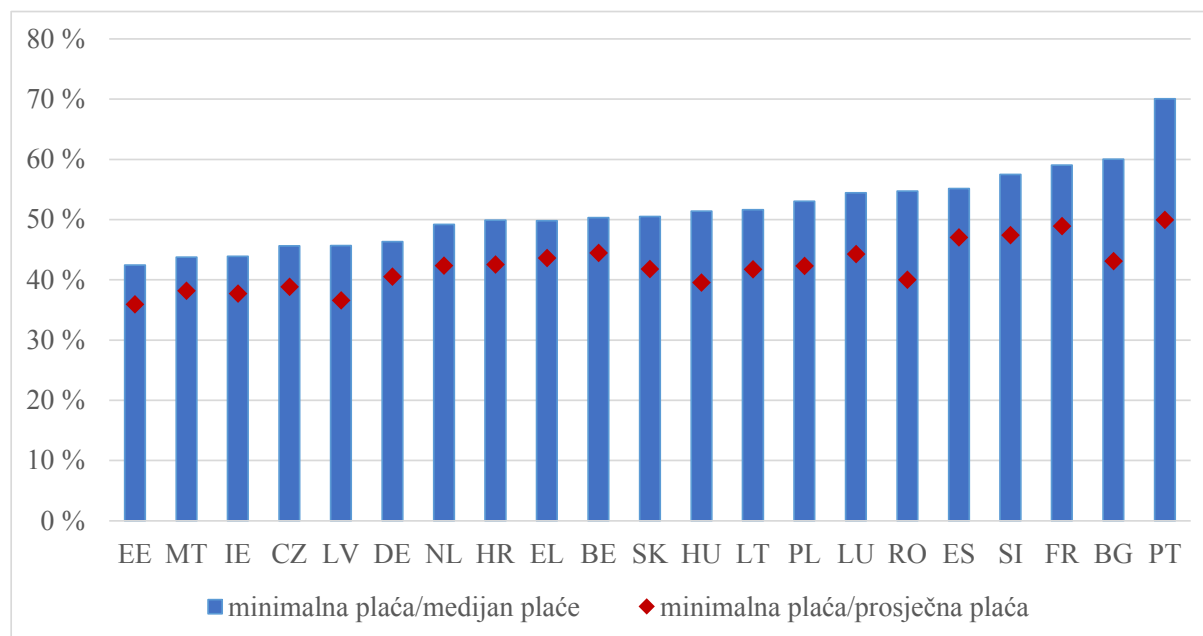

Izvor: Eurostat [ilc_iw01]

Unatoč nedavnim povećanjima minimalne plaće u mnogim državama članicama, zakonske minimalne plaće često su i dalje niske u usporedbi s drugim plaćama u gospodarstvu. U gotovo svim državama članicama zakonska minimalna plaća niža je od 60 % medijana plaće i od 50 % prosječne plaće (vidjeti sliku 2.1.9.). Nadalje, iste je godine, u zemljama koje uključuju Litvu, Irsku, Nizozemsku, Mađarsku, Estoniju, Latviju i Češku minimalna plaća bila niža od 50 % medijana plaće i od 40 % prosječne plaće⁵⁹.

Slika 2.1.9.: U gotovo svim državama članicama zakonska minimalna plaća niža je od 60 % medijana plaće i od 50 % prosječne plaće

Zakonom propisane minimalne plaće kao postotak bruto medijana i prosječne plaće radnika u punom radnom vremenu (u %, 2019.)

Napomena: dijagram ne uključuje AT, CY, DK, FI, IT i SE, koji nemaju zakonom propisanu minimalnu plaću. U tim se zemljama zaštita koju pružaju minimalne plaće osigurava kolektivnim ugovorima.

Izvor: Eurostat [earn_mw_cur], OECD

Kolektivno pregovaranje ima ključnu ulogu u postizanju primjerene zaštite koju pruža minimalna plaća u Uniji. Pokrivenost kolektivnim pregovaranjem u mnogim se državama članicama smanjila tijekom zadnja dva desetljeća. Trend smanjenja najizraženiji je u Grčkoj, Rumunjskoj, Bugarskoj, Slovačkoj, Cipru i Sloveniji (vidjeti sliku 2.1.10.). U nekoliko država članica smanjenje pokrivenosti kolektivnim pregovaranjem može se objasniti smanjenjem pregovaranja s više poslodavaca na sektorskoj ili nacionalnoj razini zbog regulatornih promjena, prilagodbi modaliteta proširenja kolektivnog pregovaranja ili promjena drugih čimbenika kao što su gustoća organizacije poslodavaca⁶⁰ i članstvo u sindikatima⁶¹. Taj trend potaknut je i strukturnim pomakom gospodarstva prema sektorima s manjim brojem sindikata, osobito u uslužnom sektoru, i smanjenjem članstva u sindikatima povezanim s povećanjem nestandardnih oblika rada, kao što je rad na platformama. U zemljama u kojima se minimalne plaće utvrđuju isključivo kolektivnim pregovaranjem razina pokrivenosti viša je od 80 %. Jedina iznimka je Cipar sa znatnim smanjenjem u zadnja dva desetljeća (sa 65 % na 43 %) i najavljenim pomakom prema zakonom propisanoj minimalnoj plaći do 2022. U Italiji, Španjolskoj, Finskoj i Danskoj pokrivenost se povećala od 2000., a u Austriji je pokrivenost kolektivnim pregovaranjem ostala na istoj visokoj razini (pokriveno je 98 % zaposlenih). Cilj

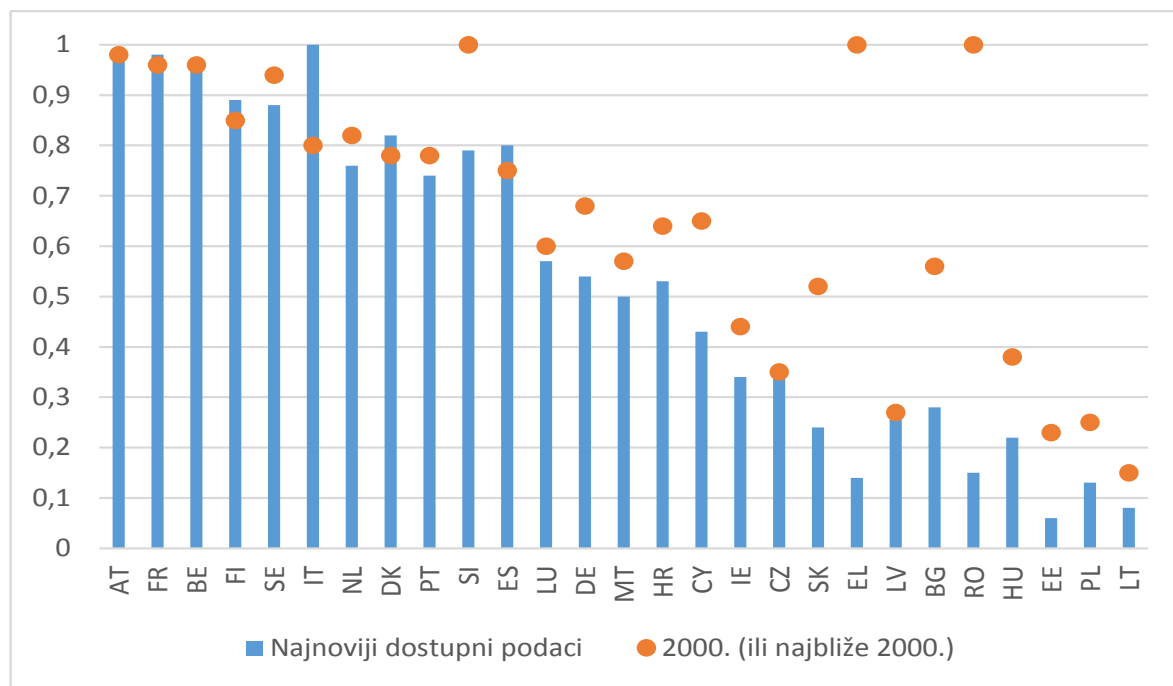
⁶⁰ Gustoća organizacije poslodavaca definira se kao članstvo u smislu svih zaposlenika koje zapošljavaju poduzeća članovi kao udio ukupnog broja zaposlenika u organizacijskoj domeni organizacija.

⁶¹ Europska komisija (2021.), *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi*, Godišnji pregled.

je Komisijina Prijedlogom direktive o primjerenim minimalnim plaćama⁶² poboljšati njihovu primjerenost među ostalim i promicanjem kolektivnog pregovaranja o plaćama. Komisija pruža potporu za jačanje kapaciteta socijalnih partnera u okviru prerogativnih poziva na socijalni dijalog, Programa Europske unije za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI) i fonda ESF+.

Slika 2.1.10.: Stopa pokrivenosti kolektivnim pregovaranjem među zaposlenicima pala je u gotovo svim državama članicama u razdoblju od 2000. do 2019.

Broj zaposlenika pokrivenih kolektivnim ugovorima, podijeljen s ukupnim brojem osoba koje primaju nadnice i plaće (u %, 2000. i 2019.)

Napomena: (1) Najnoviji dostupni podaci su iz: 2019. (AT, BE, CZ, HU, IT, LT, NL, PL, PT), 2018. (BG, DE, DK, ES, FR, LU, LV, SE), 2017. (EL, FI, IE, SI, RO), 2016. (CY, MT), 2015. (SK) i 2014. (HR). (2) Pokrivenost za IT revidirana je na 100 %, što odražava činjenicu da osnovne plaće utvrđene u kolektivnim ugovorima (*minimi tabellari*) koriste sudovi za radne sporove kao referencu za primjenu ustavnog načela primjerene i dostatne naknade.

Izvor: baza podataka OECD-a/AIAS-a (2021.)

Očekuje se da će zelena i digitalna tranzicija imati znatan utjecaj na buduća kretanja na tržištu rada. Pandemija je ubrzala aktualna kretanja u području digitalizacije gospodarstava i društava u EU-u. Digitalne tehnologije omogućuju nove načine učenja, rada, ispunjavanja ambicija i poboljšavaju pristup mogućnostima obrazovanja i zapošljavanja. Stvaraju nove prilike za zapošljavanje na tržištu rada i doprinose boljem usklađivanju poslodavaca i zaposlenika. Međutim, dovode i do rizika za postojeća radna mjesta, posebno na rutinskim radnim mjestima i onima za koja je dostatna niža razina obrazovanja. To može dovesti do veće polarizacije, smanjenja stope zaposlenosti u srednje plaćenim zanimanjima i istodobnog

⁶² Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji, COM(2020) 682.

povećanja u nisko i visoko plaćenim zanimanjima⁶³. Istodobno, uz odgovarajuće popratne politike, tranzicija prema klimatskoj neutralnosti mogla bi stvoriti do milijun dodatnih zelenih radnih mjesta do 2030. u EU-u, iako se očekuje da će se učinci opet razlikovati u različitim zanimanjima, sektorima i regijama⁶⁴. Analiza pokazuje da će se otvoriti radna mjesta u sektorima povezanim s energijom iz obnovljivih izvora, građevinarstvom, poljoprivredom i šumarstvom, većinom u skupini radnih mjesta za srednjekvalificirane radnike, što može pomoći u ublažavanju prethodno navedenog trenda polarizacije tržišta rada. Međutim, u tom će slučaju neki radnici izgubiti posao (posebice u sektorima vađenja resursa i energetske vrlo intenzivnim sektorima) i uz to se suočiti s promjenom zadaća i novim zahtjevima za vještine. Brza preraspodjela radne snage može doprinijeti povećanju učinkovitosti, produktivnosti i plaća, osobito u sektorima usmjerenima prema budućnosti, pri čemu će ključnu ulogu imati usavršavanje i prekvalifikacija radne snage (vidjeti okvir 1. o europskom stupu socijalnih prava i poglavlje 2.2.1.).

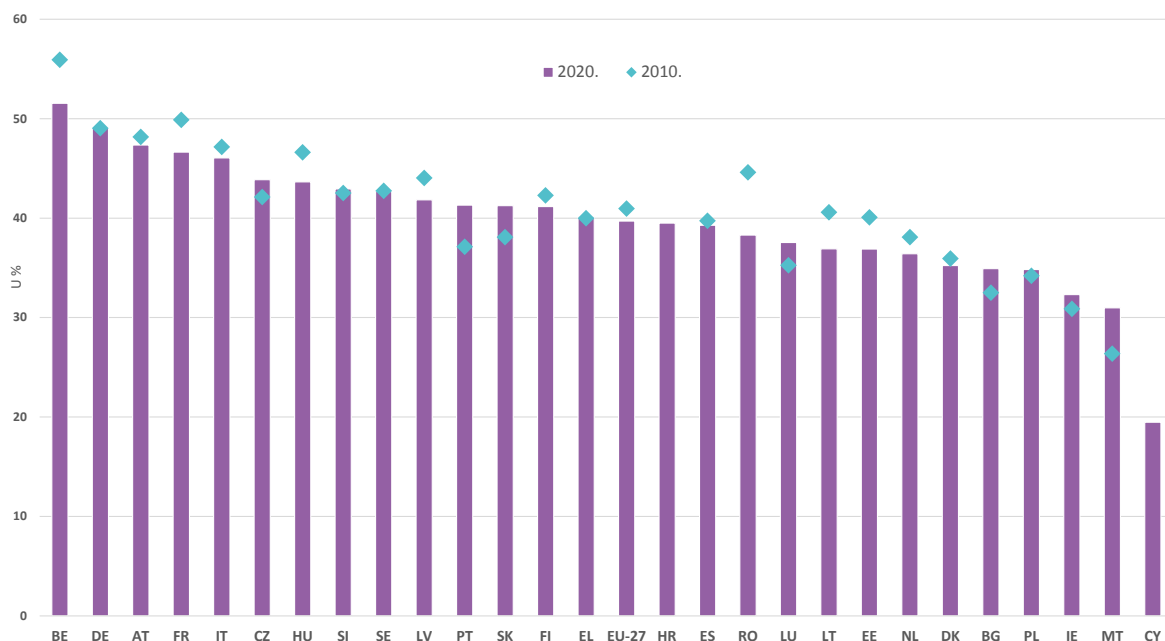
Visok porezni klin na rad može imati negativan utjecaj na potražnju za radnom snagom i ponudu radne snage. Porezni klin na rad mjeri se razlike između troškova rada koje snosi poslodavac i neto plaće zaposlenika, izražena u omjeru prema ukupnom trošku plaća. Prosječni porezni klin u EU-u s 27 država članica za samca koji zarađuje prosječnu plaću postupno se smanjuje od 2010. i 2020. je iznosio 39,7 %. Od 2010. sedam država članica EU-a zabilježilo je znatna smanjenja (za više od 2 postotna boda) svojeg poreznog klina na prosječnu plaću, pri čemu je najveće smanjenje zabilježeno u Rumunjskoj (-6,3 postotna boda), Mađarskoj (-5,8 postotnih bodova), Belgiji (-4,4 postotna boda) i Litvi (-3,7 postotnih bodova). Nasuprot tome, od 2010. došlo je do znatnog porasta u Malti (4,6 postotnih bodova), Portugalu (4,2 postotna boda) i Češkoj (1,7 postotnih bodova) (vidjeti sliku 2.1.11.).

Slika 2.1.11. Porezni klin na prosječnu plaću smanjio se u većini država članica EU-a tijekom prošlog desetljeća

Porezni klin za samca koji zarađuje prosječnu plaću, promjene 2010. i 2020. (u %)

⁶³ Europska komisija (2019.): Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi 2019., Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje.

⁶⁴ Procjena učinka priložena Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 14. srpnja 2021. „Spremni za 55 %: ostvarivanje klimatskog cilja EU-a za 2030. na putu ka klimatskoj neutralnosti”, [COM\(2021\) 550 final](#).

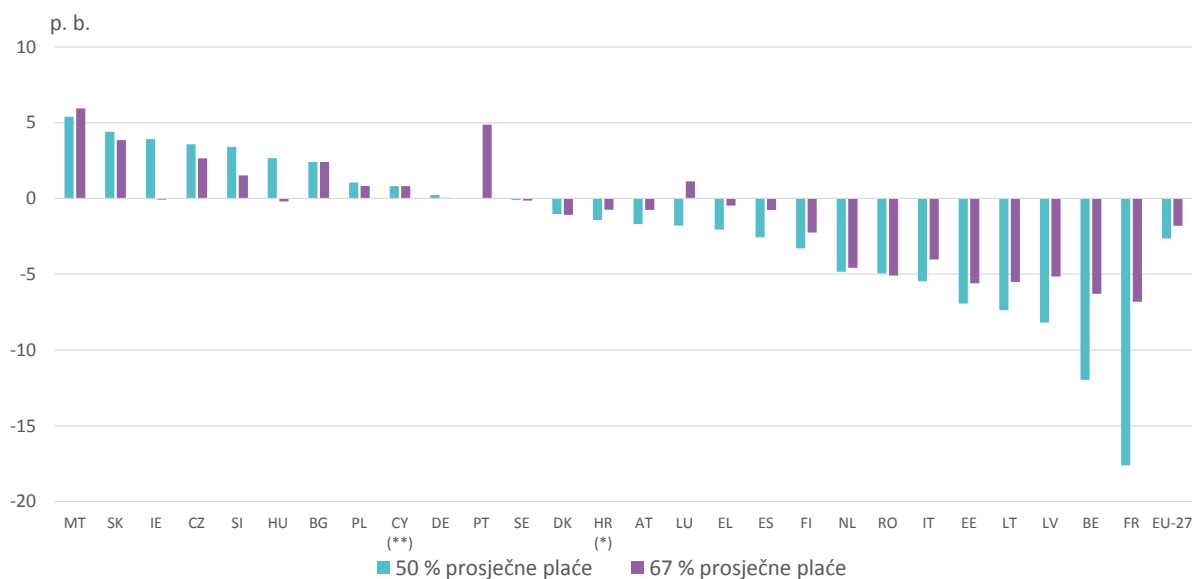
Napomene: podaci za 2010. nisu dostupni za Hrvatsku i Cipar.

Izvor: baza podataka Europske komisije o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2021.).

Porezni klin za osobe s niskih dohotkom uglavnom je niži nego za osobe s višim dohocima. Oporezivanje osoba s nižim dohotkom ima velik utjecaj na tržište rada (ulazak na tržište rada, siva ekonomija; vidjeti odjeljak 2.3.) i na socijalnu uključenost (vidjeti odjeljak 2.4.). U tom pogledu među državama članicama EU-a postoje velike razlike. Porezni klin za osobe koje zarađuju 50 % prosječne plaće 2020. je bio viši od 40 % u Mađarskoj i Njemačkoj, a niži od 20 % u Cipru i Francuskoj. U mnogim zemljama EU-a porezni klin smanjio se za radnike na dnu raspodjele dohotka tijekom prošlog desetljeća. Kad je riječ o prosjeku EU-a, od 2010. do 2020. zabilježeno je smanjenje poreznog klina za 2,6 postotnih bodova za osobe koje zarađuju 50 % prosječne plaće. U šest zemalja (Francuska, Belgija, Latvija, Litva, Estonija, Italija) zabilježeno je smanjenje za više od 5 postotnih bodova (vidjeti sliku 2.1.12.).

Slika 2.1.12. U većini država članica EU-a porezi se smanjuju za radnike na dnu raspodjele dohotka

Razvoj poreznog klina za osobe s niskim dohotkom (50 % i 67 % prosječne plaće), samac (postotni bodovi, 2010.–2020.)

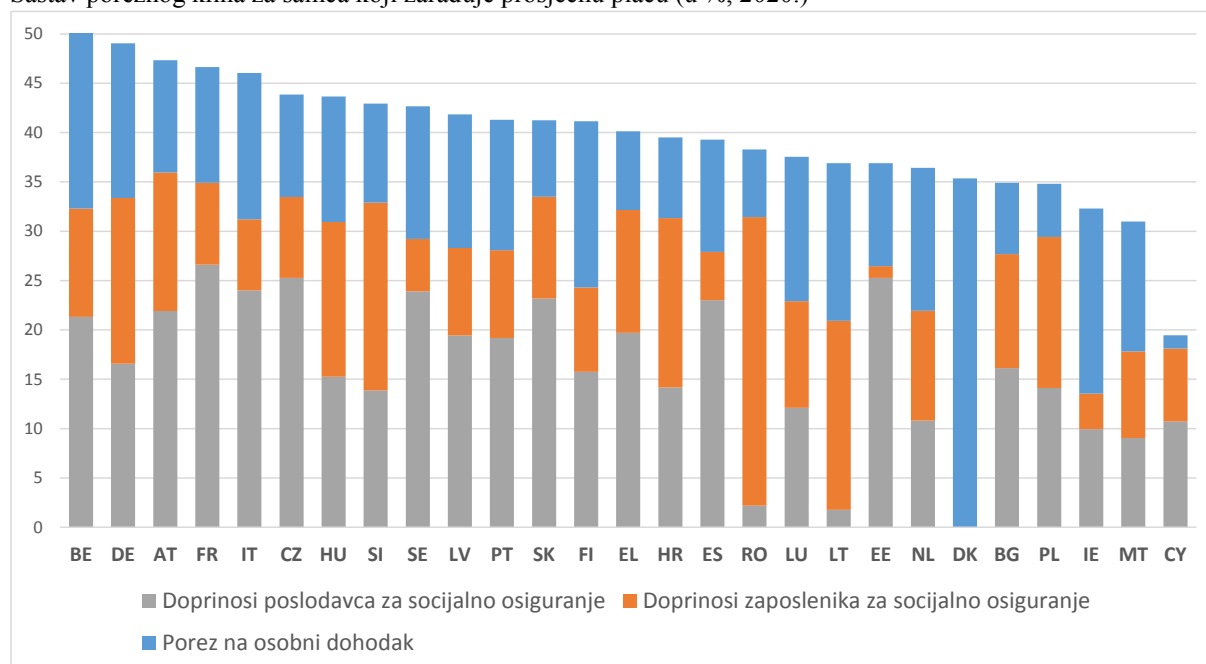
Napomene: (*) podaci za Hrvatsku iz 2013. i (**) podaci za Cipar iz 2014.

Izvor: baza podataka Europske komisije o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2021.).

Sastav poreznog klina na rad znatno se razlikuje među državama članicama. Njegove komponente (tj. porez na osobni dohodak, doprinosi poslodavca i zaposlenika za socijalno osiguranje) i posebno njihova veličina mogu imati različit utjecaj na ponudu radne snage ili potražnju za njom, barem kratkoročno. Na slici 2.1.13. prikazana je raščlamba poreznog klina za radnika samca koji zarađuje prosječnu plaću 2020. U Francuskoj, Češkoj i Estoniji doprinosi poslodavca za socijalno osiguranje najviši su i čine više od 25 % troškova zapošljavanja. Ukupno su doprinosi (poslodavca i zaposlenika) za socijalno osiguranje najveći, kao udio troškova zapošljavanja, u Austriji (36 %), zatim u Francuskoj, Slovačkoj i Češkoj. Osim Danske, koja nema elemente doprinosa za socijalno osiguranje u poreznom klinu, Irska (13,6 %) i Malta (17,8 %) imaju najniže ukupne doprinose za socijalno osiguranje kao udio troškova rada. U Rumunjskoj (29 %) i Litvi (19,1 %) najveći je udio poreznog klina koji plaćaju zaposlenici. Na doprinose za socijalno osiguranje koje plaća poslodavac u Litvi i Rumunjskoj otpada manje od 5 %.

Slika 2.1.13.: Među zemljama postoje velike razlike u poreznom opterećenju rada

Sastav poreznog klina za samca koji zarađuje prosječnu plaću (u %, 2020.)

Napomena: države članice poredane su silaznim redoslijedom prema razini ukupnog poreznog klina; obiteljske naknade ne utječu na podatke jer se podaci odnose na samca bez supružnika i djece.

Izvor: baza podataka Europske komisije o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2021.).

U nekim slučajevima ima prostora za preusmjeravanje oporezivanja s rada, posebice smanjenjem poreznog klina za skupine s niskim i srednjim dohotkom, na porezne osnove koje više pogoduju rastu, uzimajući u obzir potencijalne distribucijske učinke i jamčenje primjerene socijalne zaštite. Zakonodavni prijedlozi predstavljeni u paketu za ostvarivanje cilja od 55 %⁶⁵ od 14. srpnja 2021., uključujući predloženu reviziju sustava EU-a za trgovanje emisijama i Direktive o oporezivanju energije, osmišljeni su kako bi omogućili troškovno učinkovitu i pravednu tranziciju na čistu energiju usklađivanjem gospodarskih poticaja s EU-ovim sve ambicioznijim i pravno obvezujućim klimatskim ciljevima. Podaci ukazuju na to da su porezi na goriva i druge energetske proizvode, kao udio raspoloživog dohotka, najveći teret za kućanstva s najnižim dohotkom⁶⁶. Stoga je potrebno pažljivo osmišljavanje politika kako bi se uzeli u obzir distribucijski učinci, osobito za skupine s najnižim dohotkom⁶⁷. Otprilike 7 % stanovništva EU-a s27 država članica, tj. 31 milijun

⁶⁵ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 14. srpnja 2021. „Spremni za 55 %: ostvarivanje klimatskog cilja EU-a za 2030. na putu ka klimatskoj neutralnosti”, [COM\(2021\) 550 final](#).

⁶⁶ Europska komisija (2020.), Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi. Godišnji pregled za 2020. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno [na internetu](#).

⁶⁷ U nedavnom istraživanju zaključeno je da bi simulirani portfelj od 30 milijardi EUR zelenih poreza koji zamjenjuju porez na dohodak mogao povećati BDP EU-a za 35 milijardi EUR (0,2 %) do 2030., čime bi se zaposlenost povećala za 140 000 EPRV-a (0,1 %). Simulacija u istraživanju pokazala je da to pozitivno utječe ili uopće ne utječe na dohodak na svim razinama distribucije u svim državama članicama.

osoba, 2019. nije moglo dovoljno ugrijeti domove, sa znatnim razlikama među državama članicama i dohodovnim skupinama, osobito u skupinama s nižim i srednim dohotkom^{68 69}.

2.1.2. Odgovor politike

Europski instrument za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE) pomogao je u sprečavanju rasta nezaposlenosti 2020. i 2021. Putem tog instrumenta pruženi su naizmjenični zajmovi s omotnicom od 100 milijardi EUR za pružanje potpore državama članicama u zaštiti radnih mjesta i dohotka radnika u kontekstu pandemije bolesti COVID-19. Komisija je dosad isplatila gotovo 95 % ukupne financijske potpore iz instrumenta SURE koju je odobrilo Vijeće. Procjenjuje se da se tijekom prvog vala pandemije 2020. iz instrumenta SURE pružila potpora za oko 31 milijun osoba i oko 2,5 milijuna poduzeća u 19 država članica. Prema povratnim informacijama korisnika, potpora u okviru instrumenta SURE imala je važnu ulogu u pokretanju programâ skraćenog radnog vremena te u povećanju njihove pokrivenosti i opsega⁷⁰.

Procjenjuje se da je samo između ožujka i rujna 2020. gotovo 100 milijardi EUR potrošeno na programe skraćenog radnog vremena i slične programe očuvanja radnih mjesta u EU-u. Specifična priroda, kriteriji prihvatljivosti, razina i trajanje potpore te izvor financiranja i uključenje zahtjeva za osposobljavanje i zaštite od otpuštanja razlikovali su se među zemljama. Razlikovali su se i zahtjevi za minimalno smanjenje prometa. U 14 država članica propisano je minimalno smanjenje u rasponu od 10 % do 50 % prometa, što bi moglo znatno ograničiti udio poduzeća i radnika koji ispunjavaju kriterije. Razina dohotka primljenog za sate koji nisu odrađeni znatno se razlikovala među državama članicama. Stope zamjene dohotka iznosile su od 60 % do 100 %, a u mnogim zemljama primijenjene su gornje granice⁷¹. Sve države članice, osim njih šest, pružale su neki oblik zaštite od otpuštanja za radnike koji su radili u skraćenom radnom vremenu. **Austrija, Grčka, Italija, Nizozemska i Portugal** zabranile su otpuštanja među radnom snagom poduzeća koja su dobila potporu vlade na određeno vrijeme. Četiri zemlje uključile su zahtjev da se osigura osposobljavanje tijekom razdoblja prekida rada u odredbe o skraćenom radnom vremenu (**Austrija, Mađarska, Njemačka i Francuska**), pri čemu su **Njemačka i Francuska** za to nudile financijske poticaje.⁷²

⁶⁸ Udio kućanstava s nižim srednjim dohotkom (između 60 % medijana dohotka i medijana dohotka) koja su 2019. izvijestila da ne mogu dovoljno ugrijeti domove dosegnuo je 20 % te dohodovne skupine u pet država članica (BG, CY, LT, PT, EL).

⁶⁹ Međutim, na skupine nižeg socioekonomskog statusa često negativnije utječu opasnosti za zdravlje povezane s okolišem zbog veće izloženosti i ranjivosti. <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

⁷⁰ Drugo izvješće o provedbi instrumenta SURE (COM 2021/596).

⁷¹ Te gornje granice značile su da su skraćeno radno vrijeme i slični programi korisniji za očuvanje dohotka za osobe koje primaju manju plaću.

⁷² Eurofound (2021.), *COVID-19: Implications for employment and working life* (COVID-19: Posljedice za zapošljavanje i svijet rada), serija o pandemiji bolesti COVID-19, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

Više od tri četvrtine država članica uvelo je posebne mjere potpore dohotku za samozaposlene osobe tijekom pandemije. U svim zemljama osim u trima te mjere bile su potpuno nove i vremenski ograničene. Kad je riječ o prihvatljivim skupinama, neke zemlje većinom su pružale potporu samozaposlenima u najpogođenijim sektorima (npr. **Belgija**⁷³ i **Francuska**), druge većinom ili isključivo samozaposlenima bez zaposlenika (**Nizozemska** i **Poljska**) ili s posebnom pravnom strukturom⁷⁴. **Češka, Grčka, Poljska** i **Portugal** nisu dopuštali kombiniranje potpore dohotku za samozaposlene s drugim oblicima vladine potpore. Niži i viši pragovi zarade od dohotka od samozapošljavanja isto su tako bili uvedeni u nekim zemljama kako bi se razgraničile skupine koje ispunjavaju kriterije. Kad je riječ o minimalnom gubitku prometa, **Latvija** i **Rumunjska** ograničile su pristup svojim programima na samozaposlene na koje su utjecala potpuna zatvaranja određenih sektora, a pragovi u nekim drugim zemljama iznosili su između 10 % i 5 % gubitka prometa. Općenito, razina potpore dohotku pružena samozaposlenima bila je ispod razine potpore pružene zaposlenicima koji su koristili programe skraćenog radnog vremena i privremene nezaposlenosti⁷⁵.

Većina država članica 2021. je počela ukidati ili ograničavati svoje programe hitne potpore. U **Češkoj, Estoniji, Mađarskoj, Latviji, Litvi** i **Poljskoj** posebni privremeni programi uvedeni kao odgovor na krizu ukinuti su između svibnja i kolovoza 2021.; u **Nizozemskoj** i **Švedskoj** u rujnu 2021.; u **Cipru** u listopadu 2021. U **Bugarskoj, Danskoj, Grčkoj, Hrvatskoj, Malti, Irskoj, Slovačkoj** i **Rumunjskoj** očekuje se da će programi hitne potpore ostati na snazi (najmanje) do kraja 2021. Države članice s trajnim mjerama uvedenima prije krize uzrokovane bolešću COVID-19 počele su ukidati hitne postupke koji su olakšali pristup potpori za skraćeno radno vrijeme.

Nekoliko država članica prilagodilo je i nadopunilo svoje programe skraćenog radnog vremena kako bi bolje odgovorilo na izazove na tržištu rada tijekom oporavka, u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). **Austrija, Njemačka, Francuska, Italija, Portugal, Španjolska** i **Švedska** pružaju poticaje za osposobljavanje radnika koji rade u skraćenom radnom vremenu. U **Portugalu**, potpora skraćenom radnom vremenu dopunjena je programom potpora poslodavcima da nastave s aktivnostima. U nekim zemljama, primjerice **Italiji** i **Francuskoj**, programi skraćenog radnog vremena koriste se ne samo za rješavanje problema privremenih prekida aktivnosti, nego i za rješavanje problema trajnog smanjenja aktivnosti u kontekstu postupaka restrukturiranja poslovanja. U **Italiji** ta mjera uključuje potporu za promjenu radnog mjesta, a u **Francuskoj** za tu svrhu postoji zaseban program (Transco). Neke države članice (kao što su **Slovačka, Češka** i **Španjolska**) stalno mijenjaju svoje programe skraćenog radnog vremena.

Države članice uvele su nekoliko mjera za promicanje zapošljavanja nakon šoka uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 (vidjeti sliku 2.1.14.). Poticaji za zapošljavanje, kao što su privremene ili jednokratne subvencije koje vlada pruža poduzećima

⁷³ U Belgiji je već postojeći program potpore produljen tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19.

⁷⁴ To se odnosi na različite oblike samozapošljavanja (u pravne i porezne svrhe), npr. samostalni poduzetnik, društvo s ograničenom odgovornošću, partnerstvo itd. Osobito u zemljama kao što je Italija, koje imaju više različitih struktura za samozapošljavanje, nisu svi imali pravo na naknade u okviru programa.

⁷⁵ Eurofound (2021.), *COVID-19: Implications for employment and working life* (COVID-19: Posljedice za zapošljavanje i svijet rada), serija o pandemiji bolesti COVID-19, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

koja zapošljavaju radnike pod određenim uvjetima (npr. na određeno vrijeme, na poseban ugovor, s naglaskom na određene kategorije), bili su u velikoj upotrebi u većini država članica radi promicanja oporavka koji donosi velik broj radnih mjesta. Polovina tih programa poticaja za zapošljavanje uvedena je već 2020., a ostali su uvedeni 2021. Datumi do kojih traju te mjere razlikuju se među državama članicama, većinom su 2021. i 2022.

Ciljne skupine za donesene mjere potpore zapošljavanju razlikuju se, ali većina mjera usmjerena je na nezaposlene, mlade, osobe s invaliditetom i starije osobe. Kako je prikazano na slici 2.1.14. mjerama su najviše bile obuhvaćene nezaposlene osobe, a u nekim su slučajevima (**Belgija, Danska, Estonija, Grčka, Španjolska, Hrvatska, Mađarska, Austrija i Slovačka**) uključivale ciljane mjere za dugotrajno nezaposlene. Mjerama se često pružala potpora mladima ili pripadnicima skupine NEET (u 16 država članica). Mnogi programi poticaja odnosili su se na programe naukovanja ili pripravništva, primjerice u **Austriji**, gdje se za svakog zaposlenog naučnika plaća bonus u iznosu do 3 000 EUR (i dodatnih 1 000 EUR ako poduzeće preuzme naučnike od nesolventnog poduzeća). Druge obuhvaćene kategorije bile su žene (**Bugarska, Grčka, Italija, Luksemburg i Austrija**) i osobe s invaliditetom (**Češka, Danska, Grčka, Španjolska, Francuska, Italija, Luksemburg, Malta, Austrija, Portugal i Slovačka**). **Belgija** je uvela privremena smanjenja naknada za socijalno osiguranje za poduzeća u sektoru organizacije događanja, hotelijerskom i putničkom sektoru te za poduzeća koja su zaposlila nove radnike ili ponovno zaposlila radnike koji su bili privremeno nezaposleni. **Estonija** je osigurala posebne poticaje za poljoprivredni sektor, a **Italija** je, među ostalim, ojačala mjere donesene za jug zemlje (*Decontribuzione Sud*). Naposljetku, **Grčka, Slovenija i Švedska** uvele su subvencije za poduzeća koja su otvorila „zelena radna mjesta” ili poslovala u sektorima s niskom razinom emisija. Ukupno 23 države članice uvele su subvencije za zapošljavanje u korist posebnih skupina.

Slika 2.1.14.: Sve države članice, osim dvije, uvele su neke oblike poticaja za zapošljavanje kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19

Mjere u vezi s poticajima za zapošljavanje koje su uvele države članice kao odgovor na šok uzrokovan pandemijom bolesti COVID-19, prema ciljnom stanovništvu (2020.–2021.)

	Nezaposleni	Dugo trajno nezapo- sleni	Mladi/NEET	Žene	Starije osobe	Osobe s invaliditetom	Naukovanja/pri- pravništva	Posebni sektori	Posebne regije
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK		X			X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		
HR		X	X						
IT	X		X	X		X	X	X	X

CY	X		X				X
LV	X						
LT	X						
LU	X			X	X	X	X
HU	X	X	X				
MT	X		X		X	X	
NL							
AT	X	X	X	X	X	X	X
PL							
PT	X		X			X	X
RO	X		X		X		X
SI	X						X
SK	X	X	X		X	X	
FI							X
SE			X				X

Napomena: za Nizozemsku i Poljsku nisu zabilježene mjere. Za Španjolsku, tablica se odnosi na mjere nekih regija, uz već postojeće nacionalne poticaje za zapošljavanje. Izvor: analiza Europske komisije; Eurofound, baza podataka COVID-19 EU PolicyWatch; ECE-ova brza izvješća o radnom pravu i doneseni planovi za oporavak i otpornost država članica.

Nekoliko država članica najavilo je mjere za poticanje poduzetništva i samozapošljavanja. Španjolska namjerava kreirati mrežu centara za orijentaciju, poduzetništvo i inovacije kao dio mjera za poboljšanje koordinacije javnih službi za zapošljavanje među regijama te planira osigurati osposobljavanje za osoblje tih službi. U okviru otvaranja radnih mjesta za potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji, **Hrvatska** će usmjeriti sredstva i resurse javnih službi za zapošljavanje na ponovno aktiviranje i (samo)zapošljavanje neaktivnih, dugotrajno nezaposlenih i pripadnika skupine NEET. Nadalje, **Litva** će pokrenuti pilot-projekt za pružanje potpore poduzetništvu i otvaranju radnih mjesta za dvostruku tranziciju i kružno gospodarstvo, zajedno s usavršavanjem zaposlenika javnih službi za zapošljavanje u tu svrhu. Za mjere tih zemalja pruža se potpora iz Mehanizma za oporavak i otpornost i/ili Europskog socijalnog fonda plus.

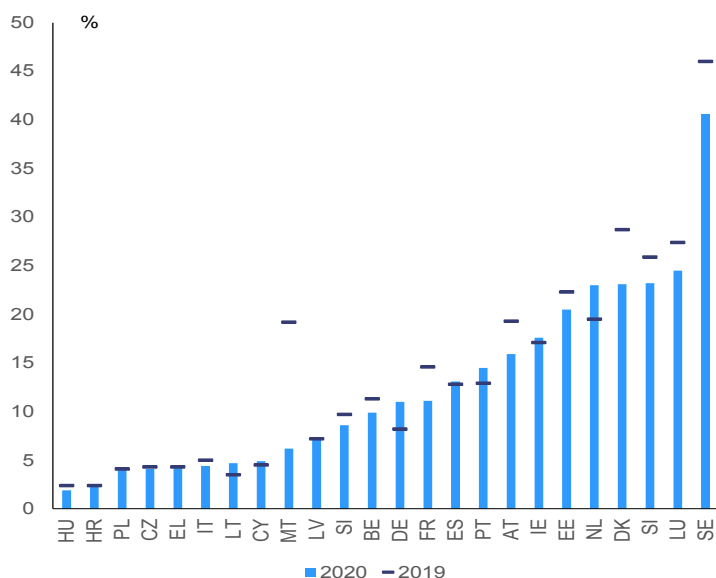
Nekoliko država članica poduzima mjere za pružanje potpore socijalnoj ekonomiji. Točnije, **Španjolska** će osmisliti najmanje 30 projekata u području socijalne ekonomije usmjerenih na mlade poduzetnike te digitalne platforme za stanovništvo ruralnih područja. **Poljska** namjerava 2022. donijeti Zakon o socijalnoj ekonomiji kojim će se, među ostalim, u poljski pravni poredak uvesti definicija socijalnog poduzeća, utvrditi pravila za funkcioniranje sektora socijalne ekonomije i pružiti okvir za njegovu suradnju s drugim javnim i privatnim subjektima. Zakonom će se pružiti potpora zapošljavanju i socijalnoj integraciji osoba kojima prijete socijalna isključenost, otvoriti nova radna mjesta u socijalnim poduzećima i olakšati pružanje socijalnih usluga koje akteri socijalne ekonomije pružaju lokalnoj zajednici.

Okvir 1. o europskom stupu socijalnih prava: Aktivna potpora zapošljavanju (EASE)
--

Kako je navedeno u Preporuci Komisije o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju (EASE)⁷⁶, koherentni paketi politika za potporu tranziciji na tržištu rada potrebni su za promicanje oporavka koji donosi velik broj radnih mjesta nakon šoka uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19, u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). Politike zapošljavanja trebale bi se postupno usmjeriti na pružanje potpore otvaranju radnih mjesta i olakšavanje prelaska s jednog radnog mjesta na drugo. U tom smislu, Preporukom o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju države članice poziva se da razviju koherentne pakete politika kako bi svladale poteškoće na tržištu rada uzrokovane pandemijom, pronašle rješenja za nedostatak vještina koji postaje sve veći tijekom oporavka i pomogle svakom pojedincu da se uspješno snađe u zelenoj i digitalnoj tranziciji. Ti paketi trebali bi uključivati i. poticaje za zapošljavanje i prelasku s jednog radnog mjesta na drugo radi poticanja otvaranja radnih mjesta i pružanja potpore zapošljivosti radnika, ii. usavršavanje i prekvalifikaciju i iii. poboljšanu potporu službi za zapošljavanje. Te mjere posebno su važne za pružanje potpore glavnom cilju da najmanje 78 % stanovnika u dobi od 20 do 64 godine u EU-u bude zaposleno do 2030.

Poticaji za zapošljavanje mogu pomoći da se poveća potražnja za radnom snagom u početnoj fazi oporavka. Tijekom pandemije bolesti COVID-19 poduzeća su zadržavala radnu snagu, među ostalim uz pomoć javne potpore. Manje je vjerojatno da će poduzeća ulagati u radnu snagu i povećati je u još uvijek nesigurnoj situaciji. U tom kontekstu, poticaji za zapošljavanje mogu stvoriti mogućnosti zapošljavanja za tražitelje zaposlenja u „nepovoljnom položaju” (kao što su mladi nezaposleni s malo radnog iskustva ili bez iskustva). Usto mogu pružiti potporu u preraspodjeli radnika koji su postali višak i olakšati im prelazak u nove sektore ili zanimanja. Kako je navedeno u odjeljku 2.1.2., većina država članica uvela je poticaje za zapošljavanje za posebne skupine, kao što su mladi i pripadnici skupine NEET (19 zemalja, uključujući naukovanja i pripravništva) te nezaposleni (20 zemalja, uključujući dugotrajno nezaposlene).

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju (prethodna četiri tjedna), nezaposleno stanovništvo u dobi od 25 do 64 godine

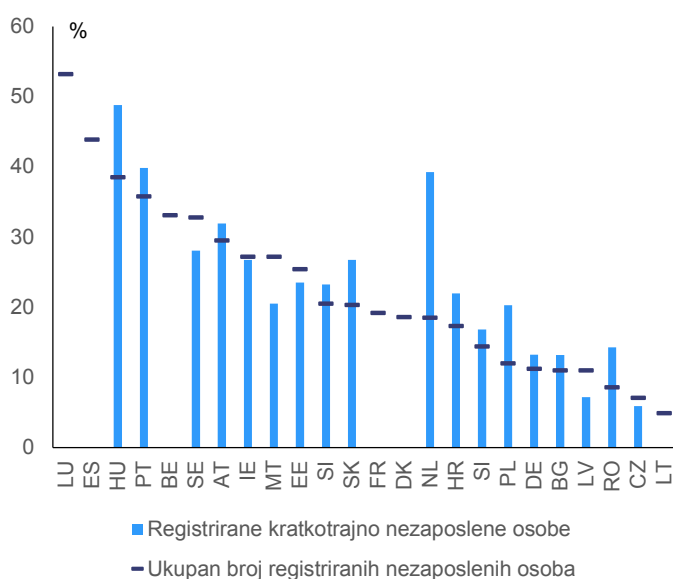
⁷⁶ Preporuka Komisije od 4. ožujka 2021. o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 (EASE), C(2021) 1372 final.

Napomene: podaci nisu dostupni za BG, RO i SK, za koje su stope sudjelovanja ispod 3 %. Prekid u vremenskom nizu i okvirni podaci za DE za 2020. Podaci nisu pouzdani za HU, HR, CY, MT, PL, SI za 2020. i za CY, HR, HU, LT, SI za 2019.

Izvor: Eurostat [trng_lfse_02]

Za osiguranje modela održivog i uključivog rasta potrebno je ulaganje u usavršavanje i prekvalifikaciju odraslog stanovništva. Osposobljavanje i stjecanje vještina ključni su za olakšavanje prelaska s jednog radnog mjesta na drugo, što će biti potrebno nakon pandemije bolesti COVID-19. Usavršavanje i prekvalifikacija postali su još važniji s obzirom na promjene koje donose zelena i digitalna tranzicija. Za pružanje mogućnosti osposobljavanja kojima se učinkovito podupire prelazak s jednog radnog mjesta na drugo i (re)integracija na tržište rada potreban je prikladan sustav kontinuiranog strukovnog osposobljavanja i osposobljavanja odraslih kojim se osiguravaju vještine relevantne za tržište rada. Međutim, među državama članicama postoje znatne razlike kad je riječ o sudjelovanju u obrazovanju odraslih (vidjeti odjeljak 2.2.), osobito za nezaposlene (vidjeti dijagram). Kad je riječ o sudjelovanju nezaposlenih odraslih osoba u obrazovanju, 2020. je zabilježena razlika od 38,5 postotnih bodova između zemlje s najboljim rezultatima (Švedske) i zemlje s najlošijim rezultatima (Mađarske) i ukupna stopa sudjelovanja u toj kategoriji bila je za samo 1,3 postotna boda viša u odnosu na stopu za ukupno stanovništvo u dobi od 25 do 64 godine (10,5 % u usporedbi s 9,2 %).

Sudjelovanje u mjerama za rano uključivanje⁷⁷ nezaposlenih koji su registrirani pri javnoj službi za zapošljavanje (2019.)

Napomena: kratkotrajno nezaposleni su pojedinci nezaposleni manje od 12 mjeseci. Podaci za EL, IT i CY nisu dostupni. Podaci za 2018. za BE, BG, IE, FR, NL i RO. Podaci o kratkotrajno nezaposlenima nisu dostupni za BE, DK, ES, FR, LT i LU.

Izvor: Europska komisija, baza podataka o politikama tržišta rada.

Za učinkovitu (re)integraciju na tržište rada i pružanje potpore prelasku s jednog radnog mjesta na drugo ključno je da javne službe za zapošljavanje dobro funkcioniraju. U kombinaciji s aktivnim politikama tržišta rada, rana i ciljana potpora koju pružaju službe za zapošljavanje i

⁷⁷ Rano uključivanje odnosi se na mjere namijenjene onima koji su nezaposleni manje od godinu dana, koje obuhvaćaju, primjerice, osposobljavanje, potporu zapošljavanju i rehabilitaciji ili izravno otvaranje radnog mjesta te savjetovanje u javnim službama za zapošljavanje.

pojedinačno savjetovanje mogu povećati vjerojatnost ponovnog zapošljavanja tražitelja zaposlenja i spriječiti dugotrajnu nezaposlenost, doprinijeti dinamičnijim tržištima rada i većoj zaposlenosti. Međutim, postoje velike razlike među zemljama kad je riječ o sudjelovanju u mjerama za rano uključivanje (vidjeti dijagram). U Mađarskoj, približno 50 % kratkotrajno nezaposlenih koji su registrirani pri službi za zapošljavanje sudjelovalo je u tim mjerama⁷⁸, a u Češkoj ih je sudjelovalo manje od 6 %.

Zbog brze digitalizacije i zelene tranzicije vrlo je važno bolje uskladiti ponudu vještina pojedine zemlje s potrebama tržišta rada u budućnosti. Za rješavanje problema neusklađenosti i nedostatka vještina potreban je integriran pristup upravljanju vještinama, uključujući informacije o vještinama i njihovo predviđanje u okviru partnerstava relevantnih dionika⁷⁹. Sve države članice EU-a upotrebljavaju barem jednu metodu predviđanja potreba za vještinama pri razvoju informacija o vještinama, a četiri od pet upotrebljavaju prognoze vještina, iako su one u različitim stadijima razvoja⁸⁰. U tijeku su i opsežnija nastojanja da se javne službe za zapošljavanje digitaliziraju i da se poveća njihova sposobnost pružanja pomoći na daljinu i putem interneta⁸¹. Kako bi se bolje razumjele potrebe za vještinama i razvile bolje informacije o vještinama na tržištu rada, Cedefop je pokrenuo portal Skills-OVATE u vezi s radnim mjestima i vještinama koje poslodavci traže na temelju internetskih oglasa za radna mjesta u 28 europskih zemalja⁸².

Planovi za oporavak i otpornost sadržavaju mjere slične učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju, koje se odnose na poticaje za zapošljavanje i prelazak s jednog radnog mjesta na drugo, pružanje potpore poduzetništvu, usavršavanje i prekvalifikaciju te potporu koju pružaju službe za zapošljavanje. Kad je riječ o poticajima za zapošljavanje, Portugal je, primjerice, uključio strategiju za poboljšanje kvalitete radnih mjesta u komponentu svojeg nacionalnog plana koja se odnosi na kvalifikacije i vještine. Putem različitih poticaja za zapošljavanje nastoji promicati otvaranje stalnih i kvalificiranih radnih mjesta, podići stopu zaposlenosti mladih i smanjiti rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti u različitim sektorima. Isto tako, irski plan uključuje program stručne radne prakse koji je službeno započeo u srpnju 2021. U okviru tog plana, svaka osoba koja je nezaposlena najmanje šest mjeseci može pohađati osposobljavanje specifično za određeni sektor (najviše šest mjeseci) dok radi u poduzeću domaćinu, koje je izuzeto od plaćanja posebnih troškova plaće u tom razdoblju. Grčka je uključila subvencije za zapošljavanje za više od 70 000 radnih mjesta za mlade, dugotrajno nezaposlene i skupine suočene s posebnim preprekama integraciji na tržište rada. Francuska je predvidjela skup subvencija za zapošljavanje koje su posebno usmjerene na poduzeća koja zapošljavaju naučnike i mlade. Cipar namjerava provesti reformu i digitalizaciju programa zapošljavanja svojeg ministarstva rada, uz pružanje poticaja za zapošljavanje poduzećima koja zapošljavaju pripadnike skupine NEET.

Zakonom propisane minimalne plaće povećale su se u većini država članica 2021. u usporedbi s prethodnom godinom⁸³ u skladu s načelom br. 6 europskog stupa socijalnih

⁷⁸ Iako je stopa uključivanja tražitelja zaposlenja u Mađarskoj relativno visoka, to je uglavnom potaknuto javnim radovima i drugim poticajima za zapošljavanje, a mnogo manje prekvalifikacijom i usavršavanjem tražitelja zaposlenja.

⁷⁹ Glavni zaključci iz postojećih prognoza i studija o predviđanjima u vezi sa zelenim radnim mjestima i vještinama dostupni su u mreži javnih službi za zapošljavanje (2021.). [Greening of the labour market – impacts for the Public Employment Services \(Ozelenjivanje tržišta rada – učinak na javne službe za zapošljavanje\)](#).

⁸⁰ [Cedefopov portal za informacije o vještinama](#).

⁸¹ Mreža javnih službi za zapošljavanje (2020.). [The role of PES in modernising the labour market and managing structural change \(Uloga javnih službi za zapošljavanje u modernizaciji tržišta rada i upravljanju strukturnim promjenama\)](#).

⁸² [Skills-OVATE: internetski alat za analizu slobodnih radnih mjesta za Europu | Cedefop \(europa.eu\)](#).

⁸³ Vidjeti Eurofound (2021.): Minimalne plaće u 2021.: godišnji pregled.

prava (o plaćama). Najveće postotno povećanje minimalne plaće zabilježeno je u **Latviji** (16,3 %), iako je ona i dalje najniža među baltičkim državama. Minimalne plaće u drugim zemljama središnje i istočne Europe, u kojima su uobičajeno relativno niske, isto tako su se znatno povećale (primjerice u **Sloveniji** za 8,9 %, **Poljskoj** za 7,7 %, **Slovačkoj** za 7,4 %, **Litvi** za 5,8 %, **Hrvatskoj** za 4,6 %). U **Slovačkoj**, minimalna plaća određena je kao 57 % prosječne plaće za 2021.⁸⁴ U državama članicama u kojima se određivanje minimalne plaće temelji na formulama (uključujući **Francusku**, **Luksemburg**, **Maltu** i **Nizozemsku**) došlo je do blagog povećanja (u **Luksemburgu** za 2,8 %, u ostalim navedenim zemljama manje od 2 %) i nije došlo do odmaka od formule povezanog s krizom. Samo su **Estonija** i **Grčka** odlučile zamrznuti svoje stope minimalnih plaća za 2021. **Belgija** će povećati zakonom propisanu minimalnu plaću 2022., 2024. i 2026. **Španjolska** je u rujnu 2021. povećala minimalnu plaću za 1,6 % kako bi je povećala do 60 % prosječne plaće prije kraja trenutnog mandata vlade.

Uvedeno je nekoliko mjera za smanjenje poreznog klina na rad radi poticanja neto dohotka radnika i obitelji s nižim dohotkom i u nekim slučajevima radi poticanja ponude radne snage. Primjerice, **Grčka** je revidirala osnovu za izračun obveze poreza na osobni dohodak i smanjila doprinose za socijalno osiguranje za zaposlenike u punom radnom vremenu za 0,9 postotnih bodova, što je stupilo na snagu u lipnju 2020., i za dodatna 3 postotna boda, što je stupilo na snagu u siječnju 2021. **Italija** je smanjila porezni klin za nesamostalne radnike: za dohodak do 28 000 EUR godišnje dodijeljena je naknada u iznosu od 600 EUR za posljednjih šest mjeseci 2020., što od 2021. iznosi 1 200 EUR godišnje. Predviđene su niže naknade za veće dohotke, u iznosu do 40 000 EUR. U **Belgiji** (regija Flandrija) od 2021. će „bonus za zaposlene” povećati neto plaće radnika s niskom plaćom za najviše 50 EUR mjesečno za one koji u punom radnom vremenu zarađuju (bruto) plaću od 1 700 EUR mjesečno. Tim bonusom namjerava se riješiti problem rizika od nezaposlenosti i neaktivnosti i postupno će se smanjiti na nulu za osobe s bruto mjesečnom plaćom od najmanje 2 500 EUR. **Francuska** je smanjila stopu poreza na osobni dohodak u prvom razredu s 14 % na 11 % i prilagodila sustav poreznih olakšica (*décote*) kako bi olakšala primjenu poreza na osobni dohodak. **Austrija** je povećala maksimalnu naknadu za doprinose za socijalno osiguranje za osobe s niskim dohotkom s 400 EUR na 700 EUR i, od siječnja 2020., smanjila stope poreza na dohodak u prvom poreznom razredu s 25 % na 20 %, a usto njezin plan za oporavak i otpornost sadržava obvezu poduzimanja dodatnih mjera za smanjenje stopa poreza na dohodak. **Hrvatska** je uvela smanjenje obveze poreza na osobni dohodak za 100 % za osobe mlađe od 25 godina i za 50 % za osobe u dobi od 26 do 30 godina za godišnje plaće niže od 360 000 HRK (otprilike 50 000 EUR). Od 2022. u **Mađarskoj** će mlađi od 25 godina biti izuzeti od plaćanja poreza na osobni dohodak do iznosa prosječnog bruto dohotka prethodne godine kako bi se pojačala aktivnost i zapošljavanje mladih. **Bugarska** je uvela porezne olakšice za roditelje koji odgajaju djecu. Komisija je objavila skup alata za dionike kako bi poduprla prelazak s oporezivanja rada na poreze za zaštitu okoliša⁸⁵.

⁸⁴ Svake godine, ako socijalni partneri ne postignu dogovor, iznos mjesečne minimalne plaće za sljedeću kalendarsku godinu postavlja se na 57 % prosječne nominalne plaće zaposlenika u slovačkom gospodarstvu za kalendarsku godinu koja prethodi kalendarskoj godini za dvije godine.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_hr

2.2. Smjernica br. 6: Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 6 za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta za poboljšanje ponude radne snage, vještina i kompetencija u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje), br. 2 (rodna ravnopravnost), br. 3 (jednake mogućnosti), br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 9 (ravnoteža između poslovnog i privatnog života), br. 11 (skrb o djeci i potpora djeci) i br. 17 (uključenost osoba s invaliditetom). U odjeljku 2.2.1. iznose se ključna kretanja u području obrazovanja i vještina te ključna kretanja povezana sa stanjem na tržištu rada, ponajprije s obzirom na ranjive i nedovoljno zastupljene skupine. U odjeljku 2.2.2. iznose se mjere politike koje su države članice poduzele u tim područjima politike.

2.2.1. Ključni pokazatelji

Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju nastavilo se povećavati proteklih godina iako među državama članicama i dalje postoje znatne razlike u dostupnosti i kvaliteti. Uključenost u rani i predškolski odgoj i obrazovanje ima velike posljedice na buduće obrazovanje djece, njihove buduće mogućnosti zapošljavanja i aktivno sudjelovanje u društvu te na povećanje sudjelovanja njihovih roditelja na tržištu rada. Države članice dogovorile su se 2021. o cilju na razini EU-a prema kojem bi do 2030. 96 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja trebalo sudjelovati u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju⁸⁶. Stopa sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u toj je dobnoj skupini 2019. iznosila 92,8 % na razini cijelog EU-a, što je povećanje od 1,6 postotnih bodova u odnosu na 2014. Tim se ciljem dopunjuje cilj iz Barcelone u pogledu skrbi za djecu, koji je utvrđen radi podupiranja sudjelovanja žena na tržištu rada i koristi se u revidiranom pregledu socijalnih pokazatelja⁸⁷. Kako je prikazano na slici 2.2.1., najniže stope sudjelovanja zabilježene su u Grčkoj (68,8 %), Slovačkoj (77,8 %), Rumunjskoj (78,6 %), Hrvatskoj (79,4 %) i Bugarskoj (79,9 %), dok je stopa sudjelovanja u Irskoj i Francuskoj iznosila 100 %. Stope sudjelovanja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u prosjeku su mnogo niže od stopa sudjelovanja njihovih vršnjaka iz bogatijih obitelji⁸⁸. Kako bi se osigurala kvaliteta ranog i

⁸⁶ [Rezolucija Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja u smjeru europskog prostora obrazovanja i šire](#) (2021.–2030.), 2021/C 66/01. Pokazateljem za taj cilj europskog prostora obrazovanja mjeri se pohađanje programa ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja obuhvaćenih kategorijom ISCED 0 (Eurostatova oznaka podataka [educ_uoe_enra21](#)).

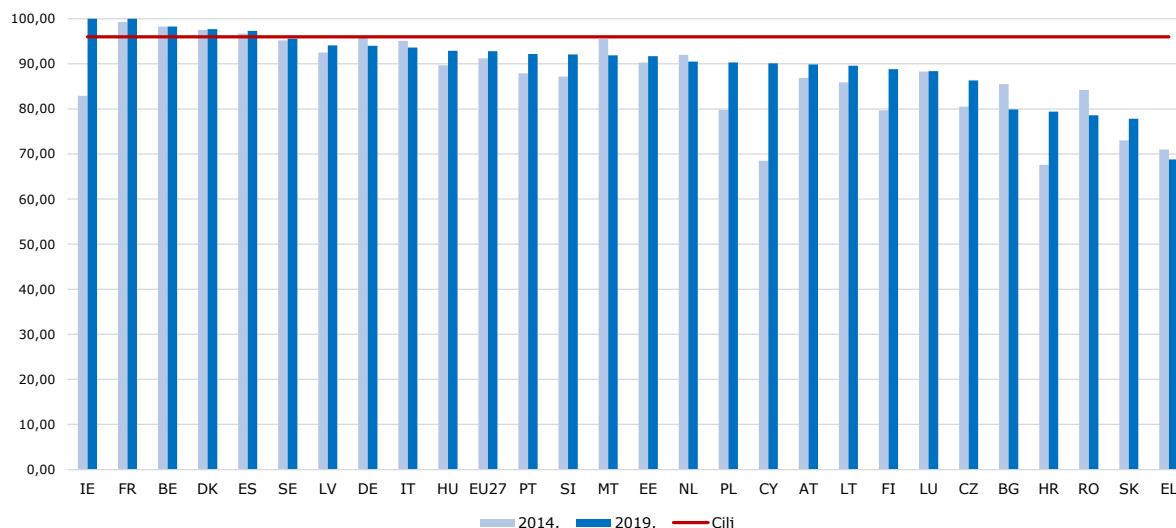
⁸⁷ Vidjeti odjeljak 1.3. Ciljeve iz Barcelone dogovorilo je Europsko vijeće u Barceloni 2002. Prema njima bi u sustav skrbi o djeci trebalo uključiti 33 % djece mlađe od tri godine i 90 % djece u dobi od tri godine do obvezne školske dobi.

⁸⁸ Na temelju najnovijih dostupnih podataka (iz 2016.), raskorak u sudjelovanju djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju iznosi 11,3 postotna boda. Za više pojedinosti vidjeti Zajedničko izvješće o zapošljavanju iz 2021.

predškolskog odgoja i obrazovanja, većina je država članica do školske godine 2019./2020. utvrdila kriterije u pogledu kvalifikacija osoblja ili njihova trajnog stručnog usavršavanja⁸⁹.

Slika 2.2.1.: Tek nešto više od polovine država članica poboljšalo je pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja

Sudjelovanje djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog osnovnoškolskog obrazovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (2014. i 2019.) te cilj europskog prostora obrazovanja za 2030. (u %)

Napomena: za IE i PL navedeni su procijenjeni, a za FR okvirni podaci; definicije za skupinu EU-27 te za BE i MT razlikuju se. Podaci za PT nisu dostupni.

Izvor: Eurostat (UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

Udio osoba koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje znatno se smanjio iako se pozitivno kretanje usporilo te i dalje postoje razlike među zemljama. Stope ranog napuštanja školovanja u EU-u pale su s 13,8 % u 2010. na 9,9 % u 2020., no u razdoblju od 2015. do 2020. zabilježeno je samo neznatno poboljšanje od 1,1 postotnog boda. Pandemija će na to vjerojatno imati dodatni negativan učinak, naročito kad je riječ o ranjivim kućanstvima⁹⁰. Glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja upućuje na to da je u razdoblju od 2019. do 2020. šest država članica (Cipar, Litva, Švedska, Luksemburg, Češka i Finska) zabilježilo povećanje ranog napuštanja školovanja od približno ili više od jednog postotnog boda. Općenito i dalje postoje izrazite razlike među zemljama (slika 2.2.2.). Očekuje se da će se ostvarivanjem cilja europskog prostora obrazovanja u pogledu ranog napuštanja školovanja ta stopa smanjiti na manje od 9 % do 2030. Osamnaest država članica već je ostvarilo taj cilj, dok je u šest drugih država ta stopa još uvijek viša od 12 % (Španjolska, Rumunjska, Italija, Bugarska, Malta i Mađarska). U nekim regijama u južnoj Španjolskoj i Italiji te istočnoj Bugarskoj i Rumunjskoj zabilježene su stope ranog napuštanja školovanja više od 15 % (vidjeti Prilog 3.). Dok je u EU-u 2020. stopa ranog napuštanja školovanja za mlade žene u prosjeku bila 8 %, za mlade muškarce ta je stopa bila 11,8 %. Ta

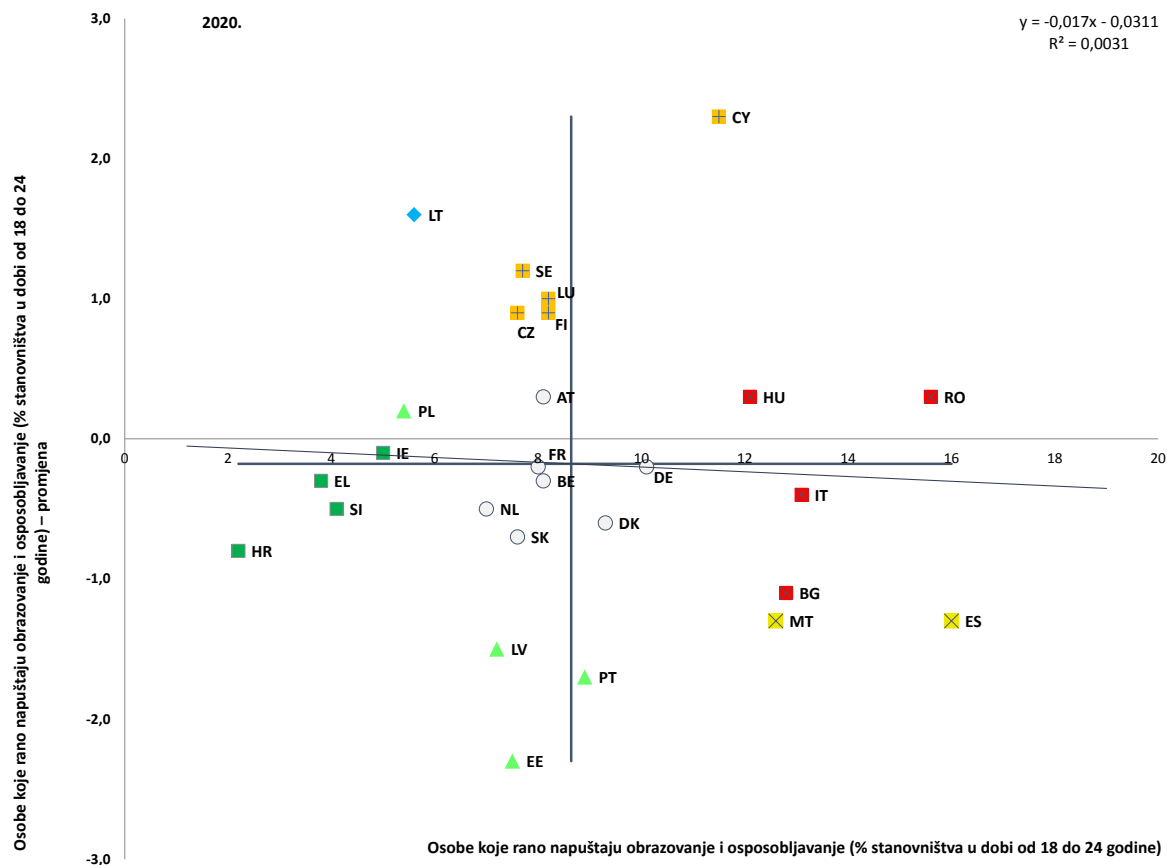
⁸⁹ Europska komisija/EACEA/Eurydice (2021.), *Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe* (Strukturni pokazatelji za praćenje sustava obrazovanja i osposobljavanja u Europi) (u pripremi).

⁹⁰ To uključuje ponajprije učenike i studente bez infrastrukture za pristup učenju na daljinu, primjerice u ruralnim i udaljenim područjima. Za sveobuhvatnije podatke vidjeti Zajedničko izvješće o zapošljavanju iz 2021. i Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2020.

je razlika naročito izražena (više od pet postotnih bodova) u Španjolskoj, Portugalu, Cipru i Italiji. Rumunjska i Češka jedine su države članice u kojima je ta stopa niža za muškarce nego za žene.

Slika 2.2.2.: Unatoč ostvarenim poboljšanjima, rano napuštanje školovanja i dalje je problem

Osobe koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje, stanovništvo u dobi od 18 do 24 godine (u %, podaci za 2020. i promjena u odnosu na 2019., glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u nizu za DE za 2020. i NL za 2019. Nepouzdana podaci za HR za 2019. i 2020. Okvirni podaci za DE za 2020.

Izvor: Eurostat ([edat_lfse_14](#)).

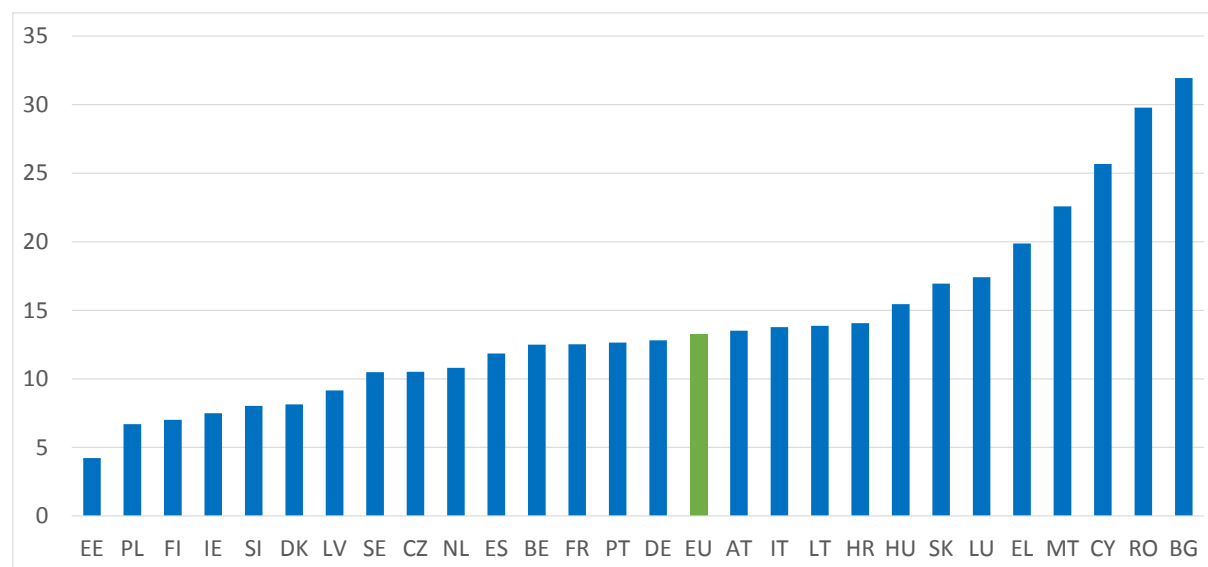
Stope ranog napuštanja školovanja znatno su više među učenicima koji nisu rođeni u EU-u. Stopa ranog napuštanja školovanja u EU-u 2020. među osobama u dobi od 18 do 24 godine rođenima u tuzemstvu bila je 8,7 %, dok je za mlade osobe rođene izvan EU-a ta stopa bila gotovo triput viša (23,2 %). Rano napuštanje školovanja bilo je još izraženije među mladim muškarcima koji nisu rođeni u EU-u u usporedbi s njihovim vršnjacima rođenima u tuzemstvu (25,2 % u usporedbi s 10,5 %). U Italiji, Njemačkoj, Španjolskoj, Malti, Cipru i Grčkoj školovanje je 2020. rano napustilo više od četvrtine mladih osoba koje nisu rođene u EU-u⁹¹. Slovenija (7,4 %) i Češka (8 %) zabilježile su dobre ishode za učenike rođene izvan EU-a, koji su bili ispod ciljane vrijednosti od 9 %, ali je ta vrijednost i dalje bila viša od one za učenike rođene u tuzemstvu.

⁹¹ Kako bi se izbjegli izračuni na temelju vrlo malih veličina uzoraka, u ovom izvješću prikazani su rezultati samo za države članice EU-a u kojima je postotak učenika migrantskog podrijetla najmanje 5 %.

Nakon niza godina stabilnog napretka ponovno raste udio učenika u dobi od 15 godina sa slabim rezultatima u osnovnim vještinama, a u posebno teškim okolnostima nalaze se učenici nižeg socioekonomskog statusa. OECD-ov Program za međunarodnu procjenu učenika (PISA) za 2018. pokazao je da cilj na razini EU-a u okviru europskog prostora obrazovanja (tj. stopa postizanja slabih rezultata niža od 15%) nije ni blizu ostvarenja ni u jednom od triju područja koja se ispituju u okviru programa PISA (vidjeti sliku 2.2.3.). U odnosu na 2015. stanje se pogoršalo u svim trima područjima: za 2,5 postotnih bodova u čitanju, 0,5 postotnih bodova u matematici i 1,1 postotni bod u prirodoslovnim znanostima. Učenici nižeg socioekonomskog statusa i/ili migrantskog podrijetla prekomjerno su zastupljeni u skupini učenika sa slabim rezultatima i teško im je postići osnovnu razinu znanja u sva tri područja. Usporedba udjela učenika sa slabim rezultatima u donjem i gornjem kvartilu indeksa ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa (ESCS)⁹² pokazuje da postoji razlika od 23 postotna boda u čitanju, matematici i prirodoslovnim znanostima. U posljednjem krugu ispitivanja u okviru programa PISA iz 2018. u Bugarskoj, Rumunjskoj, Mađarskoj, Slovačkoj i Luksemburgu zabilježene su znatne razlike u vještinama čitanja s obzirom na ekonomski, socijalni i kulturni status (od 37,5 postotnih bodova ili više). U Estoniji i Finskoj ta je razlika u rezultatima bila manja od 15 postotnih bodova. Nejednakosti u ishodima obrazovanja povezane sa socioekonomskim ili migrantskim podrijetlom velike su prepreke u tome da se svima osiguraju jednake mogućnosti, što ima potencijalne daljnje učinke na razinu pojedinačnih vještina i potencijal rasta gospodarstva.

Slika 2.2.3.: Stopa slabih rezultata u osnovnim vještinama i dalje je visoka u većini država članica

Stopa učenika sa slabim rezultatima u područjima čitanja, matematike i prirodoslovnih znanosti koja se ispituju u okviru programa PISA (u %, 2018.)

Napomena: na grafikonu je prikazan postotak učenika koji postižu slabe rezultate u svim trima područjima istodobno.

Izvor: PISA 2018., OECD, izvadak podataka za EU [dostupan je ovdje](#).

⁹² OECD mjeri indeks ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa uzimajući u obzir obrazovanje roditelja, zanimanje roditelja, vlasništvo nad stambenim nekretninama te broj knjiga i obrazovnih materijala dostupnih kod kuće.

Potrebno je uložiti znatan trud kako bi se poboljšale digitalne vještine učenika u cijelom EU-u. U tu su svrhu države članice utvrdile cilj na razini EU-a u okviru europskog prostora obrazovanja kako bi se udio učenika osmih razreda (u dobi od 13 ili 14 godina) koji postižu slabe rezultate u računalnoj i informacijskoj pismenosti smanjio na manje od 15 % do 2030. Ciklusi Međunarodnog istraživanja računalne i informacijske pismenosti (ICILS)⁹³ provedeni 2013. i 2018. pokazali su da su se samo dvije države članice sudionice približile ostvarivanju cilja na razini EU-a: Češka 2013. (15 %) i Danska 2018. (16,2 %). To je istraživanje pokazalo i da je socioekonomski status ili migrantsko podrijetlo učenika i dalje snažan prediktor njihove razine posjedovanja digitalnih vještina. Za poboljšanje digitalnih vještina učenika potrebno je razviti uspješne ekosustave za digitalno obrazovanje te ih podupirati ključnim elementima koji omogućuju njihov rad, kao što su povezivost, oprema, tehnička podrška institucijama i tehnologije za pomoć učenicima s invaliditetom. Potrebni su i dobro osposobljeni učitelji koji imaju odgovarajuću razinu digitalne pripremljenosti na početku rada u struci i mogućnost dodatnog razvijanja i jačanja posebnih digitalnih kompetencija tijekom cijelog trajanja karijere⁹⁴. Na razini EU-a i na razini država članica u tijeku je rad na ostvarivanju tih ciljeva, a provodi se u okviru Akcijskog plana za digitalno obrazovanje.

Smanjenje nejednakosti u školama od temeljne je važnosti u pružanju mogućnosti svim učenicima za razvoj vještina i znanja potrebnih za aktivno sudjelovanje u gospodarstvu i društvu. U mnogim zemljama EU-a škole nailaze na probleme pri osiguravanju pravednije distribucije mogućnosti za učenje i ishoda učenja⁹⁵, što može dovesti do ponavljanja postojećih obrazaca povezanih s (ne)povoljnim socioekonomskim položajem. Na primjer, za osobe s nižom razinom stečenog obrazovanja (nižom od višeg sekundarnog obrazovanja) postoji manja vjerojatnost da će pronaći posao ili da će umjesto ugovora na određeno vrijeme dobiti ugovor na neodređeno vrijeme⁹⁶. Osim toga, diskriminacija negativno utječe na stope zadržavanja u školovanju, naročito kad je riječ o djeci s manjinskim etničkim podrijetlom ili djeci s ograničenjima u obavljanju uobičajenih aktivnosti zbog invaliditeta ili dugotrajnih zdravstvenih problema⁹⁷. Neke su zemlje poduzele mjere radi osiguravanja promjene pedagoških pristupa namijenjenih jačanju uključenosti u učionicama, u kombinaciji s aktivnim mjerama desegregacije i poučavanjem o raznolikosti⁹⁸ (vidjeti odjeljak 2.2.2.). Međutim, potrebno je uložiti više truda kako bi se u svim školama u EU-u svima pružale jednake mogućnosti.

⁹³ ICILS mjeri rezultate učenika računalnom procjenom u dvama područjima digitalnih kompetencija: računalna i informacijska pismenost i računalno razmišljanje. Dosad su dovršena dva ciklusa, prvi 2013. i drugi 2018. Provedba trećeg ciklusa predviđena je za 2023. U prvom ciklusu sudjelovalo je devet, a u drugom sedam država članica. Danska i Njemačka jedine su države članice koje su sudjelovale u oba ciklusa. Međutim, Danska 2013. nije ostvarila stopu sudjelovanja u uzorku, pa njezini rezultati iz 2013. nisu usporedivi s rezultatima iz 2018.

⁹⁴ Za detaljniju analizu digitalnih vještina učenika i uloge učitelja u jačanju ishoda obrazovanja vidjeti Zajedničko izvješće o zapošljavanju iz 2021.

⁹⁵ Osim velike razlike u rezultatima između donjeg i gornjeg kvartila indeksa ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa (ESCS), povezanost socioekonomskog statusa i ishoda učenja detaljnije je razmotrena u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2021. Podaci su dostupni u okviru OECD-ova programa PISA iz 2018.

⁹⁶ Vidjeti „Godišnji pregled zaposlenosti i socijalnih kretanja u Europi za 2020.” (poglavlje 2.5. o socijalnoj mobilnosti).

Za detaljnu analizu prenošenja (ne)povoljnog obrazovnog položaja iz jednog naraštaja u drugi vidjeti „Godišnji pregled zaposlenosti i socijalnih kretanja u Europi za 2018.” (poglavlje 3.).

⁹⁷ Više informacija dostupno je u dokumentu Europske komisije iz 2019. „Procjena provedbe Preporuke Vijeća iz 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja”.

⁹⁸ FRA, [Izvješće o temeljnim pravima za 2021.](#)

Romski učenici i studenti i dalje nailaze na znatne prepreke, pa se novim obvezama na razini EU-a nastoji poboljšati njihov položaj. Unatoč određenom ograničenom napretku ostvarenom u prošlom desetljeću, i dalje postoje znatne razlike u obrazovanju između Roma i opće populacije. Na osnovi istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava⁹⁹, svega 42–55 % romske djece pohađa rani i predškolski odgoj i obrazovanje, a više sekundarno obrazovanje završava svega 26–28 % mladih Roma u dobi od 20 do 24 godine. Osim toga, svako treće romsko dijete pohađa nastavu u razredima u kojima su većina ostalih učenika Romi. U izvješćima Vijeća Europe o Bugarskoj, Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj objavljenima 2020. ukazuje se na to da i dalje postoje problemi s odvojenim školovanjem romske djece¹⁰⁰. Taj se problem dodatno pogoršao zbog pandemije bolesti COVID-19, ponajprije kad je riječ o pristupu internetu, informatičkoj opremi i podršci učenju u kućanstvu¹⁰¹. EU je radi rješavanja tih problema predložio nove ciljeve u Strateškom okviru EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje do 2030.¹⁰² i Preporuci Vijeća o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma¹⁰³.

Mlade osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju s lošim izgledima na tržištu rada koji su posljedica viših stopa ranog napuštanja školovanja i nižih razina stečenog tercijarnog obrazovanja. Na razini EU-a 2019. je približno 21,8 % mladih osoba s invaliditetom (u dobi od 18 do 24 godine) rano napustilo školovanje, u usporedbi s 9,7 % mladih bez invaliditeta¹⁰⁴,¹⁰⁵. Te su stope bile niže za mlade žene s invaliditetom (16,7 %) nego za mlade muškarce (27 %). Sličan obrazac zabilježen je i među migrantskom populacijom, u kojoj 34,6 % mladih migranata s invaliditetom (i onih koji su rođeni i onih koji nisu rođeni u EU-u) rano napušta školovanje, u usporedbi s 19,8 % mladih migranata bez invaliditeta¹⁰⁶. Isto tako, 2019. je u EU-u 32,5 % osoba s invaliditetom završilo tercijarno ili jednakovrijedno obrazovanje, u odnosu na 43,6 % osoba bez invaliditeta. Ulaganjem u obrazovanje osoba s invaliditetom smanjuje se njihov relativni nepovoljan položaj s obzirom na to da je razlika u zapošljavanju

⁹⁹ Podaci nisu navedeni kao jedinstvena vrijednost jer su dobiveni u okviru dvaju krugova istraživanja, koji su obuhvaćali BE, BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT, RO, SE i SK. Vidjeti radni dokument službi Komisije [SWD\(2020\) 530 final](#) priložen Komunikaciji „Unija jednakosti: strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma” ([COM\(2020\) 620 final](#)), koji se temelji na Drugom istraživanju o manjinama i diskriminaciji u EU-u (EU-MIDIS II) Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) iz 2016.; FRA, istraživanje o Romima i Putnicima iz 2019.; Eurostat [[edat lfse_03](#)] 2019. (opća populacija).

¹⁰⁰ Izvješća za Bugarsku i Mađarsku Savjetodavnog odbora za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (FCNM) i izvješće za Češku i Slovačku Europske komisije za borbu protiv rasizma i nesnošljivosti (ECRI), koja su navedena u Izvješću o temeljnim pravima za 2021. Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA).

¹⁰¹ FRA, Pandemija koronavirusa u EU-u – utjecaj na Rome i Putnike, 2020.

¹⁰² Donesen u listopadu 2020.

¹⁰³ Donesena u ožujku 2021., [SL C 93, 19.3.2021., str. 1.–14.](#)

¹⁰⁴ Za objašnjenja statističke metodologije koja se koristi u pogledu invaliditeta vidjeti: Eurostat, [Disability statistics introduced – Statistics Explained \(europa.eu\)](#) (Uvod u statističke podatke o invaliditetu). Ako nije drukčije navedeno, statistički podaci o invaliditetu temelje se na mikropodacima iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima za 2019. (EU-SILC za 2019.) ili na statističkim podacima objavljenima u Eurostatovoj bazi podataka o zdravlju. Uzorak EU-SILC-a uključuje osobe koje žive u privatnim kućanstvima i ne uključuje osobe koje žive u institucijama. Identificiranje osoba s invaliditetom (oštećenjima) temelji se na tome je li ispitanik naveo da je „najmanje u posljednjih šest mjeseci bio ograničen u obavljanju uobičajenih ljudskih aktivnosti zbog zdravstvenih problema”. Ti podaci ne obuhvaćaju razdoblje krize uzrokovane bolešću COVID-19.

¹⁰⁵ Projekt „Europsko stručno znanje o invaliditetu” (EDE), 2021. (bit će objavljen [na ovoj stranici](#)). Podaci se temelje na istraživanju EU-SILC za 2019. pri čemu su moguće neznatne razlike u odnosu na podatke o istoj temi iz ankete o radnoj snazi.

¹⁰⁶ Te se stope temelje na malom broju opažanja.

na temelju invaliditeta niža za osobe s višim obrazovanjem (14 postotnih bodova) nego za osobe koje imaju samo osnovnoškolsko obrazovanje (28 postotnih bodova)¹⁰⁷ (vidjeti odjeljak 2.3.1.).

Iako su sustavi za strukovno obrazovanje i osposobljavanje tijekom pandemije prešli na pružanje fleksibilnijih oblika učenja, što uključuje oslanjanje na digitalne alate, suočavaju se s određenim problemima specifičnima za taj sektor. U strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) pandemija je uzrokovala slične probleme povezane s digitalnim jazom koji postoje i u općem obrazovanju¹⁰⁸, ali su se škole za SOO i pružatelji SOO-a suočavali s posebnim problemima¹⁰⁹. Dok je 37 % ispitanika u okviru ankete o potpori naukovanju¹¹⁰ navelo da su tijekom pandemije dio svojih aktivnosti premjestili na internet, 86 % ispitanika Globalne ankete Međunarodne organizacije rada (ILO) o utjecaju bolesti COVID-19 na razvoj i osposobljavanje osoblja¹¹¹ navelo je da je došlo do potpunog ili djelomičnog prekida osposobljavanja naučnika. Najčešće navedeni problemi bili su: i. poteškoće u provođenju izravnog praktičnog osposobljavanja, ii. problemi s infrastrukturom ili opremom i iii. nedostatak prilagođenih programa i sredstava za osposobljavanje. Radi potpore digitalnoj tranziciji škole za SOO i poduzeća koja provode osposobljavanje, alat SELFIE za škole (koji je razvio EU) proširen je u jesen 2021. novim modulom za učenje temeljeno na radu. Time se pružateljima SOO-a i poduzećima koja provode osposobljavanje pomaže da procijene svoju digitalnu spremnost i utvrde praktična područja za poboljšanja.

Stjecanje tercijarnog obrazovanja u EU-u i dalje raste, no stalno postoji nedovoljna zastupljenost mladih muškaraca i studenata koji nisu rođeni u EU-u. Kvalitetno tercijarno obrazovanje ima ključnu ulogu u životima ljudi u pogledu njihovih izgleda na tržištu rada i socijalne mobilnosti¹¹². Države članice dogovorile su se o cilju na razini EU-a u okviru europskog prostora obrazovanja prema kojem bi udio osoba u dobi od 25 do 34 godine sa završenim tercijarnim obrazovanjem do 2030. trebao iznositi najmanje 45 %. Taj je udio u EU-u 2020. bio na razini od 40,5 %, što je za 8,3 postotna boda više nego 2010., a poboljšanja su ostvarena u svim državama članicama (slika 2.2.4.). Unatoč tomu, postoje izrazite razlike među zemljama. Jedanaest država članica već je ostvarilo cilj na razini EU-a, a među zemljama čije su stope završenog tercijarnog obrazovanja niže od 45 % jedino Rumunjska i Italija nisu 2020. dosegle stopu od 30 %. Međutim, postoje znatne rodno uvjetovane razlike: prosječni udio žena u dobi od 25 do 34 godine sa završenim tercijarnim obrazovanjem iznosi 46 % i stoga je za 10,8 postotnih bodova viši od udjela muškaraca (35,2 %). Nadalje, među

¹⁰⁷ Podaci su dobiveni iz istraživanja EU-SILC za 2019. i analizirani su u okviru projekta „Europsko stručno znanje o invaliditetu” (EDE).

¹⁰⁸ Ti su problemi detaljnije prikazani u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2021. i Pregledu obrazovanja i osposobljavanja za 2020.

¹⁰⁹ Vidjeti, primjerice: [OECD \(2021.\), *Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training* \(Posljedice pandemije bolesti COVID-19 na strukovno obrazovanje i osposobljavanje\).](#)

¹¹⁰ [Službe za potporu naukovanju \(2021.\), *Anketa o praćenju za razdoblje 2019.–2020. Europskog saveza za naukovanje.*](#)

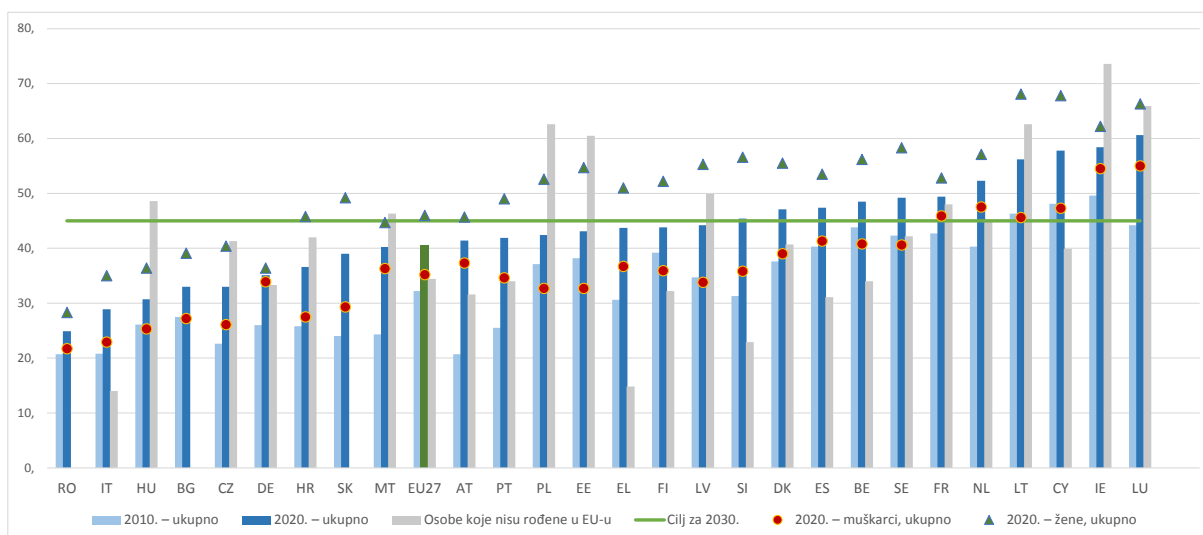
¹¹¹ [ILO \(2021.\), *Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises* \(Stjecanje vještina, usavršavanje i prekvalifikacija zaposlenika, naučnika i pripravnika tijekom pandemije bolesti COVID-19: Nalazi globalne ankete među poduzećima\).](#)

¹¹² Vandeplas, A. (2021.), *Education, Income, and Inequality in the European Union* (Obrazovanje, dohodak i nejednakost u Europskoj uniji), u: Fischer, G. i Strauss, R. (ur.), *Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality* (Dohodak u Europi: bogatstvo, potrošnja i nejednakost), Oxford University Press.

osobama rođenima izvan EU-a zabilježeni su lošiji ishodi. Prosječna stopa završenog tercijarnog obrazovanja za osobe u dobi od 25 do 34 godine u EU-u bila je 2020. na razini od 41,3 % za osobe rođene u tuzemstvu i 34,4 % za osobe rođene izvan EU-a¹¹³. Naposljetku, studenti koji potječu iz obitelji s nižom razinom obrazovanja nedovoljno su zastupljeni u 19 od 20 država članica koje su sudjelovale u istraživanju Eurostudent o socijalnim i ekonomskim uvjetima studentskog života u Europi (jedina je iznimka Irska)¹¹⁴. Ti čimbenici, kad se zajedno uzmu u obzir, upućuju na postojanje stalnih problema u pogledu pravednosti i pristupa.

Slika 2.2.4.: Stjecanje tercijarnog obrazovanja poraslo je u cijelom EU-u, no postoje znatne razlike među državama članicama i između spolova

Završeno tercijarno obrazovanje po zemlji, spolu i državljanstvu 2010. i 2020. te cilj do 2030. utvrđen u okviru europskog prostora obrazovanja (u %, osobe u dobi od 25 do 34 godine)

Napomena: DE: prekid u vremenskom nizu i okvirni podaci za 2020. BE, RO i SK: nema podataka za 2020. za osobe koje nisu rođene u EU-u. LT: nepouzdana podaci za 2020. za osobe koje nisu rođene u EU-u. Eurostat, anketa o radnoj snazi EU-a. Mrežna oznaka podataka [[edat_lfs_9912](#)].

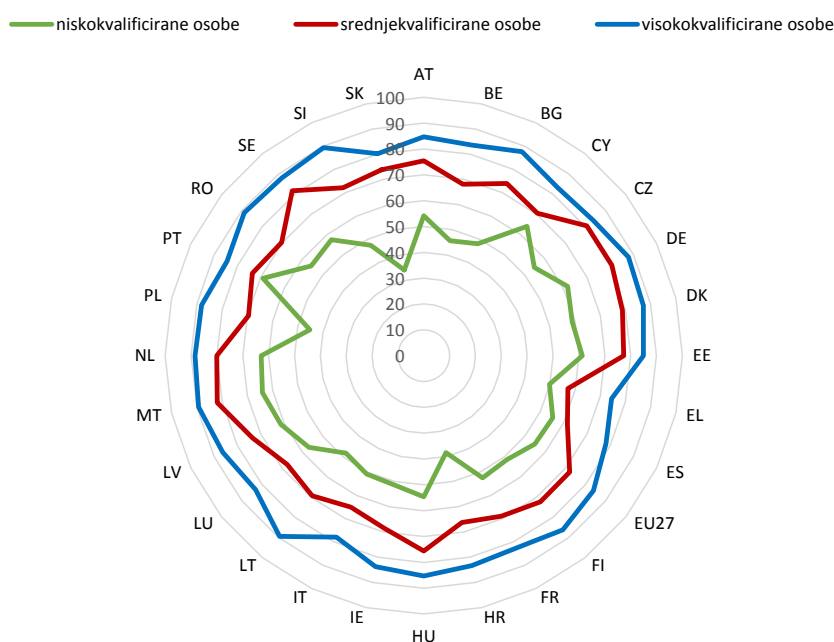
Kad se promatraju stope zaposlenosti među skupinama stanovništva s različitim razinama stečenog obrazovanja, mogu se primijetiti slična smanjenja stopa na svim razinama 2020. Stope zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine u EU-u smanjile su se 2020. za 0,8 postotnih bodova za niskokvalificirane osobe, 1,2 postotna boda za srednjekvalificirane osobe i 0,9 postotnih bodova za visokokvalificirane osobe (na 54,9 %, 72,2 % odnosno 83,9 %, vidjeti sliku 2.2.5.). Veći pad zabilježen je u stopama zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 34 godine koje su nedavno završile školovanje, a te stope smanjile su se za 4,7 postotnih bodova za osobe s nižim kvalifikacijama i za 4,5 postotnih bodova za osobe s općim srednjoškolskim obrazovanjem. Stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 34 godine koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje pala je za

¹¹³ Uz iznimke Poljske, Estonije, Mađarske, Irske i Luksemburga, u kojima su te razlike obrnute.

¹¹⁴ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021.), [EUROSTUDENT VII. Kratak pregled pokazatelja za razdoblje 2018.–2021.](#), wbv Media.

3 postotna boda, sa 79,1 % u 2019. na 76,1 % u 2020., pri čemu je u trima zemljama zabilježen pad veći od 10 postotnih bodova (Španjolska, Cipar i Litva). Za stopu zaposlenosti osoba koje su nedavno završile tercijarno obrazovanje zabilježeno je smanjenje od svega 1,3 postotna boda, što potvrđuje dugoročni trend boljih ishoda pri zapošljavanju kod osoba s tercijarnim obrazovanjem.

Slika 2.2.5.: Pandemija je utjecala na stope zaposlenosti na svim razinama obrazovanja
Stope zaposlenosti po razini obrazovanja (% osoba u dobi od 20 do 64 godine 2020.)

Napomena: prekid u vremenskom nizu i okvirni podaci za DE.

Izvor: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)]

Postojeći manjak vještina na tržištima rada u EU-u¹¹⁵ vjerojatno će i dalje postojati, a u određenim sektorima i zanimanjima vjerojatno će se i povećati. U anketi o ulaganjima iz 2020. koju je provela Europska investicijska banka udio poslodavaca u EU-u koji poteškoće u pronalaženju radnika s odgovarajućim vještinama smatraju preprekom ulaganjima povećao se sa 66 % u 2016. na 76 % u 2019. i samo se malo smanjio na 73 % u 2020.¹¹⁶ Eurofound je izvijestio da su stope slobodnih radnih mjesta sve veće u građevinskom sektoru, sektoru zdravstvene skrbi te u informacijskom i komunikacijskom sektoru, u kojima je manjak vještina bio strukturni problem već i prije pandemije¹¹⁷. Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 možda je ubrzala promjenu u profilima vještina zaposlenika koja je već bila u tijeku (vidjeti sliku 2.2.6.) te promjenu u zapošljavanju koja se očituje u smanjenju broja radnih mjesta za koja su potrebne niže kvalifikacije u korist radnih mjesta za koja su potrebne više

¹¹⁵ Vidjeti odjeljak 2.1. Manjak vještina detaljnije se razmatrao u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2021.

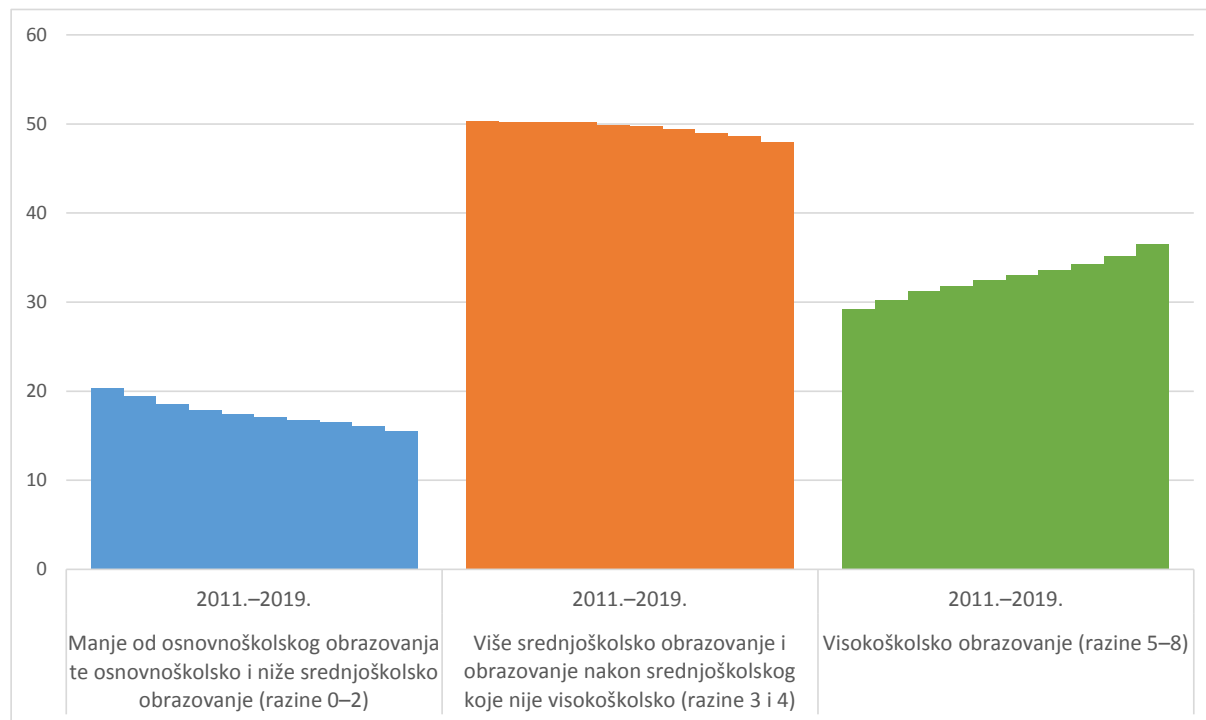
¹¹⁶ „Izvješće EIB-a o ulaganjima za 2020./2021.: Izgradnja pametne i zelene Europe u doba pandemije bolesti COVID-19” i podatkovni portal EIB-a.

¹¹⁷ Eurofound (2021.). Rješavanje problema nedostatka radne snage u državama članicama EU-a.

kvalifikacije¹¹⁸. Taj širi trend povezan je s digitalizacijom, promjenama obrazaca potražnje potrošača i povezanim strukturnim promjenama u gospodarstvu¹¹⁹.

Slika 2.2.6. – Tijekom prošlog desetljeća smanjivao se udio zaposlenika s kvalifikacijama niske i srednje razine

Udio u ukupnoj stopi zaposlenosti prema razini kvalifikacija u skupini EU-27 (u %, 2011.–2020.)

Izvor: Eurostat [lfsi_educ_a]

Razvoj vještina odraslih i dalje nije standardna praksa u cijelom EU-u; u okviru glavnog cilja EU-a do 2030. podupirat će se daljnja nastojanja u pogledu te dimenzije. Osiguravanje da radna snaga posjeduje vještine za tržišta rada budućnosti i dalje je velik problem s obzirom na velike razlike među zemljama i teške posljedice pandemije. Stopa sudjelovanja odraslih osoba (u dobi od 25 do 64 godine) u aktivnostima učenja (tijekom prethodna četiri tjedna) dosegla je 2019. razinu od 10,8 %. U kontekstu pandemije ta je stopa 2020. pala na 9,2 %, što znači da nije ostvaren cilj od 15 % utvrđen Strateškim okvirom za obrazovanje i osposobljavanje iz 2020.¹²⁰ Francuska, Danska i Švedska zabilježile su od 2019. do 2020. pad veći od pet postotnih bodova. Među državama članicama općenito postoje velike razlike, a razina konvergencije je niska. Samo šest zemalja bilo je 2020. na razini iznad ciljane vrijednosti (Švedska, Finska, Danska, Nizozemska, Estonija i Luksemburg). S druge

¹¹⁸ Cedefop (2021.), [Digitalno, zelenije i otpornije. Uvidi iz Cedefopove Europske prognoze potreba za vještinama.](#)

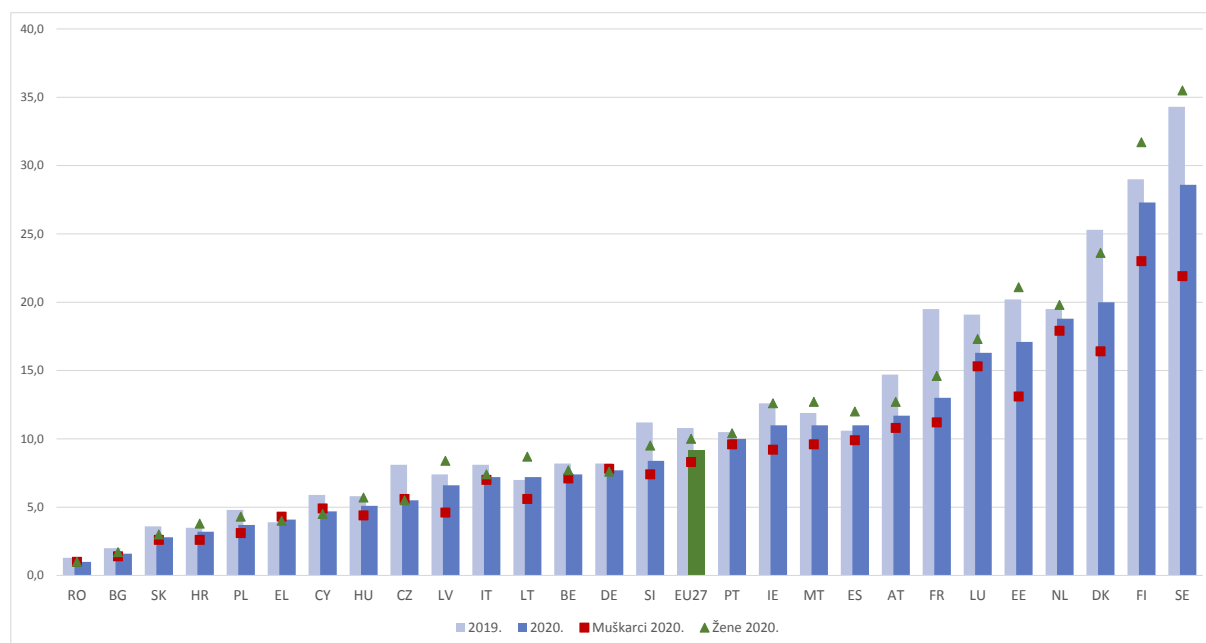
¹¹⁹ Vidjeti [Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.](#), Europska komisija (2021.), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg i [Informativna bilješka – Trendovi, tranzicije i transformacija | Cedefop \(europa.eu\).](#)

¹²⁰ Ciljem iz okvira za obrazovanje i osposobljavanje iz 2020. mjerilo se sudjelovanje u obrazovanju odraslih u posljednja četiri tjedna (Eurostatova oznaka [trng_lfs_01]). Radi boljeg praćenja svih oblika obrazovanja odraslih, Vijeće je u lipnju 2021. odlučilo promijeniti taj pokazatelj kako bi se njime mjerilo sudjelovanje u obrazovanju odraslih u posljednjih 12 mjeseci (vidjeti odjeljak 1.3.).

strane, sedam zemalja i dalje je bilo na razini ispod 5 % (Cipar, Grčka, Poljska, Hrvatska, Slovačka, Bugarska i Rumunjska). U obrazovanju EU-u 2020. sudjelovalo je više žena nego muškaraca. Ta je stopa iznosila 10 % za žene u odnosu na 8,2 % za muškarce (slika 2.2.7.), pri čemu su postojale vrlo velike razlike u Švedskoj (35,5 % žena u odnosu na 21,9 % muškaraca) i Finskoj (31,7 % žena u odnosu na 23 % muškaraca)¹²¹. Vijeće je izrazilo zadovoljstvo prijedlogom Komisije kojim se intenziviraju nastojanja u području obrazovanja odraslih, a koji se odnosi na glavni cilj prema kojem bi do 2030. najmanje 60 % odraslih osoba trebalo sudjelovati u obrazovanju (u prethodnih 12 mjeseci)¹²². Taj cilj podržava se u Rezoluciji Vijeća o novom europskom programu za obrazovanje odraslih za razdoblje 2021.–2030. (u pripremi) i Programu vještina za Europu te se financijski podupire sredstvima fonda ESF+ i Mehanizma za oporavak i otpornost.

Slika 2.2.7.: Pandemija je dovela do smanjenog sudjelovanja u obrazovanju odraslih u gotovo svim državama članicama

Sudjelovanje odraslih osoba u obrazovanju (u posljednja četiri tjedna, osobe u dobi od 25 do 64 godine) 2019. i 2020. po zemlji i spolu

Izvor: anketa o radnoj snazi EU-a, Eurostat [[trng_lfs_01](#)]

Stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih među niskokvalificiranim osobama i dalje je znatno ispod prosjeka. Prosječna stopa sudjelovanja niskokvalificiranih odraslih osoba u obrazovanju u EU-u 2020. (3,4 %) bila je na razini od približno trećine ukupne zbirne vrijednosti te je zabilježeno i njezino smanjenje za 0,9 postotnih bodova od 2019.¹²³ Deset zemalja prijavilo je rezultate koji su bili niži od prosjeka EU-a (dok za dodatnih šest zemalja nije bilo dostupnih podataka¹²⁴). Kao i 2019., najveći udio niskokvalificiranih odraslih osoba koje sudjeluju u obrazovanju (14 % i više) zabilježen je u Švedskoj, Finskoj i Danskoj.

¹²¹ Pandemija nije znatno utjecala na obrazac sudjelovanja u obrazovanju odraslih prema spolu.

¹²² [Zaključci Vijeća od 25. lipnja 2021.](#)

¹²³ Eurostat, anketa o radnoj snazi, [trng_lfs_03]. Nisu dostupni podaci za Bugarsku, Hrvatsku, Cipar, Latviju, Rumunjsku i Slovačku. Raščlamba po spolu nije dostupna za Litvu i Poljsku.

¹²⁴ Eurostat ne objavljuje stope sudjelovanja za određenu skupinu ako je broj „polaznika” u uzorku premali.

Razlika prema spolu bila je minimalna iako postoje znatne razlike u nacionalnim brojčanim podacima. Najveća razlika u korist muškaraca zabilježena je u Luksemburgu (6,3 % u odnosu na 5,1 %), Malti (4,0 % u odnosu na 2,9 %) i Austriji (4,4 % u odnosu na 3,5 %), a u korist žena u Švedskoj (27,7 % žena i 17,2 % muškaraca), Finskoj (20,8 % u odnosu na 11,3 %) i Danskoj (16,2 % u odnosu na 12,6 %)¹²⁵. U EU-u je 2020. postojala nešto veća vjerojatnost da će u obrazovanju odraslih sudjelovati osobe u dobi od 25 do 64 godine koje nisu rođene u EU-u (među kojima je 38 % niskokvalificiranih osoba u odnosu na 18,8 % među osobama rođenima u tuzemstvu¹²⁶) nego osobe rođene u tuzemstvu (9,9 % za osobe koje nisu rođene u EU-u u odnosu na 9,1 % za osobe rođene u tuzemstvu). Međutim, osobe koje nisu rođene u EU-u rjeđe sudjeluju u obrazovanju u Sloveniji (razlika od 4,6 postotnih bodova), Italiji (4,3 postotna boda), Estoniji (4 postotna boda), Francuskoj (3,8 postotnih bodova) i Latviji (3,8 postotnih bodova)¹²⁷.

Zbog pandemije znatno se povećao udio osoba koje sudjeluju u obrazovanju odraslih putem interneta, koji je naglo porastao s 8 % u 2019. na 13 % u 2020., nakon što se od 2017. povećao za samo 1 postotni bod¹²⁸. Podaci upućuju na velike razlike među zemljama s obzirom na udio osoba koje sudjeluju u obrazovanju odraslih putem interneta, pri čemu velike razlike između žena i muškaraca postoje naročito u Cipru i Estoniji (gdje je povećanje stope sudjelovanja za žene bilo četiri puta veće od povećanja za muškarce), Austriji, Litvi i Malti (tri puta veće), Luksemburgu i Grčkoj (više od dvostruko). Ta kretanja dodatno naglašavaju važnost osiguravanja pristupa digitalnim vještinama za sve osobe.

Države članice EU-a zabilježile su ograničen napredak u pružanju mogućnosti stjecanja osnovnih digitalnih vještina za odrasle, a u području stjecanja naprednih digitalnih vještina potrebno je uložiti znatne daljnje napore. Pandemija je znatno povećala potražnju za digitalnim vještinama na svim razinama, koje su bile transverzalni zahtjev u mnogim zanimanjima i sektorima¹²⁹. Međutim, iz glavnog pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja vidljivo je da je u EU-u 2019. samo 56 % odraslih osoba (u dobi od 16 do 74 godine) posjedovalo barem osnovne digitalne vještine (najnoviji dostupni podaci). Taj pokazatelj ukazuje i na nedostatak konvergencije među državama članicama (slika 2.2.8.) te na vrlo spor napredak od 2014. Kako bi se napredak ubrzao, Komisijin prijedlog programa politike do 2030. „Put u digitalno desetljeće” uključuje cilj prema kojem bi do 2030. barem 80 % osoba u dobi od 16 do 74 godine trebalo posjedovati osnovne digitalne vještine¹³⁰. U

¹²⁵ Znatna razlika zabilježena je i u Estoniji, ali su podaci za muškarce nepouzdaniji.

¹²⁶ Svi podaci odnose se na podatke Eurostata, [edat_lfs_9912].

¹²⁷ Eurostat, [trng_lfs_13].

¹²⁸ Svi podaci o sudjelovanju odraslih osoba u obrazovanju putem interneta potječu iz izračuna Komisije (Zajednički istraživački centar – JRC) koji se temelje na podacima iz Eurostatove ankete o korištenju IKT-a u kućanstvima i među pojedincima [TIN00103] za 2017., 2019. i 2020. Budući da stopa sudjelovanja u Eurostatovoj tablici TIN00103 nije raščlanjena prema dobi, u podacima su prikazane JRC-ove procjene za sastavnicu odraslih osoba. Nedostaju podaci za Francusku za 2020. Za dodatne informacije o promjenama u sudjelovanju u obrazovanju odraslih putem interneta 2020. vidjeti (u pripremi): Di Pietro, G. i Karpiński, Z. (2021.), COVID-19 i obrazovanje odraslih putem interneta, Europska komisija, Zajednički istraživački centar.

¹²⁹ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. i Vandeplas A. (2020.), *Facing the digital transformation: Are digital skills enough?* (Suočavanje s digitalnom transformacijom: jesu li digitalne vještine dovoljne?), European Economy, Economic Briefs, 054.

¹³⁰ Taj je cilj predložen u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava, u Komunikaciji Komisije od 9. 3. 2021. „Digitalni kompas 2030.: europski pristup za digitalno desetljeće”, COM(2021) 118 final, i u Prijedlogu odluke Europskog parlamenta i Vijeća od 15. 9. 2021. o uspostavi programa politike do 2030. „Put u digitalno desetljeće”, COM(2021) 574 final.

EU-u je zabilježeno poticajnije povećanje postotka osoba s digitalnim vještinama iznad razine osnovnih vještina, koji se povećao s 29 % u 2017. na 31 % u 2019., ali pritom postoje znatne razlike u mnogim zemljama. Digitalne vještine (na odgovarajućoj razini) sad su potrebne na više od 90 % radnih mjesta i u gotovo svim sektorima gospodarstva. Napredak u ovom području, primjerice, od ključne je važnosti ako EU želi zadovoljiti veliku potrebu za stručnjacima u području IKT-a¹³¹. Kako bi se osigurala uspješna digitalna tranzicija u EU-u, u programu „Put u digitalno desetljeće” predložen je i cilj prema kojem bi do 2030. trebalo biti zaposleno 20 milijuna stručnjaka u području IKT-a (s naglaskom na povećanje broja stručnjakinja u području IKT-a, koje trenutačno čine svega 18 % ukupnog broja takvih stručnjaka u Europi).

Slika 2.2.8.: U području digitalnih vještina odraslih osoba postoje velike razlike među zemljama, a napredak je spor

Udio stanovništva s osnovnim ili većim općim digitalnim vještinama i godišnja promjena (u %, 2019. i promjene u odnosu na 2017., glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u nizu za CZ, IT, LV i LU za 2019. Nisu dostupni podaci za Italiju za 2017. (2019.: 42 %).

Izvor: Eurostat, mrežna oznaka podataka [[tepsr_sp410](#)].

¹³¹ To je pitanje razmotreno u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2021. te detaljnije u izvješću Cedefopa [Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic](#) (Digitalne vještine: izazovi i prilike u pandemiji) Cedefop ([europa.eu](#)).

Očekuje se da će se zelenom tranzicijom otvoriti radna mjesta i promijeniti zadaće u mnogim zanimanjima, što će dodatno pojačati potrebu za usavršavanjem i prekvalifikacijom radne snage. Ako je popraćeno odgovarajućom i pravodobnom potporom za prekvalifikaciju i usavršavanje, otvaranjem radnih mjesta koje proizlazi iz klimatskih politika može se povećati broj radnih mjesta za koja su potrebne vještine srednje razine i pomoći u ublažavanju trendova polarizacije radnih mjesta. Cedefopova prognoza potreba za vještinama iz 2021.¹³² pokazuje da se očekivani utjecaj politika u okviru europskog zelenog plana uvelike razlikuje među sektorima. Unatoč tomu, očekuje se da će u većini sektora doći do promjene zadaća unutar sektora, a ne do ukupnog povećanja ili smanjenja zaposlenosti (npr. u sektoru motornih vozila). Iako ne postoji općeprihvaćena definicija vještina potrebnih za zelenu tranziciju, općenito se mogu utvrditi tri kategorije vještina koje su relevantne za budućnost: tehničke vještine svojstvene pojedinim zanimanjima, transverzalne stručne vještine (kao što su digitalne vještine) i kompetencije za sve građane (npr. osviještenost o okolišu)¹³³. Na razini EU-a i na razini država članica u tijeku je rad na obrazovanju i vještinama za zelenu tranziciju (te na digitalnim vještinama), a provodi se u okviru Programa vještina za Europu i Akcijskog plana za digitalno obrazovanje.

Okvir 2. o europskom stupu socijalnih prava: **Jačanje obrazovanja odraslih za uključiv i održiv rast**

Cjeloživotno stjecanje vještina od ključne je važnosti za konkurentsku održivost gospodarstva EU-a, u skladu s načelima br. 1 i 4 europskog stupa socijalnih prava (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju odnosno aktivnoj potpori zapošljavanju). Za to je potrebna visoka razina vještina među radnom snagom i općom populacijom, čime se gospodarstvu omogućuje stvaranje inovacija i zadržavanje visoke razine konkurentnosti, a da pritom svatko može iskoristiti mogućnosti koje se pružaju u okviru zelene i digitalne tranzicije kako bi one ujedno bile i pravedne. S obzirom na brze promjene, stjecanje visoke razine vještina sve više se temelji na kontinuiranom učenju nakon početnog obrazovanja. To se potvrđuje i novim glavnim ciljem EU-a prema kojem bi do 2030. najmanje 60 % odraslih osoba trebalo sudjelovati u obrazovanju (u prethodnih 12 mjeseci). Kako bi se podržalo ostvarenje tog cilja, u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava Komisija se obvezala donijeti prijedloge o individualnim računima za učenje i europskom pristupu mikrokvalifikacijama.

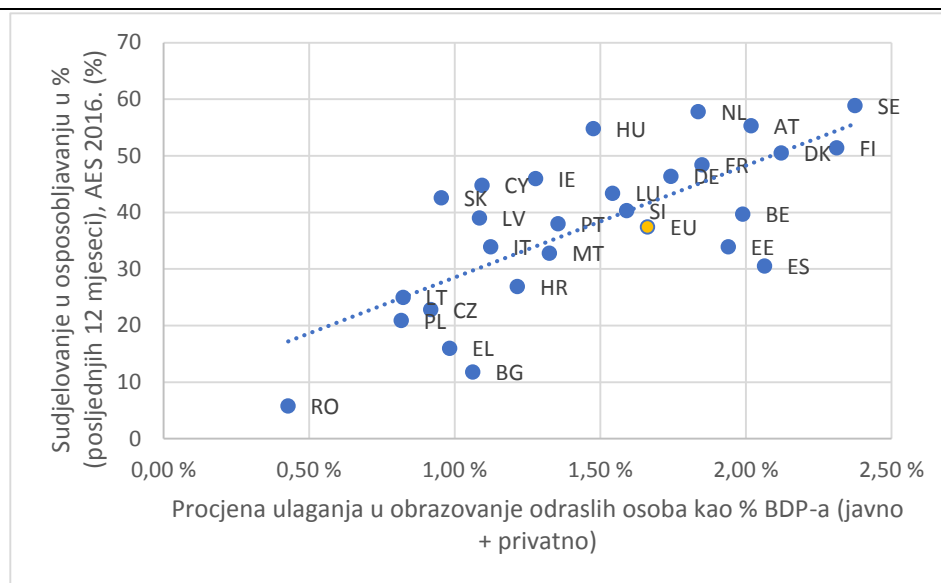
Sudjelovanje u obrazovanju odraslih u EU-u i dalje je nisko (vidjeti odjeljak 2.2.1.). U nedavnoj anketi Cedefopa 84 % ispitanika složilo se s tvrdnjom da je obrazovanje odraslih korisno za napredak u karijeri, a 96 % ispitanika smatralo je da je učenje tijekom cijelog života važno za osobni razvoj¹³⁴. Unatoč tomu, u EU-u je 2020. svega 9,2 % odraslih osoba sudjelovalo u obrazovanju, pri čemu postoje velike razlike među zemljama.

Povezanost sudjelovanja u obrazovanju odraslih i udjela BDP-a

¹³² Cedefop (2021.), [Digitalno, zelenije i otpornije. Uvidi iz Cedefopove Europske prognoze potreba za vještinama](#).

¹³³ Za razmatranje potrebe za širokom osnovicom vještina vidjeti Morandini, M. C., Thum-Thysen, A. i Vandeplas A. (2020.). *Facing the digital transformation: Are digital skills enough?* (Suočavanje s digitalnom transformacijom: jesu li digitalne vještine dovoljne?), European Economy, Economic Briefs, 054.

¹³⁴ Cedefop (2020.). [Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey – Volume I.](#) (Predodžbe o obrazovanju odraslih i kontinuiranom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Europi. Druga anketa o mišljenjima – Prvi dio).

Izvor: anketa o obrazovanju odraslih iz 2016. za podatke o sudjelovanju, financijske procjene na temelju podataka Europske komisije (iz 2020.), koja donosi procjene o rashodima pojedinaca i kućanstava za formalno i neformalno obrazovanje ([anketa o obrazovanju odraslih iz 2016.](#)), rashodima javnih i privatnih poslodavaca za osposobljavanje zaposlenika ([anketa o kontinuiranom strukovnom osposobljavanju](#) iz 2016.) i javnim ulaganjima na temelju rashoda za osposobljavanje u okviru aktivnih politika tržišta rada ([baza podataka o politikama tržišta rada](#))¹³⁵.

Potrebna je integrirana financijska i nefinancijska potpora kako bi se više odraslih osoba potaklo na sudjelovanje u obrazovanju. Postoji čvrsta korelacija između udjela BDP-a koji se ulaže u obrazovanje odraslih i stope sudjelovanja u obrazovanju odraslih (vidjeti dijagram). U reprezentativnoj anketi Cedefopa iz 2020. utvrđeno je da se 89 % odraslih osoba slaže s tvrdnjom da bi se boljim financijskim poticajima ili potporom potaklo sudjelovanje u osposobljavanju¹³⁶, a sličan nalaz dobiven je i u savjetovanju iz 2021. o inicijativi o individualnim računima za učenje¹³⁷. Međutim, 41 % ispitanika navelo je probleme s vremenskim rasporedom, kao što su poteškoće u dobivanju slobodnog vremena na poslu. Osim troškova i vremenskih prepreka, ostala ograničenja uključuju ograničenu osviještenost o vlastitim potrebama za vještinama i ponudama za osposobljavanje, neizvjesnosti o kvaliteti i priznavanju programa osposobljavanja te nedostatnu prilagođenost ponuda za osposobljavanje pojedinačnim potrebama¹³⁸. Stoga bi za povećanje stope sudjelovanja u obrazovanju odraslih bio potreban integrirani pristup kojim bi se omogućilo sustavno otklanjanje različitih prepreka. To podrazumijeva kombiniranje financijske potpore za izravne troškove i plaćenog dopusta za osposobljavanje s uslugama profesionalnog usmjeravanja, pregledom mogućnosti za osposobljavanje osigurane kvalitete i informacijama o provjeri i potvrdi vještina.

¹³⁵ Europska komisija (2020.), *Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications* (Vještine među radnom snagom i širenje inovacija: trendovi i posljedice za politike). Prilog 8. Vidjeti i *Adult Learning Statistical Synthesis Report* (Statističko sažeto izvješće o obrazovanju odraslih), Europska komisija (2020.), str. 22.–34.

¹³⁶ Cedefop (2020.), *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second opinion survey – Volume 1 (europa.eu)* (Predodžbe o obrazovanju odraslih i kontinuiranom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u Europi. Druga anketa o mišljenjima – Prvi dio), slika 30.

¹³⁷ Vidjeti [početno izvješće](#) o procjeni učinka inicijative o individualnim računima za učenje.

¹³⁸ Za daljnja razmatranja vidjeti anketu Cedefopa (2020.) i OECD (2021.), *Skills Outlook – Learning for Life* (Pregled vještina – učenje za život), [poglavlje 4.: Promoting interest and participation in adult learning](#) (Promicanje interesa i sudjelovanja u obrazovanju odraslih).

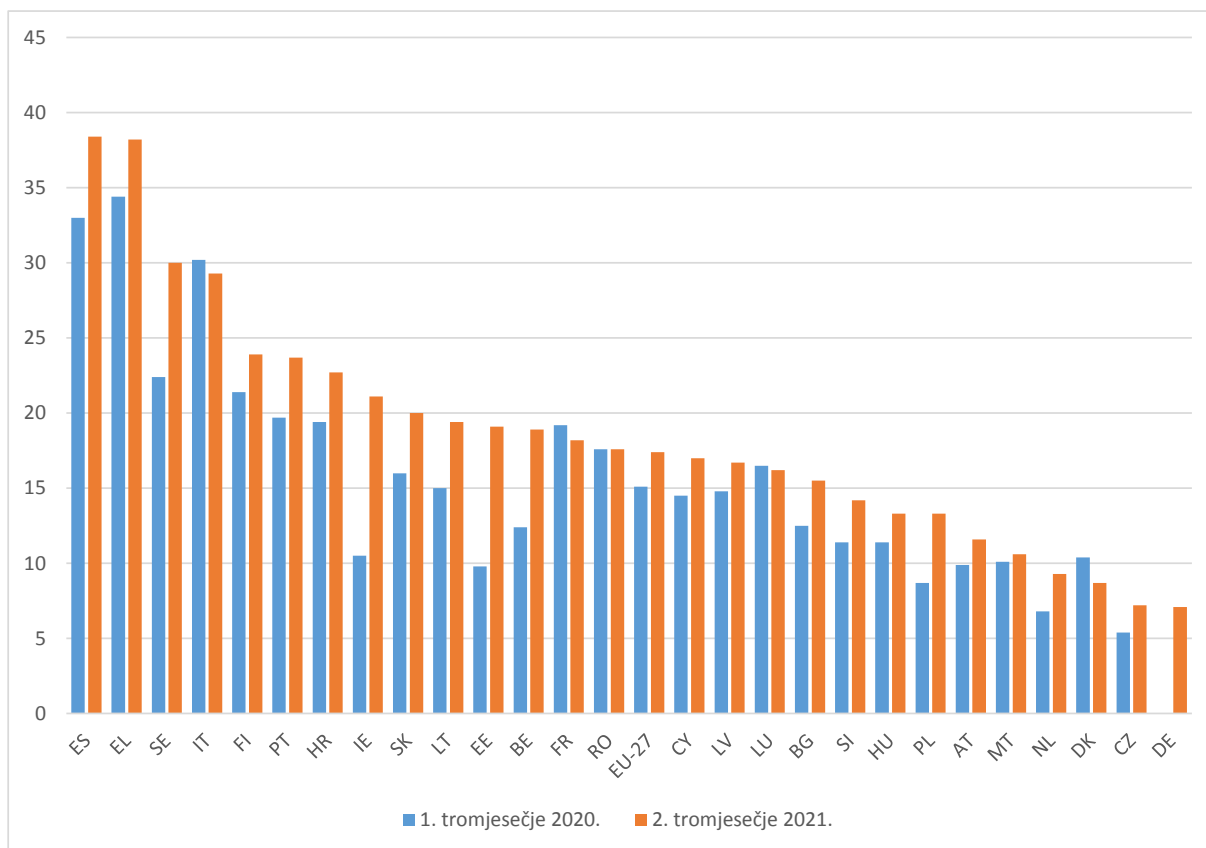
Države članice uvele su programe za otklanjanje tih različitih prepreka. U **Finskoj** se nedavno reformiranom naknadom za obrazovanje odraslih osigurava zamjenski dohodak tijekom razdoblja osposobljavanja, a tu naknadu mogu dobiti i samozaposlene osobe. U **Irskoj** su na tržištu rada dobro prihvaćene male kvalifikacije koje potvrđuju dodatno obrazovanje. U **Francuskoj** su svim zaposlenim odraslim osobama u dobi od 16 godina i više dostupni pojedinačni računi za osposobljavanje (*compte personnel de formation*). Pojedinci mogu svoja akumulirana prava na osposobljavanje potrošiti na osposobljavanje ili procjenu vještina s popisa certificiranih mogućnosti. Računi za osposobljavanje povezani su s ponudama za profesionalno usmjeravanje i plaćeni dopust radi obrazovanja. U **Nizozemskoj** je u postupku zamjena odbitka poreza na dohodak za troškove osposobljavanja pojedinačnim proračunom za obrazovanje u iznosu do 1 000 EUR (*Stimulans ArbeidsmarktPositie* ili proračun za STAP) koji će se početi primjenjivati od 2022. Tom se reformom nastoji proširiti pristup financijskoj potpori i povećati njezina vidljivost te istodobno povećati transparentnost ponuda za osposobljavanje s pomoću popisa certificiranih mogućnosti za osposobljavanje koje su prihvatljive za financiranje iz proračuna za STAP.

Kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 jače je utjecala na mlade, naročito na one koji su trebali prvi put ući na tržište rada. Stopa nezaposlenosti mladih (u dobnoj skupini od 15 do 24 godine) u EU-u povećala se na 17,4 % u drugom tromjesečju 2021., što je za 0,6 postotnih bodova više nego u drugom tromjesečju 2020. i za 2,5 postotnih bodova više u odnosu na razdoblje prije pandemije (drugo tromjesečje 2019.). To je gotovo triput više od stope nezaposlenosti populacije u dobi od 25 do 74 godine, koja je u drugom tromjesečju 2021. iznosila 6,2 %. Mnoge države članice doživjele su nagla povećanja nezaposlenosti mladih od drugog tromjesečja 2019. do drugog tromjesečja 2021. (za 13 postotnih bodova u Hrvatskoj, 9,2 postotna boda u Litvi, 7,7 postotnih bodova u Sloveniji i 6,5 postotnih bodova u Švedskoj, slika 2.2.9.). Nezaposlenost mladih u nekim je državama članicama iznosila 30 % ili više (38,4 % u Španjolskoj, 38,2 % u Grčkoj i 30 % u Švedskoj). Stanje je bilo naročito teško za mlade osobe koje prelaze iz obrazovnog sustava na tržište rada. Ukupni broj osoba u dobi od 20 do 64 godine koje odnedavno traže prvi posao smanjio se 2020. na prosječno 6,5 milijuna po tromjesečju, u odnosu na približno 7,5 milijuna u prethodnim godinama. Stope nesvojevoljnog zapošljavanja na određeno vrijeme za mlade osobe u dobi od 15 do 24 godine bile su 2020. isto tako visoke, pri čemu je 13,2 % tih osoba bilo zaposleno na određeno vrijeme zbog toga što nisu mogle pronaći stalni posao (u odnosu na 6,3 % radnika u dobi od 25 do 64 godine). U Španjolskoj, Portugalu, Italiji i Hrvatskoj takve je ugovore imalo više od četvrtine zaposlenih mladih¹³⁹. Podaci o nezaposlenosti i zaposlenosti mladih upućuju na postojanje strukturnog problema, koji zahtijeva odlučno djelovanje u okviru politika kako bi se spriječila opasnost nastajanja dugoročnih trajnih posljedica za vještine mladih osoba i njihove izgleda na tržištu rada.

¹³⁹ Izvor: Eurostat (mrežna oznaka podataka: [lfsa_etgar1](#))

Slika 2.2.9.: Stope nezaposlenosti mladih porasle su tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19

Stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 24 godine), usporedba prvog tromjesečja 2020. i drugog tromjesečja 2021.

Napomena: niska pouzdanost podataka za BG, EE, HR, LU, MT i SI za prvo tromjesečje 2020. Nema podataka za DE za prvo tromjesečje 2020. Prekid u vremenskom nizu za sve države članice u prvom tromjesečju 2021. Niska pouzdanost podataka za HR, MT i SI za drugo tromjesečje 2021. Definicije se razlikuju za ES i FR za drugo tromjesečje 2021.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [[LFSQ_URGAED](#)]

Šok uzrokovan pandemijom bolesti COVID-19 preokrenuo je šestogodišnji trend smanjenja broja mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET). Smanjenje udjela pripadnika skupine NEET u dobi od 15 do 29 godina s 12,6 % u 2019. na 9 % do 2030. jedan je od komplementarnih ciljeva EU-a koje je Europska komisija utvrdila u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Udio pripadnika skupine NEET u toj je dobnoj skupini zbog krize skočio za 1,1 postotni bod (na 13,7 %) u razdoblju od 2019. do 2020. Države članice prije krize ostvarivale su stalan napredak u smanjenju stopa pripadnosti skupini NEET (s rekordno visokih 16,1 % na najnižu zabilježenu razinu u EU-u od 12,6 % u razdoblju od 2013. do 2019.)¹⁴⁰. Iz glavnog pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja (slika 2.2.10.) vidljivo je da su se od 2019. do 2020. stope pripadnosti skupini NEET povećale u svim državama članicama osim u dvjema (u Rumunjskoj je došlo do smanjenja za 0,2 postotna boda, a u

¹⁴⁰ Nakon revizije pregleda socijalnih pokazatelja, glavnim pokazateljem za skupinu NEET sad se mjeri stanovništvo u dobi od 15 do 29 godina umjesto stanovništva u dobi od 15 do 24 godine. U toj široj dobnoj skupini zabilježene su više stope pripadnosti skupini NEET, ali su trendovi i dalje općenito usporedivi.

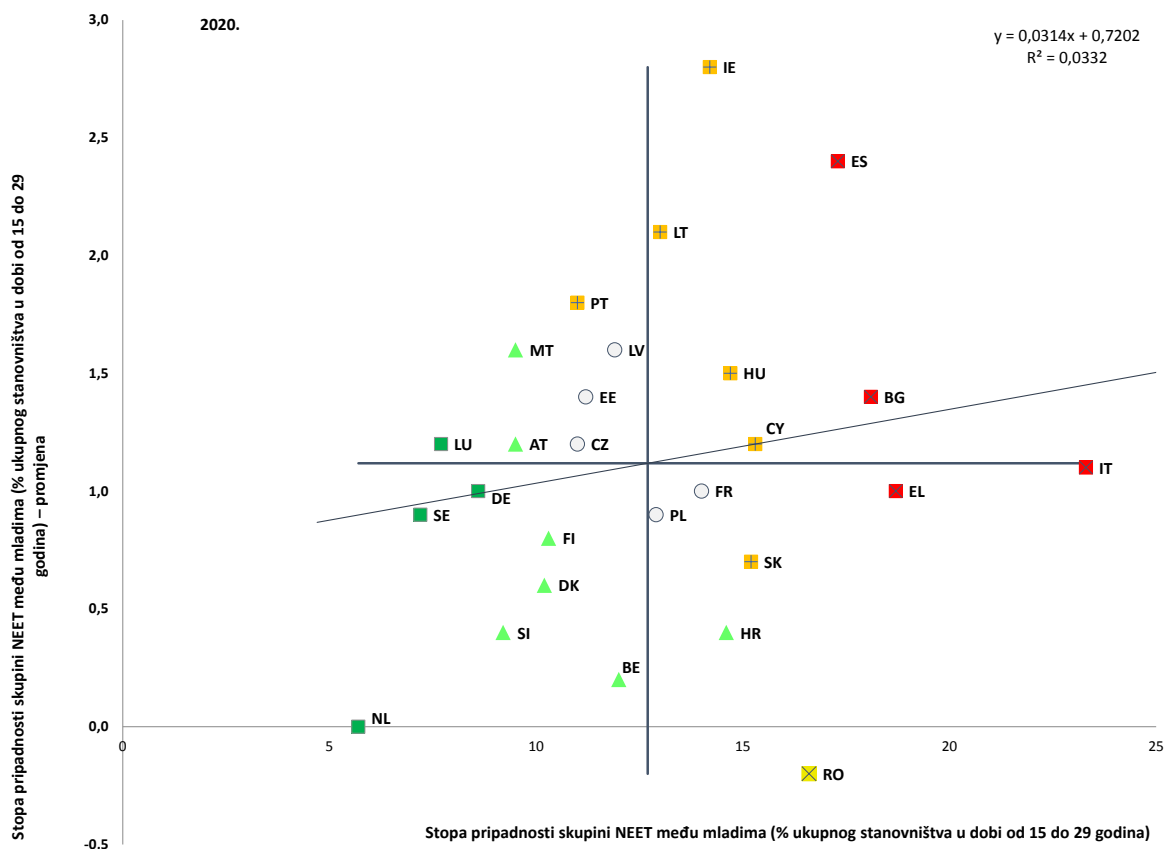
Nizozemskoj nije bilo promjene). Prema pregledu socijalnih pokazatelja stanje je „kritično” u četirima zemljama, u kojima su stope pripadnosti skupini NEET već otprije bile visoke, a od 2019. povećale su se za 1 postotni bod ili čak i više (Španjolska, Bugarska, Italija i Grčka). Četiri države članice zabilježile su znatno veće povećanje od prosjeka, za 1,8 postotnih bodova ili više (Irska, Španjolska, Litva i Portugal), iako su za Portugal (11 %) i Litvu (13 %) stope pripadnosti skupini NEET ostale ispod ponderiranog prosjeka EU-a¹⁴¹. U većini država članica zabilježene su regionalne razlike u stopama pripadnosti skupini NEET, koje su u nekim slučajevima znatne (vidjeti Prilog 3.). U okviru pojačane Garancije za mlade ojačane su mjere za rješavanje problema ranog napuštanja školovanja, pružanje mogućnosti za naukovanje i pripravništvo te osiguravanje potpore službi za zapošljavanje, ponajprije u smislu savjetovanja, usmjeravanja i mentorstva¹⁴².

¹⁴¹ Stopa pripadnosti skupini NEET za Litvu bila je viša od neponderiranog prosjeka EU-a, koji se mjeri za potrebe pregleda socijalnih pokazatelja.

¹⁴² [Preporuka Vijeća](#) od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade, 2020/C 372/01.

Slika 2.2.10.: Stope pripadnosti skupini NEET povećale su se u svim državama članicama osim u dvjema, a u nekoliko zemalja izazivaju zabrinutost

Stopa pripadnosti skupini NEET (dobna skupina od 15 do 29 godina) (u % i promjena od 2019. do 2020., glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat [edat_lfse_35].

Promjene stope pripadnosti skupini NEET tijekom gospodarske krize posljedica su povećanja nezaposlenosti i neaktivnosti. U razdoblju od 2019. do 2020. stopa neaktivnih pripadnika skupine NEET narasla je za 0,8 postotnih bodova (sa 7,8 % na 8,6 %), a stopa nezaposlenih pripadnika skupine NEET za 0,4 postotna boda (s 4,8 % na 5,2 %). Stopa neaktivnih pripadnika skupine NEET bila je 2020. naročito visoka u Italiji (15,7 %), Bugarskoj (14,7 %), Rumunjskoj (11,5 %) i Mađarskoj (10,5 %) (slika 2.2.11.). Stopa neaktivnih pripadnika skupine NEET bila je relativno niska u Luksemburgu (3,7 %), Švedskoj (3,9 %) i Nizozemskoj (4,1 %). Pripadnice skupine NEET češće su neaktivne nego nezaposlene (10,8 % u odnosu na 4,6 %), dok su za muškarce te dvije stope podjednake. Među pripadnicama skupine NEET obveze skrbi pet su puta češći razlog za neaktivnost nego među muškarcima¹⁴³. Izazov pružanja potpore neaktivnim pripadnicima skupine NEET dodatno je otežan zbog njihovih raznolikih osobnih situacija¹⁴⁴. Oni, primjerice, mogu biti privremeno otpušteni, čekati ponovni povratak na posao kod istog poslodavca, biti

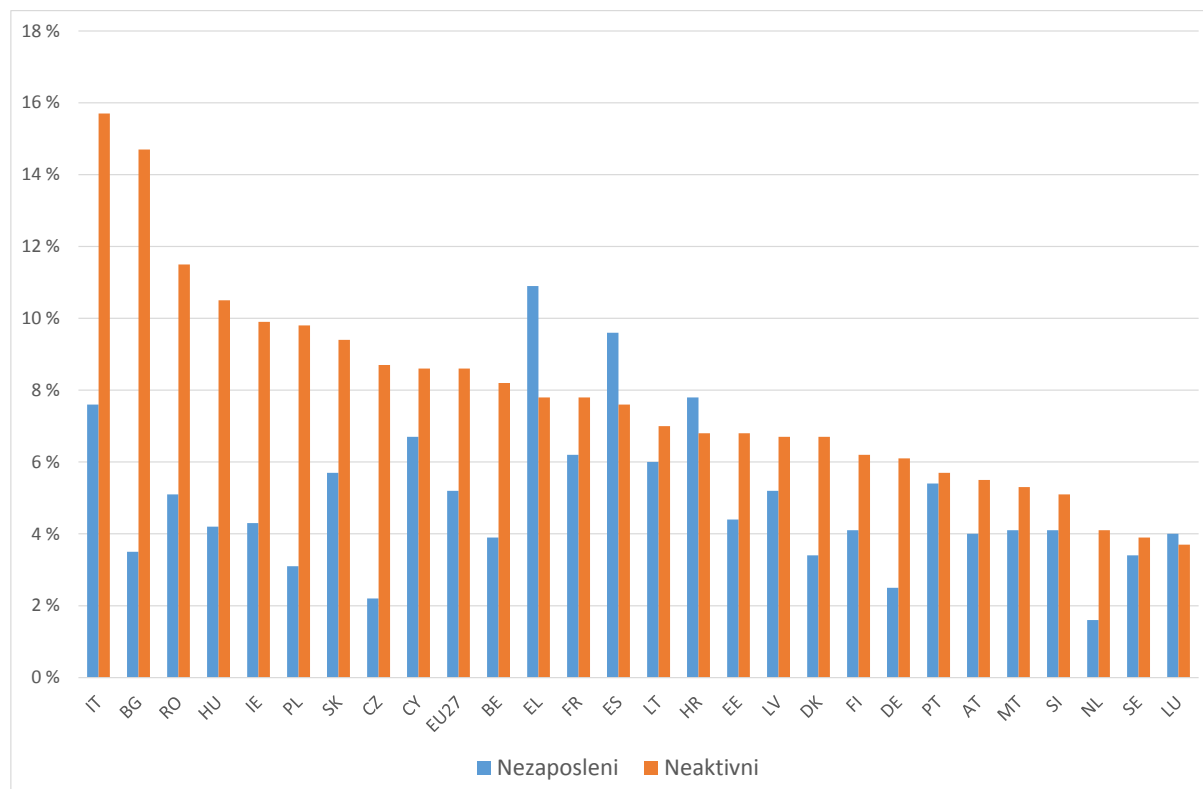
¹⁴³ Radni dokument službi Komisije priložen Komunikaciji o Garanciji za mlade (SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁴ Izbor analiza dostupan je na <https://www.eurofound.europa.eu/hr/topic/neets>.

destimulirani u traženju posla, skrbiti o članu obitelji, patiti od zdravstvenih problema ili imati neki oblik invaliditeta. To su sve situacije koje zahtijevaju različite individualizirane intervencije u okviru politika.

Slika 2.2.11.: Većina pripadnika skupine NEET u državama EU-a neaktivna je, ali se njihov udio među državama članicama znatno razlikuje

Stopa neaktivnih i nezaposlenih pripadnika skupine NEET (u dobi od 15 do 29 godina) u državama članicama EU-a (u %, 2020.)

Napomena: Države su poredane silaznim redoslijedom prema udjelu neaktivnih pripadnika skupine NEET. DE: prekid u vremenskom nizu, okvirni podaci.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [edat_lfse_20].

Stopa pripadnosti skupini NEET općenito je 2020. bila viša među mladim osobama rođenima izvan EU-a, pri čemu su u posebno kritičnom stanju bile žene. Stopa pripadnosti skupini NEET među mladim osobama u dobi od 15 do 29 godina koje nisu rođene u EU-u u prosjeku je 2020. u EU-u iznosila 24,6 %, u usporedbi s 12,7 % među osobama rođenima u tuzemstvu¹⁴⁵. U šest zemalja zabilježen je porast stopa pripadnosti skupini NEET među mladim osobama koje nisu rođene u EU-u za više od 3 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu (Španjolska, Italija, Austrija, Luksemburg, Irska i Finska), dok su velika poboljšanja zabilježena u Sloveniji (-6,6 postotnih bodova) i Malti (-3,9 postotnih bodova). Stopa pripadnosti skupini NEET na razini EU-a 2020. bila je viša među ženama nego među muškarcima (za 2,9 postotnih bodova). U odnosu na njihove vršnjakinje rođene u tuzemstvu, među ženama rođenima izvan EU-a zabilježena je prosječna stopa pripadnosti skupini NEET od 31,3 %, što odgovara razlici od 17,5 postotnih bodova. Na razini država članica, među ženama rođenima izvan EU-a velika razlika u pripadnosti skupini NEET od preko

¹⁴⁵ Svi podaci u ovom odlomku preuzeti su od Eurostata [edat_lfse_28].

20 postotnih bodova u odnosu na njihove vršnjakinje rođene u tuzemstvu zabilježena je u Grčkoj, Italiji, Belgiji, Austriji, Njemačkoj i Francuskoj. U Belgiji, Njemačkoj, Luksemburgu, Sloveniji i Austriji stopa pripadnosti skupini NEET među ženama koje nisu rođene u EU-u bila je barem tri puta viša.

Demografske promjene dovode do prilagodbi u strukturi radne snage, pri čemu rastu stope zaposlenosti starijih radnika. U EU-u je 2010. bilo 24,3 milijuna radnika u dobi od 55 do 64 godine, u odnosu na 143,4 milijuna radnika u dobi od 25 do 54 godine. U desetljeću nakon toga (do 2020.) broj radnika u dobi od 25 do 54 godine smanjio se za 1,7 milijuna, dok se broj starijih radnika povećao za 11,5 milijuna. Stopa zaposlenosti starijih radnika porasla je tijekom pandemije, s 59,1 % u 2019. na 59,6 % u 2020. To povećanje dolazi na kraju desetljeća poboljšanja (s 44,7 % u 2010.). To je povećanje bilo znatnije među ženama, s 37 % u 2010. na 53,4 % u 2020., čime se rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti za tu dobnu skupinu smanjila za približno tri postotna boda. Razlike među državama članicama i dalje postoje iako su u nekim zemljama koje su 2010. imale niske stope zaposlenosti, kao što su Malta, Italija, Poljska i naročito Mađarska, zabilježena znatna poboljšanja. Istodobno se broj radnih sati kod starijih radnika više smanjio tijekom pandemije¹⁴⁶.

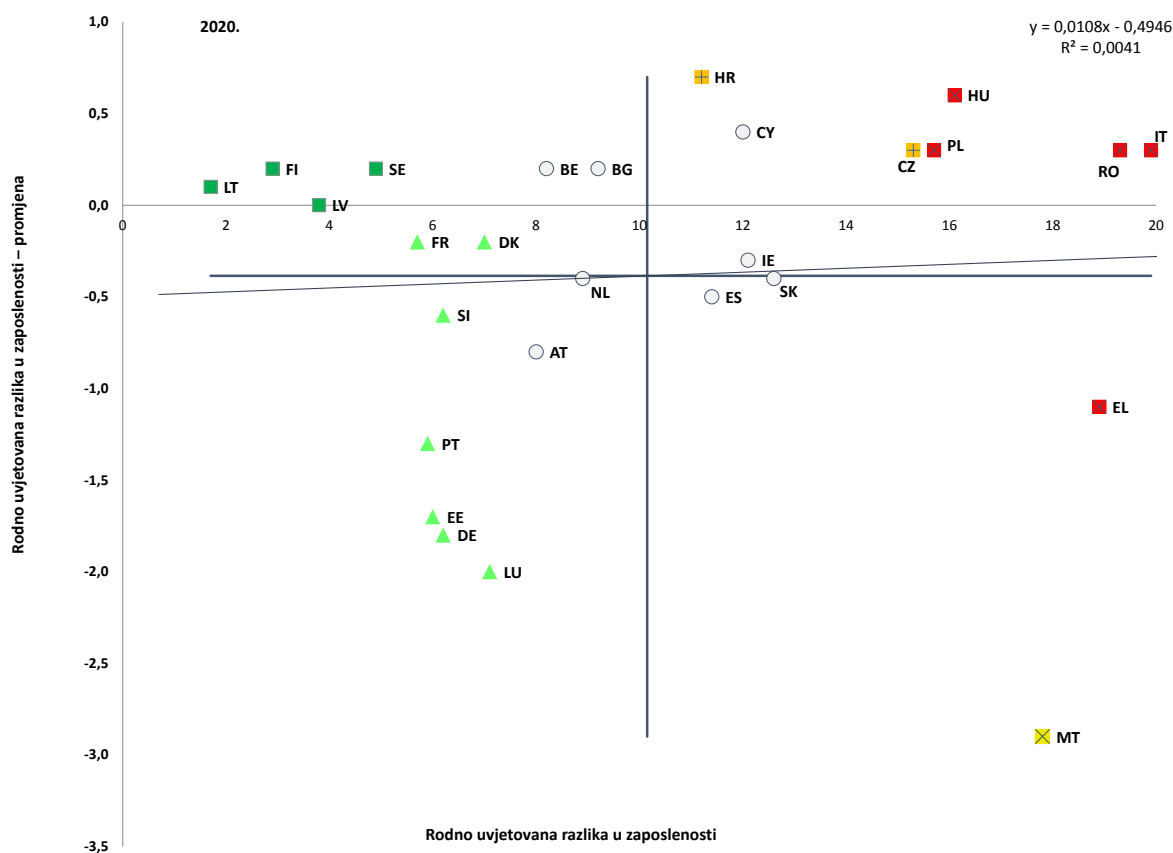
Smanjenje stopa zaposlenosti bilo je izrazitije kod muškaraca nego kod žena, čime se objašnjava neznatno smanjenje rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, koja je ipak i dalje velika. Od 2019. do 2020. stopa zaposlenosti žena (u dobi od 20 do 64 godine) u EU-u smanjila se u prosjeku za 0,5 postotnih bodova¹⁴⁷ i 2020. dosegla razinu od 66,7 %. Zbog nešto većeg smanjenja stopa zaposlenosti muškaraca (za 0,9 postotnih bodova), u okviru glavnog pokazatelja rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti u pregledu socijalnih pokazatelja zabilježeno je neznatno smanjenje (s 11,5 % na 11,1 %). Unatoč tomu, ta je razlika i dalje velika i pritom uvelike različita među zemljama. Najniže rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti zabilježene su 2020. u Litvi (1,7 postotnih bodova), Finskoj (2,9 postotnih bodova), Latviji (3,8 postotnih bodova) i Švedskoj (4,9 postotnih bodova), koje su rangirane kao države s „najboljim rezultatima” (slika 2.2.12.). Na drugoj strani tog spektra nalaze se države koje su u pregledu socijalnih pokazatelja dobile ocjenu „kritično stanje”, a to su Italija (19,9 postotnih bodova), Rumunjska (19,3 postotna boda), Grčka (18,9 postotnih bodova), Mađarska (16,1 postotni bod) i Poljska (15,7 postotnih bodova). U nekoliko država zabilježene su velike regionalne razlike u rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti (vidjeti Prilog 3.). Unatoč neznatnom smanjenju rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, u skupini EU-27 već drugu godinu zaredom nije bilo konvergencije jer je 2020. u mnogim državama članicama s velikim rodno uvjetovanim razlikama u zaposlenosti zabilježeno pogoršanje.

¹⁴⁶ Objedinjeni podaci iz prvih dvaju krugova istraživanja „Život i rad u doba bolesti COVID-19” (LWC) u kojima je postavljeno to pitanje: proljeće i ljeto 2020.

¹⁴⁷ Malta, Grčka, Poljska, Luksemburg i Njemačka zabilježile su povećanje, a u Nizozemskoj je zaposlenost ostala stabilna.

Slika 2.2.12.: Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti i dalje je velika, uz znatne razlike među državama članicama

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine) (u % i godišnja promjena od 2019. do 2020., glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat, [tesem060].

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti veća je ako se u obzir uzme zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena. Rodno uvjetovana razlika u ekvivalentu punog radnog vremena za osobe u dobi od 20 do 64 godine¹⁴⁸ neznatno se smanjila 2020. u odnosu na 2019. (za 0,3 postotna boda) te je iznosila 17,1 %. To uvelike odražava činjenicu da su žene češće radile u nepunom radnom vremenu (29,1 % zaposlenih žena u odnosu na 7,8 % muškaraca 2020.). To smanjenje razlike u zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena bilo je nešto manje nego za zaposlenost općenito, što je ujedno i posljedica većeg smanjenja broja odrađenih sati među zaposlenim ženama tijekom krize. Rodno uvjetovane razlike u ekvivalentima punog radnog vremena 2020. bile su najniže u Litvi, Finskoj i Latviji, a najviše u Malti (21,8 postotnih bodova), Nizozemskoj (23 postotna boda) i Italiji (24,5 postotnih bodova). Ta su kretanja uvjetovana razlikama u zastupljenosti žena i muškaraca u sektorima i

¹⁴⁸ Stopom zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena uspoređuju se razlike među skupinama u prosječnom broju odrađenih sati. Stopa zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena izračunava se tako da se ukupan broj sati odrađenih u gospodarstvu (prvi posao, drugi posao itd.) podijeli prosječnim brojem sati u punom radnom vremenu (približno 40) i brojem osoba u dobi od 20 do 64 godine. Izvor: Zajednički okvir procjene (JAF), izračun na temelju podataka Eurostata.

zanimanjima pogođenima krizom¹⁴⁹, rodno uvjetovanim razlikama u primjeni rada na daljinu i posljedicama naglih povećanja neplaćenih poslova skrbi (zbog čega je ženama često bilo naročito teško uspostaviti ravnotežu između poslovnih obveza i obveza skrbi).

Dok je smanjenje zaposlenosti tijekom krize bilo nešto izraženije kod muškaraca, smanjenje broja ukupno odrađenih sati¹⁵⁰ bilo je izraženije kod žena. Udio žena i muškaraca koji rade u zanimanjima u kojima je bilo moguće izbjeći gubitak zaposlenosti često je bio različit, što pomaže pri objašnjavanju rodno uvjetovanih razlika opaženih u pogledu gubitka zaposlenosti i smanjenja broja radnih sati¹⁵¹. U razdoblju od četvrtog tromjesečja 2019. do četvrtog tromjesečja 2020. ukupan broj sati odrađenih na glavnom poslu smanjio se u prosjeku za 6,1 bod među ženama u EU-u, u odnosu na smanjenje za 4,3 boda među muškarcima. Broj odrađenih sati među ženama smanjio se u svim državama članicama osim u dvjema (Malta i Luksemburg), iako su se razmjeri tog smanjenja znatno razlikovali među zemljama (slika 2.2.13.). U Austriji, Grčkoj, Irskoj i Italiji kod žena je došlo do smanjenja u indeksu ukupno odrađenih sati za više od osam bodova. Od kraja 2020. došlo je do neznatnog oporavka u broju ukupno odrađenih sati i za žene i za muškarce u EU-u iako u drugom tromjesečju 2021. još nisu dosegnute razine zabilježene prije krize.

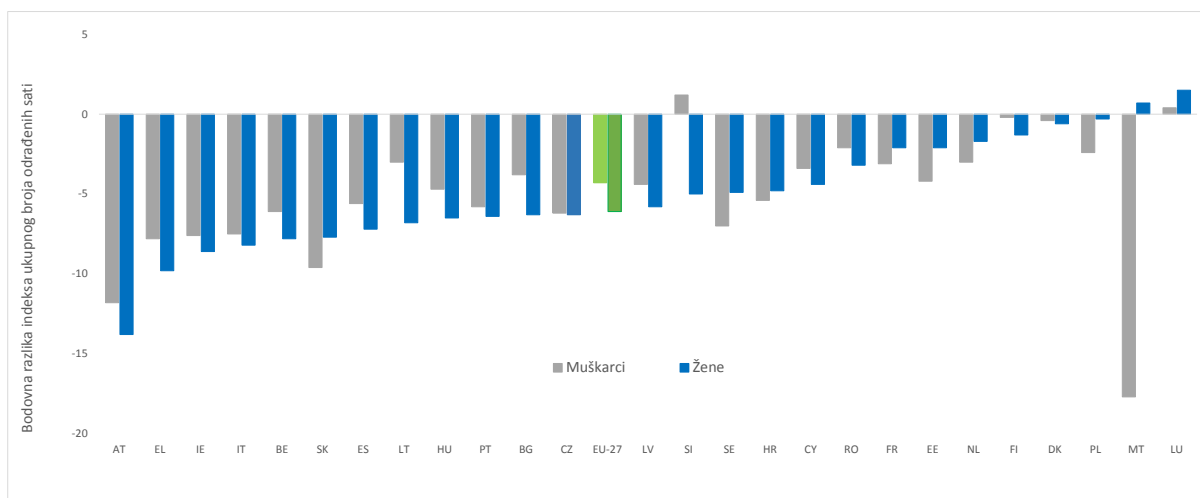
¹⁴⁹ To se sve razmatra u studiji koju je proveo Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) (*Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* (Rodna ravnopravnost i socioekonomski učinak pandemije bolesti COVID-19)). Studija je provedena na zahtjev portugalskog predsjedništva, a usredotočena je na socioekonomske učinke pandemije s rodnog stajališta.

¹⁵⁰ To se odnosi na ukupan broj sati koji su svi zaposlenici i samozaposlene osobe stvarno odradili u svojem glavnom zanimanju tijekom relevantnih tromjesečja.

¹⁵¹ Europska komisija (2021.), Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.

Slika 2.2.13.: Postoje velike razlike među zemljama u pogledu smanjenja broja odrađenih sati po spolu

Promjena indeksa ukupnog broja stvarno odrađenih sati po spolu (u %, promjena od četvrtog tromjesečja 2019. do 2020.)

Napomena: indeks ukupnog broja stvarno odrađenih sati na glavnom poslu u kojem kao referentna godina (100) služi 2006. (godišnji prosjek). Indeks pokazuje promjenu ukupnog broja stvarnih sati rada u razmatranom tromjesečju određene godine u odnosu na broj stvarno odrađenih sati 2006. Na vrijednost indeksa utječe broj zaposlenih osoba u razmatranom tromjesečju određene godine te broj sati koje je svaka od tih zaposlenih osoba odradila. Oslanja se na sezonski prilagođene podatke. Podaci za DE nisu dostupni.

Izvor: Eurostat ([lfsi_ahw_q](#)).

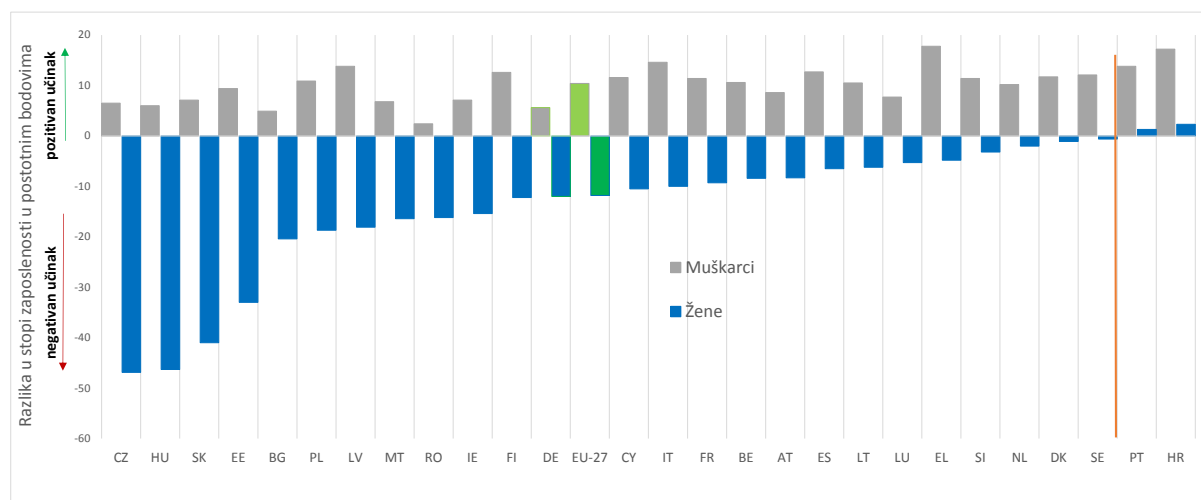
Utjecaj roditeljstva na zaposlenost veći je među ženama nego među muškarcima. U svim državama članicama 2020. stopa zaposlenosti muškaraca u dobi od 25 do 49 godina s najmanje jednim djetetom mlađim od šest godina bila je viša nego stopa zaposlenosti njihovih vršnjaka bez male djece (za 10,4 postotna boda). Taj isti učinak bio je negativan za žene (za 11,8 postotnih bodova na razini EU-a) u svim državama članicama osim u dvjema (Portugal i Hrvatska), pa tako prosječna rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti u EU-u za osobe s najmanje jednim malim djetetom iznosi 32,2 postotna boda (slika 2.2.14.). U Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj negativan utjecaj roditeljstva među ženama iz te skupine naročito je visok (preko 40 postotnih bodova)¹⁵². Taj rezultat može se djelomično povezati s raspodjelom obveza skrbi o djeci: više od 85 % majki svakodnevno je skrbilo o djeci u odnosu na manje od 65 % očeva 2016. (najnoviji dostupni podaci)¹⁵³. Razine obrazovanja usko su povezane s utjecajem majčinstva na rad: stopa zaposlenosti niskokvalificiranih žena s najmanje jednim djetetom mlađim od šest godina 2020. iznosila je 35,3 %, u odnosu na 61,9 % za žene s višim sekundarnim kvalifikacijama i 79,5 % za žene s tercijarnim kvalifikacijama.

¹⁵² To pitanje detaljno je razmatrano u Godišnjem pregledu Europske komisije o zaposlenosti i socijalnim kretanjima u Europi za 2019., str. 130.

¹⁵³ Na temelju podataka iz baze podataka EIGE-a o rodnoj statistici.

Slika 2.2.14.: Samo su u dvjema državama EU-a stope zaposlenosti žena s malom djecom više od stopa zaposlenosti žena bez djece

Utjecaj roditeljstva na zaposlenost muškaraca i žena (u dobi od 25 do 49 godina) 2020.

Napomena: utjecaj roditeljstva na zaposlenost je razlika izražena u postotnim bodovima između stope zaposlenosti majki (očeva) s najmanje jednim djetetom mlađim od šest godina i stope zaposlenosti žena (muškaraca) bez djece.

Izvor: Eurostat [[lfst_hheredch](#)].

Postizanje ravnoteže između poslovnih i roditeljskih obveza postalo je relativno teže ženama tijekom pandemije bolesti COVID-19. Početni podaci o ravnoteži između poslovnog i privatnog života očeva i majki tijekom pandemije pokazuju da su žene vjerojatno imale više poteškoća u usklađivanju poslovnog i privatnog života. Primjerice, u proljeće 2020., 20 % zaposlenih majki, u odnosu na 13 % zaposlenih očeva, navelo je da im je uvijek ili većinu vremena teško usredotočiti se na posao zbog obiteljskih dužnosti. Za razliku od toga, ta je brojka 2015. iznosila svega 4 % kod zaposlenih majki i 3 % kod zaposlenih očeva¹⁵⁴. U nekim državama članicama (Belgija, Njemačka, Nizozemska, Luksemburg, Francuska, Estonija) više od petine zaposlenih roditelja navelo je probleme s time. Stanje se tijekom pandemije popravilo, ali žene i dalje imaju veće poteškoće.

Na zaposlenost žena znatno utječe pristup kvalitetnom i cjenovno pristupačnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Prema glavnom pokazatelju za skrb za djecu iz pregleda socijalnih pokazatelja procjenjuje se da je u sustav formalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja 2019. na razini skupine EU-27 bilo uključeno 35,3 % djece mlađe od tri godine¹⁵⁵, čime je premašen cilj iz Barcelone od 33 %. Međutim, i dalje postoje razlike među državama članicama, a 16 njih još nije ostvarilo taj cilj. U analizi pregleda socijalnih pokazatelja stanje u pet država članica (Češka, Mađarska, Slovačka, Poljska i Rumunjska) označeno je kao „kritično”¹⁵⁶ (slika 2.2.15.). Na drugoj strani tog spektra, u Danskoj, Nizozemskoj i Luksemburgu više od 60 % djece mlađe od tri godine pohađa rani i

¹⁵⁴ Podaci za 2020. preuzeti su iz prvog, drugog i trećeg kruga internetske ankete Eurofounda „Život i rad u doba bolesti COVID-19” (za skupinu EU-27), a podaci za 2015. iz Eurofoundova Europskog istraživanja o radnim uvjetima (za skupinu EU-27).

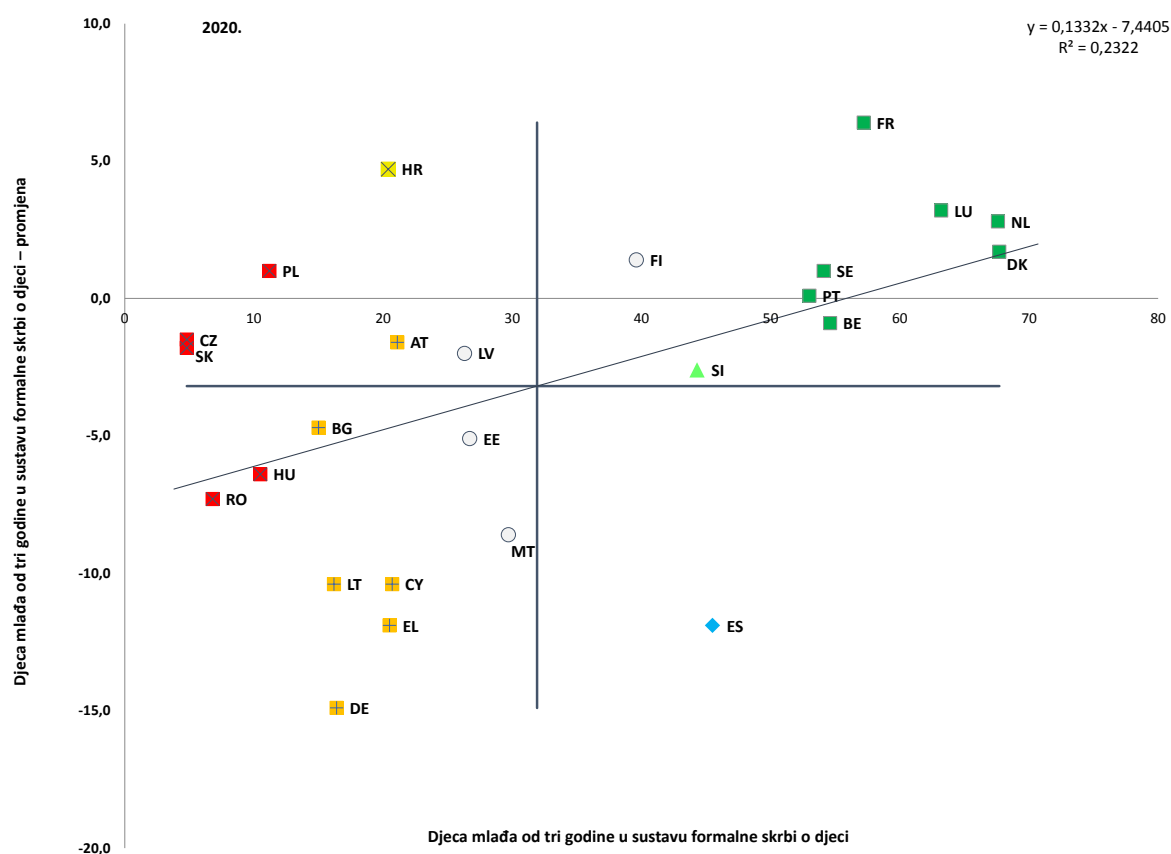
¹⁵⁵ To su najnoviji dostupni podaci za prosjek skupine EU-27.

¹⁵⁶ I u Slovačkoj je zabilježena vrlo niska stopa sudjelovanja (1,4 %) na temelju podataka za 2018. (podaci za 2019. nisu bili dostupni u trenutku izrade prijedloga izvješća).

predškolski odgoj i obrazovanje. Međutim, u Nizozemskoj većina djece sudjeluje u tome manje od 30 sati tjedno. Kako bi se smanjila rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti, od ključne je važnosti da pružanje formalne skrbi za djecu bude usklađeno s radom u punom radnom vremenu. Time se sprečava situacija u kojoj je jedan roditelj, obično majka, primoran raditi u nepunom radnom vremenu, što ima negativne posljedice na rezultate na tržištu rada te na primjerenost zarade i mirovina. Važnu ulogu u smanjenju prepreka sudjelovanju na tržištu rada za osobe koje skrbe o drugima imaju i odgovarajuće politike za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, kao što su fleksibilni radni uvjeti i dopusti zbog obiteljskih razloga. Ako ih na uravnotežen način upotrebljavaju žene i muškarci, mogu pridonijeti i smanjenju rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti.

Slika 2.2.15.: Među državama članicama i dalje postoje velike razlike u korištenju usluga skrbi za djecu

Udio djece mlađe od tri godine uključene u formalnu skrb za djecu i godišnja promjena (u %, 2020. i godišnje promjene u odnosu na 2019., glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat [[tepsr_sp210](#)].

Sa starenjem stanovništva EU-a velike rodne razlike u obvezama skrbi vjerojatno će imati teže posljedice na zaposlenost i socijalne posljedice. U EU-u je 2020. bilo približno 5,7 milijuna žena u dobi od 15 do 64 godine koje su bile neaktivne zbog obveza skrbi (približno 16 % svih neaktivnih žena), u odnosu na svega 0,3 milijuna muškaraca (ili približno 1 % neaktivnih muškaraca). Visok je i udio žena (59 %), među neformalnim pružateljima skrbi u dobi od 18 godina ili više, koje pružaju skrb odraslim osobama u obitelji

ili društvenom okružju (primjerice, odraslim osobama s invaliditetom ili zdravstvenim problemima)¹⁵⁷. Razlika između muškaraca i žena najveća je u dobnoj skupini od 45 do 64 godine, a iznosi u prosjeku osam postotnih bodova. Osim toga, žene provode više vremena pružajući neformalnu skrb (17 sati tjedno u odnosu na 14 sati kod muškaraca)¹⁵⁸. S obzirom na to, pružanje odgovarajućih i cjenovno pristupačnih usluga skrbi, što se odnosi i na rani i predškolski odgoj i obrazovanje i na dugotrajnu skrb, ima važnu ulogu u povećanju sudjelovanja žena na tržištu rada (vidjeti okvir 6. o dugotrajnoj skrbi).

Oporezivanje znatno pridonosi riziku od neaktivnosti primatelja drugog dohotka u većini država članica, što ima velike posljedice na rodnu ravnopravnost. Rizik od neaktivnosti¹⁵⁹ za primatelje drugog dohotka¹⁶⁰ (u obiteljima s dvoje djece) najviši je u Litvi, Danskoj, Sloveniji, Belgiji, Njemačkoj i Rumunjskoj (vidjeti sliku 2.2.16.). Primjerice, ako se u Litvi neaktivni braćni drug u obitelji s dvoje djece zaposli uz plaću koja iznosi 67 % prosječne plaće, više od 70 % njegove (ili njezine) zarade odlazi na dodatne poreze i nadoknađivanje izgubljenih naknada. Za razliku od toga, iznos izgubljene zarade u Estoniji i Nizozemskoj manji je od 20 %, a u Cipru od 10 %. Doprinos oporezivanja najizraženiji je u Belgiji, Njemačkoj i Rumunjskoj, gdje potencijalni gubitak prihoda za primatelja drugog dohotka koji ulazi u plaćeni radni odnos s plaćom na razini od 67 % prosječne plaće iznosi više od 40 %. Više od tri četvrtine primatelja drugog dohotka (78 %) u EU-u čine žene. Stoga na njihovo sudjelovanje na tržištu rada utječe stupanj zajedničkog oporezivanja ukupnog dohotka određenog para (uključujući prenosive porezne odbitke) i način na koji je oblikovan sustav naknada (npr. gubitak naknada koje se temelje na provjeri materijalnog stanja). Sustavi zajedničkog progresivnog oporezivanja mogu dovesti do povećanja graničnih poreznih stopa za osobe bez dohotka ili osobe s nižim dohodkom jer se njihov dohodak stvarno oporezuje po višoj graničnoj stopi u skladu sa stopom za njihova partnera s višim dohodkom. Stoga takvih sustavi mogu pridonijeti povećanju rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti i neprilagođenih rodno uvjetovanih razlika u plaćama.

¹⁵⁷ Van der Ende, M., van Seben, R., van Exel, J., Bom, J. i Geijssen T., *Prevalence and Cost of Informal Care* (Raširenost i troškovi neformalne skrbi), ECORYS i Sveučilište u Rotterdamu, 2021. (u pripremi).

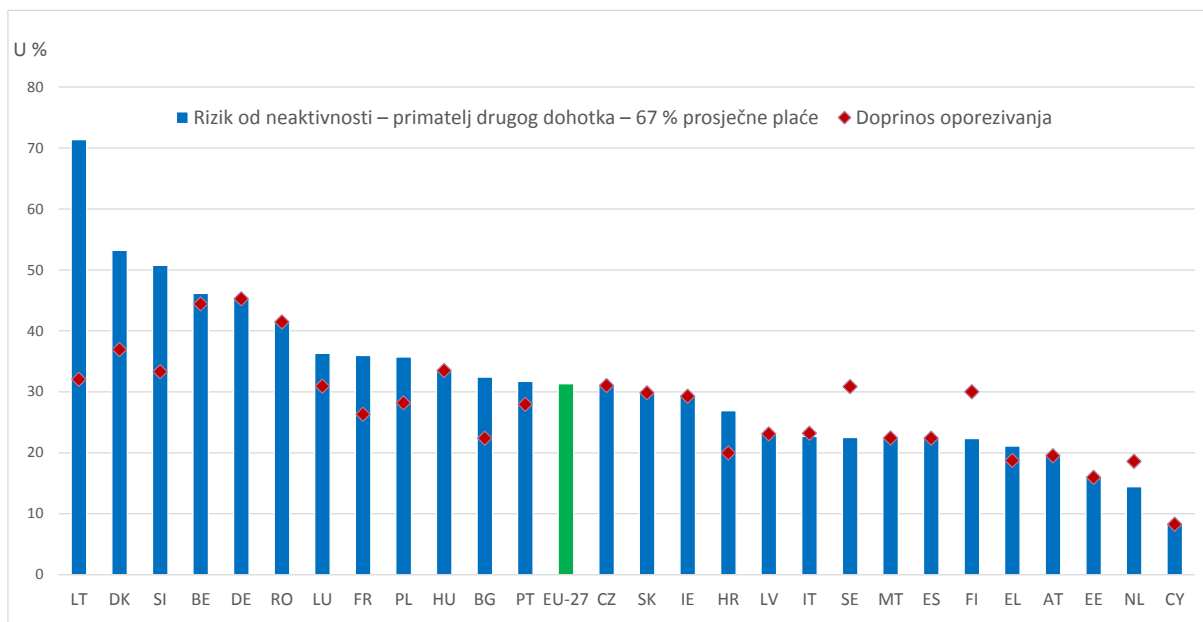
¹⁵⁸ Na temelju podataka iz sedmog vala (2013.–2015.) Europske zdravstvene ankete i podataka iz Europskog istraživanja o kvaliteti života (2016.).

¹⁵⁹ Rizici od neaktivnosti označavaju učinke oporezivanja svakog dodatnog eura u bruto dohotku.

¹⁶⁰ Primatelj drugog dohotka je osoba koja nije primatelj najvišeg dohotka u svojem kućanstvu (ili to ne bi bila ako bi se zaposlila). U većini slučajeva, ali ne u svima, primatelji drugog dohotka su žene.

Slika 2.2.16. Stvarna porezna stopa u slučajevima kad se primatelji drugog dohotka zaposle iznosi više od 30 % dohotka u EU-u

Rizik od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka (u %, 2020.)

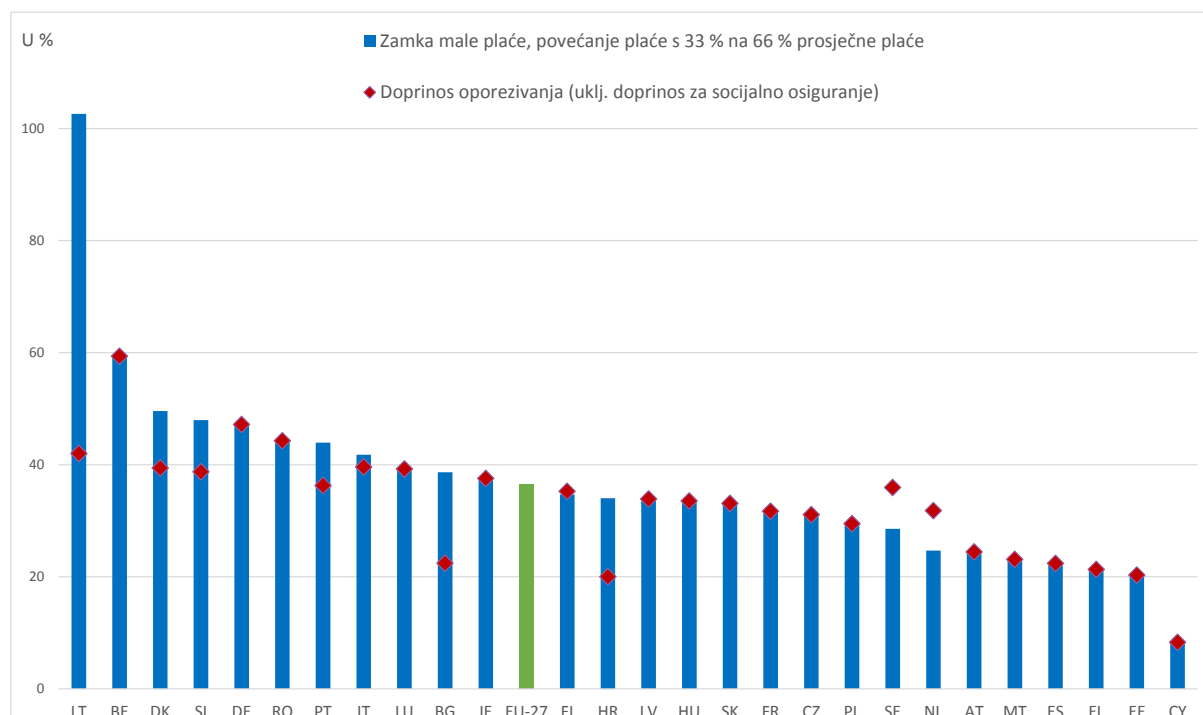
Napomena: (1) Podaci se odnose na primatelja drugog dohotka s plaćom na razini od 67 % prosječne plaće u obiteljima s dva primatelja dohotka i dvoje djece; primatelj glavnog dohotka ima prosječnu plaću. (2) Pojam „doprinos oporezivanja (uključujući doprinose za socijalno osiguranje)” odnosi se na postotak dodatnog bruto dohotka koji odlazi na poreze i doprinose za socijalno osiguranje (ostali elementi koji pridonose zamci male plaće su izgubljene naknade za nezaposlenost, socijalna pomoć i naknade za stanovanje).

Izvor: baza podataka Europske komisije (GU-a ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2021.).

Na sudjelovanje žena na tržištu rada u punom radnom vremenu mogu negativno utjecati i situacije kad se s povećanjem broja radnih sati prebrzo povećavaju porezi i gube naknade. Ta pojava (poznata kao „zamka male plaće”) može utjecati na osobe koje su aktivne i rade u nepunom radnom vremenu. Za primatelje drugog dohotka oporezivanje ima ključnu ulogu u utvrđivanju težine te zamke male plaće u većini država članica. Na slici 2.2.17. prikazan je postotak dodatnog dohotka koji „odlazi na poreze” s povećanjem broja radnih sati primatelja drugog dohotka, čime oni gube dio svojeg dohotka, u slučaju kad im se iznos plaće poveća s jedne na dvije trećine prosječne plaće. Primatelji drugog dohotka mogu u prosjeku izgubiti približno trećinu svojeg dodatnog dohotka, pri čemu je taj iznos u Litvi veći od 100 % (zbog visoke vrijednosti izgubljenih naknada za stanovanje), a u Belgiji iznosi do 60 %. Doprinos oporezivanja tomu najviši je u Belgiji i zatim u Njemačkoj.

Slika 2.2.17. U mnogim državama članicama znatan dio dohotka primatelja drugog dohotka odlazi na poreze ako im se poveća plaća

Postotak dodatnog dohotka koji „odlazi na poreze” ako se plaća primatelja drugog dohotka poveća s 33 % na 66 % prosječne plaće, a plaća primatelja glavnog dohotka iznosi 100 % prosječne plaće, u obiteljima s dvoje djece (u %, 2020.)

Izvor: baza podataka Europske komisije (GU-a ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u ožujku 2021.).

Rodno uvjetovana razlika u plaćama i dalje je velika unatoč blagim poboljšanjima. Iako više žena nego muškaraca ima završeno tercijarno obrazovanje¹⁶¹, neprilagođena razlika u plaćama na razini cijelog EU-a¹⁶² tek se neznatno promijenila u odnosu na prethodnu godinu (14,1 % u 2019. sa smanjenjem za 0,3 postotna boda od 2018.). Time se nastavlja trend blagih poboljšanja koji je doveo do smanjenja te razlike za 1,9 postotnih bodova od 2013. do 2019. Neprilagođena rodno uvjetovana razlika u plaćama i dalje je veća od 20 % u Estoniji i Latviji, a najmanje vrijednosti (od 1 % do 5 %) zabilježene su u Italiji, Luksemburgu i Rumunjskoj¹⁶³. Stanje se od 2013. znatno poboljšalo u Estoniji (za 8,1 postotni bod), Španjolskoj (za 5,9 postotnih bodova), Luksemburgu (za 4,9 postotnih bodova) i Cipru (za 4,8 postotnih bodova), dok se u Hrvatskoj i Latviji rodno uvjetovana razlika u plaćama povećala za više od 2 postotna boda (slika 2.2.18.). Na razlike u plaćama znatno utječu rodna segregacija prema

¹⁶¹ U skupini EU-27 završeno tercijarno obrazovanje 2020. imalo je 46,1 % žena u dobi od 30 do 34 godine, u odnosu na 36 % muškaraca.

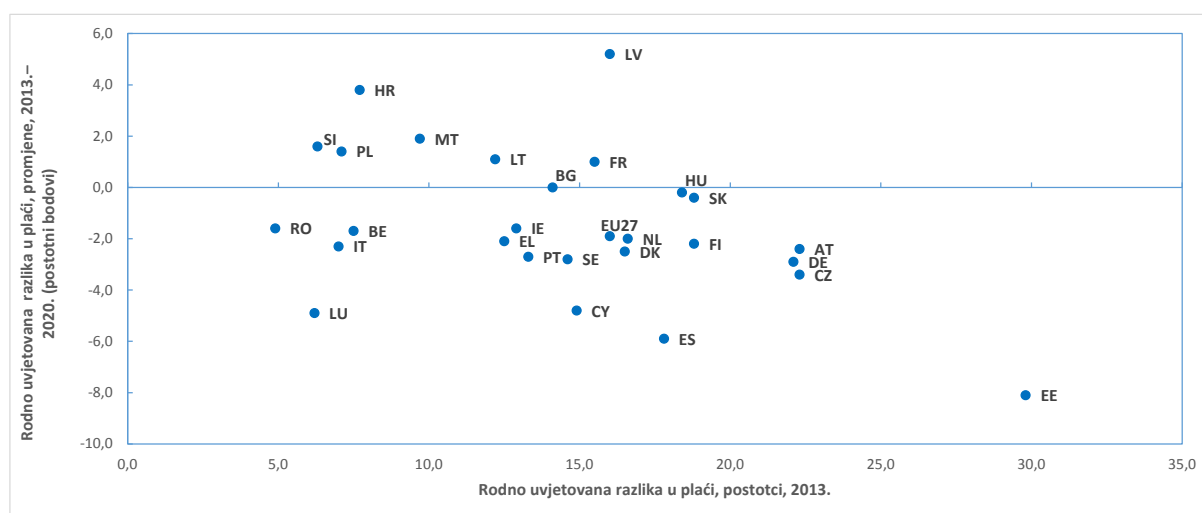
¹⁶² Neprilagođena rodno uvjetovana razlika u plaćama mjeri se kao razlika u prosječnom bruto dohotku po satu muških i ženskih plaćenih zaposlenika izražena u postotku prosječnog bruto dohotka po satu plaćenih muških zaposlenika. Eurostatova oznaka [TESEM180].

¹⁶³ Male rodno uvjetovane razlike u plaćama ponekad su povezane s velikim rodno uvjetovanim razlikama u zaposlenosti (npr. u Italiji i Rumunjskoj) – u takvim slučajevima male razlike u plaćama mogu u velikoj mjeri proizlaziti iz selekcijskih učinaka, kad na tržištu rada sudjeluju uglavnom žene s najvećim potencijalom za ostvarivanje dohotka.

zanimanju i sektoru te razlike u razini stečenog obrazovanja¹⁶⁴. Ulogu u tome vjerojatno ima i niz drugih čimbenika, uključujući rodne stereotipe, poteškoće pri usklađivanju poslovnih obveza i obveza skrbi (što dovodi i do prekida karijere), diskriminaciju i netransparentne strukture plaća¹⁶⁵. Razlike u plaćama akumuliraju se tijekom životnog vijeka i često dovode do rodno uvjetovanih razlika u mirovinama, koje su u skupini EU-27 2019. u prosjeku iznosile 29,5 % za osobe u dobi od 65 do 74 godine, pri čemu postoje velike razlike među državama članicama (u Estoniji je ta razlika 2019. bila manja od 1 %, a u Luksemburgu je iznosila 46 %). U okviru nastojanja da se taj problem riješi Komisija je u ožujku 2021. predstavila Prijedlog direktive o jačanju primjene načela jednakih plaća za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i provedbenih mehanizama¹⁶⁶.

Slika 2.2.18.: Unatoč blagim poboljšanjima od 2013., rodno uvjetovana razlika u plaćama i dalje je velika u nekoliko država članica

Promjena rodno uvjetovane razlike u plaćama u neprilagođenom obliku; industrija, građevinarstvo i usluge (2013.–2019.).

Napomena: vrijednosti za IE odnose se na 2018., a za EL na 2014. i 2018.

Izvor: Eurostat [tesem180].

Postoji znatan potencijal za veće sudjelovanje osoba s invaliditetom na tržištu rada. Na temelju načela br. 17 europskog stupa socijalnih prava zahtijeva se uključivanje osoba s invaliditetom, ponajprije njihovim većim sudjelovanjem na tržištu rada. Revidirani pregled socijalnih pokazatelja uključuje glavni pokazatelj za praćenje integracije osoba s invaliditetom na tržište rada kao sredstvo za smanjenje nejednakosti kojim se pridonosi ostvarenju ciljeva u pogledu zapošljavanja utvrđenih u strategiji o pravima osoba s

¹⁶⁴ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018.), *A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data* (Raščlamba neprilagođene rodno uvjetovane razlike u plaćama s pomoću podataka iz ankete o strukturi dohotka), statistički radni dokumenti, Eurostat.

¹⁶⁵ Podaci za skupinu EU-27 ograničeni su, ali je ta tema analizirana u EIGE (2020.), *Beijing +25: the fifth review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States* (Peking +25: peti pregled provedbe Pekinške platforme za djelovanje u državama članicama EU-a).

¹⁶⁶ Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i provedbenih mehanizama.

invaliditetom¹⁶⁷. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta¹⁶⁸ između osoba s invaliditetom i ostalih osoba u EU-u iznosila je 24,5 postotnih bodova 2020. Iz pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja vidljivo je da postoje velike razlike u rezultatima država članica (vidjeti sliku 2.2.19.). Razlika je bila najveća u Belgiji (veća od 35 postotnih bodova), Bugarskoj, Hrvatskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Mađarskoj i Rumunjskoj (veća od 30 postotnih bodova), a najmanja u Danskoj, Portugalu i Finskoj (manja od 20 postotnih bodova). Pandemija bolesti COVID-19 pogoršala je već postojeća ograničenja u pristupu zapošljavanju¹⁶⁹. Među zemljama su zabilježeni različiti rezultati u pogledu promjena razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta od 2019. do 2020. Stanje u Njemačkoj označeno je kao „kritično” s povećanjem od 5,9 postotnih bodova, a tri zemlje svrstane su u kategoriju „potrebno praćenje” (Švedska, Malta i Rumunjska). Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta u EU-u čak se i povećala (za 1,8 postotnih bodova) od početka prvih mjerenja 2014. I stopa nezaposlenosti u skupini EU-27 bila je 2019. znatno viša za osobe s invaliditetom (17,3 % u odnosu na 8,3 %)¹⁷⁰, što sve upućuje na hitnu potrebu za mjerama politike u tom području.

¹⁶⁷ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija od 3. ožujka 2021. „Unija ravnopravnosti: Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030.”, COM(2021) 101 final.

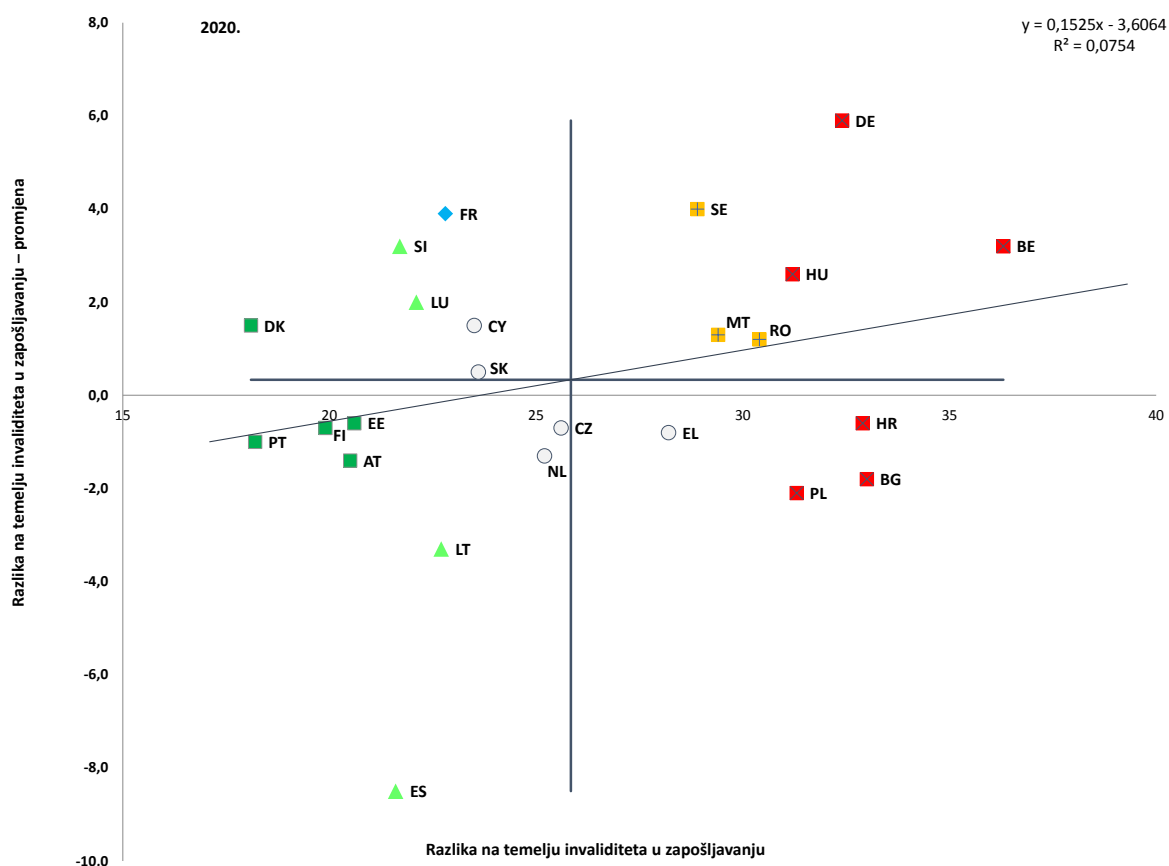
¹⁶⁸ Vidjeti poglavlje 1.3. za definiciju tog pokazatelja.

¹⁶⁹ Europska komisija (2021.), *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.*, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

¹⁷⁰ Izvor: Eurostat, istraživanje EU-SILC za 2020., ažurirano 21. listopada 2021.; podaci za Irsku nisu bili dostupni.

Slika 2.2.19.: Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta i dalje je velika te postoje znatna odstupanja među državama članicama

Razlika u zaposlenosti između osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta 2020. u odnosu na 2019. (dobna skupina od 20 do 64 godine) (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u podatkovnom nizu za BE, DE i LU za 2020. Okvirni podaci za FR, NL, PL i SK za 2020. Vrijednost za skupinu EU-27 je procjena.

Izvor: Istraživanje EU-SILC za 2020., Eurostat, [\[htlh_dlm200\]](#)

Rezultati na tržištu rada osoba koje nisu rođene u EU-u manje su zadovoljavajući u odnosu na rezultate građana EU-a rođenih u tuzemstvu i mobilnih građana EU-a. Stope zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine koje nisu rođene u EU-u zaostajale su 2020. za stopama zaposlenosti osoba rođenih u tuzemstvu (62 % u odnosu na 73,5 %) te su se pogoršale u odnosu na stanje prije krize. Od 2019. do 2020. stopa nezaposlenosti osoba koje nisu rođene u EU-u (u dobnoj skupini od 15 do 74 godine) skočila je za 2,1 postotni bod na 16,9 % u odnosu na stopu nezaposlenosti osoba rođenih u tuzemstvu, koja se povećala za 0,3 postotna boda na 6,5 %, što upućuje na nerazmjerni učinak krize uzrokovane bolešću COVID-19¹⁷¹ na prvu skupinu. Non-EU migrants tend to be over-represented in low-skilled jobs (they hold over one in four low-skilled jobs in the EU) while at the same time they are

¹⁷¹ I za građane EU-a koji rade u drugoj državi članici zabilježen je veći pad stope zaposlenosti nego za državljane zemlje domaćina, ali su njihove stope za 2020. općenito usporedive sa stopama građana rođenih u tuzemstvu (73,4 % odnosno 73,5 %).

more likely to be overqualified than natives¹⁷². Ta je brojka viša od 40 % u Austriji, Njemačkoj i Švedskoj te viša od 60 % u Luksemburgu. Stanje među ženama migrantskog podrijetla naročito je kritično, s obzirom na to da se kod njih razlika u stopama aktivnosti 2020. povećala za 10,8 postotnih bodova, pri čemu su stope aktivnosti bile naročito niske (ispod 60 %) u Francuskoj, Belgiji i Italiji. Migranti koji nisu iz EU-a, a koji čine znatan udio takozvanih „kritičnih radnika”, zajedno s mobilnim radnicima podrijetlom iz EU-a pridonijeli su funkcioniranju gospodarstva od početka pandemije¹⁷³. Međutim, čak i u kategoriji „ključnih radnika” rizik od gubitka radnih mjesta bio je veći za migrante nego za osobe rođene u tuzemstvu¹⁷⁴.

2.2.2. Odgovor politike

Države članice poduzimaju mjere za poboljšanje sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i njihove kvalitete. U Litvi se od rujna 2021. obiteljima izloženima riziku od siromaštva jamči pristup predškolskom obrazovanju za djecu mlađu od šest godina. To zakonsko pravo na predškolsko obrazovanje postupno će se proširiti: općine bi 2023. trebale osigurati rani i predškolski odgoj i obrazovanje za svu djecu u dobi od četiri godine čiji roditelji trebaju mjesto za njih, što će se 2024. proširiti na svu djecu u dobi od tri godine, a 2025. na svu djecu u dobi od dvije godine. Dob u kojoj je moguće ući u predškolsko obrazovanje snizit će se u rujnu 2023. sa šest na pet godina. U **Estoniji** se planiraju izmjene Zakona o predškolskom obrazovanju kako bi se utvrdili ishodi formalnog učenja usmjereni na ocjenjivanje razvoja djece, umjesto njihove redovitosti u pohađanju programa. To bi trebalo pomoći u podizanju kvalitete ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. **Cipar** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost planira osigurati besplatno obvezno predškolsko obrazovanje za djecu u dobi od četiri godine i više počevši od četvrtog tromjesečja 2022., što uključuje izgradnju i obnovu centara za djecu u općinama te potporu u obliku bespovratnih sredstava za besplatni rani i predškolski odgoj i obrazovanje u javnim i privatnim vrtićima, što će se dopuniti mjerama koje će se podupirati sredstvima iz fonda ESF+. **Bugarska** je 2020. pokrenula trogodišnji program za izgradnju 67 novih vrtića koji se podupire sredstvima iz državnog proračuna. U **Španjolskoj** će se u okviru plana za oporavak i otpornost financirati 60 000 novih mjesta u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

Potrebne su sveobuhvatne strategije usmjerene na temeljne uzroke ranog napuštanja školovanja kako bi se smanjile njegove stope i pomoglo u prelasku na tržište rada. Smanjenje udjela mladih osoba koje napuštaju obrazovanje i osposobljavanje prije nego što su završile više sekundarno obrazovanje i dalje je prioritet EU-a, u skladu s načelom br. 1 europskog stupa socijalnih prava (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje). U okviru uspješnih pristupa politike kombiniraju se mjere za sprečavanje, intervenciju i nadoknađivanje na svim razinama. U **Bugarskoj** se u okviru inicijative REACT-EU podupire

¹⁷² Eurostat, *ad hoc* izvadak iz ankete o radnoj snazi, [Migrants more likely over-qualified than nationals \(Migranti su češće prekvalificirani u odnosu na državljane\) – Products Eurostat News – Eurostat \(europa.eu\) 2020.](#)

¹⁷³ Reid A. i dr. (2021.), *Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19* (Radnici migranti, kritični poslovi i pandemija bolesti COVID-19), *American Journal of Industrial Medicine*, sv. 64., br. 2., str. 73.–77.

¹⁷⁴ Fasani i Mazza (2020.), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#) (Ranjiva radna snaga: Radnici migranti u pandemiji bolesti COVID-19).

projekt za sprečavanje prekidanja obrazovnog procesa i podupiranje uključenosti smanjenjem rizika od ranog napuštanja školovanja povezanog s učenjem na daljinu. Problem ranog napuštanja školovanja u **Rumunjskoj** nastoji se riješiti ciljanom reformom i ulaganjima u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost kako bi se učinkovitije identificiralo djecu izloženu riziku od ranog napuštanja školovanja i uvele ciljane mjere, što uključuje bespovratna sredstva za škole. Nedavnom reformom obrazovnog sustava u **Finskoj** povisuje se dobna granica za obvezno obrazovanje sa 16 na 18 godina kako bi mlade osobe mogle završiti srednjoškolski program i položiti maturu ili završiti više sekundarno strukovno obrazovanje. U **Cipru** se priprema akcijski plan uz potporu u okviru Instrumenta za tehničku potporu kako bi se utvrdila rješenja za zadržavanje i povećanje angažmana učenika izloženih riziku od ranog napuštanja školovanja. U okviru **belgijskog** plana za oporavak i otpornost nastoji se smanjiti rano napuštanje školovanja u frankofonoj zajednici u Belgiji, među ostalim, jačanjem individualnog savjetovanja za mlade osobe u ranjivom položaju, otklanjanjem negativnih učinaka krize uzrokovane bolešću COVID-19 i reformiranjem organizacijskih struktura. U okviru **malteškog** plana za oporavak i otpornost nastoji se spriječiti rano napuštanje školovanja i osigurati pravodobnu i djelotvornu intervenciju praćenjem podataka o svakom učeniku u javnim školama od faze skrbi za djecu do posljednje faze u obrazovnoj putanji.

Nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19 prioritet su ambiciozne i djelotvorne korektivne politike kako bi se nadoknadili gubici u učenju, promicalo digitalno obrazovanje te povećale uključenost i jednakost u obrazovanju i osposobljavanju. **Rumunjska** će u okviru inicijative REACT-EU podupirati mjere dopunskog obrazovanja kako bi se nadoknadili gubici u učenju uzrokovani zatvaranjem škola. Dodijelit će se sredstva u iznosu od 30 milijuna EUR za financiranje izvanškolskih aktivnosti i dopunske nastave za 168 000 učenika u nepovoljnom položaju, uključujući Rome i učenike koji žive na ruralnim područjima. U **Bugarskoj** su u okviru inicijative REACT-EU predviđena sredstva u iznosu od 109,5 milijuna BGN (57 milijuna EUR) za potporu školskom obrazovanju nakon pandemije osiguravanjem tehničkih sredstava i specijaliziranog osposobljavanja za učenje na daljinu u elektroničkom okruženju. Mjere su usmjerene na učenike, učitelje, posrednike u školama te roditelje. U veljači 2021. **Nizozemska** je najavila izvanredno ulaganje u obrazovanje kako bi se nadoknadili gubici u učenju povezani s pandemijom. Nacionalnim obrazovnim programom obuhvaćene su sve razine obrazovanja, a proračun tog programa iznosi 8,5 milijardi EUR. Škole s većim udjelom učenika u nepovoljnom položaju dobit će razmjerno više financijskih sredstava. U **Portugalu** se Programom digitalizacije škola promiče digitalna tranzicija u obrazovanju i osposobljavanju. Uz potporu u okviru investicijskih inicijativa kao odgovor na koronavirus (inicijative CRII i CRII+) **Portugal** je osigurao IT opremu učenicima u nepovoljnom položaju i osposobljavanje za učitelje u području digitalnih kompetencija. **Češka, Grčka, Irska i Slovačka** namjeravaju koristiti financijska sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost kako bi se učenicima i studentima iz obitelji s niskim dohotkom osigurala IKT oprema i digitalni alati, dok **belgijski i slovenski** planovi za oporavak i otpornost uključuju znatna ulaganja u digitalnu infrastrukturu u školama. **Malteški** plan za oporavak i otpornost uključuje ulaganja u odjele za autizam i višeosjetilne sobe u školama. **Slovačka** nastoji Mehanizam za oporavak i otpornost iskoristiti za pružanje potpore uključivanju u obrazovanje djece s posebnim obrazovnim potrebama i djece s nepovoljnim socioekonomskim statusom, uključujući Rome.

Ubrzavanje digitalne transformacije potaknuto pandemijom dovelo je do većeg rada država članica na povećanju digitalnih vještina za tržište rada, u skladu s načelom br. 1 europskog stupa socijalnih prava (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje). EU koordinira i podupire aktivnosti u području digitalnih vještina putem Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta, Platforme za digitalne vještine i radna mjesta¹⁷⁵ i Akcijskog plan za digitalno obrazovanje. U okviru Mehanizma za oporavak i otpornost mnoge države članice planirale su mjere koje se odnose na digitalne vještine. U **Irskoj** se u akcijskom planu „Tehnološke vještine 2022.: Treći irski akcijski plan za vještine u području IKT-a” definiraju prioriteti za digitalne vještine u obrazovanju i za stručnjake u području IKT-a. **Ciparski** „Akcijski plan za e-vještine”, koji je u pripremi i provodit će se u okviru plana za oporavak i otpornost, uključuje mjere za integraciju digitalnih vještina u obrazovni sustav i usklađivanje obrazovnih kurikuluma s potrebama tržišta rada. **Rumunjska** u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost planira ulaganja u digitalne vještine za učenike u predsvučilišnom obrazovanju, studente u visokom obrazovanju i odrasle osobe te u javnoj upravi. **Italija** je u srpnju 2020. utvrdila Nacionalnu strategiju za digitalne vještine, s četirima područjima intervencije: za učenike i studente, aktivnu radnu snagu, stručnjake u području IKT-a i građane. Razvojni ciljevi za digitalne vještine u mnogim su državama članicama integrirani u opće nacionalne obrazovne strategije te strategije i politike za digitalizaciju industrije ili zapošljavanje, kao što su Program za digitalnu radnu snagu u **Mađarskoj**, Plan djelovanja za digitalizaciju za razdoblje 2019.–2030. u **Litvi** i Nacionalna strategija za digitalizaciju za školski sustav u **Švedskoj**. U **Finskoj** se na nacionalnoj razini provode strategije i projekti za umjetnu inteligenciju, a u **Latviji** postoji Strategija za kibersigurnost za razdoblje 2019.–2022., koja sadržava posebne ciljeve za educiranje osoblja u javnoj i lokalnoj upravi o pitanjima sigurnosti u području IKT-a te za pružanje mogućnosti razvoja vještina u području kibersigurnosti MSP-ovima i građanima. **Španjolska** je predstavila Nacionalni plan za digitalne kompetencije, u kojem se predviđa osposobljavanje za stjecanje digitalnih vještina za opću populaciju i radnike, koje će se podupirati putem Mehanizma za oporavak i otpornost. Više od trećine država članica odobrilo je i opće nacionalne strategije za digitalizaciju. Uz strategije koje su već u provedbi, **Latvija** i **Španjolska** donijele su 2021. nove digitalne strategije.

Države članice brzo su reagirale kako bi ublažile negativne posljedice pandemije bolesti COVID-19 na strukovno obrazovanje i osposobljavanje (SOO). Neke zemlje, kao što su **Njemačka, Austrija, Danska, Luksemburg i Francuska**, osigurale su financijske poticaje poduzećima za zapošljavanje naučnika. Primjerice, u **Austriji** su poduzeća dobila dodatke za naukovanje u iznosu od 2 000 EUR za svaki sklopljeni ugovor o osposobljavanju u razdoblju od ožujka 2020. do ožujka 2021. (MSP-ovi dobivaju dodatnih 1 000 EUR). Poduzeća dobivaju i dodatnu potporu ako preuzmu naučnike iz poduzeća koja su postala nesolventna. **Francuska** je povećala javnu potporu za zapošljavanje naučnika mlađih od 18 godina (s 4 125 EUR na 5 000 EUR) i naučnika u dobi od 18 godina ili više (s 5 125 EUR na 8 000 EUR) za ugovore o naukovanju sklopljene u razdoblju od 1. srpnja 2020. do 31. prosinca 2021. U **Finskoj** je zakonodavstvo o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju privremeno izmijenjeno u pogledu procjene vještina i kompetencija učenika u stvarnim radnim situacijama za razdoblje od 1. srpnja 2020. do 31. srpnja 2021. Ako učenici nisu mogli

¹⁷⁵ Ta platforma okuplja javne i privatne dionike radi rješavanja problema nedostatka digitalnih vještina i poboljšanja zapošljivosti u Europi.

pokazati svoje vještine u stvarnim radnim situacijama, omogućeno im je izvršavanje drugih praktičnih zadataka koji su bili slični stvarnim radnim situacijama i procesima. U **Rumunjskoj** je Nacionalni centar za razvoj tehničkog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja objavio metodološke referentne vrijednosti za povećanje poučavanja i učenja u početnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kao vodič za potporu nastavnicima u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju¹⁷⁶.

Neke države članice nastavile su provoditi strukturne reforme sustava za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Ministri država članica, zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u i zemalja EGP-a nadležni za strukovno obrazovanje i osposobljavanje, europski socijalni partneri i Europska komisija zajednički su u rujnu 2020. donijeli „Deklaraciju iz Osnabrücka o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju za tranziciju na digitalna i zelena gospodarstva”¹⁷⁷. Zakonom iz prosinca 2020. **Grčka** je uvela novi pravni okvir za strukovno obrazovanje i osposobljavanje te cjeloživotno učenje. Taj novi zakon uključivao je i znatnu reformu upravljanja strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem osnivanjem nacionalnog savjetodavnog tijela (Središnje vijeće za strukovno obrazovanje i osposobljavanje), koje uključuje predstavnike ministarstva obrazovanja i drugih relevantnih ministarstava te udruženja i komora poslodavaca i zaposlenika. Poduzeti su znatni koraci kako bi se izbjegla preklapanja, bolje odgovorilo na potrebe tržišta rada i osiguralo potporu autonomiji na razini pružatelja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. **Litva** je 2020. odobrila novi postupak za procjenu kompetencija stečenih naukovanjem, radnim iskustvom, samostalnim učenjem ili drugim vrstama učenja. Taj novi postupak procjene stupio je na snagu u rujnu 2021., a obuhvaća praktične vještine te standardizirani ispit za procjenjivanje osnovnog (teorijskog) znanja. Provođenje tog postupka nadziru povjerenstva za procjenu kompetencija koja uključuju stručnjake iz prakse koje delegiraju poduzeća. U **Španjolskoj** je u srpnju 2020. donesen plan za modernizaciju strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Osim toga, u parlamentu je trenutačno u tijeku zakonodavni postupak za donošenje zakona o uvođenju sustava dvojnog integriranog strukovnog osposobljavanja za stjecanje kvalifikacija i potvrda o stručnoj osposobljenosti u početnom i trajnom strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Prijedlog zakona obuhvaća 11 strateških područja radi moderniziranja ponude strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te podupiranja naukovanja i MSP-ova. **Poljska** je 2021. donijela zakonodavni akt o sustavu praćenja osoba koje su završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje. U njemu se utvrđuju nove obveze ministarstava o praćenju razvoja karijere osoba koje su završile srednju školu. Tim se praćenjem nastoje osigurati povratne informacije o tijeku karijera osoba koje su završile različite industrijske i tehničke srednje škole i gimnazije te škole za poslijesrednjoškolsko obrazovanje. **Rumunjski** plan za oporavak i otpornost uključuje reformu sustava dvojnog obrazovanja kako bi se zadovoljile potrebe učenika i tržišta rada, ponajprije povećanjem broja kvalifikacija i osoba koje su završile to obrazovanje te osiguravanjem pristupa visokom tehničkom obrazovanju za učenike koji su pohađali dvojno obrazovanje.

Države članice pridaju više važnosti vještinama potrebnima za potporu zelenoj tranziciji. Neke države članice donijele su i provele nacionalne mjere za potporu stjecanju vještina za zelenu tranziciju. Primjerice, **njemačka** tijela, zajedno s istraživačima i socijalnim

¹⁷⁶ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\).](https://www.edu.ro/Repere%20metodologice%20pentru%20consolidarea%20achizitiilor%20din%20anul%20scolar%202019-2020-EDP)

¹⁷⁷ [Deklaracija iz Osnabrücka.](#)

partnerima, ažurirala su 2020. „standardno radno mjesto” za zaštitu okoliša i održivost u okviru strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, koje će se primjenjivati u svim novim kurikulumima za naukovanje i preporučivati za sve postojeće kurikule. To novo radno mjesto obuhvaća skup od šest osnovnih vještina i kompetencija za zelenu tranziciju koje bi svi naučnici u svim sektorima trebali steći tijekom svojeg naukovanja. **Malteški** nacionalni ured za statistiku proveo je 2020. svoju drugu anketu o zelenim radnim mjestima. Njezin je glavni cilj bio ažurirati podatke prikupljene u prvoj anketi o zelenim radnim mjestima iz 2016. na temelju kojih će Nacionalno vijeće za vještine provesti temeljitiju analizu vještina potrebnih za zelenu tranziciju. **Malta** je u listopadu 2021. objavila i svoju nacionalnu politiku zapošljavanja za razdoblje 2021.–2030. kojom se nastoji radnicima osigurati stjecanje vještina za kojima postoji velika potražnja (uključujući zelene vještine), podupirati rast poduzeća i otvaranje radnih mjesta te ojačati malteške institucije tržišta rada. U **Švedskoj** se 2020. Inicijativom za zelena radna mjesta nastojalo uključiti nezaposlene osobe u osposobljavanje za deficitarna zanimanja u zelenom sektoru. U okviru Mehanizma za oporavak i otpornost neke države članice EU-a planirale su mjere koje se odnose na vještine potrebne za zelenu tranziciju. Primjerice, u okviru **hrvatskog** plana za oporavak i otpornost podupire se financiranje vaučera za akreditirano obrazovanje odraslih, za koje se očekuje da će ih 70 % biti povezano s vještinama potrebnima u zelenoj tranziciji. **Rumunjska** u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost planira ulaganja u jačanje stručne sposobnosti stručnjaka i radnika u sektoru obnove osmišljavanjem osposobljavanja u području energetski učinkovite gradnje. U **Estoniji** se u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost podupire zelena tranzicija poduzeća, primjerice ulaganjem u osmišljavanje modula za usavršavanje i prekvalifikaciju, što uključuje detaljni sadržaj i strukturu osposobljavanja te materijale za osposobljavanje, kako bi se osiguralo osposobljavanje povezano s vještinama potrebnima za zelenu tranziciju.

Države članice poduzele su 2020. mjere kako bi odgovorile na posljedice pandemije bolesti COVID-19 na obrazovanje odraslih. Osim ubrzanog razvoja pružanja obrazovanja odraslih putem interneta, nekoliko zemalja poduzelo je konkretne mjere kako bi odgovorilo na učinke pandemije. U **Sloveniji** je potpora pružateljima obrazovanja odraslih postala dio zakona („peti paket mjera za ublažavanje posljedica epidemije koronavirusa”) donesenog radi odgovora na pandemiju. **Švedska** država financirala je 2020. sve programe obrazovanja odraslih (za koje su odgovorne općine), pri čemu su prošireni uvjeti prihvatljivosti za sudjelovanje u tim programima i povećano financiranje kako bi se moglo primiti više od 25 000 dodatnih polaznika. U **Danskoj** je olakšan pristup nezaposlenih osoba postojećem programu za naukovanje odraslih te su odobrene više naknade za nezaposlene osobe koje sudjeluju u strukovnom osposobljavanju, s naglaskom na vještine potrebne za zelena radna mjesta i sektor skrbi. Savezna tijela u **Njemačkoj** povećala su potporu za centre za obrazovanje odraslih, s naglaskom na digitalne vještine, koristeći pritom i financijska sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost. **Luksemburg** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost nudio vaučere za razvoj digitalnih vještina svim radnicima obuhvaćenima programom skraćenog radnog vremena. **Nizozemska** u okviru šireg paketa socijalnih mjera u vrijednosti od 1,4 milijarde EUR podupire usavršavanje i prekvalifikaciju osoba najteže pogođenih pandemijom (kao što su mladi, nižekvalificirane osobe, osobe migrantskog podrijetla i/ili osobe s invaliditetom te samozaposlene osobe bez zaposlenika).

Velik broj država članica pokrenuo je zakonodavne inicijative i strateške planove za potporu sudjelovanju odraslih osoba u obrazovanju, često uz potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost, u skladu s načelima br. 1 i 4 europskog stupa socijalnih prava

(obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje odnosno aktivna potpora zapošljavanju). Nedavnim **finskim** zakonom osnovan je Centar za pružanje usluga kontinuiranog učenja, koji će koordinirati i razvijati usluge osposobljavanja za radno sposobne osobe, analizirati potrebe za razvojem vještina, podupirati regionalne mreže i financirati aktivnosti osposobljavanja. U **Grčkoj** je modernizacija centara za cjeloživotno učenje uključena u novi zakon o nacionalnom sustavu strukovnog obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja. **Italija** je osnovala „Fond za nove vještine”, čime je najavila donošenje nacionalnog strateškog plana za vještine odraslih radi smanjenja visoke stope niskokvalificiranih osoba u toj zemlji. **Irska** je predstavila strategiju o novim načinima pronalaženja posla za sljedećih pet godina. Nekoliko je zemalja u okviru svojih planova za oporavak i otpornost predvidjelo financijsku potporu za osobe uključene u obrazovanje. **Hrvatska** je planirala program vaučera za odrasle osobe koje sudjeluju u programima obrazovanja odraslih sa zajamčenom kvalitetom, u skladu s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom. **Grčka** je predvidjela uvođenje računa za cjeloživotno stjecanje vještina radi potpore sudjelovanju odraslih u obrazovanju. **Litva** je u svojem planu za oporavak i otpornost najavila uspostavljanje platforme za cjeloživotno učenje s jedinstvenim sučeljem koja se temelji na načelu individualnih računa za učenje, koji su bili uključeni i u **latvijski** plan za oporavak i otpornost, zajedno s pojačanim učenjem utemeljenim na radu i vrednovanjem vještina. **Malta** je u svojem planu za oporavak i otpornost najavila provedbu ključnih mjera iz ažurirane strategije za osnovne vještine te će ujedno podupirati i pokretanje platforme za digitalno učenje za odrasle učenike. Malta je donijela i svoj Program za razvoj vještina, kojim se podupiru MSP-ovi koji pružaju osposobljavanje svojim radnicima. **Francuska** će osigurati dodatna sredstva za svoj postojeći program individualnih računa za učenje radi promicanja razvoja digitalnih vještina. U okviru **češkog** plana revizije sustava za osposobljavanje i prekvalifikaciju poseban naglasak stavit će se na digitalne vještine. Tim se planom, koji se podupire sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i fonda ESF+, namjerava osnovati 14 regionalnih centara za osposobljavanje kojima će upravljati javne službe za zapošljavanje. **Švedska** planira u prosincu 2021. uvesti tečajeve strukovnog osposobljavanja za odrasle učenike s intelektualnim teškoćama. U **Belgiji** je doneseno nekoliko mjera – među kojima su neke donesene u kontekstu plana za oporavak i otpornost – za potporu stjecanju vještina među odraslima: povećani „vremenski kredit” za radnike uključene u obrazovanje i uvođenje programa individualnih računa za učenje u Flandriji te projekti „Start Digital” i „Upskills Wallonia” u Valoniji. **Nizozemska** je uspostavila javni fond za individualno učenje i razvoj¹⁷⁸. **Luksemburg** je u plan za oporavak i otpornost uključio novu strategiju za vještine kako bi se analizirale trenutačne potrebe za vještinama te osmislio i proveo akcijski plan za buduća osposobljavanja.

Poboljšanje kvalitete visokog obrazovanja od ključne je važnosti, posebno u kontekstu povećanja stopa stjecanja tercijarnih kvalifikacija. Nekoliko država članica najavilo je ili uvelo reforme u skladu s time. **Latvija** provodi sveobuhvatnu reformu visokog obrazovanja kojom se predviđaju strukturne promjene u okviru triju stupova: upravljanje, financiranje i ljudski resursi. Novim se zakonom visoka učilišta dijele na znanstvena, umjetnička i kulturna sveučilišta, sveučilišta za primijenjene znanosti i fakultete za primijenjene znanosti, s posebnim kriterijima kvalitete za svaku vrstu tih učilišta. **Luksemburg** je u listopadu 2020. pokrenuo novi kratki program za zaštitu mladih od nezaposlenosti. To novo osposobljavanje

¹⁷⁸ U trenutku izrade izvješća ta mjera nije bila povezana s nacionalnim planom za oporavak i otpornost.

nakon završenog sekundarnog obrazovanja („Diplom+”) fleksibilan je program u trajanju od dva semestra usmjeren na mlade osobe koje nakon završenog sekundarnog obrazovanja još ne pohađaju visoko obrazovanje niti su zaposlene. Sudjelovanje u programu može se prekinuti u bilo kojem trenutku s obzirom na to da se potvrde izdaju za završene module, a sudionici imaju pravo na primanje naknada za sudjelovanje u formalnom obrazovanju. Konačno, Fond za unapređenje visokog obrazovanja koji je **Belgija** (Flandrija) nedavno odobrila sastoji se od paketa reformi i ulaganja s trima glavnim ciljevima: racionalizacija ponude osposobljavanja u visokom obrazovanju, među ostalim povećanjem njegove relevantnosti za tržište rada i fleksibilnosti; podupiranje cjeloživotnog učenja u visokom obrazovanju; i optimalno iskorištavanje digitalnih načina učenja.

Gospodarska recesija uzrokovana pandemijom teško je pogodila mlade te ih učinila prioritetnom skupinom kojoj se pruža potpora, ponajprije putem pojačanog naukovanja. Primjerice, u **Belgiji** (Flandriji) vlada je povećala premiju koja se nudi pružateljima naukovanja za 1 000 EUR s pomoću sredstava dostupnih u okviru inicijative REACT-EU. U **Belgiji** (Valoniji) premija za poslodavce koji nude mjesta za naukovanje u određenim sektorima iznosi 390 EUR mjesečno tijekom prva četiri mjeseca naukovanja. **Irska** je donijela program poticanja naukovanja u okviru kojeg se poslodavcima koji nude nova mjesta za naukovanje isplaćuje iznos od 2 000 EUR. **Austrija** je poduzećima nudila dodatak za naučnike (*Lehrlingsbonus*), a financiranje preuzimanja naučnika u prvoj godini osposobljavanja osiguravat će se do 31. ožujka 2021. iz sredstava programa za naukovanje koje se provodi među poduzećima.

Države članice pojačale su subvencije za zapošljavanje usmjerene na mlade osobe, u skladu s načelima br. 1 i 3 europskog stupa socijalnih prava (o obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju odnosno jednakim mogućnostima). **Irska** je nudila dodatne subvencije za zapošljavanje u okviru programa JobsPlus, pri čemu je davala do 7 500 EUR tijekom dvije godine za zapošljavanje nezaposlene osobe mlađe od 30 godina. **Cipar** je nudio poticaje za zapošljavanje mladih osoba u dobi od 15 do 29 godina. Taj program sastoji se od subvencija za plaće u iznosu do 8 600 EUR za svako novo zapošljavanje za razdoblje od deset mjeseci. Njegov je cilj da se u godinu dana s pomoću financijskih sredstava iz fonda ESF zaposli 1 200 nezaposlenih mladih osoba. Od kraja 2020. do rujna 2021. **Rumunjska** je davala subvencije za zapošljavanje osoba u dobi od 16 do 29 godina koje su prijavljene pri javnim službama za zapošljavanje. U **Belgiji** je vlada Bruxellesa uvela subvencije za zapošljavanje nezaposlenih mladih osoba mlađih od 30 godina u iznosu od 500 EUR mjesečno tijekom šest mjeseci. **Grčka** je najavila novi program za mlade osobe u dobi od 18 do 29 godina bez prethodnog radnog iskustva, koji će se početi provoditi u siječnju 2022. Subvencije će se plaćati tijekom šest mjeseci i sastojat će se od iznosa od 600 EUR za zaposlenu mladu osobu i 600 EUR za poduzeće koje ju je zaposlilo. Kako je prikazano u Preporuci o učinkovitoj aktivnoj potpori zapošljavanju (EASE) (vidjeti okvir 1.), kombiniranje poticaja za zapošljavanje s mjerama za usavršavanje i prekvalifikaciju i pojačanom potporom službi za zapošljavanje može imati važnu ulogu u podupiranju otvaranja novih radnih mjesta i olakšavanju prelaska s jednog radnog mjesta na drugo.

Države članice donijele su nove mjere potpore za radna mjesta i osposobljavanje za mlade osobe uz poboljšane javne službe za zapošljavanje, u skladu s pojačanom Garancijom za mlade i načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). Javne službe za zapošljavanje i dalje su središnji dionici u provedbi Garancije

za mlade, a mnoge od njih u postupku su razvoja novih ili poboljšanih usluga usmjerenih na mlade. Neke države članice uvele su nove mjere osposobljavanja za mlade osobe. **Portugal** je uveo program pripravnništva u javnoj upravi (*EstágiAP XXI*) za visokoobrazovane mlade osobe. Osim toga, države članice uvele su ili planiraju uvesti niz strukturnih reformi u svoje javne službe za zapošljavanje i sustave obrazovanja i osposobljavanja kojima će se podupirati zapošljivost mladih. Primjerice, **ciparski** plan za oporavak i otpornost uključuje planove o jačanju potpore koja se nudi mladim osobama paketom mjera za poboljšanje komunikacije s pripadnicima skupine NEET i modernizaciju javnih službi za zapošljavanje. U **Češkoj** će mlade osobe biti među glavnim korisnicima srednjoročnog cilja reforme sustava za osposobljavanje i prekvalifikaciju (do 2025.), koji se podupire sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i fonda ESF+. Reforma će uključivati osnivanje tripartitnog odbora za koordinaciju razvoja cjeloživotnog učenja i osnivanje 14 regionalnih centara za osposobljavanje pod nadležnošću javnih službi za zapošljavanje. **Estonija** je u svoj plan za oporavak i otpornost uključila donošenje pojačanog programa Garancije za mlade koji uključuje program „Moj prvi posao”, kojim se potiče zapošljavanje mladih osoba s malo radnog iskustva kombiniranjem osposobljavanja i subvencija za plaće. **Španjolska** je donijela plan provedbe Garancije za mlade plus za razdoblje 2021.–2027. kako bi produbila međuinstitucijsku koordinaciju, pojačala suradnju s privatnim sektorom i lokalnim tijelima te poboljšala obrazovanje, osposobljavanje i usluge na tržištu rada. Španjolska planira daljnja ulaganja, uz potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost, radi poticanja zapošljavanja mladih. Kako bi pomogla mladim migrantima, **Njemačka** je uvela više od 470 „migracijskih službi za mlade” (*Jugendmigrationsdienste*) koje su usmjerene na integraciju u osposobljavanje i na tržište rada. Te službe pružaju potporu mladima s roditeljima migrantima, uključujući izbjeglice, u okviru niza usluga, uključujući osposobljavanje za sastavljanje molbi za posao, osposobljavanje za korištenje novih medija i internetsku savjetodavnu službu (*jmd4you*), koje se pružaju besplatno i dostupne su na različitim jezicima.

Države članice pokrenule su i inicijative za poboljšanje položaja starijih radnika na tržištu rada. U okviru **talijanskog** programa *Garanzia Occupabilità Lavoratori* provode se aktivne politike koje se temelje na konkretnim potrebama kako bi se poticala uključenost u rad korisnika dohotka za građane te uključivanje radnika i starijih osoba u program skraćenog radnog vremena. **Slovačka** planira koristiti potporu iz Mehanizma za oporavak i otpornost za pružanje osposobljavanja u području digitalnih vještina i osiguravanje osnovne opreme za 172 800 starijih osoba i osoba u nepovoljnom položaju. Stariji radnici jedna su od nekoliko ciljnih skupina i u **slovenskoj** mjeri u okviru plana za oporavak i otpornost za usavršavanje i prekvalifikaciju u području digitalnih vještina za zaposlene i samozaposlene osobe. U **ciparski** plan za oporavak i otpornost uključena su i osposobljavanja u području digitalnih vještina za osobe starije od 55 godina. Starije osobe jedna su od ciljnih skupina i u **malteškoj** ažuriranoj strategiji zapošljavanja, koja se podupire sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost.

Države članice uvele su privremene mjere za potporu roditeljima s djecom tijekom pandemije bolesti COVID-19, u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 9 (o ravnoteži između poslovnog i privatnog života) i br. 11 (o skrbi o djeci i potpori djeci). U **Italiji** se od listopada 2020. do kraja 2021. daje dodatak od 1 000 EUR za plaćanje usluga čuvanja djece ili, alternativno, za pohađanje ljetnih kampova koje se koristi tijekom razdoblja prekida nastavnih aktivnosti u školama. **Luksemburg** je do 17. srpnja 2021. produljio pravo

na obiteljski dopust zbog potpunog ili djelomičnog zatvaranja škola ili ustanova za skrb o djeci. Do studenoga 2021. produljio je i dopust radi uzdržavanja obitelji za osobe koje su prisiljene prestati raditi kako bi skrbile o odrasloj osobi s invaliditetom ili starijoj osobi s teškim oblikom gubitka autonomije. U **Rumunjskoj** zaposlenici koji su roditelji dobivaju plaćene slobodne dane radi čuvanja djece ako ona više ne mogu pohađati nastavu nakon dobivanja rezultata epidemiološkog ispitivanja u vezi s bolešću COVID-19 zbog kojeg je došlo do ograničenja/suspenzije obrazovne aktivnosti. U **Španjolskoj** je planom „Brini o meni” (*Plan Mecuida*) pojačana fleksibilnost zaposlenika u pogledu preuzimanja obiteljskih dužnosti povezanih s maloljetnicima ili starijim osobama zbog pandemije. Poslodavac i radnik morali su se dogovoriti o konkretnim mjerama, što je, prema potrebi, uključivalo smanjenje broja radnih sati zaposlenika do 100 % (u odnosu na prijašnjih 50 %), uz razmjerno smanjenje plaće. U **Danskoj** su roditelji djece koja su zbog pandemije bolesti COVID-19 nastavu morala pohađati od kuće ili koja su oboljela od bolesti COVID-19 mogli ostati kod kuće s djecom i primati naknade za roditeljski dopust. Ta inicijativa trajala je od 1. listopada 2020. do 30. lipnja 2021. U **Belgiji** je vlada uvela roditeljski dopust zbog bolesti COVID-19, koji je dodatno pravo uz postojeće pravo na roditeljski dopust s višim naknadama nego postojeći program.

U državama članicama sve se više donose ili jačaju trajne mjere dopusta zbog obiteljskih razloga. Grčka je u lipnju 2021. donijela zakon koji uključuje odredbe iz Direktive (EU) 2019/1158 o ravnoteži između poslovnog i privatnog života¹⁷⁹ predviđanjem roditeljskog dopusta, proširenjem očinskog i roditeljskog dopusta te uvođenjem fleksibilnih radnih uvjeta. Izlazeći izvan okvira minimalnih zahtjeva iz Direktive, tim se zakonom predviđaju dopusti dogovoreni sa socijalnim partnerima u prethodnom nacionalnom općem kolektivnom ugovoru o radu (npr. dopust radi skrbi za djecu, dopust radi praćenja rezultata u školi, dopust za roditelje bolesne djece ili djece s teškoćama u razvoju ili dopust za roditelje iz jednoroditeljskih obitelji). U **Italiji** je broj dana obveznog očinskog dopusta produljen sa sedam na deset dana. Od siječnja 2021. **Španjolska** je očinski i roditeljski dopust zamijenila neprenosivim dopustom zbog rođenja u trajanju od 16 tjedana, za koji se isplaćuje puni iznos plaće. Od svibnja 2021. **Francuska** je povećala trajanje očinskog dopusta s 11 na 25 dana. Obvezna su četiri od 25 dana dopusta, i to uz tri dana dopusta po rođenju djeteta. U **Nizozemskoj** od 1. srpnja 2020. partneri žena koje su rodile dobivaju dodatnih pet tjedana dopusta. Taj dodatni dopust zbog rođenja može se iskoristiti u prvih šest mjeseci života djeteta i tijekom tog razdoblja isplaćuje se iznos od 70 % plaće, koji plaća javna služba za zapošljavanje. Regija Flandrija u **Belgiji** uvela je dodatnu dohodovnu potporu („poticajna premija”) za radnike koji uzimaju „vremenski kredit” kako bi skrbili za člana obitelji. Ta je premija dodatak na sredstva dodijeljena iz saveznog proračuna, a iznos ovisi o sektoru. Od 1. listopada 2021. **Bugarska** je znatno povećala naknadu za drugu godinu majčinstva s 380 BGN na 650 BGN (sa 195 EUR na 330 EUR).

Uvedene su ciljane mjere za promicanje uključivanja, jačanje vještina i podupiranje zapošljavanja žena, u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 2 (o rodnoj ravnopravnosti) i br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju). Kako bi poticala povratak zaposlenih majki na posao i potpomogla usklađivanje radnog vremena i vremena za skrb o obitelji,

¹⁷⁹ Direktiva (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU.

Italija je Fond za obiteljske politike povećala za 50 milijuna EUR (na 732 milijuna EUR), a taj će se iznos dodjeljivati za potporu i jačanje organizacijskih mjera koje su donijela poduzeća kako bi pomogla zaposlenim majkama da se nakon poroda vrate na posao. U talijanskom planu za oporavak i otpornost na žene su usmjerene i aktivne politike tržišta rada i mjere potpore poduzetništvu. Od listopada 2020. u **Mađarskoj** se provodi program kojim se podupiru usavršavanje i prekvalifikacija mladih roditelja, osobito žena, kako bi se olakšao njihov ulazak/povratak na tržište rada. Niskokvalificiranim roditeljima u dobi od 18 godina ili više koji primaju naknade za potporu obitelji i žele sudjelovati u osposobljavanju usmjerenom na završavanje petog do osmog razreda osnovne škole, srednje škole ili osposobljavanja odraslih dostupna je stipendija u iznosu od 110 do 550 EUR (ovisno o intenzitetu osposobljavanja). Proračunom od 3 milijarde HUF (približno 8,3 milijuna EUR) može se podupirati osposobljavanje za 2 500 osoba. **Španjolski** plan za oporavak i otpornost uključuje mjeru za potporu zapošljavanju žena u trima glavnim područjima: a) osposobljavanje u području digitalnih i zelenih poslova, dugotrajne skrbi, poduzetništva i socijalne ekonomije; b) načini za integraciju žena koje su žrtve nasilja ili trgovine ljudima; c) uključivanje rodne osviještenosti u sve elemente godišnjih planova zapošljavanja javnih službi za zapošljavanje. U **Finskoj** se izmjenom Zakona o naknadama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje povećavaju poticaji za zapošljavanje, osobito za roditelje koji ostaju kod kuće (a to su uglavnom žene) u obiteljima s niskim i srednjim dohotkom. Tom zakonodavnom izmjenom (koja je na snazi od 1. kolovoza 2021.) smanjuju se naknade za rani i predškolski odgoj i obrazovanje za sve porezne razrede povećanjem dohodovnog praga za 31 %. Time će se osigurati besplatni rani i predškolski odgoj i obrazovanje za približno 20 000 obitelji. Obitelji s više djece imat će koristi od smanjenja naknade za braću ili sestre jer će naknada za drugo dijete iznositi 40 % (u odnosu na sadašnjih 50 %). **Slovenskim** planom za oporavak i otpornost podupire se internetska platforma s alatima za poslodavce i radnike radi promicanja fleksibilnih načina rada te 135 projekata za uspostavljanje ili poboljšanje uvjeta za rad od kuće, uključujući stručnu pomoć pri procjeni i utvrđivanju konkretnih potreba poduzeća.

Države članice pokrenule su nekoliko mjera za promicanje zapošljavanja osoba s invaliditetom, uključujući privremene mjere za ublažavanje posljedica krize uzrokovane bolešću COVID-19. **Rumunjska** je 2020. izmijenila pravni okvir o pravima osoba s invaliditetom, a ujedno i o zaštiti od diskriminacije, kako bi zajamčila jednakost mogućnosti, dostupnost radnog mjesta i prilagođavanje dužnosti u skladu s funkcionalnim potencijalom. **Latvijski** Plan za osobe s invaliditetom za razdoblje 2021.–2023. uključuje mjeru za prilagodbu pravila za dobivanje invalidskog statusa, kako bi se uvele mjere za uključivanje osoba s invaliditetom na tržište rada i poboljšala pristupačnost infrastrukture. U **Belgiji** (Valonija) će se najranjivijim tražiteljima zaposlenja pružati individualno i sveobuhvatnije savjetovanje. Uspostavit će se i centri znanja za pružanje potpore o određenim temama (npr. mentalno zdravlje, osobe s invaliditetom). **Francuska** planira mjere za jačanje pristupa osposobljavanju i savjetovanju pri zapošljavanju za javne službenike s invaliditetom i manje kvalificirane javne službenike, među ostalim, putem plaćanja i posebnih slobodnih dana. Tom će se mjerom javnim službenicima u ranjivijem položaju omogućiti pristup osposobljavanju i pružiti mogućnosti za prelazak s jednog radnog mjesta na drugo.

Nekoliko država članica donijelo je mjere za promicanje otvaranja novih radnih mjesta za osobe s invaliditetom putem ciljanih poticaja za zapošljavanje, u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 3 i 17 (o jednakim mogućnostima i uključenosti osoba s invaliditetom). U kontekstu pandemije bolesti COVID-19 **Austrija** je već postojeće

subvencije za plaće osoba s invaliditetom povećala za 50 % na razdoblje od tri mjeseca. te je privremeno (do rujna 2021.) za 50 % povećala i njihov doplatk za sigurnost radnog mjesta. Poduzeća su obvezna zaposliti jednu registriranu osobu s invaliditetom na svakih 25 zaposlenika, a ako to ne učine obvezna su plaćati mjesečni kompenzacijski porez po zaposleniku s invaliditetom kojeg nisu zaposlila. Kompenzacijski porez namijenjen je kao potpora integraciji osoba s invaliditetom na tržište rada. **Belgija** (regija Bruxelles) koristi plan za oporavak i otpornost kako bi osigurala sustav dodatka radi potpore poslodavcima u integraciji osoba s invaliditetom. U **Češkoj** je maksimalni iznos doprinosa za potporu zapošljavanju osoba s invaliditetom povećan za 800 CZK (približno 30 EUR), na 13 600 CZK (približno 525 EUR). **Nizozemska** je povećala maksimalnu razinu naknade za mlade osobe s invaliditetom s 25 % na 70 % za radno sposobne osobe i na 75 % za osobe koje nisu radno sposobne. Mlade osobe koje imaju pravo na naknade za invaliditet i koje počnu raditi primat će viši dohodak. One mogu zadržati svoje naknade ako se upišu u program obrazovanja te se mogu osloniti na socijalne naknade ako prestanu raditi.

Neke države članice uvele su mjere za potporu pružateljima skrbi za osobe s invaliditetom. Osobe s invaliditetom imaju jednako pravo na neovisan život i na uključenost u zajednicu, a za to su potrebne raznovrsne usluge koje se pružaju u zajednici i u obitelji¹⁸⁰. S obzirom na različitu kvalitetu usluga, manjak radne snage i teške radne uvjete, neke države članice pojačale su svoje aktivnosti u tom području. U kontekstu deinstitucionalizacije **Latvija** provodi nekoliko projekata razvijanjem usluga koje se pružaju u zajednici i infrastrukture za pružanje usluga, poboljšavanjem kvalifikacija i vještina socijalnih radnika te financiranjem usluga koje se pružaju u zajednici. **Malta** je donijela Nacionalnu strategiju o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030. s obvezama jačanja programâ osobne asistencije koji će osobama s invaliditetom omogućiti da nastave živjeti u svojim domovima i zajednicama. U kontekstu plana za oporavak i otpornost **Belgija** (Valonija) će izraditi strategiju deinstitucionalizacije i ulagati u prilagođeni stambeni smještaj za starije osobe i osobe s invaliditetom. **Slovačka** je povećala doplatk za skrb o osobama s invaliditetom kako bi on dosegao minimalnu neto plaću (za 31,70 EUR, čime je dosegao iznos od 508,44 EUR). Ove će godine to povećanje doplatka za skrb primati približno 40 890 radno sposobnih pružatelja skrbi i približno 23 700 umirovljenika. Viši doplatk za osobnu asistenciju (s 4,18 EUR na 4,82 EUR) primat će 11 820 korisnika. U **Bugarskoj** će se kućna njega pružati za 53 000 starijih osoba i osoba s invaliditetom, a u to će biti uključeno 16 000 pružatelja skrbi, zahvaljujući ulaganju od 43,5 milijuna EUR (uz potporu u okviru inicijative REACT-EU). Izrađen je i program osposobljavanja za medicinske stručnjake i stručnjake u području socijalnih usluga koji pružaju patronažnu skrb. **Estonija** je proširila uvjete prihvatljivosti za doplatk za roditelje djece s teškoćama u razvoju tako da oni sada obuhvaćaju i udomitelja ili skrbnika koji sam odgaja dijete.

Određen broj država članica pokrenuo je aktivnosti za potporu integraciji državljana trećih zemalja na tržište rada. U **Finskoj** je 1. listopada 2021. izmijenjen Zakon o strancima kako bi se spriječilo iskorištavanje strane radne snage, poboljšao pravni status žrtava tog iskorištavanja i promicalo njegovo prijavljivanje. **Švedska** je donijela Inicijativu o intenzivnoj godini, usmjerenu na nove useljenike koji sudjeluju u Programu za nastanjanje. Počevši od

¹⁸⁰ U strategiji o pravima osoba s invaliditetom naglašava se važnost kvalitetne, pristupačne i cjenovno prihvatljive asistencije usmjerene na potrebe pojedinca, koja obuhvaća osobnu asistenciju, medicinsku skrb i intervencije socijalnih radnika kako bi se pomoglo i osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima.

2021., sudionici mogu odabrati da na godinu dana uče švedski u okviru intenzivnog programa ili u okviru pripravnštva u punom radnom vremenu na radnom mjestu, u kombinaciji s dodatnim aktivnostima, kako bi se olakšala integracija sudionika na lokalno tržište rada. Švedska je pojačala i programe cjeloživotnog učenja na općinskoj razini i u obrazovnim ustanovama za odrasle osobe koje trebaju poboljšati svoj položaj na tržištu rada. Pojačana potpora pruža se u obliku savjetovanja, vrednovanja vještina, strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te učenja švedskog jezika. Posebna osposobljavanja pružat će se novim useljenicima i tražiteljima azila s prethodnim profesionalnim iskustvom u zdravstvenoj skrbi ili obrazovanju u području zdravstvene skrbi te, za profesionalne potrebe, osoblju u sektoru skrbi za starije osobe, kao što su asistenti u skrbi i pomoćne medicinske sestre/pomoćni medicinski tehničari.

Mnogo država članica poduzelo je mjere kako bi se olakšao prihvrat radnika migranata iz trećih zemalja, osobito visokokvalificiranih radnika i onih koji rade u deficitarnim zanimanjima. U Hrvatskoj je 2021. stupio na snagu novi Zakon o strancima, kojim su ukinute godišnje kvote za radne dozvole za državljane trećih zemalja te je propisano da se zahtjevima za dozvolu za boravak i rad mora priložiti pozitivno mišljenje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (uz određene iznimke, ponajprije za nositelje plave karte EU-a). Izmjenama se predviđa pojačana suradnja između upravnih tijela i inspekcije rada kako bi se pojačala zaštita prava zaposlenika.

Države članice 2020. uvele su ili nastavile provoditi razne mjere za povećanje sudjelovanja romske djece u obrazovanju i poboljšanje njihova pristupa obrazovanju. Bugarska je uvela obvezno obrazovanje u dobi od četiri godine za svu djecu, kako bi se povećalo pohađanje predškolskog obrazovanja među djecom iz ranjivih skupina. U Mađarskoj je pohađanje vrtića obvezno od treće godine života djeteta, ali niz čimbenika u stvarnosti ograničava potencijalne pozitivne učinke te mjere i onemogućuje stvarnu desegregaciju (kao što su neujednačena pravila, autonomija, veličina školskih okruga i model sankcija za diskriminaciju). U Italiji su ministarskom uredbom uvedene nove ciljne mjere kojima se potiče uključivo obrazovanje romske djece. Nizozemska je nastavila provoditi svoj program potpore za škole koje obrazuju učenike iz ranjivih skupina, kao što su Romi i Sinti. Portugal je uveo programe stipendiranja romskih učenika i studenata koji pohađaju sekundarno i visoko obrazovanje. Grčka je 2020. započela provoditi projekt „Uključive škole za Rome” i uvela program stipendiranja studenata u visokom obrazovanju. U Francuskoj je novom ministarskom uredbom utvrđen popis popratnih dokumenata potrebnih za upis u škole kako općine ne bi postavljale nerazumne zahtjeve (npr. prilaganje računa za struju) koje osobe koje žive u neformalnim naseljima ne mogu ispuniti. Konačno, nekoliko država članica, uključujući Hrvatsku, Irsku i Španjolsku, uvelo je mjere za uključivanje povijesti, kulture ili jezika Roma i Putnika u svoje obrazovne sustave¹⁸¹. Kako je navedeno u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2021., većina država članica donijela je nacionalne strategije za ravnopravnost, uključivanje i sudjelovanje Roma. Nedavno je Češka donijela novu strategiju za uključivanje Roma za razdoblje 2021.–2030. kojom se nastoje poboljšati obrazovna postignuća Roma osposobljavanjem učitelja o načinu rada u raznolikim razredima, pružanjem potpore za predškolsko obrazovanje i osnivanjem školskih službi za savjetovanje. Slovačko

¹⁸¹ FRA, Izvješće o temeljnim pravima (2021.), https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf.

ministarstvo obrazovanja osnovalo je Odjel za uključivo obrazovanje i imenovalo državnog tajnika nadležnog za uključivo obrazovanje, djelomično kako bi se riješio problem stalne prekomjerne zastupljenosti romske djece u posebnom obrazovanju.

2.3. Smjernica 7. Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga

U ovom se odjeljku govori o provedbi smjernice br. 7 za zapošljavanje, kojom se preporučuje da države članice poboljšaju funkcioniranje tržišta rada i djelotvornost socijalnog dijaloga. To, među ostalim, obuhvaća postizanje ravnoteže između fleksibilnosti i sigurnosti u politikama tržišta rada, sprečavanje segmentacije tržišta rada i poticanje prelaska na ugovore o radu na neodređeno vrijeme te osiguravanje djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada. Ti su ciljevi u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 5 (sigurno i prilagodljivo zaposlenje), br. 7 (informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza), br. 8 (socijalni dijalog i uključenost radnika), br. 10 (zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje) i br. 13 (naknade za nezaposlenost). Nastavno na postojeće nacionalne prakse razmatra se i promicanje socijalnog dijaloga i suradnje s organizacijama civilnog društva. U odjeljku 2.3.2. iznose se mjere politike koje su u tim područjima poduzele države članice.

2.3.1. Ključni pokazatelji

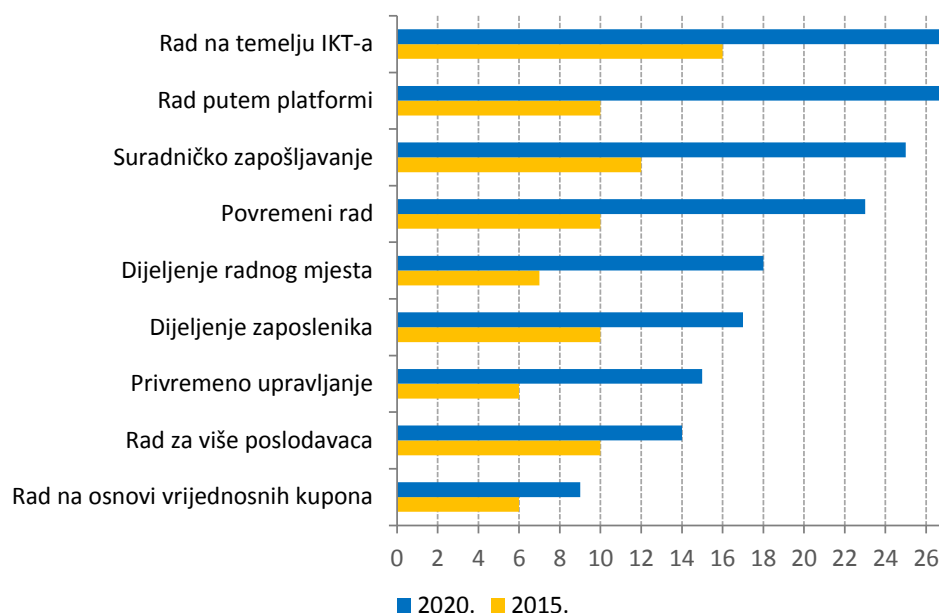
Posljednjih se godina na tržištima rada u EU-u brzo povećao broj različitih oblika radnih odnosa. Iako i dalje prevladava standardni oblik radnog odnosa, u državama članicama EU-a posljednjih se godina proširila „ponuda” različitih dostupnih oblika radnih odnosa, a taj će se trend vjerojatno nastaviti. Eurofound je na temelju analize novih oblika radnih odnosa u svim državama članicama razvrstao te nove oblike radnih odnosa u devet kategorija i opisao njihove glavne značajke¹⁸². Na slici 2.3.1. pokazuje se kako se stanje s novim oblicima radnih odnosa kretalo u svim državama članicama od 2014., što može imati posljedice na kvalitetu radnih mjesta i radnih uvjeta u tim zemljama (vidjeti okvir 3.). Dok je 2015. postojanje, primjerice, mobilnog rada koji se temelji na upotrebi informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) zabilježeno u 16 država članica, sad se o postojanju takvog rada izvješćuje u svim državama članicama. Povremeni rad bio je 2015. novi oblik rada u deset država članica, a do 2021. postao je raširen u 23 države članice EU-a. Najveće širenje zabilježeno je za rad putem platformi, o čijem je postojanju izviješteno u približno deset država članica 2013./2014., a danas taj oblik rada postoji u svim državama članicama (dodatne pojedinosti o radu putem platformi nalaze se u nastavku teksta)¹⁸³.

¹⁸² Za više pojedinosti vidjeti Eurofound (2020.), *New forms of employment: 2020 update* (Novi oblici radnih odnosa: ažurirano izdanje iz 2020.), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

¹⁸³ Napomena: Mobilni rad koji se temelji na upotrebi IKT-a odnosi se na načine rada koji osobe barem djelomično obavljaju izvan svojeg „glavnog ureda”, upotrebom informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Povremeni rad može se shvatiti kao „neredoviti rad ili rad s prekidima” kod kojeg se ne očekuje stalno zaposlenje i mogući su promjenjivi i nepredvidljivi radni sati i vremenski rasporedi. Za više pojedinosti o preostalim oblicima radnih odnosa vidjeti Eurofound (2015.), *New forms of employment* (Novi oblici radnih odnosa), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

Slika 2.3.1. Novi oblici radnih odnosa sve su rašireniji u EU-u

Oblici radnih odnosa koji su 2013./2014. utvrđeni kao novi oblici u usporedbi sa stanjem 2020. (broj država članica)

Napomena: EE i MT nisu obuhvaćeni podacima za 2015. Podaci za LU ažurirani su 2021.

Izvor: Eurofound (2020.), *New forms of employment: 2020 update* (Novi oblici radnih odnosa: ažurirano izdanje iz 2020.), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

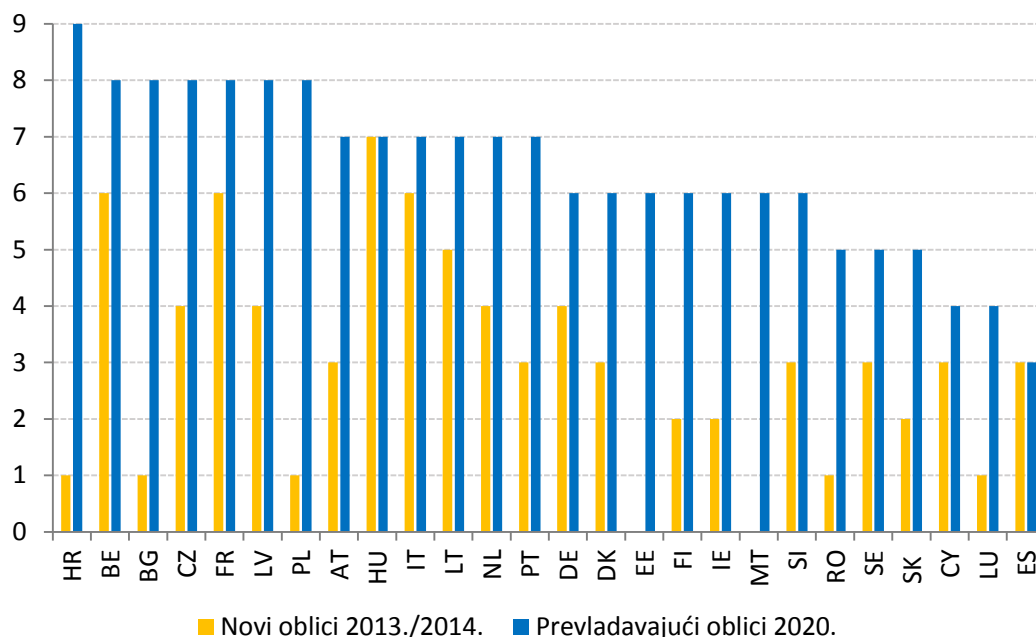
Oblici radnih odnosa razlikuju se među državama članicama, a uključuju uređene i neuređene oblike rada. Pregled stanja koji je izradio Eurofound uključuje sve oblike radnih odnosa koji se temelje na svim vrstama ugovora, bez obzira na to jesu li obuhvaćeni općim zakonodavstvom o radu ili posebnim propisima, što uključuje i oblike radnih odnosa na temelju kolektivnih ugovora. Novi oblici radnih odnosa mogu se primjenjivati i na zaposlenike i na samozaposlene osobe ili isključivo na jednu od tih skupina. Kako je prikazano na slici 2.3.2., u Hrvatskoj je 2013./2014. utvrđeno da „postoji” samo jedan od devet prethodno analiziranih novih oblika radnih odnosa, a 2020. utvrđeno je postojanje svih tih novih oblika. U trinaest država članica utvrđeno je postojanje sedam ili više oblika radnih odnosa. S druge strane, u Cipru, Luksemburgu i Španjolskoj utvrđeno je da je 2020. postojalo najviše četiri nova oblika radnih odnosa. Povećan broj oblika rada utječe na stupanj fleksibilnosti na tržištu rada te na uvjete zaposlenja u predmetnim zemljama¹⁸⁴¹⁸⁵. Vlade i socijalni partneri putem kolektivnih ugovora raspolažu raznim instrumentima kojima mogu osigurati dobre radne uvjete i socijalnu zaštitu za osobe koje se bave tim novim oblicima rada (vidjeti odjeljak 2.3.2.). Potrebno je stalno pratiti taj velik broj različitih novih oblika radnih odnosa kao i njihove raznovrsne učinke na zaposlenost i socijalne uvjete.

¹⁸⁴ Eurofound (2021.), *Policy brief: First initiatives to improve the employment and working conditions of platform workers: What works* (Sažetak politike: Prve inicijative za poboljšanje uvjeta zapošljavanja i rada radnika koji rade putem platformi: Što funkcionira?), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg (u pripremi).

¹⁸⁵ Ujedinjeni narodi (2021.), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems*, (Novi oblici rada omogućeni digitalnim tehnologijama te posljedice u području politika na okvire propisa o radu i sustave socijalne zaštite), Odjel za ekonomska i socijalna pitanja, Sažetak politike br. 113.

Slika 2.3.2.: Određivanje razine i opsega pojave novih oblika zapošljavanja u državama članicama

Broj novih oblika zapošljavanja u 27 država članica EU-a. Usporedba broja novih oblika iz 2013./2014. i onih koji su prevladavali 2020.

Napomena: EE i MT nisu obuhvaćeni podacima za 2015. Podaci za LU ažurirani su 2021.

Izvor: Eurofound (2015.; 2020.) sadržava dodatne pojedinosti o karakteristikama novih oblika zapošljavanja i njihovih mogućih učinaka.

Rad putem platformi u znatnom je porastu, a prihodi su se povećali pet puta u posljednjih pet godina, što u prvi plan stavlja pitanja o pravnom statusu, uvjetima rada i pristupu socijalnoj zaštiti. Na temelju podataka iz drugog istraživanja COLLEEM Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2021. već je sadržavalo pregled učestalosti rada putem platformi u državama članicama. Iako je još uvijek relativno ograničen¹⁸⁶, rad putem platformi u naglom je porastu, a prihodi u tom sektoru povećali su se s procijenjenih 3 milijarde EUR u 2016. na oko 14 milijardi EUR u 2020. U istom razdoblju ukupna zarada osoba koje rade putem platformi aktivnih u EU-u porasla je dva i pol puta, s procijenjenih 2,6 milijardi EUR u 2016. na 6,3 milijarde EUR u 2020. Ustanovljeno je da su osobe koje rade putem platformi najčešće mladi muškarci s višim stupnjem kvalifikacija, iako na njihov profil znatno utječe vrsta rada putem platformi¹⁸⁷. Žene su, primjerice, zastupljenije u osobnim i kućanskim uslugama te u sektoru skrbi. Još jedan važan nalaz proizlazi iz analize

¹⁸⁶ Ukupno 1,4 % radno sposobnog stanovništva u 16 zemalja u kojima je provedeno istraživanje tvrdi da radi više od dvadeset sati tjedno pružajući usluge putem digitalnih platformi za rad ili da na taj način zarađuje najmanje 50 % prihoda (pad od 0,9 postotnih bodova u odnosu na 2017.). Ukupno 4,1 % radnika smatra se sekundarnim radnicima putem platformi (tj. rade više od deset sati tjedno i zarađuju između 25 % i 50 % prihoda od rada putem platformi), što je povećanje od 0,5 postotnih bodova u odnosu na 2017. Izvor: Urzi Brancati, C. *et al.* (2020.), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey* (Novi dokazi o osobama koje rade putem platformi u Europi. Rezultati drugog istraživanja COLLEEM), Ured za publikacije Europske unije.

¹⁸⁷ Europski centar stručnosti (2021.), *Thematic Review 2021 on Platform work* (Tematski pregled rada putem platformi za 2021.), objedinjeno izvješće Glavne uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje (KE-02-21-914-EN-N).

rada putem platformi prema zanimanjima, posebno za zaposlenike u prvim redovima borbe protiv zdravstvene krize¹⁸⁸. Neki su bili prepoznati kao ključni radnici u određenim državama članicama pa su ostvarili pristup socijalnoj zaštiti, dok su se drugima pogoršale mogućnosti zapošljavanja i ostvarenja prihoda. Središnje pitanje bilo je ispunjavanje uvjeta za potporu, koje je često ovisilo o statusu zaposlenosti osoba koje rade putem platformi, vrsti zadataka koji se obavljaju i mehanizmima upravljanja koje platforma primjenjuje. Samozapošljavanje je 2021. bilo dominantna kategorija statusa zaposlenosti u radu putem platformi. Na devet od deset platformi aktivnih u EU-u osobe koje rade putem njih svrstavaju se kao samozaposlene¹⁸⁹.

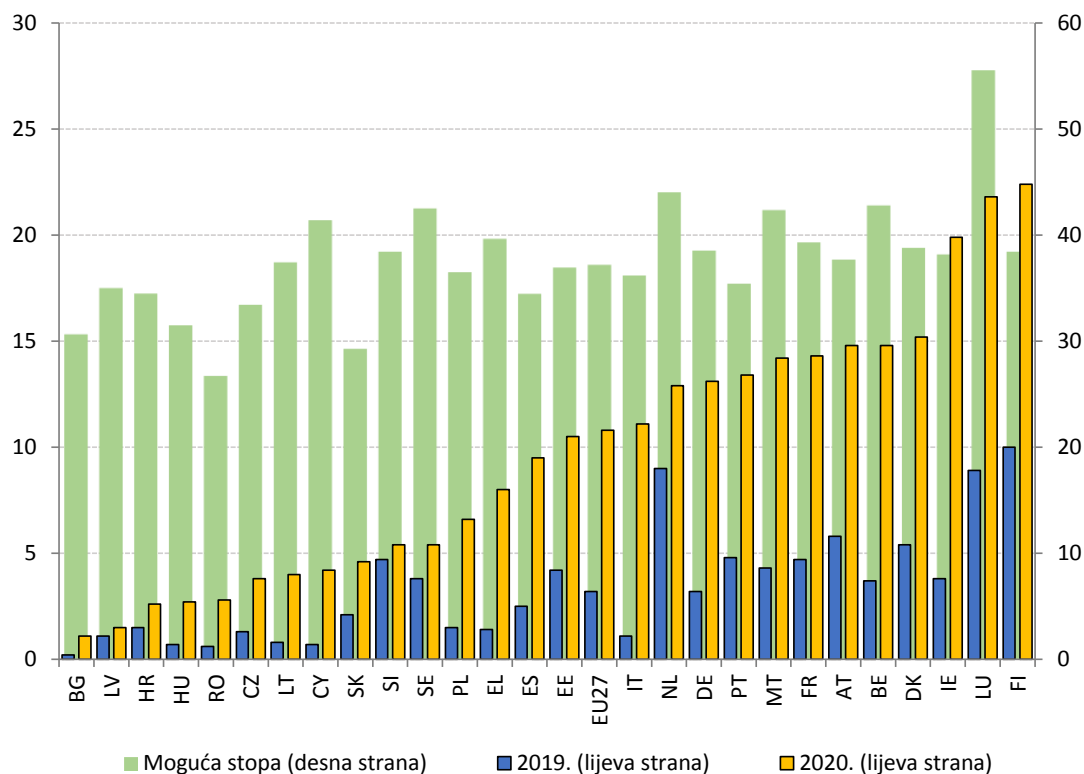
Širenje rada na daljinu u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19 donijelo je znatnu promjenu u organizaciji rada za neke radnike, iako su prisutne razlike prema dobi i spolu. Postotak zaposlenika (u dobi od 15 do 64 godine) u EU-u koji su izjavili da redovito rade od kuće porastao je s 3,2 % u 2019. na 10,8 % u 2020. (slika 2.3.3.). Udio zaposlenika koji su izjavili da manje redovito rade od kuće (tj. samo „ponekad”) ostao je isti u odnosu na prethodnu godinu (7,9 %). Dok se učestalost rada od kuće u 2020. povećala za sve dobne skupine, bila je najveća među radno sposobnim stanovništvom u najproduktivnijoj dobi (od 25 do 49; 11,6 %), zatim slijede stariji radnici (u dobi od 50 do 64; 10,4 %) pa mlađi radnici (u dobi od 15 do 24; 5,8%). Bila je veća i u žena (11,7 %) nego u muškaraca (9,9 %).

¹⁸⁸ Izraz koji se rabi prema popisu „ključnih poslova” u smjernicama Europske komisije o ostvarivanju slobodnog kretanja radnika tijekom pandemije bolesti COVID-19 (2020.).

¹⁸⁹ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica i F. Shamsfakhr (2021.). *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. Centar za studije europskih politika (CEPS).

Slika 2.3.3.: Pandemija je dala poticaj za rad na daljinu u svim državama članicama

Zaposlenici koji su obično radili od kuće prije i za vrijeme pandemije (u %, 2019. i 2020., lijeva os) u usporedbi s potencijalnim udjelom rada na daljinu (na temelju analize radnih zadataka, desna os).

Napomena: postotak zaposlenika po državama članicama koji su obično radili od kuće 2019. i 2020. te udio mogućih zaposlenja na daljinu koji se temelji na analizi radnih zadataka.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_ehomp] te Eurofound i Zajednički istraživački centar Europske komisije (2021.), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market* (Što se dogodilo? Mjere ograničenja kretanja i promjene na tržištu rada uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

Okvir 3. o europskom stupu socijalnih prava: **Kvaliteta radnih mjesta i „kvaliteta života na poslu”**

Postizanje napretka u više dimenzija kvalitete radnih mjesta ključno je za provedbu europskog stupa socijalnih prava. U ovom okviru razmatra se i ocjenjuje šest širih dimenzija, tj. radno okruženje, zarada, intenzitet rada i kvaliteta radnog vremena, spol, vještine i izgledi za karijeru. Šest od dvadeset načela ovog stupa posvećeno je postizanju pravednih radnih uvjeta, a ostala načela ujedno neizravno pridonose čimbenicima kvalitete radnog mjesta (vidjeti sliku 2.3.4.). Komisija je u akcijskom planu za europski stup socijalnih prava predložila konkretne inicijative za daljnji napredak u tom pogledu.

Slika 2.3.4.: Veza između dvadeset načela europskog stupa socijalnih prava i kvalitete radnih mjesta

Europski stup socijalnih prava				
Načelo br. 1. Obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje	Načelo br. 2. Rodna ravnopravnost	Načelo br. 3. Jednake mogućnosti	Načelo br. 4. Aktivna potpora zapošljavanju	Načelo br. 5. Sigurno i prilagodljivo zaposlenje
Načelo br. 6. Plaće	Načelo br. 7. Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza	Načelo br. 8. Socijalni dijalog i uključenost radnika	Načelo br. 9. Ravnoteža između poslovnog i privatnog života	Načelo br. 10. Zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje te zaštita podataka
Načelo br. 11. Skrb o djeci i potpora djeci	Načelo br. 12. Socijalna zaštita	Načelo br. 13. Naknade za nezaposlene	Načelo br. 14. Minimalni dohodak	Načelo br. 15. Dohodak u starosti i mirovine
Načelo br. 16. Zdravstvena skrb	Načelo br. 17. Uključenost osoba s invaliditetom	Načelo br. 18. Dugotrajna skrb	Načelo br. 19. Stanovanje i pomoć beskućnicima	Načelo br. 20. Dostupnost osnovnih usluga

Napomena: tamnije plavo sjenčanje ukazuje na snažniju vezu s aspektima kvalitete radnih mjesta.

Izvor: elaborat Komisije na temelju pokazatelja Laeken iz 2001.¹⁹⁰ i drugih izvora.

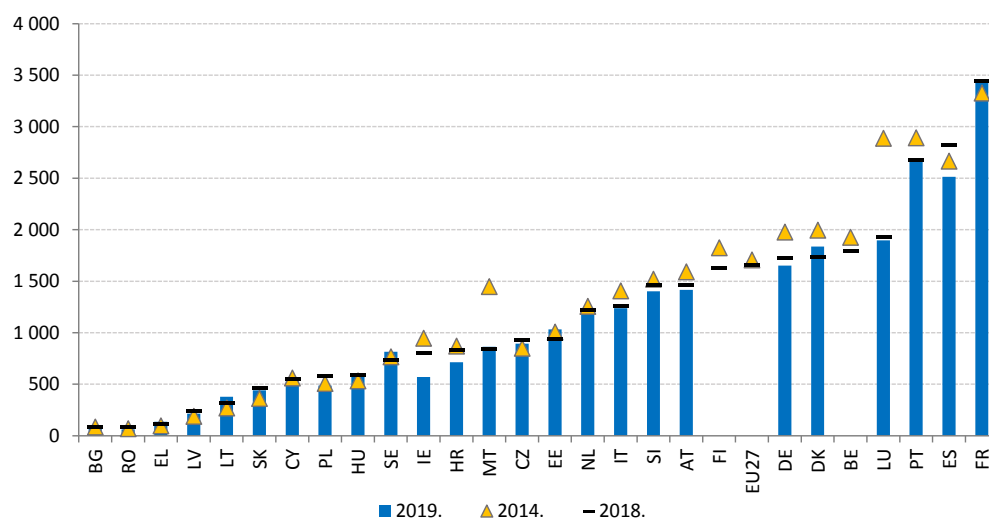
Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 utjecala je na više dimenzija kvalitete radnih mjesta, a posebno na uvjete rada, zdravlje i sigurnost na radu te sigurnost radnih mjesta.¹⁹¹ Radnici koji pružaju osobne usluge, rade u zanimanjima s intenzivnim osobnim kontaktom ili na takozvanim poslovima „na prvoj liniji”¹⁹² često su bilježili porast zdravstvenih i sigurnosnih rizika na radu i povećanje ukupnog broja radnih sati. Mladi, niskokvalificirani radnici ili zaposleni na određeno vrijeme ili osobe u zanimanjima s nižim prihodima najviše su pogođene otpuštanjima ili neobnavljanjem ugovora o radu te manjom predvidljivošću uvjeta rada. Pandemija je usto više utjecala na ravnotežu poslovnog i privatnog života žena nego muškaraca (vidjeti odjeljke 2.2.1. i 2.3.1.). U prvi je plan došla i važnost aspekata koji se odnose na sigurne i zaštićene prakse i mjesta rada. Sedamnaest država članica zabilježilo je smanjenje broja nesreća na radu od 2014., ali je poboljšanje sporo, a stope su i dalje visoke (slika 2.3.5.). Nesreće na radu imaju važne posljedice za dobrobit radnika i njihovih obitelji jer često uključuju znatnu fizičku ili psihičku štetu (vidjeti sliku X.).

¹⁹⁰ Kvaliteta radnih mjesta postala je relevantna dimenzija od održavanja Europskog vijeća u Laekenu 2001. COM (2001) 313.

¹⁹¹ Europska komisija (2020.) Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi; i Eurofound (2021.), Život, rad i COVID-19, internetsko istraživanje.

¹⁹² Europski centar za sprečavanje i kontrolu bolesti definira radnika na prvoj liniji kao osobu koja ima posao zbog kojeg ima veći rizik od zaraze bolešću COVID-19 uslijed nemogućnosti rada od kuće ili ograničavanja socijalnih kontakata. To često uključuje radnike u zdravstvu, dugotrajnoj skrbi, maloprodaji i socijalnom sektoru.

Slika 2.3.5.: Nesreće na radu – stopa učestalosti (teže nesreće koje uzrokuju prekid rada od 4 dana ili više)

Napomena: stopa učestalosti je broj nesreća koje se dogode u godini na 100 000 zaposlenih osoba. Ta statistika za svaku zemlju ukazuje na relativnu važnost nesreća na radu u radno aktivnom stanovništvu. Vrijednosti za 2019. nisu dostupne za BE i FI.

Izvor: Nesreće na radu prema težini [hsw_mi08].

Pandemija je pojačala učinke megatrendova, osobito digitalizacije, što može dovesti do znatnih promjena u organizaciji i uvjetima rada. Digitalizacija, globalizacija i demografske promjene među glavnim su pokretačima promjena na tržištima rada EU-a te utječu na količinu i kvalitetu dostupnih radnih mjesta, kao i na to tko ih i kako obavlja. Iako sve veći broj prilika za rad na daljinu i fleksibilni uvjeti rada mogu olakšati sudjelovanje na tržištu rada¹⁹³, i dalje su prisutni izazovi u području rodne ravnopravnosti, a pojavili su se i novi povezani s neravnotežom u pogledu obveza skrbi i obiteljskih obveza. Digitalne platforme otvaraju nove mogućnosti zapošljavanja, no to može dovesti i do nesigurnih radnih uvjeta. Digitalna automatizacija može povećati učinkovitost poduzeća i fleksibilnost za radnike, ali ujedno dovodi do promjena u zadacima i potrebnim vještinama, što uzrokuje veću nesigurnost radnih mjesta i prihoda za radnike određenih zanimanja¹⁹⁴.

Za prelazak na zeleno gospodarstvo može biti potreban daljnji razvoj nekoliko ključnih dimenzija kvalitete radnih mjesta. Očekuje se da će prelazak na niskougljično gospodarstvo stvoriti nove prilike za zapošljavanje u različitim sektorima (kao što su čista industrija, ekološka poljoprivreda, održiva gradnja, šumarstvo i promet, recikliranje i energija iz obnovljivih izvora itd.). Međutim, to može utjecati i na mnoga radna mjesta u EU-u, posebno u aktivnostima s visokim razinama emisija ugljika. Mjere za očuvanje radnih mjesta i razvoj karijere ključni su pokretači učinkovite potpore za nužne prelaskes s jednog radnog mjesta na drugo i ograničavanje nedostataka radne snage ili vještina. Učinkovito upravljanje distribucijskim učinkom prelaska na zeleno gospodarstvo ključno je za osiguranje radne i socijalne prilagodbe. Prijedlozi iz paketa „Spremni za 55

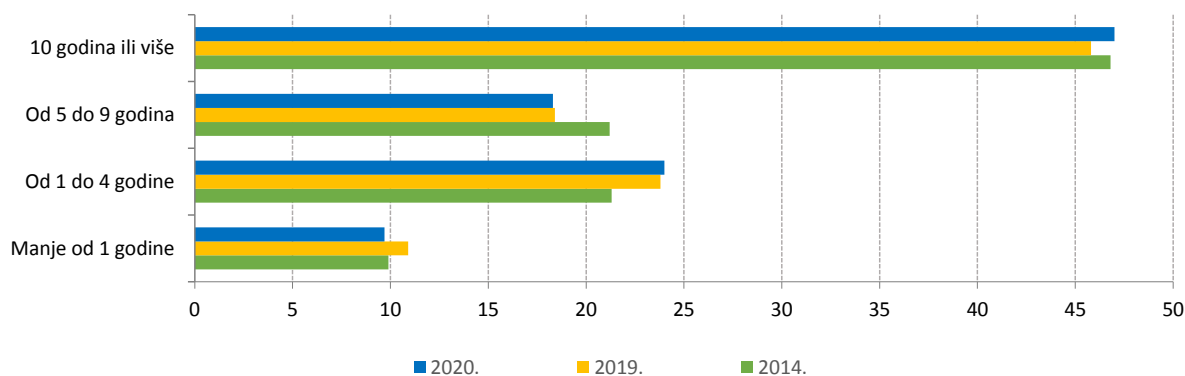
¹⁹³ Vidjeti Eurofound (2020.), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age* (Rad na daljinu i mobilni rad uz pomoć IKT-a: fleksibilnost rada u digitalnom dobu), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

¹⁹⁴ OECD (2020.), *What happened to jobs at high risk of automation?* (Što se dogodilo s radnim mjestima kojima prijeti automatizacija?) Sažetak politike o budućnosti rada.

%¹⁹⁵ obuhvaćaju brojne mogućnosti za razvoj i primjenu niskougljičnih tehnologija i zelenih radnih mjesta. Komisija u sklopu paketa namjerava predložiti smjernice državama članicama o tome kako najbolje riješiti socijalna i radna pitanja klimatske tranzicije.

Prikladna plaća ključan je motivacijski čimbenik za radnike i ima ključnu ulogu u privrženosti poslu, produktivnosti i socijalnoj koheziji. Zarada ima značajnu ulogu u podržavanju sudjelovanja na tržištu rada, produktivnosti i gospodarskim rezultatima (vidjeti odjeljak 2.1.1.) i ključan je element kvalitete radnog mjesta. Nedavno istraživanje Eurofounda¹⁹⁶ pokazalo je da se od 2005. do 2015. udio radnika u EU-u koji smatraju da je njihova plaća primjerena povećao s 43 % na 51 %, dok je udio onih koji se ne slažu s tom tvrdnjom ostao stabilan (oko 30 %). Međutim, postoje važne razlike među državama članicama. U nekoliko istočnoeuropskih zemalja zadovoljstvo radnika plaćom poraslo je u razdoblju od 2005. do 2015. (kao što se može očekivati u sustižućim gospodarstvima), dok je u Španjolskoj (+14 postotnih bodova), Irskoj (+7 postotnih bodova) te Francuskoj i Luksemburgu (po +6 postotnih bodova) primijećen obrnuti trend (tj. veće nezadovoljstvo). Finska je između 2005. i 2015. imala najvišu razinu zadovoljstva (62 %) i najveću stopu poboljšanja (26 postotnih bodova).

Slika 2.3.6.: Trajanje radnog odnosa u EU-u, zaposlene osobe u dobi od 25 i više godina (postotak)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_qoe_4a2].

Stabilnost zaposlenja ključan je aspekt kvalitete radnog mjesta, dok je (visoka) nestabilnost zaposlenja obično povezana s ograničenijim mogućnostima razvoja ljudskog kapitala i smanjenim pristupom socijalnoj zaštiti. Trend prosječnog trajanja radnog odnosa (tj. količina vremena provedenog na trenutačnom radnom mjestu) u EU-u bio je u padu od 2014. do 2019., pri čemu se trajanje posla „manje od jedne godine” povećalo za 1 postotni bod, a trajanje „od 5 do 9 godina” i „od 10 i više godina” smanjilo se za 2,8 postotnih bodova odnosno za 1 postotni bod¹⁹⁷. To među ostalim može biti posljedica promjena u raspodjeli radne snage po gospodarskim sektorima (vidjeti odjeljak 1.) i sve većeg broja novih oblika zapošljavanja (vidjeti odjeljak 2.3.1.). Ipak postoje znatne razlike među državama članicama i profesionalnim statusima radnika.

¹⁹⁵ Vidjeti osobito Komunikaciju Komisije „Spremni za 55 %: ostvarivanje klimatskog cilja EU-a za 2030. na putu ka klimatskoj neutralnosti” [COM/2021/550 final] i prijedlog Komisije za Socijalni fond za klimatsku politiku [COM/2021/568 final].

¹⁹⁶ Eurofound (2021.), *Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework* (Uvjeti rada i održivi rad: analiza na temelju okvira kvalitete radnih mjesta), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg. Napomena: plaća shvaćena kao zarada radnika, odnosno plaća nesamostalnih zaposlenika i prihodi samozaposlenih radnika.

¹⁹⁷ Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_qoe_4a2]

Kvaliteta radnih okruženja i uvjeta povezana je s obavljenim poslom, organizacijom radnog vremena i odnosima na radnom mjestu. U nekoliko tradicionalnih proizvodnih zanimanja (kao što su, na primjer, radnici u industriji sastavljanja automobila i kemijskih proizvoda) broj fizičkih zadataka znatno je smanjen zbog automatizacije, a istodobno intelektualni zadaci (npr. osiguranje i kontrola kvalitete) postaju sve relevantniji. To može ukazivati na poboljšanje kvalitete radnih mjesta s vremenom, sve dok radna snaga ima odgovarajuće vještine za prilagodbu promjenama. S druge strane, radna mjesta koja obilježava visoka razina zahtjevnosti, kao što su vremenski pritisak ili čimbenici rizika za fizičko zdravlje (tj. određene vrste dežurstva ili rada putem platformi) u kombinaciji s ograničenom socijalnom potporom na radnom mjestu za ispunjavanje potrebnih dužnosti, mogu dugoročno negativno utjecati na dobrobit radnika (vidjeti odjeljak 2.3.)¹⁹⁸.

Brojne države članice nedavno su poduzele mjere u nekim od prethodno navedenih područja. Na primjer, u **Španjolskoj** je donesen zakon kojim se uvodi pravna pretpostavka da vozači koji rade za platforme za dostavu i vozači u sektoru dostave hrane i pošiljaka pružaju usluge na temelju uobičajenog radnog odnosa. Proširena su i postojeća prava na informacije za predstavnike radnika za korištenje algoritima u radnom okruženju. Te mjere mogu biti dobra podloga za smanjenje neizvjesnosti radnih mjesta i izgleda za zaradu koji se smatraju važnim dimenzijama kvalitete radnog mjesta. U **Francuskoj** je donesen zakon radi promicanja socijalnog dijaloga u ekonomiji platformi (dodatne pojedinosti navedene su u odjeljku 2.3.2.). **Belgija** je uvela pravo pojedinaca na osposobljavanje na temelju kolektivnih ugovora i planova za uspostavljanje osobnih računa za učenje. Ta je zemlja isto tako ublažila zahtjeve za posebne programe „vremenskog kredita” koji omogućuje starijim zaposlenicima s dugim radnim stažem, koji rade na teškim zanimanjima ili u poduzećima s financijskim poteškoćama ili u restrukturiranju, da rade na najviše pola radnog vremena, radi osiguravanja radnog okruženja koje odgovara njihovim potrebama.

Značajan prelazak na rad na daljinu pokazao je njegov potencijal i nedostatke te donio nove izazove u smislu radnog vremena i uvjeta. Tijekom zdravstvene krize rad na daljinu za mnoga se poduzeća pokazao važnim u osiguravanju kontinuiteta poslovanja i zaštite zdravlja zaposlenika. U uobičajenim okolnostima takav način rada omogućuje uštedu vremena koje je potrebno za putovanje na posao, veću fleksibilnost i mogućnosti za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života za zaposlenike te veću produktivnost i učinkovitost za poduzeća. Ipak, zbog rada na daljinu isto su tako postale nejasne granice između poslovnog i privatnog života te su se pojavili veliki izazovi za zaposlenike koji rade na daljinu u pandemiji u smislu radnog vremena ili osjećaja izoliranosti za vrijeme rada¹⁹⁹. U usporedbi s onima koji rade djelomično od kuće ili samo iz prostorija poslodavaca, veći postotak zaposlenika koji rade samo od kuće izjavio je da radi između 41 i 60 sati tjedno (vidjeti sliku 2.3.7., lijevi grafikon). Rodno uvjetovane razlike postale su očite i jer je sve više žena relativno češće bilo prisiljeno reorganizirati radni raspored (uključujući rad u slobodno vrijeme) kako bi ga uskladile s obiteljskim obavezama. Među osobama koje rade samo od kuće, u nepunom ili punom radnom vremenu, veći je udio žena (25 %) u odnosu na muškarce (19 %) radio dulje od redovnog radnog vremena. Rodno uvjetovana razlika veća je kad se

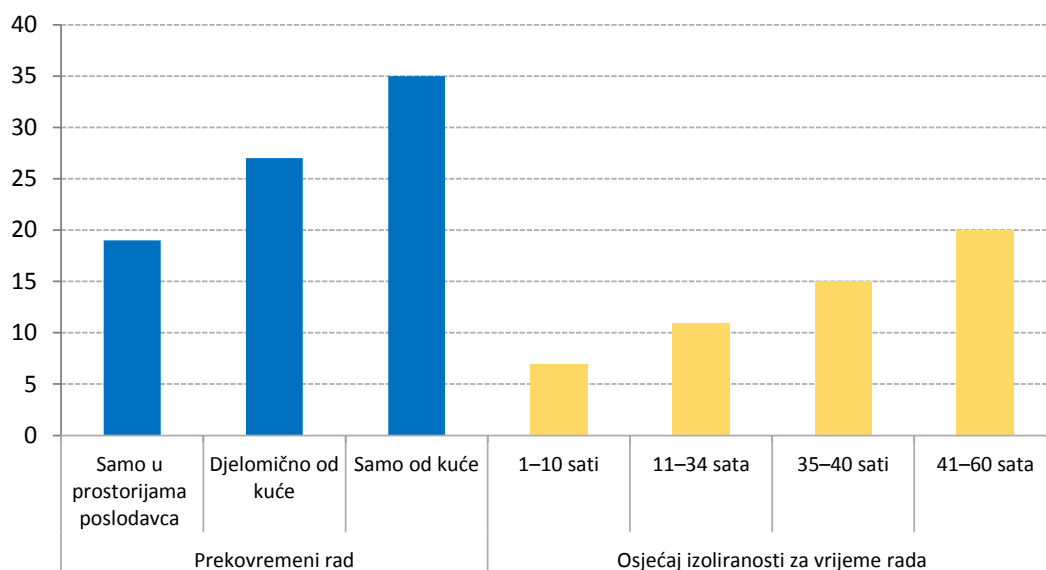
¹⁹⁸ Eurofound (2018.), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality* (Novi zadaci na starim radnim mjestima: pokretači promjena i utjecaj na kvalitetu radnih mjesta), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

¹⁹⁹ Izvor: Eurofound (2021.), *Život, rad i COVID-19*, internetsko istraživanje, drugi krug. Napomena: internetsko istraživanje provedeno je u tri kruga, u travnju 2020., srpnju 2020. i ožujku 2021. Koncept „potencijalnog udjela rada na daljinu” po zemljama temelji se na nedavnom istraživanju koje su proveli Sostero M., *et al.* (2020.), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?* (Mogućnosti rada na daljinu i kriza uzrokovana bolešću COVID-19: novi digitalni jaz?), Europska komisija, JRC121193.

promatraju zaposlenici s djecom (u dobi od 0 do 11 godina) koji rade samo od kuće (35 % žena u odnosu na 23 % muškaraca). Dokazi pokazuju i da se učestalost osjećaja izoliranosti za vrijeme rada povećava razmjerno broju sati rada od kuće (vidjeti sliku 2.3.7., desni grafikon). Oko 20 % zaposlenika koji su radili 41–60 sati od kuće osjećali su se izolirano, u usporedbi s 14 % onih koji su radili isti broj sati u prostorijama poslodavca. Ipak, postoje znatne razlike među sektorima i zanimanjima. Nastojanja Komisije da se nadopune i podrže politike država članica u području mentalnog zdravlja mogu pomoći u umanjenju nekih izazova koje je uzrokovala pandemija.

Slika 2.3.7.: Prijelaz na rad na daljinu donio je izazove za neke zaposlenike

Postotak zaposlenika koji rade između 41 i 60 sati tjedno, prema mjestu rada (lijevi grafikon). Postotak zaposlenika u punom radnom vremenu koji se osjećaju izolirano na poslu, prema satima rada od kuće (EU-27, u %, desni grafikon)

Izvor: Eurofound (2021.), Život, rad i COVID-19, internetsko istraživanje, drugi krug.

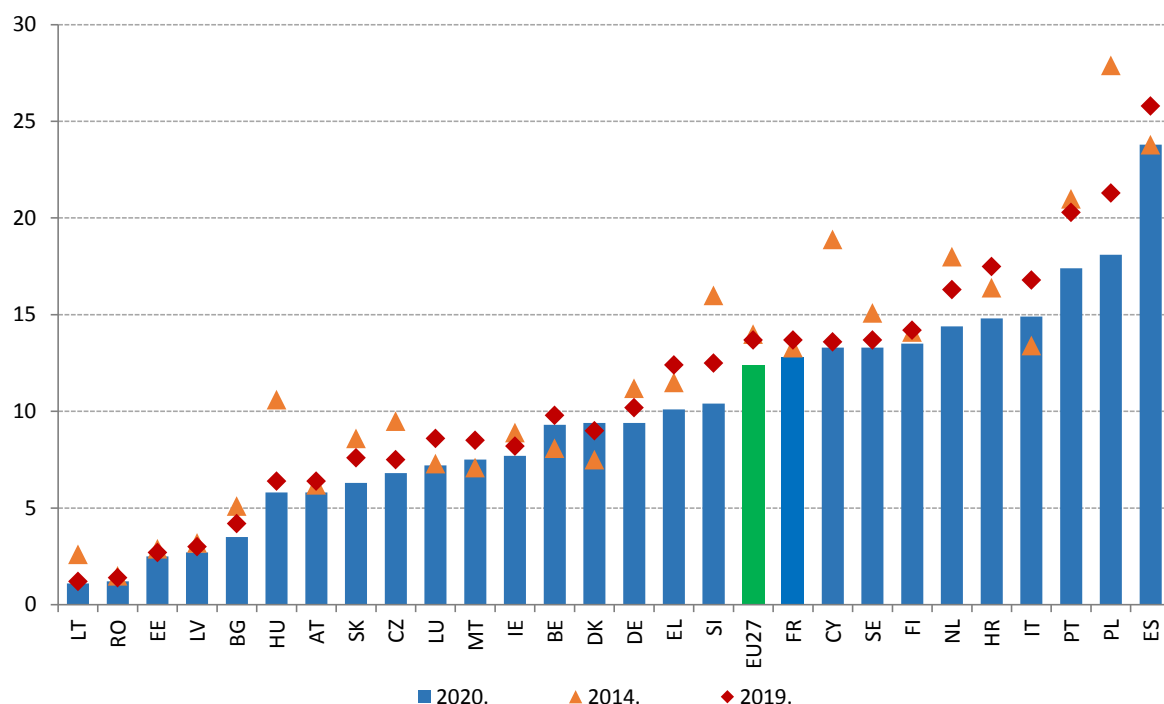
Otklanjanje uzroka segmentacije tržišta rada²⁰⁰ pridonosi poboljšanju kvalitete radnih mjesta. Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2021. sadržava opsežnu analizu segmentacije tržišta rada, uključujući ugovorne odnose (tj. ugovore na neodređeno ili određeno vrijeme), prirodu i raznolikost zakonodavstva o zaštiti radnih mjesta u državama članicama (tj. propisi kojima se reguliraju pojedinačno i kolektivno zapošljavanje i otpuštanje zaposlenika koji imaju ugovore na određeno vrijeme), kao i vrste radnika (npr. nesvojevoljno zaposleni na određeno vrijeme i zaposleni u nepunom radnom vremenu itd.). Poboljšanje segmentacije tržišta rada pridonosi provedbi načela 5. europskog stupa socijalnih prava (o sigurnom i prilagodljivom zaposlenju) i 7. europskog stupa socijalnih prava (o informacijama o uvjetima zaposlenja i zaštiti u slučaju dobivanja otkaza). Ovom analizom ažurira se i nadopunjuje prethodna.

²⁰⁰ Prema Međunarodnoj organizaciji rada (ILO), to se definira kao podjela tržišta rada na odvojena podržista ili segmente, koji se razlikuju po karakteristikama i pravilima ponašanja kao što su ugovorni odnosi, razina provedbe ili vrste radnika.

Zaposlenost na određeno vrijeme²⁰¹ smanjila se od početka pandemije, ali je i dalje visoka u nekoliko država članica. Udio ugovora na određeno vrijeme u ukupnom broju u dobnoj skupini od 20 do 64 godine smanjio se u EU-u s prosječnih 13,7 % u 2019. na 12,4 % u 2020., što je odraz većeg gubitka radnih mjesta nego među zaposlenicima na neodređeno vrijeme (koji su bili razmjerno bolje zaštićeni zakonskim odredbama o zapošljavanju i otpuštanju kao i programima skraćenog radnog vremena i drugim mjerama očuvanja radnih mjesta). Razlika između najvećeg i najmanjeg udjela zaposlenja na određeno vrijeme u državama članicama i dalje je velika te iznosi 22,7 postotnih bodova, iako je manja nego 2019. (24,6 postotnih bodova). Prema tromjesečnim podacima, udio zaposlenih na određeno vrijeme (u dobi od 20 do 64 godine; sezonski prilagođeno) iznosio je 13,2% u drugom tromjesečju 2021., što je za 1,1 postotni bod više u odnosu na najnižu razinu u drugom tromjesečju 2020. To može ukazivati na to da se znatan dio poslova na određeno vrijeme koji je izgubljen u pandemiji već vraćen. Međutim, brojke se znatno razlikuju među zemljama²⁰². Španjolska, Poljska, Portugal, Italija, Hrvatska i Nizozemska, primjerice, zabilježile su između 2019. i 2020. smanjenje udjela zaposlenih na određeno vrijeme od oko 2 postotna boda i više. Ipak, ukupan udio za većinu njih i dalje je znatno iznad prosjeka EU-a, a za Španjolsku, Poljsku i Portugal iznosi i preko 15 %. S druge strane, najniži udjeli, manji od 3 %, zabilježeni su u Litvi, Rumunjskoj, Estoniji i Latviji (vidjeti sliku 2.3.8.).

Slika 2.3.8.: Stopa zapošljavanja na određeno vrijeme smanjena je 2020., ali i dalje je visoka u nekoliko država članica

Udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (u dobi od 20 do 64 godine), godišnji podaci

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsi_pt_a].

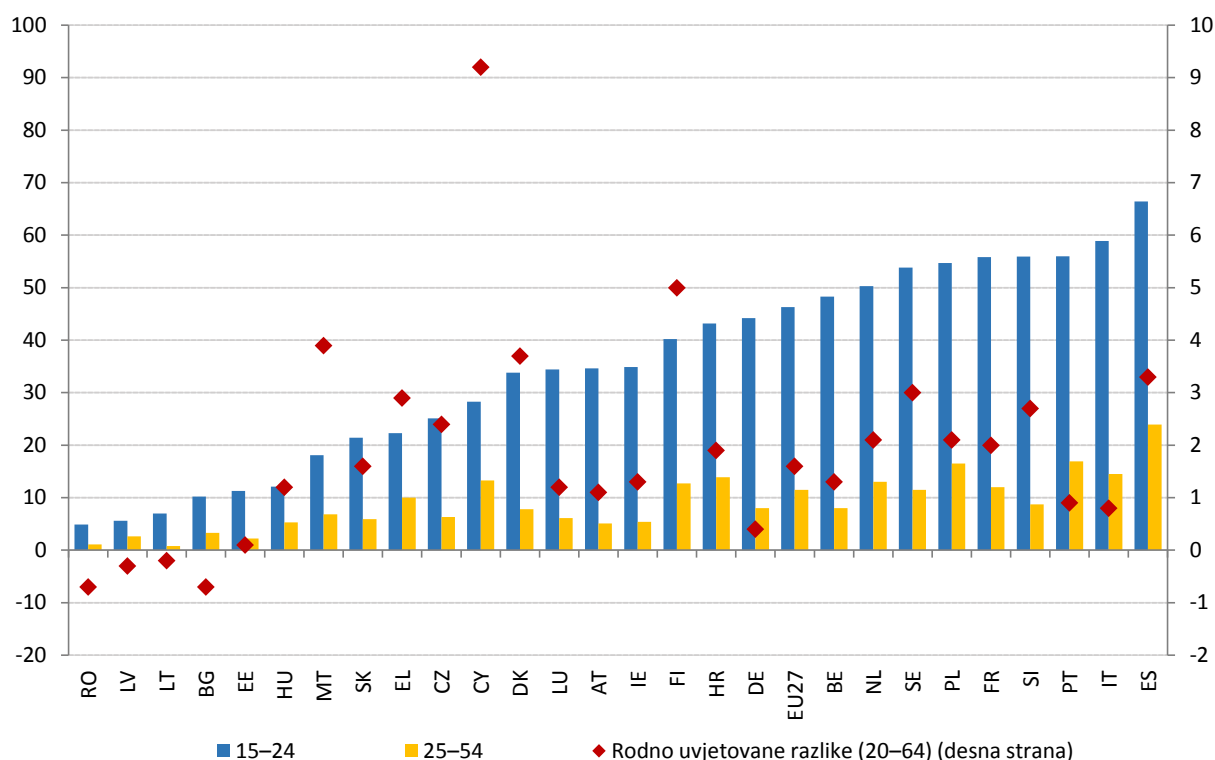
²⁰¹ Ovaj se pojam odnosi i na nestandardne radne odnose (kao što su fleksibilni ugovori, ugovori na određeno vrijeme, ugovori o dežurstvu i ugovori bez radnog vremena) i ugovore o radu preko poduzeća za zapošljavanje na određeno vrijeme, no bez rada u nepunom radnom vremenu i samozaposlenih osoba bez zaposlenika.

²⁰² Europska komisija (2021.), Godišnji pregled razvoja tržišta rada i plaća u Europi 2021. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije (u pripremi).

Prosječni udio ugovora na određeno vrijeme smanjio se 2020., no i dalje su vrlo rašireni među ženama, mladima i zaposlenicima koji nisu rođeni u EU-u. Udio zaposlenica (u dobi od 20 do 64 godine) s ugovorima na određeno vrijeme u EU-u 2020. je iznosio 13,4 %, u usporedbi s 11,8 % muškaraca, uz pad od 1,3 postotna boda (u odnosu na 1,5 postotnih bodova za muškarce) od 2019. do 2020. Neznatno se povećala rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti na određeno vrijeme, s prosječna 1,3 postotna boda 2019. na 1,6 postotnih bodova 2020., iako trenutačno do izražaja dolaze znatne razlike među zemljama (vidjeti sliku 2.3.9.). Najveći udjeli žena zaposlenih na određeno vrijeme u odnosu na ukupni broj 2020. zabilježeni su u Španjolskoj (25,5 %), Poljskoj (19,2 %), Cipru (18 %) i Portugalu (17,8 %). Iste godine udio zaposlenih na određeno vrijeme među mladima u dobi od 15 do 24 godine bio je znatno veći (46,3 %) u odnosu na one u dobi od 25 do 54 godine (11,5 %) te u dobi od 55 do 64 godine (6,1 %). Osim toga, zaposlenici koji nisu rođeni u EU-u bilježili su 2020. znatno veći udio zaposlenja na određeno vrijeme (20,9 %) u odnosu na one rođene u EU-u (15,5 %), pri čemu je razlika posebno izražena (više od deset postotnih bodova) u Cipru, Švedskoj i Portugalu, a zatim u Francuskoj i Španjolskoj, gdje se kreće između sedam i deset postotnih bodova.

Slika 2.3.9.: Učestalost ugovora na određeno vrijeme mnogo je veća u mladima (dobna skupina od 15 do 24 godine) u svim državama članicama, a rodno uvjetovane razlike uglavnom su velike

Udio zaposlenih na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenih prema dobi (u %, lijeva os) i rodno uvjetovane razlike (u %, desna os) u zapošljavanju na određeno vrijeme (2020.).

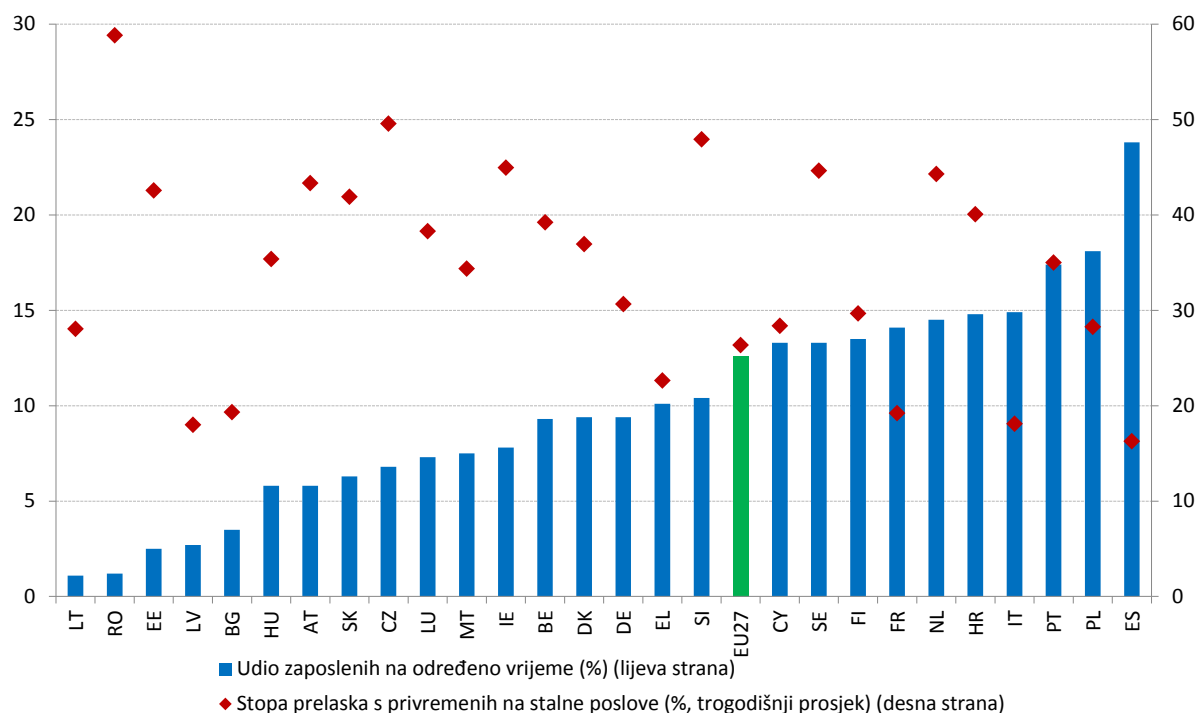
Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_etpgan]

Ugovori na određeno vrijeme koji služe kao odskočna daska za stalnije poslove ključni su za poboljšanje ukupne kvalitete radnih mjesta. Za dualizam na tržištu rada često je

tipično postojanje visokog udjela ugovora na određeno vrijeme i niskih stopa prelaska između takvih ugovora i radnih odnosa na neodređeno vrijeme²⁰³. Neke države članice suočavaju se s velikim poteškoćama u tom području. Na slici 2.3.10. prikazane su stope prelaska s ugovora na određeno na ugovore na neodređeno vrijeme (uprosječno za trogodišnje razdoblje od 2018. do 2020. radi kontrole mogućih pristranosti povezanih s gospodarskim ciklusom) u odnosu na broj zaposlenih na određeno vrijeme kao postotak ukupnog broja (dobna skupina od 20 do 64 godine). Tri države članice (Španjolska, Italija i Francuska) s visokim stopama zapošljavanja na određeno vrijeme isto imaju niske stope prelaska s ugovora na određeno na ugovore na neodređeno vrijeme (ispod 20 %). Druge zemlje, primjerice Hrvatska, Nizozemska i Portugal, i dalje pokazuju znatne stope zapošljavanja na određeno vrijeme (oko ili iznad 15 %), ali i više stope prelaska (iznad 35 % za Portugal i iznad 40 % za Nizozemsku i Hrvatsku). S druge strane, Češka, Estonija, Austrija i Rumunjska pokazuju niske stope ugovora na određeno vrijeme (ispod 7 %) i relativno visoke stope prelaska na ugovore na neodređeno vrijeme (iznad 40 %).

Slika 2.3.10.: Udio ugovora na određeno vrijeme i stopa prelaska na stalne poslove uvelike se razlikuju među državama članicama

Zaposleni na određeno vrijeme kao postotak ukupnog broja zaposlenih (u dobi od 20 do 64 godine) 2020. i stopa prelaska na stalne poslove (prosječna vrijednost za 2018., 2019. i 2020.).

Napomena: stope tranzicije na tržištu rada za 2020. još nisu dostupne za DE, IE, IT, LV i SK. Vrijednost za LV odnosi se na 2017.; vrijednost za SK odnosi se na 2016.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsq_etpga] i EU-SILC [ilc_lvh132].

Neke države članice još uvijek bilježe znatan udio nesvojevoljnog zapošljavanja na određeno vrijeme. Postotak nesvojevoljnog zapošljavanja na određeno vrijeme (u dobnoj skupini 15–64 godine) posljednjih se godina polako ali stabilno smanjivao u državama EU-

²⁰³ Eurofound (2019.), Segmentacija tržišta rada: Pilot-projekti za nove empirijske i političke analize, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

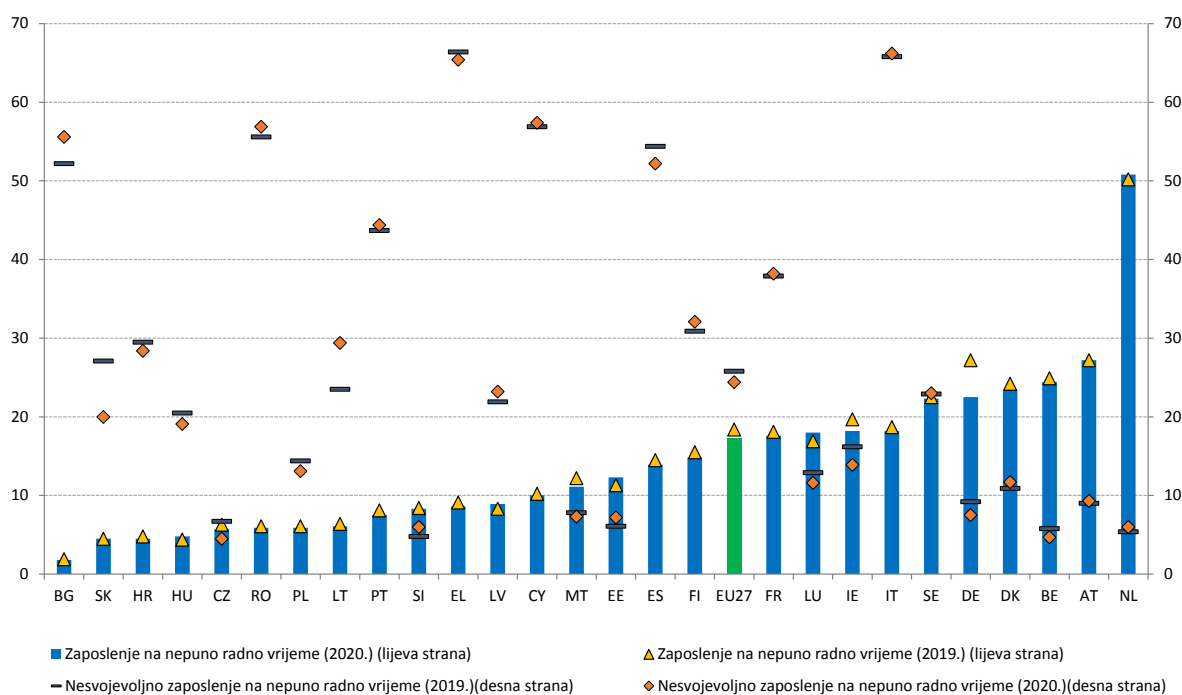
27, s 8,8 % u 2016. na 7,9 % u 2019. i 6,8 % u 2020. U nekim je državama članicama glavni razlog zbog kojeg radnici imaju ugovor na određeno vrijeme otežan pronalazak stalnog posla. Radnici s nesvojevoljnim ugovorima na određeno vrijeme često prijavljuju nižu razinu zadovoljstva poslom, što može utjecati na njihov radni učinak, stjecanje vještina i napredovanje u karijeri. Još su prisutne znatne razlike (do 19 postotnih bodova) među zemljama. U Španjolskoj, Portugalu, Cipru, Hrvatskoj i Italiji više od 12 % zaposlenika na određeno vrijeme navodi da su u takvoj situaciji jer ne mogu pronaći stalan posao. U Italiji i Španjolskoj ta se brojka ujedno podudara s niskim stopama prelaska s rada na određeno na rad na neodređeno vrijeme (vidjeti sliku 2.3.10.). Najniže stope nesvojevoljnog zapošljavanja na određeno vrijeme zabilježene su u Estoniji, Austriji, Litvi i Njemačkoj, manje od 1 %²⁰⁴.

Iako se udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u EU-u 2020. smanjio u odnosu na prethodnu godinu, nesvojevoljni rad u nepunom radnom vremenu i dalje utječe na znatan postotak zaposlenih. Postotak radnika u nepunom radnom vremenu (u dobi od 15 do 64 godine) u EU-u 2020. je iznosio 17,2 %, što je 1,2 postotna boda manje nego 2019. Šest zemalja (Nizozemska, Austrija, Belgija, Danska, Njemačka i Švedska) bilježe brojku iznad 20 % u 2020., dok je u četiri zemlje (Bugarska, Slovačka, Hrvatska, Mađarska) ona ispod 5 % (vidjeti sliku 2.3.11.). U Njemačkoj je između 2019. i 2020. došlo do najvećeg smanjenja postotka rada u nepunom radnom vremenu (4,7 postotnih bodova), dok je u istom razdoblju taj postotak porastao u Estoniji i Luksemburgu (oko jedan postotni bod). Udio nesvojevoljnog rada u nepunom radnom vremenu u ukupnom udjelu rada u nepunom radnom vremenu (dobna skupina od 15 do 64 godine) u EU-u u padu je proteklih godina te je 2020. dosegao 24,4 % (1,4 postotna boda manje nego 2019. i oko osam postotnih bodova manje nego 2014.). Šest država članica (Italija, Grčka, Cipar, Rumunjska, Bugarska i Španjolska) izvijestilo je o više od 50 %, a druge zemlje (Češka, Belgija, Slovenija i Nizozemska) 6 % ili manje. Udio radnika koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu u Slovačkoj se znatno smanjio (za 7,1 postotni bod) između 2019. i 2020. S druge strane, u istom se razdoblju povećao u Litvi (za 5,9 postotnih bodova) i Bugarskoj (za 3,4 postotna boda). Razlike su bile manje izražene (tj. ispod 2,5 postotnih bodova) u drugim državama članicama.

²⁰⁴ Izvor: Baza podataka Eurostata [tesem190].

Slika 2.3.11.: Znatne razlike u udjelu rada u nepunom radnom vremenu i njegovoj nesvojevoljnoj komponenti među državama članicama

Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u ukupnoj zaposlenosti (15–64 godine) i zaposlenih koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu kao postotak ukupnog broja zaposlenih u nepunom radnom vremenu (15–64 godine), godišnji podaci, postotci.

Napomena: prekid u vremenskom nizu za DE.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsi_pt_a] i [lfsa_eppgai].

I dalje je visok udio samozaposlenih osoba bez zaposlenika (tzv. „samozaposlene osobe”). Samozaposlene osobe mogu u nekim slučajevima sakrivati ovisni radni odnos ili „lažno” samozapošljavanje. U 2020. je bilo oko 15,8 milijuna samozaposlenih osoba (u dobi od 15 do 64 godine) bez zaposlenika. Iako je riječ o povećanju od 0,8 milijuna u odnosu na 2019., to je za oko 1,2 milijuna manje od vrhunca iz 2014. Udio samozaposlenih osoba (u dobi od 15 do 64 godine) bez zaposlenika malo se povećao (za 0,5 postotnih bodova) u odnosu na prethodnu godinu i dosegao 8,2 % ukupne zaposlenosti. Međutim, postoje znatne razlike među državama članicama i sektorima. Četiri države članice (Malta, Nizozemska, Belgija i Španjolska) bilježe najviše stope samozaposlenih osoba (iznad 13 %), a u Austriji, Švedskoj, Njemačkoj i Danskoj te su stope blizu 5 % ili manje²⁰⁵. I dalje je izuzetno važno osigurati dostupnost socijalne zaštite za sve, uključujući samozaposlene osobe, među ostalim radi smanjenja neizvjesnosti u kontekstu pandemije i njenih socioekonomskih učinaka.

Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 utjecala je na niz djelatnosti u kojima je neprijavljeni rad češća pojava te je potrebno pomnije praćenje nekih sektora i kategorija radnika. Mnoge djelatnosti u kojima neprijavljeni rad igra glavnu ulogu uključuju izravan i intenzivan društveni kontakt (tj. usluge smještaja i ugostiteljstvo, umjetnost, zabava i rekreacija te kućanske usluge). Istovremeno su raširena upotreba informacijskih i

²⁰⁵ Izvor: baza podataka Eurostata [tqoe4a3] i anketa o radnoj snazi [lfsa_egaps].

komunikacijskih tehnologija (IKT) i povećana uloga ekonomije platformi pridonijele usklađivanju ponude i potražnje radne snage u tim sektorima. Preliminarni podaci o inspekcijama rada 2020. pokazuju znatna smanjenja u mnogim državama članicama u odnosu na 2019. Inspekcija se u 19 zemalja provodi na manje od 10 % poslodavaca u godinu dana²⁰⁶. Jačanje kapaciteta inspektorata rada i davanje poticaja za promicanje preobrazbe neprijavljenog rada u formalne oblike rada smatraju se ključnim čimbenicima za rješavanje ovog problema i osiguravanje odgovarajućeg stupnja zdravlja i sigurnosti na radu te socijalne zaštite za sve. Od svibnja 2021. europska platforma za borbu protiv neprijavljenog rada postala je dio Europskog nadzornog tijela za rad (ELA), što će omogućiti integrirano rješavanje problema povezanih s inspeksijskim nadzorom i provedbom²⁰⁷.

Blag porast dugotrajne nezaposlenosti, koji je zabilježen je 2021., zaustavio je napredak postignut prethodnih godina. Razina i kretanje stope dugotrajne nezaposlenosti²⁰⁸ obično su dobar pokazatelj djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada za dosezanje osoba kojima su potrebne i učinkovito povezivanje nezaposlenih osoba s poslovima²⁰⁹. Prosječna stopa dugotrajne nezaposlenosti u EU-u prije pandemije se ujednačeno smanjivala s 5,3 % u 2014. na 2,4 % u 2020. (0,2 postotna boda manje u odnosu na 2019.). Stopa se za većinu država članica u drugom tromjesečju 2021. ipak povećala u usporedbi s drugim tromjesečjem 2020., a Španjolska, Italija, Portugal, Hrvatska i Cipar doživjeli su znatna pogoršanja (za više od jedan postotni bod). Razlike među državama članicama i dalje su znatne, a stope se 2020. kreću od 0,6 % u Češkoj i Poljskoj, do oko prosjeka EU-a (2,4 %) u Bugarskoj, Portugalu i Litvi te do 4,7 % u Italiji, 5 % u Španjolskoj i 10,9 % u Grčkoj. Glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja koji se odnosi na stopu dugotrajne nezaposlenosti označava „kritično stanje” za Španjolsku, u kojoj je prošle godine zabilježena veća razina od prosjeka (5 % u 2020.) uz tek neznatno smanjenje (za 0,3 postotna boda) (slika 2.3.12.). Estonija, Litva, Luksemburg i Slovačka imaju status „potrebno praćenje” zbog pogoršanja ili ograničenog poboljšanja njihovih rezultata u odnosu na prethodnu godinu. U Grčkoj i Italiji bilježe se „slabi rezultati koji se poboljšavaju” zbog njihova pozitivnog učinka (–1,3 postotna boda odnosno –0,9 postotnih bodova 2020. u odnosu na 2019.). Stopa dugotrajne nezaposlenosti u Češkoj, Njemačkoj, Danskoj, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj, Poljskoj, Portugalu i Švedskoj 2020. je bila niska i općenito stabilna. Stopa dugotrajne nezaposlenosti pokazuje i velike regionalne razlike (Prilog 3.). Visoka i neprekidna stopa dugotrajne nezaposlenosti ima negativne posljedice na ljudski kapital i potencijalni rast te zahtijeva poduzimanje mjera za poboljšanje učinkovitosti aktivnih politika tržišta rada i javnih službi za zapošljavanje (uključujući ciljani pristup, individualiziranu podršku te blisku suradnju s poslodavcima i socijalnim službama)²¹⁰.

²⁰⁶ COM(2021) 592 final. Komunikacija o primjeni Direktive 2009/52/EZ od 18. lipnja 2009. o minimalnim standardima za sankcije i mjere za poslodavce državljana trećih zemalja s nezakonitim boravkom.

²⁰⁷ Pojediniosti su dostupne na internetskim stranicama Europskog nadzornog tijela za rad.

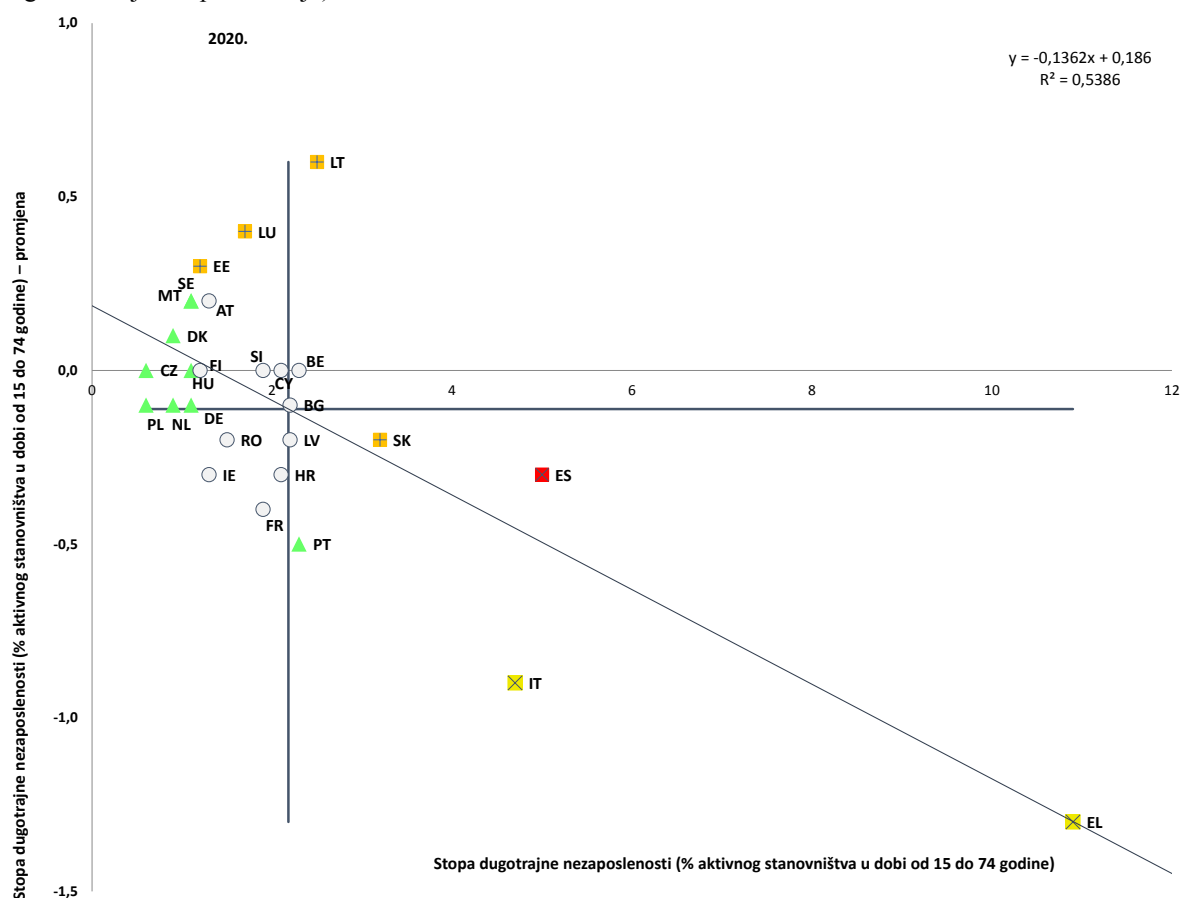
²⁰⁸ Definira se kao udio osoba u aktivnom stanovništvu koje su nezaposlene dulje od jedne godine.

²⁰⁹ U Odboru za zapošljavanje dogovoreno je da je stopa dugotrajne nezaposlenosti glavni pokazatelj u okviru pregleda socijalnih pokazatelja za praćenje aktivne potpore zapošljavanju.

²¹⁰ U tom pogledu ocjena preporuke Vijeća iz 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada objavljena 2019. sadržava važne i još uvijek relevantne nalaze. Vidjeti COM(2019) 169 final i SWD(2019) 154 final.

Slika 2.3.12.: U nekoliko se država članica stopa dugotrajne nezaposlenosti smanjila u 2020., no puni utjecaj krize uzrokovane bolešću COVID-19 možda tek treba utvrditi

Stopa dugotrajne nezaposlenosti, razine iz 2020. i godišnje promjene u odnosu na 2019. (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [tesem130].

Sudjelovanje u mjerama aktivnih politika tržišta rada znatno se razlikuje među državama članicama, a razlike nisu uvijek odraz poteškoća kojima se suočavaju. Razina sudjelovanja u redovnim mjerama politika tržišta rada²¹¹ na stotinu nezaposlenih osoba koje žele raditi pruža relevantne informacije o nastojanjima država članica da ponovno integriraju neaktivne osobe na tržište rada (vidjeti sliku 2.3.13.)²¹². Te su se brojke između 2014. i 2018. povećavale različitim intenzitetom u 17 država članica (Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Estonija, Mađarska, Italija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovenija, Slovačka, Španjolska i Finska). Konkretno, u Estoniji, Španjolskoj i Belgiji, a u manjoj mjeri i u Poljskoj i Slovačkoj, između 2014. i 2019. uočeno je znatno povećanje sudjelovanja u mjerama za uključivanje. U četiri druge zemlje (Grčka, Njemačka, Francuska i Luksemburg) stopa se u istom razdoblju smanjila. S druge strane, određene države članice

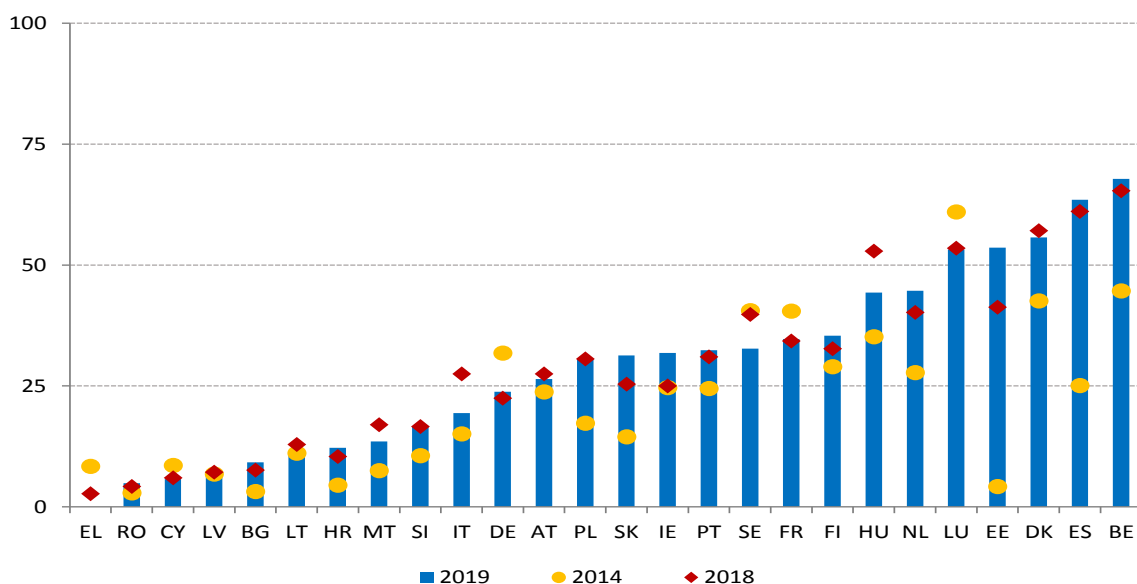
²¹¹ Prema klasifikaciji politika tržišta rada, te mjere usmjerene su na uključivanje nezaposlenih i drugih ciljnih skupine, uključujući kategorije osposobljavanja, rotacije radnih mjesta i dijeljenje radnog mjesta, poticaje za zapošljavanje, podupirano zapošljavanje i rehabilitaciju, izravno stvaranje radnih mjesta te poticaje za pokretanje poduzeća.

²¹² Ipak, ovaj pokazatelj treba tumačiti s oprezom jer je on samo mjera sudjelovanja u politikama tržišta rada (a ne i njihove djelotvornosti) i za niz zemalja dovodi u pitanje statističku pouzdanost u vezi s postupkom prikupljanja podataka.

(Bugarska, Cipar, Latvija, Litva, Hrvatska, Malta, Rumunjska i Slovenija) s vremenom su doživjele ograničene promjene. Zemlje kao što su Španjolska i Belgija kombiniraju relativno visoke razine potrošnje na mjere potpore tržištu rada s velikim dugoročnim izazovima nezaposlenosti, a u Grčkoj, Italiji, Slovačkoj, Bugarskoj, i u određenoj mjeri Sloveniji, potpora tražiteljima posla relativno je niska (tj. ispod 0,2 % BDP-a) u usporedbi s problemima s kojima se pojedina država suočava (vidjeti sliku 2.3.14.). U državama članicama s niskim stopama sudjelovanja u aktivnim mjerama tržišta rada jačanje mjera ključno je za sprječavanje mogućih dugoročnih „učinaka s trajnim posljedicama” i doprinos uključivom oporavku. Uz financiranje koje se tradicionalno osigurava kroz Europski socijalni fond i druga sredstva kohezijske politike (uključujući REACT-EU i CRII i CRII+), Mehanizam za oporavak i otpornost²¹³ nudi važna sredstva EU-a za potporu ovoj vrsti mjera u skladu sa smjernicama iz Preporuke Komisije o EASE-u.

Slika 2.3.13.: Države članice razlikuju se s obzirom na sudjelovanje u mjerama aktivnih politika tržišta rada

Sudionici u intervencijama u redovnu politiku tržišta rada (LMP) (kategorije 2.–7.) na stotinu nezaposlenih osoba koje žele raditi

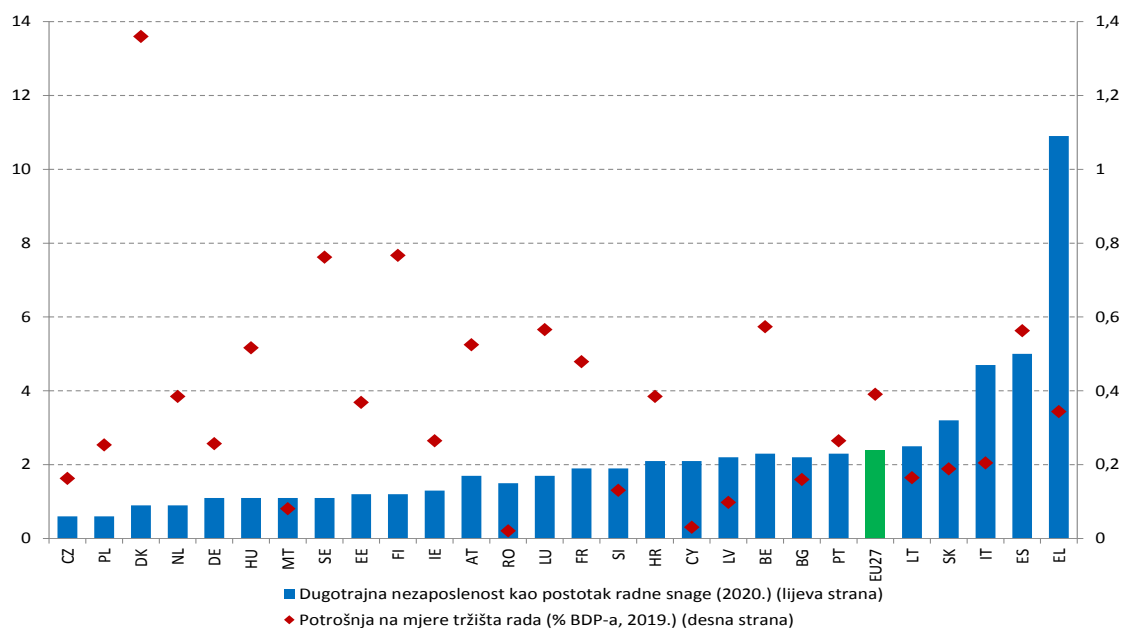
Napomena: podaci nisu dostupni za CZ, a za EL su dostupni samo do 2018. Podaci niske stope pouzdanosti za LT u 2019.

Izvor: Eurostat, baza podataka o politikama tržišta rada (LMP) [lmp_ind_actsup].

²¹³ Uredba (EU) br. 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost.

Slika 2.3.14.: Potrošnja na aktivne mjere tržišta rada znatno se razlikuje među državama članicama i nije uvijek razmjerna poteškoćama s kojima se suočavaju

Potrošnja na aktivne mjere tržišta rada (kategorije 2.–7., izraženo kao postotak BDP-a, 2019.) i dugotrajna nezaposlenost kao postotak stanovništva u radnoj snazi(2020.)

Izvor: baza podataka o politikama tržišta rada (LMP) [Imp_expsumm] i anketa o radnoj snazi[une_ltu_a].

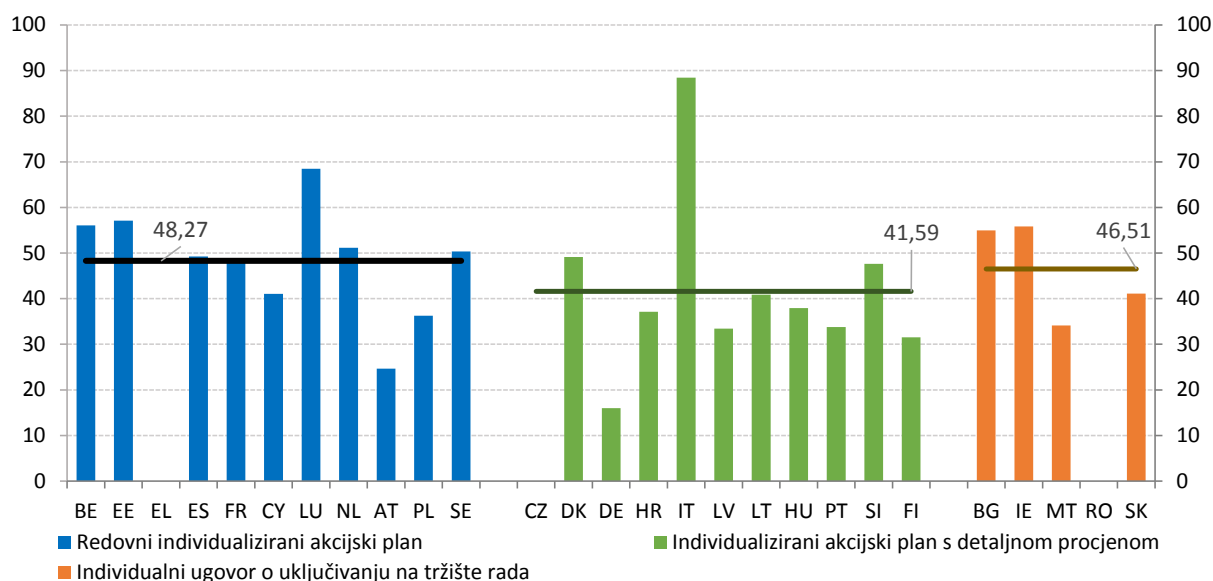
Izrada i provedba personaliziranih planova uključivanja na tržište rada ključna je za borbu protiv velikih izazova u pogledu zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba.

Ugovorima o uključivanju na tržište rada osigurava se prilagođena pomoć za povratak dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada. Iako se ugovori o uključivanju na tržište rada razlikuju među državama članicama, oni obično obuhvaćaju mentorstvo, individualiziranu podršku za traženje posla, daljnje obrazovanje i osposobljavanje te druge vrste socijalne potpore (npr. stanovanje, prijevoz ili usluge za djecu i skrb) kad je to potrebno tražiteljima posla koji se suočavaju s dodatnim poteškoćama. Ugovore o uključivanju na tržište rada sastavljaju savjetnik za posao i tražitelj posla, a sadržavaju plan djelovanja i mjere za pomoć dugotrajno nezaposlenim osobama da pronađu odgovarajući posao. Često su popraćeni pojedinačnim detaljnim procjenama kako bi se utvrdile konkretne i potencijalne potrebe svake registrirane dugotrajno nezaposlene osobe najkasnije u roku od 18 mjeseci od početka nezaposlenosti. Na temelju detaljnih procjena pripremaju se individualizirani akcijski planovi s kalendarom i mjerama za postizanje predloženih ciljeva. U 2019. 46,5 % svih dugotrajno nezaposlenih osoba u EU-u kojima je ponuđen individualni ugovor o uključivanju vratilo se na tržište rada. Ta se brojka povećava na 48,3 % za dugotrajno nezaposlene koji sudjeluju u individualiziranim akcijskim planovima (vidjeti sliku 2.3.15.). Velik dio dugotrajno nezaposlenih osoba koje su imale i individualni ugovor o uključivanju na tržište rada i redovni individualizirani akcijski plan sudjelovalo je u različitim mjerama usavršavanja²¹⁴.

²¹⁴ Europska komisija (2019.), *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017* (Prikupljanje podataka za praćenje provedbe preporuke o dugotrajnoj nezaposlenosti u 2017.).

Slika 2.3.15.: Izrada prilagođenih planova za uključivanje pridonosi zapošljivosti dugotrajno nezaposlenih osoba

Udio razdoblja dugotrajne nezaposlenosti koja završavaju zaposlenjem za različite ugovore o uključivanju na tržište rada u postotcima (dobna skupina od 25 do 64 godine; 2019.)

Napomena: podaci nisu dostupni za CZ, EL i RO.

Izvor: baza podataka o politikama tržišta rada (LMP) i anketa o radnoj snazi.

Javne službe za zapošljavanje imaju ključnu ulogu u pružanju podrške tražiteljima posla i usmjeravanju mjera za nesmetan prelazak s jednog radnog mjesta na drugo i zelenije gospodarstvo. Stanje na tržištu rada i izgledi mnogih osoba znatno su se promijenili u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19, koja je jače pogodila one koji su već prethodno bili u ranjivu položaju. Djelotvorne i učinkovite javne službe za zapošljavanje ključne su za pružanje mogućnosti razvoja karijere svim tražiteljima posla i izbjegavanje negativnih učinaka nezaposlenosti ili prethodne neaktivnosti („trajne posljedice”). Osim toga, javne službe za zapošljavanje mogu imati ključnu ulogu u identificiranju i podupiranju strukturnih promjena na tržištu rada putem mjera kao što su povećano predviđanje, ekspertiza i partnerstva²¹⁵. Dokazani kapacitet javnih službi za zapošljavanje da učinkovito prilagode pružanje usluga i preuzmu ključnu ulogu u reagiranju na stanje na tržištu rada treba dodatno podržati digitalizacijom, izgradnjom kapaciteta i modernizacijom te jačanjem suradnje s relevantnim dionicima tržišta rada, uključujući druge pružatelje usluga zapošljavanja, socijalne službe i socijalne partnere.

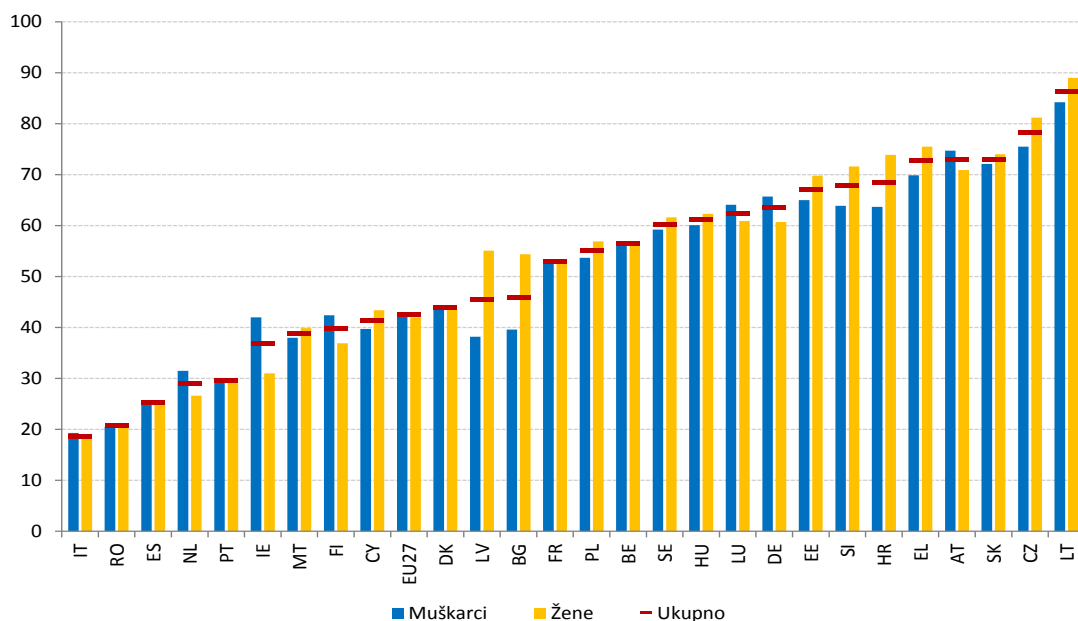
Postoje znatne razlike u korištenju uslugama javnih službi za zapošljavanje, a ponašanje u traženju posla razlikuje se među državama članicama. Analiza postotka tražitelja posla koji su izjavili da su se 2020. koristili uslugama javnih zavoda za zapošljavanje za traženje posla pokazuje da se brojke kreću od 20 % u Italiji i Rumunjskoj do oko 60 % u Belgiji, Švedskoj, Mađarskoj, Luksemburgu i Njemačkoj te više od 75 % u Češkoj i Litvi (vidjeti sliku 2.3.16.). Neznatne razlike prema spolu zabilježene su i u nekoliko država članica, a najizraženije su u Latviji, Bugarskoj, Sloveniji, Irskoj i Hrvatskoj. Sveukupno gledano,

²¹⁵ Izvori: Europska komisija (2021.) *European Network of Public Employment Services, Work programme 2021* (Program rada Europske mreže javnih službi za zapošljavanje za 2021.). Objavljeno u lipnju 2021. Europska komisija (2020.) Godišnje izvješće, siječanj–prosinac 2020.

korištenje uslugama javnih službi za zapošljavanje u EU-u u padu je proteklih nekoliko godina, s 49,1 % u 2014. na 46,1 % u 2017. te 42,5 % u 2020. (to u određenoj mjeri može biti odraz razmjerno veće upotrebe drugih metoda za traženje posla, posebice digitalnih). Ono nadmašuje korištenje uslugama privatnih službi za zapošljavanje (21,3 %) ili objavu oglasa ili javljanje na njih (40,6 %), koji su uglavnom stabilni od 2017. Iako upotreba alternativa nije isključiva i ne uočava se jasan obrazac komplementarnosti ili zamjene metoda traženja posla, u 12 država članica broj onih koji tvrde da se koriste uslugama javnih službi za zapošljavanje ne prelazi 50 %. Neke države članice, primjerice Estonija, Litva i Bugarska, zabilježile su od 2017. do 2020. znatno povećanje (više od šest postotnih bodova) korištenja uslugama javnih službi za zapošljavanje. S druge strane, korištenje uslugama javnih službi za zapošljavanje u istom se razdoblju znatno smanjilo (za oko deset postotnih bodova) u Njemačkoj, Cipru i Rumunjskoj. Udio ispitanika u EU-u koji tvrde da se pri traženju posla koriste društvenim vezama (npr. prijatelji, rodbina i sindikati) znatno se smanjio posljednjih godina (sa 71 % u 2017. na 66 % u 2020.), a isto vrijedi i za one koji se odluče javiti izravno poslodavcima (s oko 60 % na 53 % u istom razdoblju). Tehnički i ljudski kapaciteti javnih službi za zapošljavanje, digitalna integracija i stupanj partnerstva s poslodavcima i dalje su važni čimbenici za određivanje kvalitete i privlačnosti njihovih usluga.

Slika 2.3.16.: Korištenje uslugama javnih službi za zapošljavanje znatno se razlikuje u državama članicama, s određenim rodno uvjetovanim razlikama

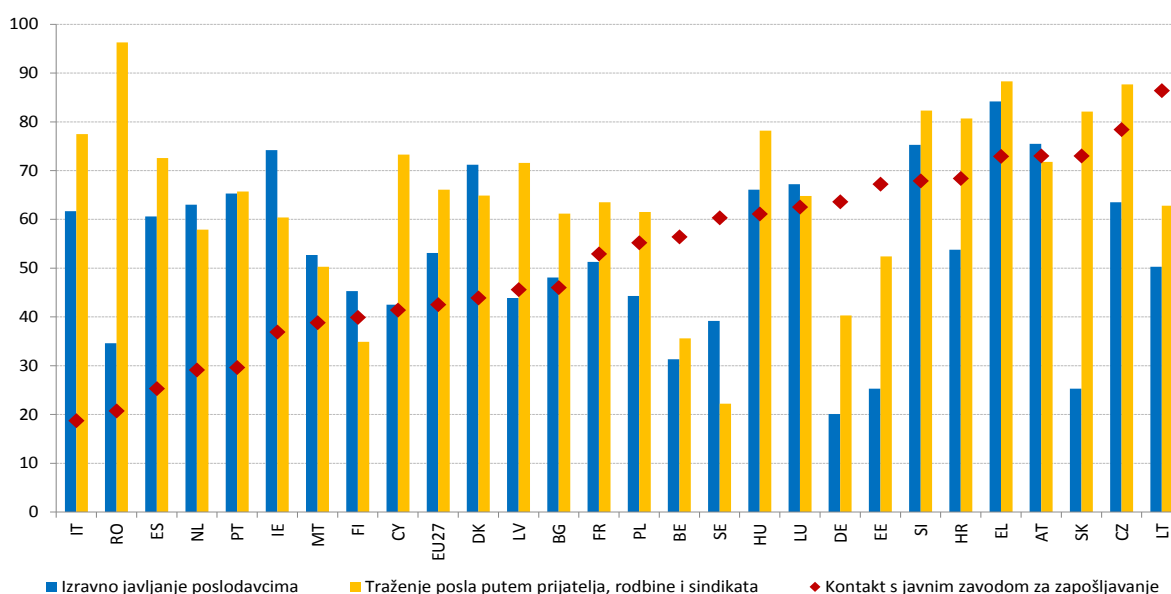
Postotak nezaposlenih koji su se 2020. pri traženju posla koristili uslugama javnog zavoda za zapošljavanje, vrijednosti prema spolu

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_ugmsw].

Slika 2.3.17.: Tražitelji posla primjenjuju niz metoda traženja na različite i često neisključive načine

Postotak nezaposlenih koji se izjašnjavaju da su primijenili određenu metodu za traženje posla (2020.)

Napomena: redoslijed zemalja određen je prema povećanju stopa kontakta s javnim zavodom za zapošljavanje. Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_ugmsw].

U većini država članica 2020. je porastao udio kratkotrajno nezaposlenih koji su primali naknade. Opći utjecaj krize COVID-19 na zaposlenost ograničen je zahvaljujući raširenoj primjeni skraćenog radnog vremena i sličnim mjerama očuvanja radnih mjesta (vidjeti odjeljak 2.1.). U posebno teškoj situaciji našli su se pojedinci koji su ostali bez posla ili koji su već bili nezaposleni kad je kriza izbila²¹⁶. U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2021. predstavljena je detaljna analiza glavnih značajki sustava naknada za nezaposlene u EU-u na temelju rezultata komparativne analize naknada za nezaposlene i aktivnih politika tržišta rada dogovorenih s Odborom za zapošljavanje (EMCO). Iako je analiza i dalje primjenjiva, treba napomenuti da je između 2019. i 2020. u većini država članica povećana obuhvaćenost naknadama za nezaposlene, ponajviše u Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Španjolskoj, Malti, Rumunjskoj i Slovačkoj (vidjeti sliku 2.3.18.). Kad je riječ o državama članicama s više ažuriranih podataka²¹⁷, posebno je velik relativni porast broja primatelja naknada za nezaposlene (40 % ili više od veljače 2020. do proljeća ili početka ljeta 2021.) u Estoniji, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj i Švedskoj. Međutim, u većini je država članica broj primatelja naknada za nezaposlene u padu posljednjih mjeseci, u skladu s poboljšanjem uvjeta na tržištu rada. Ukupno 32,8 % nezaposlenih osoba prijavljenih manje od godinu dana u EU-u nije primalo naknade 2020., a postotak je i veći od 50 % u Hrvatskoj i Slovačkoj²¹⁸.

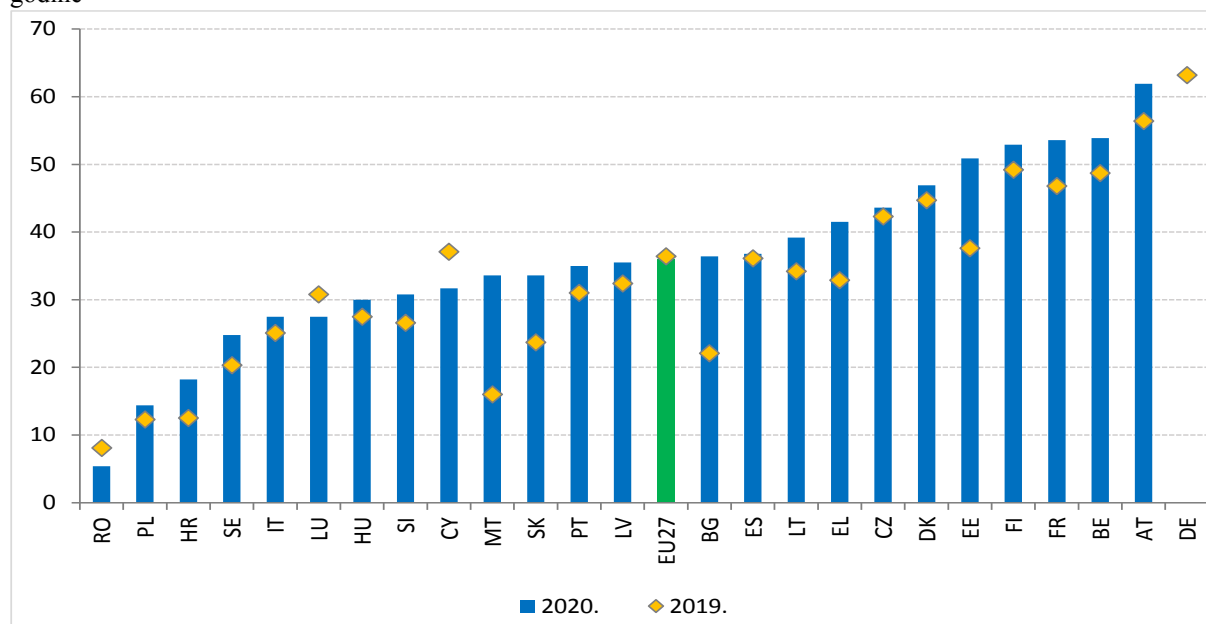
²¹⁶ Dodatne pojedinosti dostupne su u: Europska komisija (2020.). Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi. Tromjesečni pregled, lipanj 2020. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

²¹⁷ Vidjeti Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2021.

²¹⁸ Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_ugadra].

Slika 2.3.18.: U većini država članica porastao je udio kratkotrajno nezaposlenih koji su primali naknade za nezaposlene

Obuhvaćenost naknadama za kratkotrajno nezaposlene (tj. manje od 12 mjeseci), dobna skupina od 15 do 64 godine

Napomena: podaci nisu dostupni za IE i NL. Podaci za DE odnose se samo na 2019.

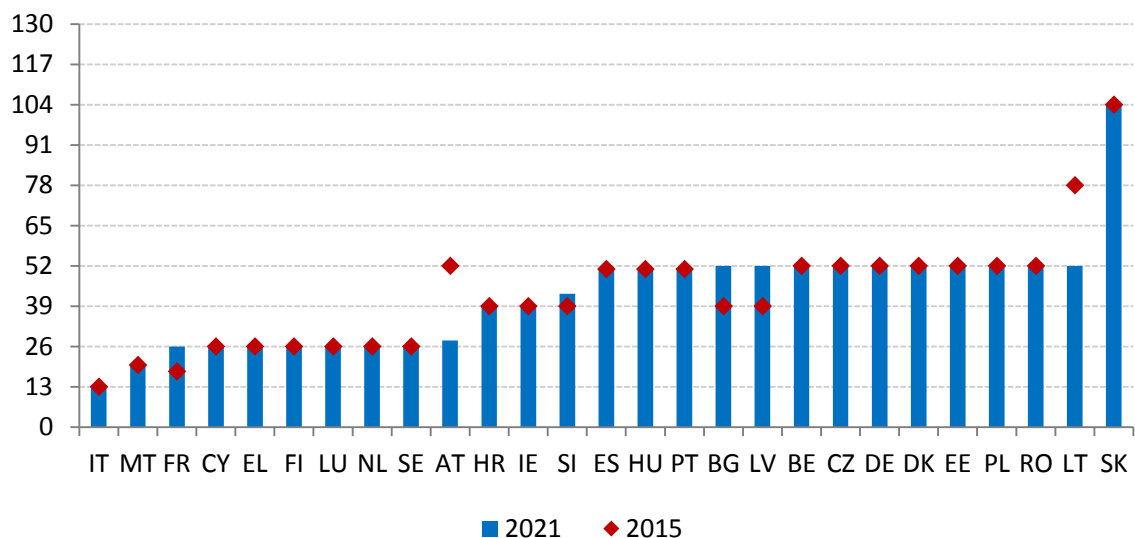
Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [lfsa_ugadra].

Duljina razdoblja zaposlenosti za ostvarivanje prava na naknadu za nezaposlene i razdoblje tijekom kojega se naknade mogu zatražiti ostali su uglavnom stabilni 2021.

Razdoblje za stjecanje prava promijenilo se samo u Sloveniji, s devet mjeseci 2020. na deset 2021. (vidjeti sliku 2.3.19.). Razdoblje za stjecanje prava na naknadu za nezaposlene najkraće je u Italiji i iznosi 13 tjednih doprinosa za osiguranje. S druge strane, razdoblje za stjecanje prava najdulje je u Slovačkoj, 104 tjedna. Kao što je prikazano na slici 2.3.20., radnici koje se otpusti nakon jedne godine rada imaju pravo na naknade različitog trajanja ovisno o državi članici. U 16 država članica naknade se mogu ostvariti na najviše šest mjeseci (24 tjedna). Međutim, u Danskoj i Belgiji to pravo traje do dvije i više godina. U Luksemburgu i Grčkoj traje točno godinu dana, a u Litvi, Latviji i Irskoj oko osam mjeseci.

Slika 2.3.19.: Razdoblje doprinosa za stjecanje prava na naknadu za nezaposlene znatno se razlikuje među državama članicama

Trajanje potrebnog razdoblja za stjecanje prava, u tjednima, podaci za 2015. i 2020.

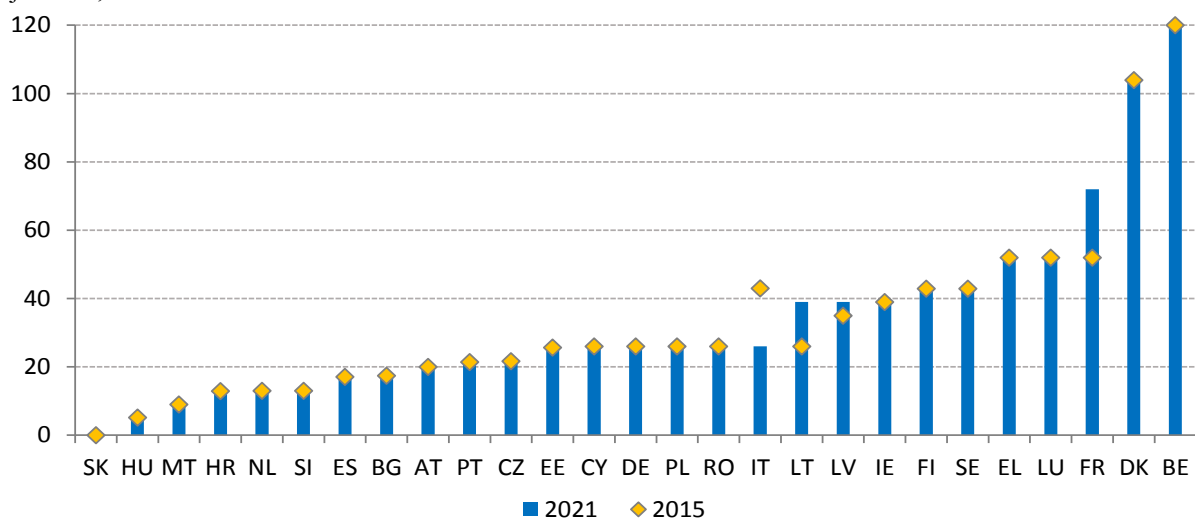

Napomena: u Malti (2016. i 2021.) potrebno je uplatiti barem pedeset tjednih doprinosa od trenutka kad je osoba prvi put počela raditi; u Irskoj (2016. i 2021.) potrebno je uplatiti barem 104 tjedna doprinosa od trenutka kad je osoba prvi put počela raditi; u Austriji (2021.) za prve zahtjeve potrebno je uplatiti barem 52 tjedna doprinosa, a za naknadne zahtjeve barem 28 tjednih doprinosa.

Izvor: baza podataka MISSOC-a (siječanj 2015. i siječanj 2021.).

Slika 2.3.20.: U većini država članica naknade za nezaposlene mogu se primati najviše šest mjeseci uz uvjet jednogodišnjeg radnog staža

Najdulje razdoblje isplate naknade za nezaposlene nakon godine dana uplaćivanja doprinosa izraženo u tjednima, 2020. i 2015.

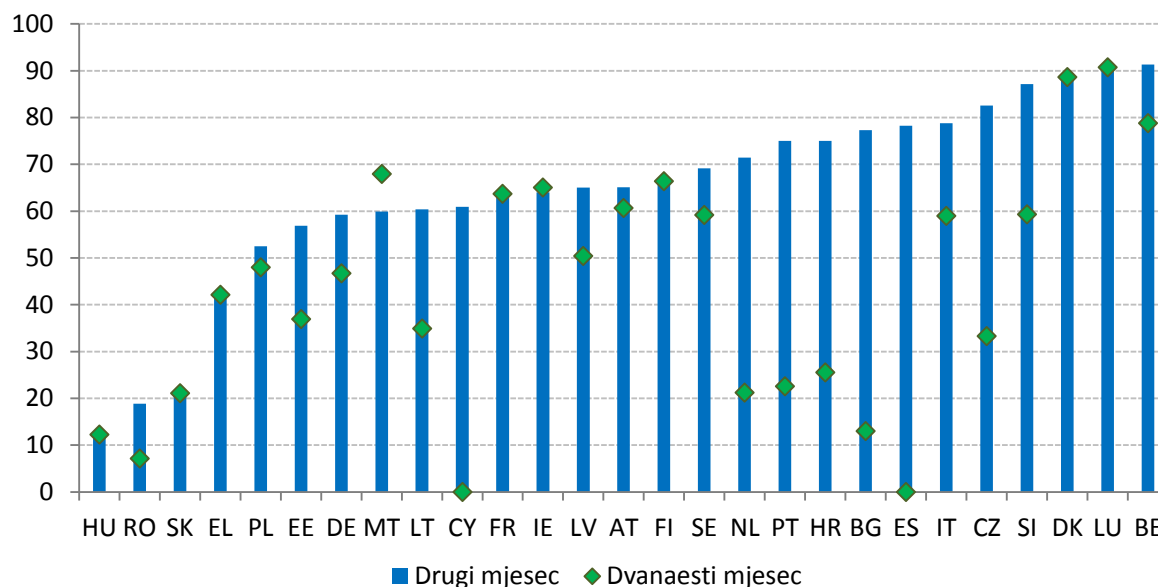
Napomena: u Belgiji se naknada za nezaposlene isplaćuje neograničeno. U Cipru se tjedni izračunavaju na temelju šest radnih dana tjedno. U Irskoj se naknada isplaćuje 39 tjedana (234 dana) samo za osobe s plaćenih 260 ili više tjednih doprinosa za sustav PRSI. U Slovačkoj osoba s jednogodišnjim radnim stažem ne može ostvariti pravo na naknadu za nezaposlene (potrebno je uplaćivati doprinos za osiguranje za slučaj nezaposlenosti barem dvije od posljednje četiri godine.) U Poljskoj trajanje varira ovisno o stopi nezaposlenosti u regiji u odnosu na nacionalni prosjek.

Izvor: baza podataka MISSOC-a (siječanj 2015. i siječanj 2021.) i nacionalno zakonodavstvo.

Zamjenski dohodak za nezaposlene razlikuje se ovisno o državi članici i trajanju razdoblja nezaposlenosti. Na slici 2.3.21. prikazana je usporedba stopa zamjene za osobe s niskim dohotkom (67 % prosječnog nacionalnog prihoda) s kratkim radnim stažem (do 12 mjeseci plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje) u EU-u. Neto stope zamjene u drugom mjesecu nezaposlenosti kreću se od 12,3 % prethodnog (neto) dohotka u Mađarskoj odnosno 19 % u Rumunjskoj do više od 90 % u Luksemburgu ili Belgiji. U Francuskoj i Irskoj nema promjena u stopama zamjene u razdoblju nezaposlenosti. Međutim, u većini se država članica stope zamjene s vremenom smanjuju. Velike razlike između drugog i dvanaestog mjeseca nezaposlenosti uglavnom su posljedica prelaska tražitelja posla s osiguranja za slučaj nezaposlenosti na naknade za nezaposlene ili socijalnu pomoć, što općenito podrazumijeva niže razine naknada.

Slika 2.3.21.: Naknade za nezaposlene uvelike variraju u EU-u

Neto stopa zamjene naknada za nezaposlene od 67 % prosječne plaće, u drugom i dvanaestom mjesecu nezaposlenosti (2020.)

Napomena: pokazatelj se izračunava za samca u dobi od 20 godina, bez djece i s kratkim radnim stažem (godina dana). Obuhvaćene su različite komponente prihoda, naknade za nezaposlene i druge naknade (npr. socijalna pomoć i naknade za stanovanje).

Izvor: Europska komisija, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada.

Kvalitetan i djelotvoran socijalni dijalog preduvjet je za dobro funkcioniranje europskog socijalnog tržišnog gospodarstva koji osigurava održivije i uključivije rezultate politike. U okviru sedme smjernice za zapošljavanje i europskog stupa socijalnih prava pozivaju se države članice da osiguraju pravodobno i smisleno sudjelovanje socijalnih partnera u osmišljavanju i provedbi reformi i politika zapošljavanja te socijalnih reformi i politika te, ako je to relevantno, gospodarskih reformi i politika, među ostalim potporom povećanju kapaciteta socijalnih partnera. Suradnjom sa socijalnim partnerima na svim razinama u skladu s nacionalnim praksama i institucionalnim okvirima nastoji se poboljšati osmišljavanje predloženih reformi i osigurati odgovornost za njih. Time se ujedno smanjuju sukobi i pridonosi upravljanju strukturnim promjenama i jačanju socijalne kohezije. To je osobito važno u trenutku kad je potreban snažan konsenzus kako bi se osigurali potpun oporavak od krize te podrška zelenoj i digitalnoj tranziciji. Socijalni partneri već su odigrali ključnu ulogu u kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19 s obzirom na to da je više od polovice svih mjera u području aktivnih politika tržišta rada i zaštite prihoda donesenih od izbijanja pandemije bilo rezultat dogovora ili pregovora s organizacijama socijalnih partnera. Uključenost socijalnih partnera u osmišljavanje i provedbu nacionalnih politika zapošljavanja i socijalnih politika općenito je bila stabilna ili se neznatno poboljšala posljednjih nekoliko godina. Međutim, i dalje se znatno razlikuje među državama članicama²¹⁹. Svake godine od 2016. Odbor za zapošljavanje (EMCO) poduzima multilateralne nadzorne preglede

²¹⁹ Eurofound (2021.), *Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak* (Uključenost socijalnih partnera u donošenje politika tijekom pandemije bolesti COVID-19), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg. Pojediniosti o kolektivnom pregovaranju navedene su u odjeljku 2.1. ovog izvješća i u Godišnjem pregledu zaposlenosti i socijalnih kretanja u Europi za 2021.

uključenosti socijalnih partnera u državama članicama EU-a kako bi procijenio izazove i dobru praksu u tom području.

Na temelju Uredbe o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost²²⁰ od država članica zatraženo je da u svoje planove za oporavak i otpornost uvrste sažetak postupka savjetovanja relevantnih dionika, uključujući socijalne partnere, te naznače kako su se njihovi doprinosi uzeli u obzir. Sažetak prema Smjernicama Komisije o pripremi planova za oporavak i otpornost²²¹ treba obuhvaćati opseg, vrstu i vrijeme savjetovanja. Preliminarni rezultati istraživanja koje je provela mreža nacionalnih izvjestitelja Eurofounda²²² ukazuju na različite razine uključenosti u državama članicama. U nekim slučajevima i organizacije poslodavaca i sindikati izvješćuju da su imali dovoljno vremena za sudjelovanje u izradi ili procjeni planova za oporavak i otpornost prije službenog podnošenja 2021. Međutim, u drugim su slučajevima socijalni partneri naveli da je za savjetovanje osigurano ograničeno vrijeme. Kad je riječ o mogućnosti doprinosa izradi planova za oporavak i otpornost, većina socijalnih partnera izvijestila je da nisu zadovoljni s povratnim informacijama i odgovorima predstavnika vlade. Oni su uvelike smatrali da imaju informativnu i, u manjoj mjeri, savjetodavnu ulogu. Odgovarajuća uključenost socijalnih partnera u provedbu planova za oporavak i otpornost ubuduće će biti važna za osiguravanje uspješne provedbe planiranih mjera.

Uključivanje organizacija civilnog društva ključno je i za izgradnju nacionalne odgovornosti za reforme i ulaganja te osiguravanje njihova trajnog učinka. Nastavno na postojeće nacionalne prakse i sadržaj Uredbe o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, velik broj država članica savjetovao se s organizacijama civilnog društva i drugim relevantnim dionicima pri pripremi planova za oporavak i otpornost. To je u skladu sa smjernicama za zapošljavanje iz 2021.²²³ i smjernicama Europske komisije državama članicama izdanima u siječnju 2021. Prema rezoluciji Europskog gospodarskog i socijalnog odbora (na temelju savjetovanja njegovih članova i predstavnika dionika u državama članicama) ograničeno vrijeme predviđeno za savjetovanje i razmjene onemogućilo je djelotvorno i smisleno uključivanje organizacija civilnog društva²²⁴. Iskustvo organizacija civilnog društva u politikama zapošljavanja i socijalnim politikama, među ostalim u vezi s projektima na terenu, važno je sredstvo za osiguravanje djelotvornog i neometanog napretka u provedbi relevantnih reformi i ulaganja.

²²⁰ Uredba (EU) br. 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost.

²²¹ Europska komisija SWD(2021) 12 final. *Guidance to Member States Recovery and Resilience Plans* (Smjernice o provedbi nacionalnih planova za oporavak i otpornost).

²²² Izvor: Eurofound (2022.), *Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis* (Trostrani socijalni dijalog i oblikovanje politike: mjere za poticanje oporavka nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19) (u pripremi). Napomena: preliminarni rezultati tekućeg istraživanja Eurofounda o uključivanju nacionalnih socijalnih partnera u pripremu planova za oporavak i otpornost koje su 2021. podnijele države članice. Mreža nacionalnih izvjestitelja Eurofounda izradila je 24 izvješća na temelju stajališta socijalnih partnera i u određenoj mjeri predstavnika vlade. Planovi za oporavak i otpornost za DK i MT nisu obuhvaćeni preliminarnom analizom. Za BG se primljene povratne informacije odnose samo na nacrt objavljen prije službenog podnošenja.

²²³ Vijeće Europske unije, listopad 2021., SL L 379, 26.10.2021., str. 1–5.

²²⁴ Europski gospodarski i socijalni odbor (2021.), Rezolucija „Uključenost organiziranog civilnog društva u nacionalne planove za oporavak i otpornost – Što funkcionira, a što ne?“, veljača 2021.

2.3.2. Odgovor politike

Nedavni razvoj događaja potaknuo je neke države članice da izmijene nacionalne propise koji su relevantni za nove oblike zapošljavanja i fleksibilne radne odnose, uključujući rad na daljinu. Portugal je u srpnju 2020. pokrenuo program poticaja za državne službenike kako bi ostali na rijetko naseljenim područjima, koji uključuje rad na daljinu i dijeljenje radnog prostora. U međuvremenu se u parlamentu raspravlja o novim širim propisima za promicanje rada na daljinu. Rumunjska je u studenome 2020. izmijenila postojeći pravni okvir kako bi regulirala rad na daljinu, uključujući uvjete za poslodavce da uvedu rad na daljinu kao pravilo i potrebu da zaposlenici dobiju sve informacije i opremu potrebnu za obavljanje rada na daljinu. Slovačka je izmijenila svoj zakon o radu kako bi regulirala osnivanje kućnog ureda i financijski doprinos koji poslodavac treba osigurati nakon sklapanja bilateralnog ili kolektivnog ugovora. Izmjene zakona stupile su na snagu u ožujku 2021. Kao dio opće reforme Španjolska je uvela novi regulatorni okvir za rad na daljinu u privatnom i javnom sektoru. U novom zakonskom okviru prednost se daje mješovitim oblicima zaposlenja tako što se osiguravaju isti radni uvjeti za one koji rade na daljinu i na mjestu rada, a poslije je izmijenjen kako bi, među ostalim, inspekcije rada izricale sankcije za nepoštovanje propisa u privatnom sektoru. U listopadu 2020. Slovenija je izmijenila Zakon o državnom odvjetništvu kako bi razjasnila organizaciju radnog vremena u okviru obveza „pripravnosti” i „dežurstva” javnih službenika u uredu državnog odvjetništva. Cipar u svojem planu za oporavak i otpornost planira regulirati fleksibilne uvjete rada i reformirati sustav socijalne sigurnosti kako bi se integrirao novi digitalni operativni sustav, kao i revidirati postojeće zakonodavstvo kako bi socijalno osiguranje obuhvatilo sve radnike, uključujući samozaposlene i radnike s nestandardnim ugovorima (dodatne pojedinosti navedene su u odjeljku 2.1.2.). Grčka je u lipnju 2021. u svoj pravni okvir uvela fleksibilno radno vrijeme i rad na daljinu kao dio šire reforme zakona o radu.

Budući da platformsko gospodarstvo postaje sve važnije, neke države članice poduzele su mjere za njegovo reguliranje. Osim mjera u okviru o kvaliteti radnih mjesta, Nizozemska je 1. srpnja 2020. ažurirala postojeći pravni okvir kako bi ograničila djelatnosti dostave hrane na neovisnoj i komercijalnoj osnovi na osobe starije od 16 godina. Francuska je u listopadu 2020. donijela ciljanu mjeru za reguliranje aktivnosti osoba mlađih od 16 godina na internetskim platformama. U travnju 2021. donijela je reformu kojom se nastoji regulirati platformsko gospodarstvo u području prometa. Kao dio te opće reforme Francuska je uvela i mjeru za osiguravanje primjerene zastupljenosti samozaposlenih radnika na prometnim platformama i poticanje socijalnog dijaloga, uključujući preko novoosnovanog javnog Tijela za društvene odnose platformi za zapošljavanje (ARPE).

Nekoliko država članica revidiralo je propise kako bi osigurale primjereno zdravlje i sigurnost na radu u skladu s desetim načelom stupa (zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje). U srpnju 2020. stupila je na snagu izmjena zakona o zaštiti rada u Latviji. Svrha je bila definirati rad na daljinu i proširiti područje primjene postojećih zdravstvenih i sigurnosnih propisa na tu vrstu rada te uskladiti pristup za standardne i nestandardne zaposlenike. U prosincu 2020. Francuska je revidirala uvjete rada u zdravstvu kako bi ojačala prevenciju na radu i promicala testiranje i cijepljenje među osobljem. Osim toga, Francuska planira izraditi „putovnicu za prevenciju”, koja bi sadržavala sva osposobljavanja

zaposlenika u vezi s prevencijom rizika na radu. **Rumunjska** je u prosincu 2020. ažurirala postojeći okvir kako bi zaštitila radnike od rizika povezanih s izloženosti biološkim agensima na radu, uključujući COVID-19.

Neke su države članice izmijenile zakonodavstvo o otpuštanju kako bi ublažile utjecaj krize uzrokovane bolešću COVID-19 na tržište rada. Španjolska je do veljače 2022. produljila privremenu zabranu raskida ugovora zbog „više sile” i otkaza na temelju objektivnih (ekonomskih, tehničkih, organizacijskih i proizvodnih) razloga povezanih s bolešću COVID-19, koja je izvorno uvedena kao odgovor na pandemiju. **Italija** je produljila privremenu zabranu otpuštanja donesenu u ožujku 2020. do kraja lipnja 2021. za poduzeća koja provode program skraćenog radnog vremena.

Nekoliko država članica predlaže nove ili izmijenjene propise o radu na određeno vrijeme kao odgovor na postojeća i nova pitanja na tržištu rada. Od donošenja u ožujku 2020. **Španjolska** je produljila suspenziju otkaza ugovora (na određeno i neodređeno vrijeme) do kraja rujna 2021. Za ugovore na određeno vrijeme zabrana je dodatno produljena do veljače 2022. Osim toga, **Španjolska** je u svojem planu za oporavak i otpornost predviđjela pojednostavnjenje i preuređenje ponude ugovora o radu, uključujući reviziju korištenja ugovora o osposobljavanju/naukovanju i sezonskog ugovora, te je potvrdila potrebu za opravdavanjem zapošljavanja na određeno vrijeme kako bi ugovori na neodređeno vrijeme s vremenom postali opće pravilo. **Italija** je izmijenila zakon kojim se dopuštaju dodatna produljenja ili obnove ugovora na određeno vrijeme na razdoblje od najviše dvanaest mjeseci, ne dovodeći u pitanje maksimalno ukupno trajanje od dvadeset i četiri mjeseca. **Slovačka** je u lipnju 2020. donijela prijelaznu odredbu kojom se poslodavcima omogućuje produljenje i ponovno pregovaranje o ugovorima na određeno vrijeme koji su trebali biti raskinuti do dva mjeseca nakon prestanka izvanrednog stanja. U suprotnom razdoblje radnog odnosa postaje neodređeno. **Litva** je u kolovozu 2020. uvela kriterije koje moraju ispunjavati agencije za zapošljavanje na određeno vrijeme, posebno u odnosu na njihov status i sposobnost obavljanja djelatnosti zapošljavanja na određeno vrijeme. **Francuska** je u prosincu 2020. izmijenila postojeći okvir plaćenog dopusta i predložila nova pravila o obnovi određenih ugovora na određeno vrijeme u skladu s kolektivnim ugovorima.

Neke su države članice uvele ciljane mjere za poticanje prelaska prema zapošljavanju na neodređeno vrijeme u skladu s petim načelom europskog stupa socijalnih prava (o sigurnom i prilagodljivom zaposlenju). **Španjolska** je u srpnju 2021., u okviru plana za oporavak i otpornost, izmijenila temeljni statut javnih službenika kako bi se smanjio udio ugovora na određeno vrijeme u javnom sektoru i spriječila zlouporaba te vrste zaposlenja. Dodatni postupci stabilizacije privremenog osoblja predviđeni su za prosinac 2022. i shodno tome bit će izmijenjeni sektorski statuti, primjerice za zdravstvo i obrazovanje. **Portugal** je u kolovozu 2020. uveo nagradu za ugovor u vrijednosti dvije mjesečne osnovne plaće predviđene ugovorom (do maksimalnih 2 200 EUR) kako bi promicao pretvaranje ugovora na određeno vrijeme u ugovore na neodređeno vrijeme. U svibnju 2021. **Italija** je uvela novi ugovor o ponovnom zapošljavanju kako bi podržala pretvorbu ugovora na određeno vrijeme i potaknula tranziciju na tržištu rada. Mjerom se želi promicati zapošljavanje na neodređeno vrijeme tako što se poslodavci privremeno oslobađaju plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje.

Nekoliko država članica nastoji pronaći rješenje za problem neprijavljenog rada poduzimanjem dodatnih mjera, uključujući izgradnju kapaciteta za inspektorate rada. **Grčka** planira uvesti promjene u porezni sustav i sustav socijalne sigurnosti u kulturnom i umjetničkom sektoru kako bi potaknula prijavljeni rad. U veljači 2021. **Španjolska** je donijela akcijski plan za reguliranje plaća i doprinosa za socijalno osiguranje za radnike u sektoru održavanja kućanstva putem inspekcija rada, informativnih kampanja i tehničke pomoći. Do ožujka 2021. **španjolski** inspektorat rada poslao je više od 45 000 dopisa poslodavcima. To je dovelo do uređenja statusa oko 30 000 radnika u kućanstvu. **Hrvatska** je kao dio opće reforme donijela Nacionalni program za suzbijanje neprijavljenoga rada za razdoblje 2021.–2024., koji obuhvaća nekoliko zakonodavnih i nezakonodavnih mjera za sprječavanje zloporabe netipičnih oblika rada, informiranje o prednostima zakonitog rada i promicanje poštenog tržišnog natjecanja. **Litva** je donijela novu ciljanu mjeru za borbu protiv neprijavljenog rada u građevinskom sektoru. Očekuje da će mjera stupiti na snagu u siječnju 2022., a zahtijevat će se da sve osobe koje rade u građevinarstvu imaju „građevinsku identifikacijsku iskaznicu” i da poslodavci sve potrebne podatke šalju u središnji identifikacijski sustav. **Litva** je usto izmijenila zakon o radu kako bi osigurala transparentnost u isplati plaća i u drugim radnim pravima (primjerice dnevnice i troškovi službenih putovanja) za sve zaposlenike. Očekuje se da će izmjene stupiti na snagu u siječnju 2022. **Rumunjska** u okviru opće reforme planira formalizirati rad u kućanstvu uvođenjem vrijednosnih kupona za rad, što bi trebalo stupiti na snagu do početka 2022.

Nekoliko država članica prilagodilo je svoje javne službe za zapošljavanje kako bi bolje odgovorile na nova kretanja na tržištu rada. **Estonija** je u studenome 2020. donijela novi Program zapošljavanja za razdoblje 2021.–2023. radi pružanja veće podrške onima koji se suočavaju s preprekama u zapošljavanju, posebno dugotrajno nezaposlenim osobama. **Grčka** je u prosincu 2020. pokrenula platformu „myOAEDlive” putem koje se nezaposlenim osobama i poduzećima pružaju usluge internetskog savjetovanja, uključujući prevođenje sa stranih jezika i na njih kad je to potrebno. U prosincu 2020. **Finska** je donijela pilot-projekt za poboljšanje usluga zapošljavanja na lokalnoj razini. Uz sudjelovanje 25 pilot-područja koja se sastoje od 118 općina, pilot-projekti lokalne samouprave usmjereni su na uspješnije zapošljavanje tražitelja posla, posebno dugotrajno nezaposlenih i onih iz ranjivih skupina, te njihovo osposobljavanje kako bi se osigurala dostupnost kvalificirane radne snage. Projekt je započeo u ožujku 2021., a završetak se očekuje u lipnju 2023. U prosincu 2020. **Mađarska** je uvela novi portal za traženje posla „KarrierM” (Moj posao) koji sadržava informacije i za tražitelje posla i poslodavce. Portal ima ukupan proračun od 2,8 milijardi HUF (7,6 milijuna EUR) i nudi individualizirane upute i podršku tražiteljima posla. Međutim, **Mađarska** je u sklopu opće reforme u veljači 2021. donijela novi pravni okvir kojim je iz alata javnih službi za zapošljavanje uklonjena financijska potpora za naknade za osposobljavanje i pripadajuće putne troškove. Ta promjena može negativno utjecati na motivaciju tražitelja posla da se prijave za osposobljavanje.

Države članice poduzele su mjere za poboljšanje potpore koju pružaju javne službe za zapošljavanje, među ostalim kako bi doprle do ranjivijih skupina stanovništva. **Luksemburg** je pokrenuo projekt pod nazivom „eADEM” za digitalizaciju javnih službi za zapošljavanje i poboljšanje učinkovitosti nadogradnjom informatičke opreme. Projekt je prema luksemburškom planu za oporavak i otpornost trebao započeti u veljači 2021. i biti dovršen do kraja 2024. ili početkom 2025. Mjera kojom se želi proširiti broj digitalnih usluga koje pruža javna služba za zapošljavanje uvedena je u travnju 2021., a ponude poslova odsad

će biti otvorene za sve tražitelje posla, a ne samo za one koji su prijavljeni. To je uslijedilo nakon obnovljenog partnerstva gospodarske komore i javne službe za zapošljavanje (prosinac 2020.), a reforma sustava stručne preklasifikacije stupila je na snagu u studenome 2020. U prosincu 2020. **Rumunjska** je pokrenula projekt financiran iz Europskog socijalnog fonda za modernizaciju struktura javnih službi za zapošljavanje putem razvoja usluga upravljanja predmetima za tražitelje posla, uključujući ranjive skupine. **Rumunjska** usto planira pokrenuti novu platformu za poboljšanje javnih službi za zapošljavanje za poslodavce, uključujući obuku 900 djelatnika i mjere za poticanje suradnje s područnim agencijama za zapošljavanje. **Irska** je u srpnju 2020. donijela privremenu mjeru za povećanje kapaciteta javnih službi za zapošljavanje za pružanje pomoći tražiteljima posla u traženju posla, uključujući preko drugih ugovornih službi i lokalnih agencija za zapošljavanje. **Bugarska** je 2019. uvela novu uslugu pod nazivom „mobilni zavod za zapošljavanje” za pružanje usluga zapošljavanja u udaljenim područjima gdje ne postoji stalni zavod. Nakon što je obustavljen njihov rad zbog pandemije bolesti COVID-19, u srpnju 2021. mobilni zavodi za zapošljavanje ponovno su pružati usluge savjetovanja i podrške za više od 1 400 tražitelja posla. **Belgijski** plan za oporavak i otpornost sadržava mjere za promicanje razmjene podataka o kratkotrajno nezaposlenim osobama na različitim razinama uprave. Cilj je veća podrška javnim službama za zapošljavanje kako bi doprle do te skupine, uz komplementarne aktivnosti koje su razvile regionalne javne službe za zapošljavanje (npr. u regiji Flandriji). **Belgijska** regija Valonija uvest će u siječnju 2022. niz mjera za pružanje individualnog savjetovanja tražiteljima posla. To uključuje uvođenje digitalnih alata i unaprijeđene mjere za pronalaženje odgovarajućeg posla usmjerene na najranjivije tražitelje posla. **Grčka** je u rujnu 2021. donijela novi okvir upravljanja za javnu službu za zapošljavanje i planira ulaganja u modernizaciju njezinih lokalnih podružnica, uključujući mjere za poboljšanje brendiranja, komunikacije i savjetovanja.

Brojne države članice uvele su uglavnom privremene mjere kako bi svoje postojeće okvire aktivnih politika tržišta rada učinile djelotvornijima, posebno u borbi protiv dugotrajne nezaposlenosti, u skladu s načelom br. 4 europskog stupa socijalnih prava (aktivna potpora zapošljavanju). **Irska** je u srpnju 2020. odobrila privremenu mjeru za osiguravanje 10 000 dodatnih radnih mjesta i programa stjecanja stručnog iskustva za osobe koje su nezaposlene šest mjeseci ili dulje. **Grčka** je u listopadu 2020. donijela novi program subvencija za zapošljavanje za otvaranje 100 000 novih radnih mjesta u privatnom sektoru. Država šest mjeseci plaća novim zaposlenicima doprinose za socijalno osiguranje, a osobama koje su prethodno bile dugotrajno nezaposlene osigurava dodatnu subvenciju za plaću u iznosu od 200 EUR mjesečno. Od siječnja 2022. program će se proširiti na 50 000 novih radnih mjesta. **Belgijska** regija Valonija uvela je u prosincu 2020. novu subvenciju za zapošljavanje na određeno vrijeme dugotrajno nezaposlenih osoba u sektorima koji su snažno pogođeni krizom uzrokovanom bolešću COVID-19. U sklopu programa isplaćuje se 1 000 EUR mjesečno u razdoblju od najviše 24 mjeseca i osigurava se još jedna naknada za zapošljavanje čiji se iznos s vremenom smanjuje. **Francuska** je u prosincu 2020. proširila pilot-projekt *territoires zéro chômeurs* kako bi dodatno integrirala dugotrajno nezaposlene osobe. Mjera *CDI inclusion* u sklopu tog projekta posebno je usmjerena na radnike starije od 57 godina putem prilagođenih ugovora na neodređeno vrijeme. Projekt je proširen na pedeset novih zona na razdoblje od dodatnih pet godina. **Austrija** je odobrila dodjelu financijskih sredstava za potporu integraciji dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada te bolje savjetovanje i potporu javne službe za zapošljavanje, uključujući mjere za unapređivanje vještina koje se financiraju u okviru plana za oporavak i otpornost. U **Finskoj** je u siječnju

2021. na snagu stupilo nekoliko izmjena zakona o radu. Njima se nastoji pružati prilagođenije i integrirane usluge za osobe u ranjivu položaju, osobito za dugotrajno nezaposlene. **Danska** je u svibnju 2021. postigla sporazum o dodjeli 159 milijuna DKK (otprilike 21 milijun EUR) za rješavanje problema dugotrajne nezaposlenosti i potporu integraciji nezaposlenih osoba na tržište rada, posebno tražitelja posla starijih od 50 godina.

Države članice uvele su nove (uglavnom privremene) mjere ili proširile postojeće kako bi ojačale svoje sustave naknada za nezaposlene u skladu s 13. načelom stupa o naknadama za nezaposlene. Od kolovoza 2020. **Danska** je uvela privremenu mjeru za isplatu viših naknada za nezaposlene (do 110 %) niskokvalificiranim tražiteljima posla koji započinju tečaj za strukovno osposobljavanje. U sklopu niza privremenih mjera za ublažavanje negativnog učinka pandemije **Portugal** je u studenome 2020. prilagodio formulu za izračun naknada za nezaposlene u situacijama kad je jamstveni rok za ostvarivanje prava na naknadu skraćen te je privremeno obustavio obvezu isključivosti (čime je omogućeno samozapošljavanje uz primanje naknade za nezaposlene). **Portugal** je u prosincu 2020. za dodatnih šest mjeseci produljio trajanje prava na naknade za nezaposlene koja istječu 2021. **Belgija** je obustavila postupno smanjenje naknada za nezaposlene do kraja rujna 2021. i zamrzнула je na razini na koju je korisnik imao pravo u travnju 2020. U svibnju 2021. **Španjolska** je donijela program isplate privremenih naknada za nezaposlene do rujna 2021. (u vrijednosti 776 EUR) za umjetnike koji su prethodno uplaćivali doprinose za program za nezaposlene (četiri do šest mjeseci za doprinos od najmanje 20 odnosno 55 dana 2019.). **Estonija** je odobrila reformu kojom se od 2021. znatno povećava visina naknade za nezaposlene. Od 1. kolovoza 2020. neto stopa zamjene naknade za osiguranje za slučaj nezaposlenosti povećana je s 50 % na 60 % prethodne zarade u prvih stotinu dana razdoblja nezaposlenosti. Planom za oporavak i otpornost predviđa se mehanizam povećanja maksimalnog trajanja isplate naknada za nezaposlene u slučaju visoke stope nezaposlenosti. U **Litvi** se radnici koji prestanu primati naknade nakon zaposlenja mogu lakše prijaviti za naknadu za nezaposlene ako ponovno ostanu bez posla.

Neke od mjera donesene za sustave naknada za nezaposlene osmišljene su kako bi se poboljšao položaj određenih skupina stanovništva. **Luksemburg** je zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19 donio privremenu mjeru produljenja posebnog programa skraćenog radnog vremena do lipnja 2021. Visina naknade koja se isplaćuje za djelomičnu nezaposlenost prema Zakonu o radu ne može biti niža od iznosa minimalne plaće za nekvalificirane radnike. **Italija** je 2020. i 2021. odobrila privremene odredbe za obustavu postupnog smanjenja naknada za nezaposlene i proširenje kategorija potencijalnih korisnika. U prosincu 2020. odobrila je i privremenu potporu dohotku u iznosu od 500 EUR neto mjesečno za nezaposlene žene ili žene s jednim dohotkom s uzdržavanom djecom. Mjera ostaje na snazi do 2023. i na nju će se utrošiti najviše 5 milijuna EUR godišnje. **Latvija** je u travnju 2021. produljila razdoblje isplaćivanja privremene potpore u iznosu od 180 EUR s četiri na šest mjeseci za primatelje koji su izgubili pravo na naknadu za nezaposlene, što je uvedeno u ožujku 2020. U prosincu 2020. **Latvija** je uvela privremenu naknadu za nezaposlene (500 EUR u prva dva mjeseca i 375 EUR u posljednja dva) za mlade osobe koje su diplomirale i prijavljene su kao nezaposlene. Obje mjere prestale su vrijediti 30. lipnja 2021. Osim toga, privremena naknada nadopunjena je trajnom mjerom obnove do dvostrukog iznosa naknade za nezaposlene i potpune obuhvaćenosti ostalim naknadama (tj. invalidsko davanje). Obje skupine potencijalnih korisnika morale su biti prijavljene u javnoj službi za zapošljavanje i sudjelovati u aktivnim politikama tržišta rada. **Austrija** je izmijenila

Zakon o osiguranju za slučaj nezaposlenosti kako bi osigurala privremenu potporu zaposlenim roditeljima s djecom u dobi do 14 godina ili djecom s teškoćama u razvoju (bez dobne granice). Tom mjerom, produljenom do srpnja 2021., obuhvaćeni su i skrbnici starijih osoba. **Austrija** je donijela i privremene mjere potpore radnicima u kulturnom i kreativnom sektoru koji su izgubili prihod uz jednokratne subvencije u rasponu od 1 000 do 3 500 EUR, ovisno o slučaju. U kolovozu 2020. **Irska** je izmijenila postojeći regulatorni okvir kako bi osigurala privremene naknade za nezaposlene onima koji su izgubili posao zbog pandemije, s razinama naknada koje se prilagođavaju u fazama.

Države članice prilagođavaju svoje regulatorne okvire kako bi osigurale primjerenost i obuhvaćenost naknadama za nezaposlene te uzele u obzir i zahtjeve uvjetovanosti. **Finska** je u prosincu 2020. uvela mjeru za ublažavanje uvjeta za stjecanje prava na naknade za nezaposlene, posebno za tražitelje posla koji sudjeluju u programima kratkoročnog obrazovanja. Očekuje se da će se smanjiti i radno opterećenje javne službe za zapošljavanje i osigurati da se sredstva dodijele onima kojima su najpotrebnija. **Italija** je financirala privremene naknade za dohodak za sezonske radnike, radnike s ugovorima o radu s prekidima i samozaposlene osobe. **Estonija** je izmijenila postojeće propise kako bi od siječnja 2021. povećala razinu naknada za nezaposlene s 35 % na 50 % minimalne mjesečne plaće. Nakon što je u svibnju 2021. okončala privremeno produljenje redovitih naknada za nezaposlene, **Grčka** planira širu reformu postojećih programa naknada za nezaposlene. Cilj je poboljšati primjerenost i obuhvaćenost naknadama, potaknuti brži povratak na tržište rada i otkloniti čimbenike koji odvrćaju od razvoja vještina. **Finska** je u lipnju 2021. dodatno produljila postojeći pravni okvir do rujna 2021. tako da tražitelji posla primaju naknadu za nezaposlene kao predujam šest mjeseci umjesto uobičajena dva mjeseca. U lipnju 2021. **Malta** je započela evaluaciju postojećih programa naknada za nezaposlene, a rezultat je izvješće koje sadržava konkretne dokaze za postizanje djelotvorne obuhvaćenosti naknadama i njihove veće primjerenosti uz jačanje poticaja za rad. Očekuje se da će izvješće biti objavljeno do sredine 2022. u okviru provedbe plana za oporavak i otpornost.

Neke su države članice donijele nove propise ili izmijenile postojeće kako bi potaknule slobodno kretanje radnika uz istovremenu zaštitu prava radnika. **Rumunjska** je u travnju 2021. odobrila nove odredbe kojima se osigurava pravna zaštita rumunjskih građana koji rade u inozemstvu na temelju ugovora koje koordiniraju agencije za zapošljavanje, bez obzira na matičnu zemlju (Rumunjska ili druga država članica). U travnju 2021. **Finska** je izmijenila postojeći pravni okvir o uvjetima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu sezonskog rada. Cilj mjere je smanjenje administrativnog opterećenja za poslodavce i strane sezonske radnike, a dopunjena je dodatnim izmjenama koje će stupiti na snagu u listopadu 2021. i kojima se želi spriječiti i otkriti nepoštena radna praksa. U lipnju 2021. **Luksemburg** je produljio porezne sporazume s **Belgijom** i **Francuskom** za prekogranične radnike zaposlene u njemu, a trenutačno rade na daljinu, koji su potom dodatno produljeni do 31. prosinca odnosno 15. studenoga. Sporazum između **Luksemburga** i **Njemačke** može se obnoviti svaki mjesec.

Nekoliko država članica prilagodilo je svoje okvire za uključivanje socijalnih partnera i kolektivno pregovaranje u skladu s osmim načelom stupa o socijalnom dijalogu i uključenosti radnika. U veljači 2021. **Francuska** je donijela novi pravni okvir za kolektivno pregovaranje u javnom sektoru, zajedno s definicijom odredaba otvorenih za pregovore, kao što je naukovanje, i provedbu politike naknada. **Francuska** je u travnju 2021. donijela

reformu radi jačanja socijalnog dijaloga u platformskom gospodarstvu organiziranjem izbora te imenovanjem predstavnika i nacionalnog tijela nadležnog za organizaciju izbora. **Cipar** je u srpnju 2021. organizirao konvenciju Savjetodavnog odbora za rad kako bi se sa socijalnim partnerima razgovaralo o nizu velikih nacionalnih reformi za djelotvorno funkcioniranje mehanizama za kolektivno pregovaranje, uzajamne sporazume te sprječavanje i rješavanje industrijskih sporova. **Grčka** je ažurirala okvir o kolektivnom radnom pravu, uspostavila je digitalni registar sindikata, regulirala pravo na štrajk i do 33 % povećala minimalnu razinu usluga tijekom štrajka za javna poduzeća. **Španjolska** u okviru plana za oporavak i otpornost planira poboljšati funkcioniranje kolektivnog pregovaranja izmjenom relevantnih zakonskih propisa i pregovaračke strukture radi veće reprezentativnosti pregovaračkih strana, obogaćivanja sadržaja dijaloga i poboljšanja pravne sigurnosti u njegovu provedbu i učinke. Kao dio reformi predloženih u planu za oporavak i otpornost **Rumunjska** planira izmijeniti zakonodavni okvir kako bi poboljšala funkcioniranje socijalnog dijaloga.

2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva

U ovom odjeljku razmatra se provedba smjernice za zapošljavanje br. 8 u okviru koje se državama članicama preporučuje da promiču jednake mogućnosti za sve, potiču socijalnu uključenost i bore se protiv siromaštva, u skladu s načelima stupa br. 2 (rodna ravnopravnost), 3 (jednake mogućnosti), 11 (skrb o djeci i potpora djeci), 12 (socijalna zaštita), 14 (minimalni dohodak), 15 (dohodak u starosti i mirovine), 16 (zdravstvo), 17 (uključenost osoba s invaliditetom), 18 (dugotrajna skrb), 19 (stanovanje i pomoć beskućnicima) i 20 (dostupnost osnovnih usluga). Odjeljak 2.4.1. sadržava analizu ključnih pokazatelja, a odjeljak 2.4.2. informacije o mjerama politike država članica u području sustava socijalne zaštite i socijalne uključenosti.

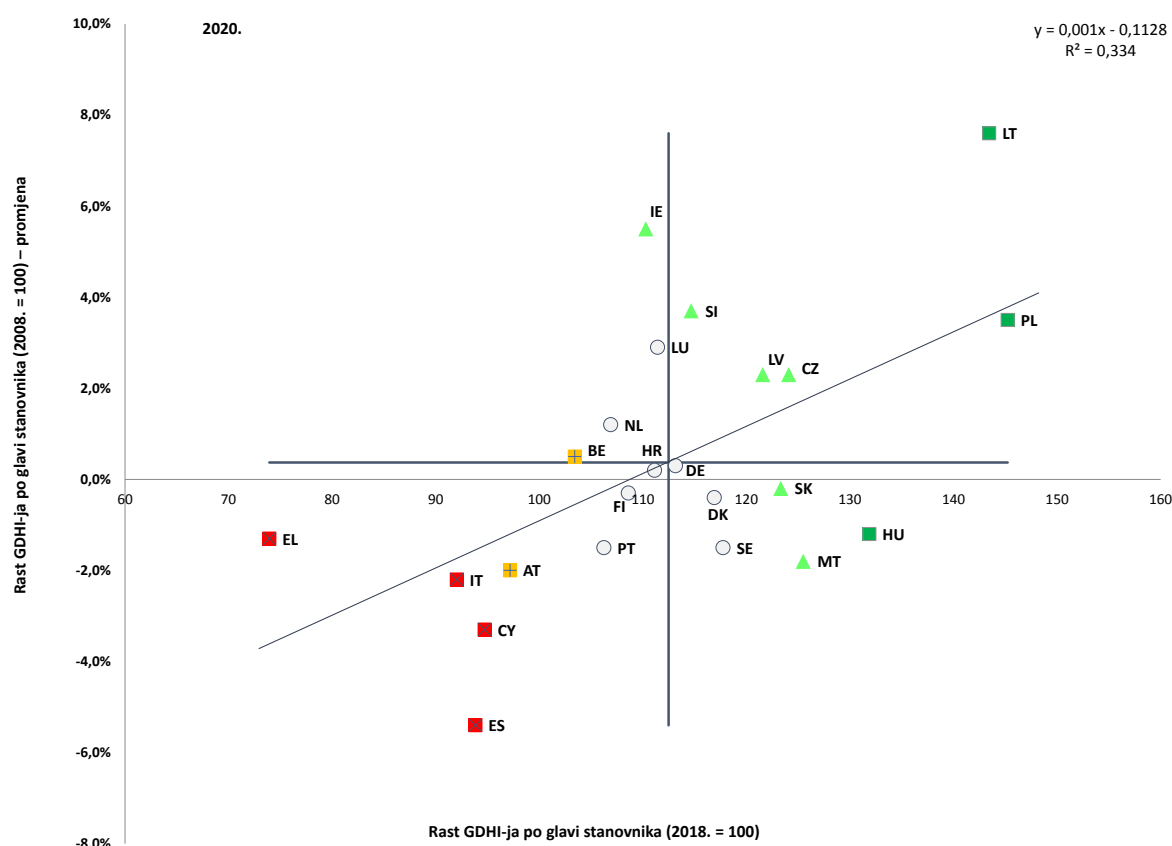
2.4.1. Ključni pokazatelji

Unatoč krizi uzrokovanoj bolešću COVID-19 bruto raspoloživi dohodak kućanstva (GDHI) po stanovniku u državama članicama u prosjeku je ostao stabilan 2020. Daleko najveći porast zabilježen je u Litvi, a slijede je Irska i Poljska (10,2, 5,7 odnosno 4,9 postotnih bodova) (vidjeti sliku 2.4.1.). Španjolska je zabilježila najveći pad, a slijede je Cipar, Malta i Italija (-5,4 postotna boda, -3,2 postotna boda, -2,3 postotna boda odnosno -2,1 postotni bod). Velika većina zemalja EU-a ipak je pokazala mnogo manje varijacija. Kao što je objašnjeno u odjeljku 2.1.1., razlike ovog pokazatelja među državama članicama odraz su, među ostalim, sektorskih razlika u učinku krize uzrokovane bolešću COVID-19, kao i različitog obuhvata programa potpore dohotku i funkcioniranja automatskih stabilizatora. U nekim državama članicama stvarni bruto raspoloživi dohodak po stanovniku i dalje je ispod vrijednosti zabilježenih u 2008., zbog čega im je dodijeljen status „potrebno praćenje” (Austrija²²⁵) ili „kritično stanje” (Grčka, Italija, Španjolska i Cipar).

²²⁵ Belgija isto tako ima status „potrebno praćenje”, ali njezin GDHI po stanovniku premašuje razinu iz 2008.

Slika 2.4.1.: Unatoč krizi uzrokovanoj bolešću COVID-19 bruto raspoloživi dohodak kućanstva (GDHI) po stanovniku u državama članicama općenito je ostao stabilan 2020.

Rast stvarnog bruto raspoloživog dohotka kućanstva po stanovniku (2008. = 100) u 2020. i promjena u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za BG, EE, FR i RO.

Izvor: Eurostat, [tepsr_wc310].

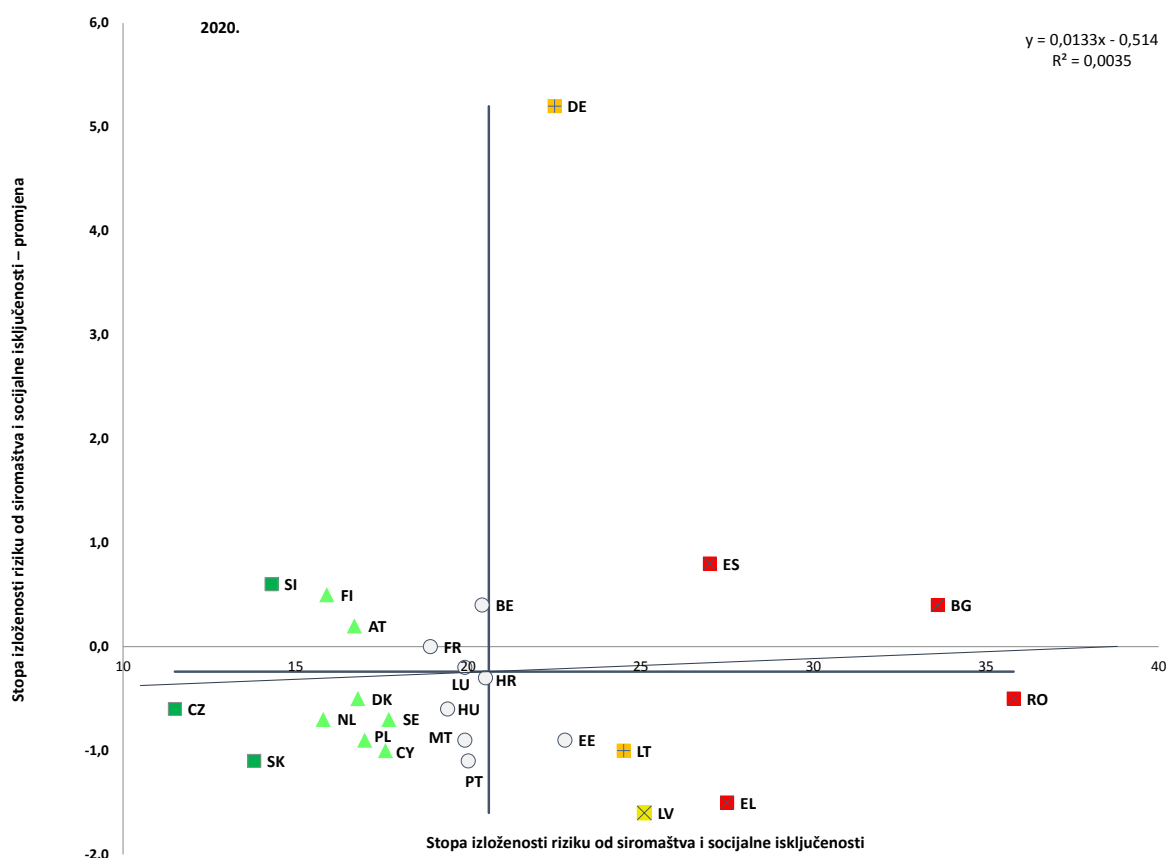
Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) 2020. ostao je uglavnom stabilan ili se smanjio u većini država članica, no i dalje postoje znatne razlike. Komisija je za glavni cilj Akcijskog plana za europski stup socijalnih prava za 2030. odredila smanjenje broja osoba u skupini AROPE za 15 milijuna. Rumunjska, Bugarska, Grčka i Španjolska imale su najviše stope AROPE (35,8 %, 33,6 %, 27,5 % odnosno 27 %) u 2020., a Češka, Slovačka, Slovenija i Nizozemska imale su najniže (11,5 %, 13,8 %, 14,3 % odnosno 15,8 %). Među zemljama s visokim stopama Rumunjska je zabilježila blagi pad (od 0,5 postotnih bodova) na 35,8 %, dok su Bugarska i Španjolska zabilježile blagi porast (0,4 odnosno 0,8 postotnih bodova), ali je prema metodologiji pregleda socijalnih pokazatelja situacija i dalje „kritična” u tim državama. Za Litvu i Njemačku je „potrebno praćenje” (vidjeti sliku 2.4.2.), ali za potonju valja istaknuti znatan prekid u vremenskom nizu zbog velike promjene u prikupljanju podataka²²⁶. Najveći pad

²²⁶ Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju AROPE iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog, kako bi poboljšala kvalitetu temeljnih podataka nakon promjene pokazatelja AROPE u 2021. Ta je promjena pokazala da je AROPE podcijenjen kad se mjeri ranijom metodologijom i zbog toga dolazi do prekida u vremenskom nizu podataka. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Njemačka stopa AROPE pomaknula se sa 17,3 % zabilježenih 2019. na 22,5 % u 2020., što je povećanje od 5,2 postotna boda. To povećanje treba smatrati statističkim kretanjem zbog poboljšanja izvora podataka.

stope AROPE zabilježen je u Latviji (1,6 postotnih bodova, na 25,1 %), čime je nastavljen raniji trend smanjenja s i dalje visoke razine. Među onima s najnižim stopama AROPE, Slovačka bilježi dodatno poboljšanje, za 1,1 postotni bod, na 13,8 %, a Češka za 0,6 postotnih bodova, na 11,5 %. Razlike u stopama AROPE velike su u europskim regijama, a njihov je raspon veći nego među državama članicama. Takve se razlike mogu pojaviti unutar jedne države članice, kao što su Španjolska i Italija (vidjeti sliku 8. u Prilogu 3.).

Slika 2.4.2.: Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostao je stabilan ili se smanjio u većini država članica, no i dalje postoje znatne razlike

Udio stanovništva izložen riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %), razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE i IT, a za FR, LV, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za BE, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju AROPE iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Definicija glavnog pokazatelja donekle se razlikuje od one njegova prethodnika [[ilc_peps01](#)] nakon revizija iz 2021.²²⁷

Izvor: Eurostat, [[tepsr_lm410](#)].

²²⁷ Razlog je zamjena prethodne sastavnice „stopa teške materijalne oskudice” novom, „stopa teške materijalne i socijalne oskudice”. Detaljne informacije dostupne su na odgovarajućim [internetskim stranicama Eurostata](#). Osim toga, obuhvat pokazatelja „osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada” promijenjen je s dobne skupine 0–59 godina 2019. na skupinu 0–64 godine 2020.

Brze vladine intervencije pomogle su u ublažavanju učinaka pandemije na rizik od dohodovnog siromaštva i teške materijalne i socijalne oskudice te na udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih. Pokazatelj stope izloženosti riziku od siromaštva (AROP) za 2020. (na temelju istraživanja EU-SILC, odnosi se na razine dohotka 2019.) ostao je prilično stabilan za sve države članice (vidjeti gornje polje na slici 2.4.3.). Prema brzim procjenama Eurostata (koje se odnose na dohodak u 2020.)²²⁸, u barem polovici država članica njegov je rast ograničen u usporedbi s 2019. (a blago je smanjen u Estoniji, Litvi, Finskoj, Rumunjskoj i Češkoj). Ipak, blagi se porast procjenjuje za Grčku, Španjolsku, Hrvatsku, Sloveniju i u manjoj mjeri Italiju. Stopa teške materijalne i socijalne oskudice²²⁹ ostala je općenito stabilna 2020., no s neznatnom konvergencijom. Nekoliko je zemalja (Litva, Slovačka, Poljska i Grčka) zabilježilo neznatno smanjenje, a druge bilježe stabilnost ili blagi porast (Španjolska, Bugarska i Rumunjska). Udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih²³⁰ ostao je stabilan, što je odraz nastojanja da se mjerama politike ograniči gubitak radnih mjesta. Primjetne su pozitivne iznimke Slovačka i Portugal (s padom od dva odnosno 1,2 postotna boda), dok je porast zabilježen u Francuskoj (1,7 postotnih bodova).

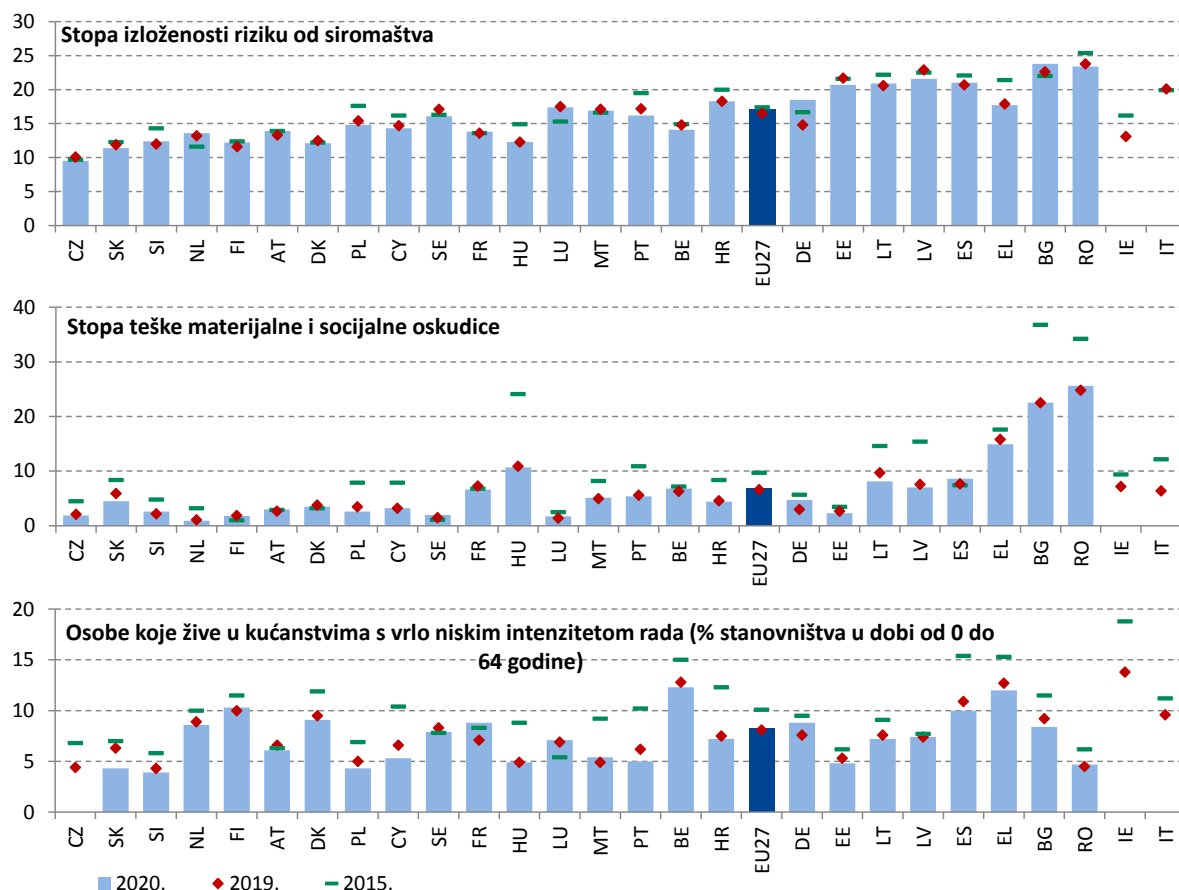
²²⁸ Objavljeno u srpnju 2021., dostupno putem [internetskih stranica Eurostata](#). Pristupljeno 16. rujna 2021. Razmatraju se samo statistički značajne promjene. Procjene nisu dostupne za Maltu, a raščlambe nedostaju za Francusku i Rumunjsku.

²²⁹ Pokazatelj „stopa teške materijalne i socijalne oskudice” zamjenjuje pokazatelj „stopa teške materijalne oskudice” kao sastavnicu stope AROPE, čime se uvodi prošireni skup stavki oskudice. Novi skup stavki naveden je u [Eurostatovu pojmovniku](#), a dodatne informacije dostupne su u [napomeni o podskupini pokazatelja Odbora za socijalnu zaštitu](#).

²³⁰ Kućanstva u kojima su punoljetne osobe (u dobi od 18 do 64 godine, isključujući studente u dobi od 18 do 24 godine i osobe čiji je trenutačan ekonomski status prema vlastitoj percepciji „u mirovini” ili koje primaju bilo kakvu mirovinu (osim obiteljske), kao i osobe u dobnoj skupini 60–64 godine koje su neaktivne i žive u kućanstvu u kojem su glavni prihod mirovine) tijekom prethodnih 12 mjeseci radile manje od 20 % ukupnog zajedničkog potencijalnog radnog vremena.

Slika 2.4.3.: Poboljšanja u sastavnicama stope AROPE od 2015. održala su se i za vrijeme krize u gotovo svim državama članicama zahvaljujući donesenim intervencijama politike

Sastavnice glavnog pokazatelja stope izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %, 2015., 2019. i 2020.)

Napomena: pokazatelji su rangirani prema stopama AROPE u 2020. Podaci nisu dostupni za IE i IT. Pokazatelj „stopa teške materijalne i socijalne oskudice” zamjenjuje prethodnu sastavnicu „stopa teške materijalne oskudice”. Obuhvat pokazatelja „osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada” promijenjen je s dobne skupine 0–59 godina 2019. na skupinu 0–64 godine 2020. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju AROPE i njegovim sastavnicama iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi.

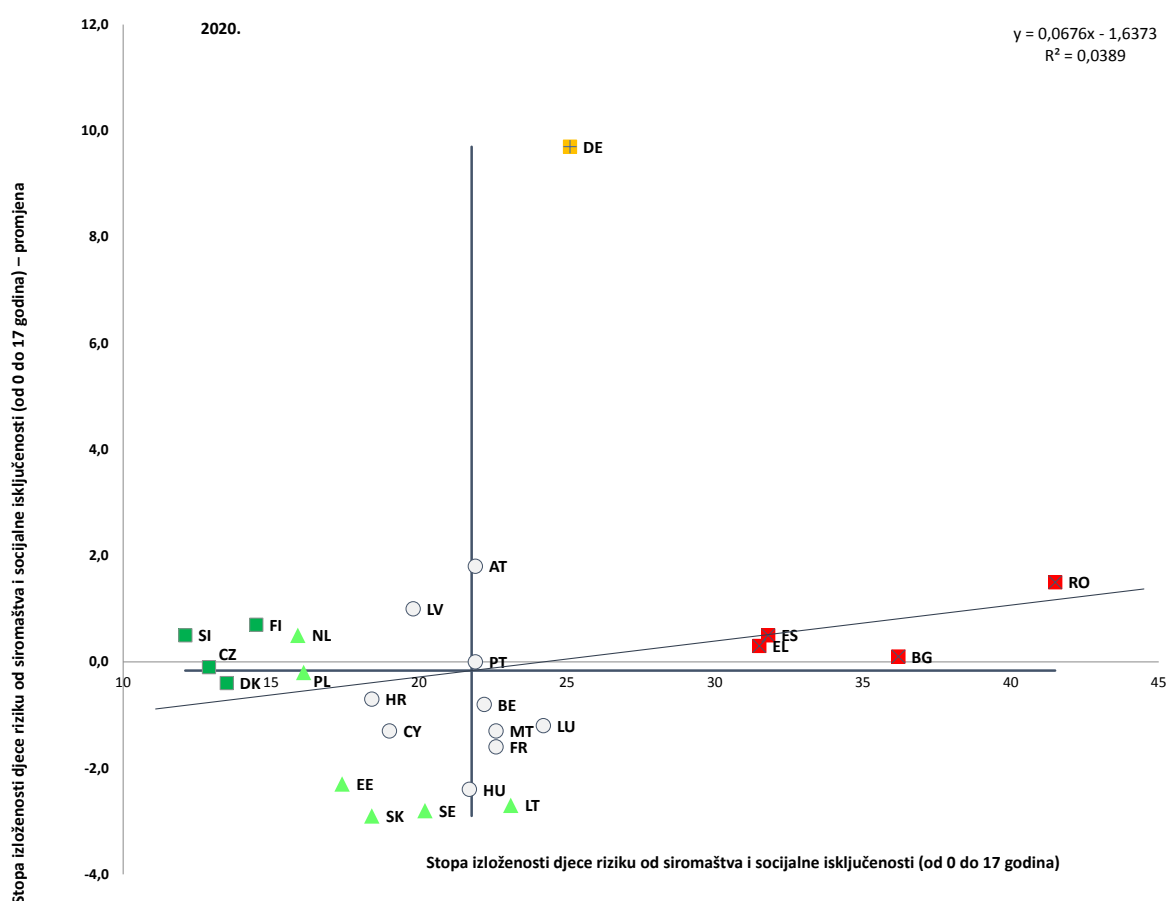
Izvor: Eurostat, [tessi010, tepsr_lm420, tepsr_lm430].

Stopa izloženosti djece (u dobi od 0 do 17 godina) riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u prosjeku je ostala stabilna 2020., uz i dalje znatne varijacije među zemljama. Podaci iz istraživanja i Eurostatove brze procjene pokazuju da su 2020. stopa AROPE za djecu i njezine sastavnice bile relativno stabilne. Stopa AROPE za djecu smanjila se između 2019. i 2020. za više od 0,5 postotnih bodova u 11 država članica, a najizraženija smanjenja zabilježena su u Slovačkoj, Švedskoj i Litvi (za oko tri postotna boda). S druge strane, porasla je u deset država članica, a najveći porast zabilježen je u Njemačkoj, Austriji i Rumunjskoj (9,7 postotnih bodova, 1,8 postotnih bodova odnosno 1,5 postotnih bodova; za Njemačku je povećanje povezano s već spomenutim prekidom u vremenskom nizu). U pregledu socijalnih pokazatelja za Rumunjsku, Grčku, Španjolsku i Bugarsku označeno je „kritično stanje”. Osim toga, Rumunjska, Austrija i Španjolska bilježe znatno veće razine

siromaštva za djecu nego za cjelokupno stanovništvo (5,7 postotnih bodova, 5,2 postotna boda odnosno 4,8 postotnih bodova). Djeca koja odrastaju u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti imaju manje šanse da će ostvariti dobre obrazovne rezultate, biti dobrog zdravlja i kasnije u životu ostvariti svoj puni potencijal. Kao što je istaknuto u okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti skrbi o djeci i potpore djeci, trajna stopa siromaštva i dalje je viša među djecom nego u ostatku stanovništva, a učinak socijalnih transfera na siromaštvo djece u nekim je državama članicama znatno niži od prosjeka EU-a (npr. Španjolska, Rumunjska, Malta, Italija, Bugarska i Portugal). U nekim državama članicama stopa AROPE je za djecu koju odgaja samohrani roditelj ili koja odrastaju u obiteljima s više od troje djece ili čije su obitelji migranti ili Romi do tri puta viša nego za ostalu djecu.

Slika 2.4.4.: Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti uglavnom je konstantan, ali prisutne su znatne varijacije među zemljama EU-a

Udio djece (u dobi do 17 godina) izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %), razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE i IT, a za FR, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za BE, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju AROPE iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi.

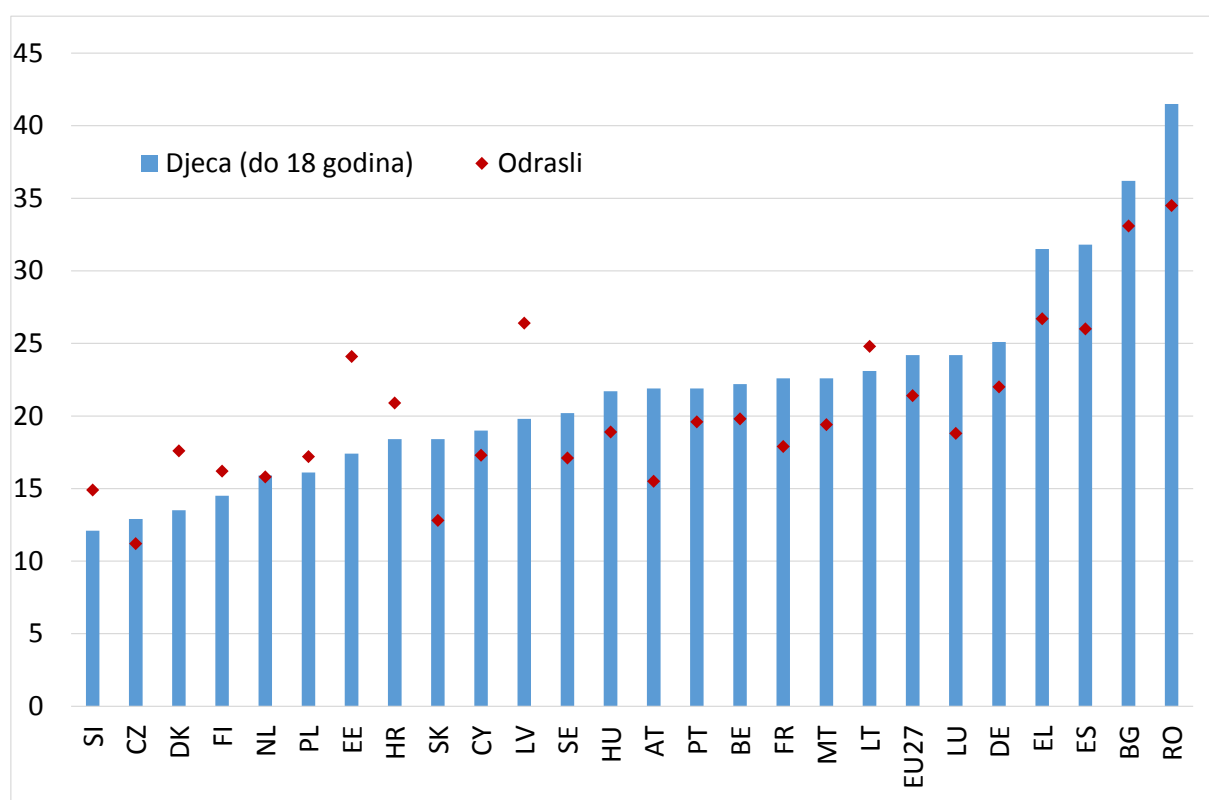
Izvor: Eurostat, [tepsr_lm412].

Okvir 4. o europskom stupu socijalnih prava: **Suzbijanje socijalne isključenosti i pružanje potpore djeci**

Europski stup socijalnih prava obuhvaća niz načela relevantnih za dobrobit i razvoj djece. Prema 11. načelu (skrbi o djeci i potpora djeci) djeca imaju pravo na pristupačan i kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje te na zaštitu od siromaštva. Djeca u nepovoljnom položaju imaju pravo na posebne mjere za poticanje jednakih mogućnosti. Prvim načelom (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje) potvrđuje se pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, a trećim načelom (jednake mogućnosti) pravo na jednako postupanje i mogućnosti u pogledu socijalne zaštite, obrazovanja i pristupačnosti javno dostupnih proizvoda i usluga.

Unatoč svemu, broj djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u i dalje je visok. U EU-u takve je djece 2019. bilo 19,6 milijuna (24,2 %). U većini država članica djeca su više izložena siromaštvu nego odraslo stanovništvo (vidjeti grafikon). U Akcijskom planu za europski stup socijalnih prava predlaže se smanjenje broja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za najmanje 5 milijuna do 2030.

Udio djece (u dobi od 0 do 17 godina) izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) u odnosu na odrasle osobe (starije od 18 godina), (u %, 2020.)

Napomena: Podaci nisu dostupni za IE i IT.

Izvor: Eurostatov pokazatelj [[ilc_peps01n](#)].

Kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje posebno su važni kako bi se premostile razlike u obrazovnim rezultatima djece u nepovoljnom položaju tijekom života i omogućilo sudjelovanje njihovih roditelja na tržištu rada, čime se povećavaju prihodi kućanstava. U prosjeku 35,3 % djece mlađe od tri godine i 89,6 % djece u dobi od tri godine do obvezne minimalne dobi za polazak u školu u EU-u bilo je upisano u programe skrbi o djeci koje pružaju službene institucije 2019. Međutim, u nekim državama članicama te su brojke bile ispod 10 % odnosno 60 % za te dvije skupine (vidjeti poglavlje 2.2.1.).

Preporukom Vijeća od 14. lipnja 2021. uspostavljeno je europsko jamstvo za djecu za sprječavanje i suzbijanje socijalne isključenosti djece tako što im je zajamčen pristup nizu ključnih usluga. Vijeće je pozvalo države članice da djeci u kategoriji AROPE osiguraju besplatan i djelotvoran pristup zdravstvenoj skrbi, ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (vidjeti odjeljak 2.2.1.), obrazovanju i školskim aktivnostima te barem jednom zdravom obroku svaki školski

dan, kao i djelotvoran pristup zdravoj prehrani i odgovarajućem stanovanju. Europsko jamstvo za djecu ključan je element sveobuhvatne strategije EU-a o pravima djeteta²³¹. Države članice trebaju do 15. ožujka 2022. dostaviti Komisiji nacionalne akcijske planove o provedbi preporuke koji obuhvaćaju razdoblje do 2030. U preporuci se predviđaju razrađeni postupci upravljanja i praćenja, uključujući dvogodišnja izvješća država članica i izvješće Komisije Vijeću pet godina nakon donošenja. U listopadu 2021. Odbor za socijalnu zaštitu dogovorio je okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti u području skrbi o djeci i potpore djeci, u sklopu kojega su utvrđeni pokazatelji ishoda i uspješnosti, kao i niz kontekstnih informacija (pojednosti su navedene u odjeljku 1.4.).

Faza III. pripremnog djelovanja za jamstvo za djecu rezultirala je pilot-mjerama politike UNICEF-a u četiri države članice. U Bugarskoj je u sklopu programa kućnih posjeta više od 2 600 obitelji s malom djecom primalo potporu od listopada 2020. do srpnja 2021. Cilj je bio osigurati skrb za djecu u dobi do tri godine i trudnice. Patronažno osoblje osposobljeno je za rani razvoj djece i sudjelovanje očeva u odgoju. U Grčkoj su savjetovanja s različitim dionicima, uključujući djecu, pridonijela izradi nacionalnog akcijskog plana za provedbu reformi u području skrbi o djeci. U regiji Atici pilot-projektom će se pružiti potpora djeci u pet ustanova kako bi se reintegrirala u svoje biološke obitelji ili smjestila u druge službe za pružanje usluga skrbi u obitelji i zajednici. U Italiji je u višim razredima srednjih škola održano 13 digitaliziranih kampova inovacija i kreativnosti, u kojima je sudjelovalo više od 1 400 učenika. U Hrvatskoj je Centar za socijalnu skrb dobio potporu za proširenje programa potpore roditeljstvu kojim je obuhvaćeno više od stotinu korisnika.

Dubina siromaštva neznatno je porasla 2019. u odnosu na 2018. Stopa dubine siromaštva²³² nije se smanjila, a ponekad se čak i neznatno povećala (SILC 2020.). Bila je najviša (iznad 25 %) u Mađarskoj, Rumunjskoj, Njemačkoj, Španjolskoj, Latviji, Bugarskoj, Hrvatskoj i Grčkoj. U Mađarskoj se drugu godinu zaredom povisila, i to u znatnoj mjeri (7,4 postotna boda). Porast je zabilježen i u zemljama s ispodprosječnim razinama (u Francuskoj za pet postotnih bodova, a u Portugalu za dva). U ostalim državama članicama ostala je uglavnom stabilna unatoč općem poboljšanju socioekonomske situacije prije pandemije (osim Luksemburga i Litve, u kojima je zabilježen pad od 6,9 postotnih bodova odnosno 2,8 postotnih bodova). Razina siromaštva veća je među osobama koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih²³³ i iznosila je oko 40 % na razini EU-a 2019. za populaciju od 18 do 64 godine. U toj skupini Rumunjska, Italija, Bugarska, Latvija i Slovačka bilježe najvišu stopu dubine siromaštva (iznad 50 %), uz određeno pogoršanje u većini njih. Pokazatelj je niži od 20 % u Nizozemskoj, Finskoj i Irskoj. Najveći porast zabilježen je u Mađarskoj (+14,9 postotnih bodova). Visoke stope upućuju na poteškoće s prikladnosti i obuhvaćenošću naknada.

Bilo je vjerojatnije da će osobe s invaliditetom, posebice žene i radno sposobne osobe, 2020. pripadati skupini AROPE. U 2020. u EU-u riziku od siromaštva ili socijalne

²³¹ Doneseno 24. ožujka 2021., dostupno [putem interneta](#). Uz aspekt socioekonomske uključenosti, zdravlja i obrazovanja, koji je obuhvaćen europskim jamstvom za djecu, strategija je podijeljena u još pet tematskih područja: sudjelovanje djece u političkom i demokratskom životu; suzbijanje nasilja nad djecom i osiguravanje zaštite djece; pravosuđe prilagođeno djeci; digitalno i informacijsko društvo te globalna dimenzija.

²³² To objašnjava razliku srednjeg dohotka osoba izloženih riziku od siromaštva u odnosu na granicu siromaštva. Eurostat, pokazatelj [\[ilc_li11\]](#). Dobna skupina: ukupno. Pokazatelj se temelji na podacima o dohotku iz prethodne godine, dakle vrijednosti iz 2020. služe za opis stanja u 2019.

²³³ Pokazatelj izračunava Eurostat (neobjavljeno) kao razliku između srednjeg ukupnog mjesečnog neto dohotka osoba (odgovarajućeg raspoloživog dohotka ispod praga rizika od siromaštva) koje žive u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada i praga rizika od siromaštva, izraženu kao postotak praga rizika od siromaštva. Taj prag iznosi 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih osoba u zemlji i ne odnosi se na EU u cjelini.

isključenosti bilo je izloženo 28,9 % osoba s invaliditetom, u usporedbi s 19 % osoba bez invaliditeta, što je porast u odnosu na 28,4 % u 2019.²³⁴ Najviša je stopa bila u Bugarskoj (52,3 %), Estoniji (40,4 %), Latviji (39,3 %), Litvi (38,7 %) i Hrvatskoj (38,2 %), a najniža u Slovačkoj, Danskoj, Finskoj i Austriji (između 20,3 % i 22,3 %). Među osobama s invaliditetom riziku su više izložene žene (29,9 % naspram 27,7 % muškaraca), kao i osobe u dobi od 16 do 64 godine (34,3 % naspram 23,2 % za osobe starije od 65 godina). Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 imala je nerazmjeran učinak na osobe s invaliditetom i pogoršala postojeće rizike od isključenosti²³⁵, posebice u pogledu pristupa zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, zapošljavanju i internetskim uslugama podrške, ponajprije za osobe koje žive u formalnim ustanovama²³⁶.

Udio osoba migrantskog podrijetla i Roma izloženih siromaštvu i socijalnoj isključenosti znatno je veći od prosjeka. Stope AROPE za osobe koje nisu rođene u EU-u bile su mnogo više (otprilike dvostruko) 2020. u usporedbi s onima za osobe rođene²³⁷ u državama članicama s najvišim razinama (53 % naspram 26,9 % u Grčkoj, 52,6 % naspram 21,3 % u Španjolskoj, 45,2 % naspram 20,4 % u Njemačkoj te 44,6 % naspram 15 % u Belgiji). Između 72 % i 80 % Roma u EU-u živi s dohotkom ispod odgovarajućeg nacionalnog praga rizika od siromaštva, a takvo je stanje dodatno pogoršano gubitkom radnih mjesta u pandemiji. Stanje je još lošije kad je riječ o djeci romskog podrijetla²³⁸.

Energetsko siromaštvo nastavilo je opadati u cijelom EU-u, ali stanje je i dalje kritično za osobe ispod granice siromaštva. Udio osoba koje ne mogu održavati prikladnu toplinu doma dosegao je 8,2 % u 2020.²³⁹ Za osobe s dohotkom ispod granice siromaštva taj je udio 2020. dosegao 20,1 %, što je znatno više od 5,8 % za osobe s dohotkom iznad praga. Cjenovna pristupačnost poseban je problem u nekim državama članicama u južnoj i istočnoj Europi, prvenstveno Bugarskoj, Litvi, Cipru, Portugalu i Grčkoj. Više cijene energenata uzrokuju rizik od povećanja energetskog siromaštva. Komisija je 13. listopada 2021. donijela Komunikaciju o suočavanju s rastom cijena energije²⁴⁰, u kojoj je predstavljen paket mjera za rješavanje neposrednog utjecaja (trenutačnog) naglog rasta cijena i daljnje jačanje otpornosti na buduće cjenovne šokove. Kao što je najavljeno u paketu za ostvarivanje cilja od 55 %, Komisija radi osiguravanja pravedne tranzicije na klimatsku neutralnost namjerava do kraja 2021. iznijeti prijedlog za preporuku Vijeća s daljnjim smjernicama državama članicama o tome kako se pozabaviti socijalnim i radnim aspektima zelene tranzicije²⁴¹. Potrebno je

²³⁴ Eurostatov pokazatelj [[hlth_dpe010](#)], na temelju EU-SILC-a, koji obuhvaća osobe u dobi od 16 i više godina. Prema konceptu globalnog pokazatelja ograničenja aktivnosti (GALI) smatra se da osobe imaju invaliditet ako imaju djelomična ili ozbiljna ograničenja aktivnosti.

²³⁵ Europska komisija, *Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi 2021.*, lipanj 2021.

²³⁶ Svjetska zdravstvena organizacija, *Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19* (Sažetak politike: odgovor na bolest COVID-19 uz uključivanje osoba s invaliditetom), svibanj 2020.

²³⁷ Kao što pokazuju Eurostatovi pokazatelji [[ilc_peps06](#)], [[ilc_li33](#)] i [[ilc_iw16](#)], AROPE, AROP i AROP unatoč zaposlenju.

²³⁸ Vidjeti pojedinosti i upućivanja u SWD(2020) 530 final.

²³⁹ Prema Eurostatovu pokazatelju [[ilc_mdes01](#)]. Napomena: naznačen je prekid u vremenskom nizu za prosjek EU-a te za Belgiju, Njemačku i Luksemburg 2020.

²⁴⁰ Komunikacija Komisije „Paket mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije”, COM/2021/660 final.

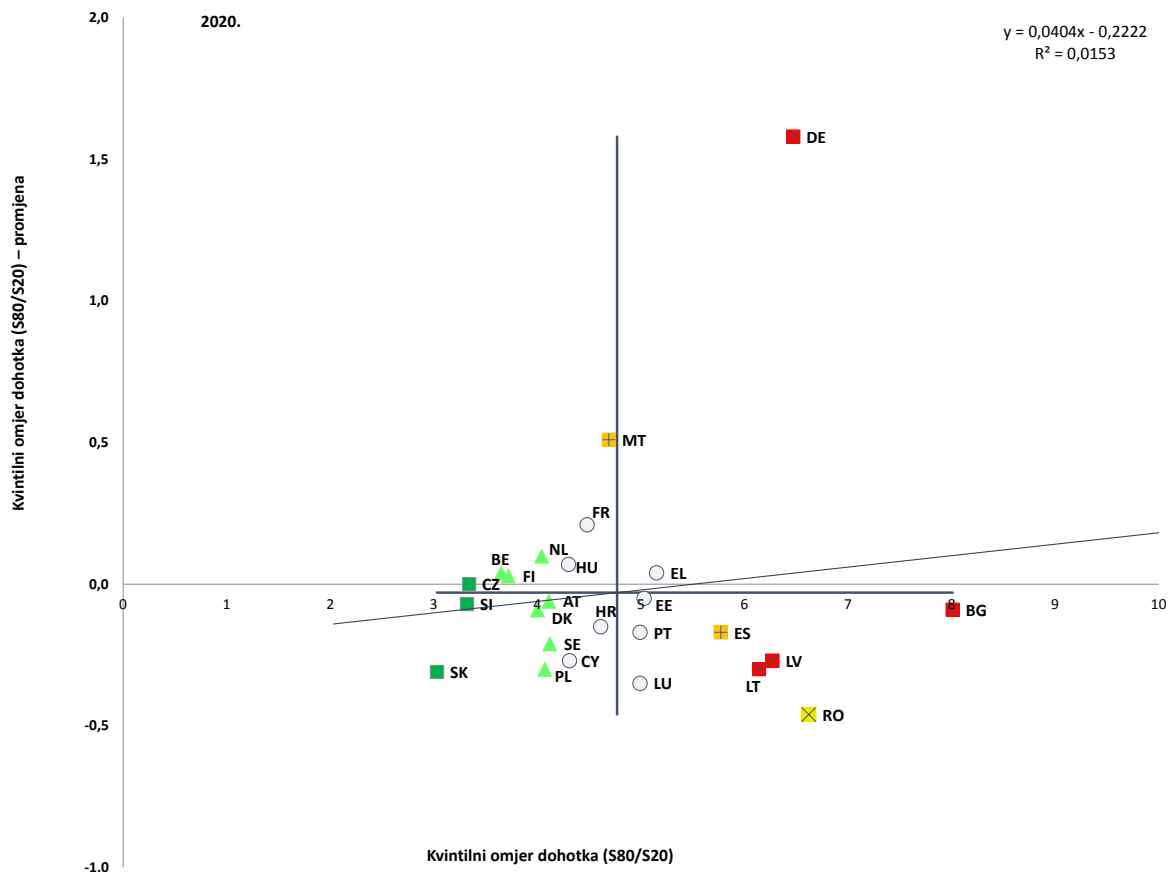
²⁴¹ Inicijativa je najavljena u krovnoj (*chapeau*) Komunikaciji „Spremni za 55 %” (COM/2021/550 final) i u uvodnoj izjavi 18. Prijedloga o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku (COM/2021/568 final).

pažljivo pratiti promjenu cijena energenata i njihov učinak na distribuciju i s vremenom prema potrebi uspostaviti mehanizme kompenzacije.

Dohodovna nejednakost bila je stabilna ili se čak smanjila u većini država članica prije krize uzrokovane bolešću COVID-19. Podaci iz istraživanja pokazuju da je u EU-u udio dohotka onih 20 % koji su na vrhu piramide raspodjele dohotka bio u prosjeku gotovo pet puta veći od udjela najnižih 20 % u 2019. (referentna godina pokazatelja dohotka) (vidjeti sliku 2.4.5.). Najizraženiji pad dohodovne nejednakosti prije pandemije zabilježen je u Rumunjskoj, Luksemburgu, Slovačkoj, Poljskoj, Litvi, Cipru i Latviji. Osobito snažan porast ukupne nejednakosti zabilježen je u Malti, Francuskoj i Njemačkoj (potonje je ipak povezano s prekidom u vremenskom nizu). Njemačka, Bugarska, Latvija i Litva bilježe „kritično stanje” zbog visoke razine i povećanja ili relativno malog smanjenja nejednakosti. Razlike su velike među europskim regijama, a kao i u slučaju stopa AROPE, mogu biti velike i unutar jedne države članice (vidjeti sliku 4. u Prilogu 3.). Kao što je objašnjeno u poglavlju 1., Eurostatove brze procjene pokazuju da je 2020. kvintilni omjer dohotka (S80/S20) za EU općenito ostao stabilan²⁴², iako se procjenjuje da je dohodak od zaposlenja (tržišni dohodak) smanjen za 10 % za prvi kvintil dohotka i 2 % za peti. Za takav su rezultat presudni bili javna potpora, među ostalim za skraćeno radno vrijeme i druge programe očuvanja radnih mjesta (vidjeti poglavlje 2.1.1.), i funkcioniranje automatskih stabilizatora putem sustava poreza i doprinosa. Ti su mehanizmi u mnogim slučajevima prošireni kako bi se ublažile posljedice krize uzrokovane bolešću COVID-19, posebno za ranjive skupine. Zbog toga se procjenjuje da je učinak u smislu raspoloživog dohotka gotovo jednak u cijeloj distribuciji dohotka, s procijenjenim povećanjem raspoloživog dohotka za 2 % za prvi kvintil do otprilike bez promjene za peti kvintil.

²⁴² Čini se da u većini država članica procijenjena promjena nije statistički značajna.

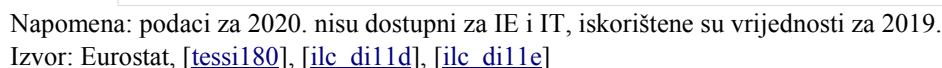
Slika 2.4.5.: Dohodovna nejednakost smanjila se ili ostala stabilna u većini država članica zahvaljujući raširenoj javnoj potpori i funkcioniranju automatskih stabilizatora
Kvintilni omjer dohotka (S80 / S20), razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE i IT, a za FR, LV, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za BE, DK, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Izvor: Eurostat, [tessi180].

Oblik dohodovnih nejednakosti u odnosu na raspodjelu dohotka uvelike varira u državama članicama EU-a. Rast nejednakosti u posljednjem desetljeću u prosjeku je potaknut povećanjem nejednakosti donjeg dijela raspodjele dohotka (vidjeti Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2021.). Države članice koje imaju veću sveukupnu dohodovnu nejednakost (S80/S20) od prosjeka EU-a općenito imaju i veće nejednakosti u donjim i gornjim dijelovima piramide raspodjele dohotka, što je vidljivo prema odgovarajućim kvintilnim omjerima dohotka (S50/S20 i S80/S50) (vidjeti sliku 2.4.6.). To je, međutim, izraženije u donjem dijelu raspodjele (S50/S20), kao što je slučaj u Rumunjskoj, Latviji, Njemačkoj, Italiji i Španjolskoj. Veća nejednakost u donjem dijelu raspodjele potiče sveukupnu nejednakost u zemljama ispod prosjeka EU-a, primjerice Hrvatskoj, Estoniji, Slovačkoj i Švedskoj. U drugim državama članicama (Bugarska, Cipar, Irska, Litva, Malta i Portugal) sveukupna nejednakost relativno više proizlazi iz veće nejednakosti S80/S50.

Kvantilni omjeri S80/S20, S80/S50 i S50/S20 (2020.)

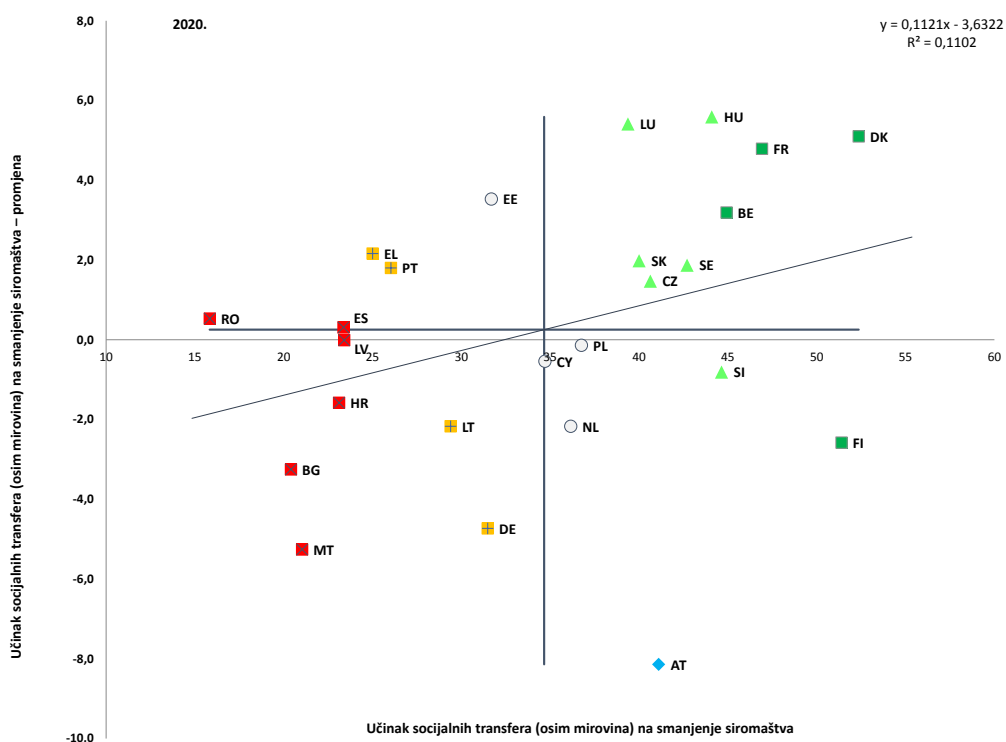
Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva stabilan je u skupini EU-27 od 2015., ali su zabilježena odstupanja među državama članicama. Socijalni transferi (ne uključujući mirovine) u EU-u u prosjeku su smanjili stopu rizika od izloženosti siromaštvu 2020. za približno trećinu (32,7 %). Međutim, postoje znatne razlike među državama

159

članicama i stoga se stopa smanjenja kreće u rasponu od približno 16 % u Rumunjskoj do više od 50 % u Danskoj i Finskoj. Pet država članica je 2020. (odnosi se na dohodak iz 2019.) zabilježilo veće vrijednosti i povećanja: Francuska i Danska (najuspješnije) te Belgija, Mađarska i Luksemburg (iako bilježe prekide u vremenskom nizu). U istom je razdoblju učinak smanjenja siromaštva bio ispod prosjeka i ostao je relativno stabilan u Rumunjskoj, Španjolskoj i Grčkoj, ali je znatno opao u Bugarskoj, Malti i Hrvatskoj, a svih šest država ima „kritično stanje”. Pokazatelj ukazuje na trend odstupanja među državama članicama. Razlike su velike i među regijama EU-a, a posebno niske vrijednosti bilježe se u južnim regijama Italije, u većini regija Rumunjske i određenim regijama Grčke i Hrvatske (vidjeti sliku 9. u Prilogu 3.).

Slika 2.4.7.: Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva razlikuje se među državama članicama

Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE i IT, a za FR, LV, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za BE, DK, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Izvor: Eurostat, [tespm050].

Postoje znatne varijacije u pokrivenosti socijalnom zaštitom, posebno među radnicima u nestandardnim oblicima rada. Udio radno sposobnih osoba (u dobi od 16 do 64 godine) izloženih riziku od siromaštva koje primaju socijalne naknade (na individualnoj razini²⁴⁴) veći je među zaposlenicima s ugovorom na određeno (41 %) nego među onima s ugovorom na

²⁴⁴ Prema pokazatelju djelotvornog pristupa koji je prihvaćen u kontekstu okvira za praćenje dostupnosti socijalne zaštite (stopa primatelja naknada za stanovništvo izloženo riziku od siromaštva prije socijalnih transfera).

neodređeno vrijeme (26 %). Međutim, postoje znatne varijacije među državama članicama: pokrivenost je manja od 25 % u Hrvatskoj, Poljskoj, Portugalu, Malti, Mađarskoj, Slovačkoj i Grčkoj, a neke od tih zemalja (Poljska, Portugal i Hrvatska) izvješćuju o visokoj stopi ugovora na određeno vrijeme. Manja je i među samozaposlenim osobama (12,9 %) u odnosu na zaposlene (31 %), što ukazuje na slabiji pristup samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti. Konačno, oko polovice (52 %) nezaposlenih osoba primalo je socijalne naknade u EU-u, no taj je udio bio ispod 15 % u Hrvatskoj, Grčkoj, Rumunjskoj, Poljskoj, Slovačkoj i Bugarskoj. Za razliku od nedavnog znatnog povećanja broja primatelja naknada za nezaposlene²⁴⁵, većina država članica nije zabilježilo povećanje broja primatelja socijalne pomoći. Međutim, u mnogim državama članicama (Belgija, Češka, Grčka, Španjolska, Francuska, Latvija, Litva, Luksemburg, Portugal i Slovenija) broj korisnika tih naknada znatno se povećao 2020.²⁴⁶

Okvir 5. o europskom stupu socijalnih prava: **Pristup odgovarajućoj socijalnoj zaštiti**

Vijeće je 2019. donijelo Preporuku o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti²⁴⁷ kako bi se provelo 12. načelo europskog stupa socijalnih prava (socijalna zaštita) i kako bi se sustavi socijalne zaštite prilagodili brzom razvoju tržišta rada. Države članice obvezale su se osigurati: 1) pristup socijalnoj zaštiti, 2) djelotvornu pokrivenost za sve radnike i samozaposlene osobe bez obzira na vrstu radnog odnosa²⁴⁸, 3) odgovarajuću razinu zaštite (dostojan životni standard, odgovarajuća zamjena dohotka) i 4) transparentnost uvjeta i propisa kao i administrativno pojednostavnjenje. Od država članica zatraženo je da do 15. svibnja 2021. dostave plan u kojem se utvrđuju odgovarajuće mjere koje treba poduzeti na nacionalnoj razini. Do sredine listopada 2021. ukupno 25 država članica dostavilo je nacionalne planove²⁴⁹.

Većina nacionalnih planova sadržava mjere iz barem jednog od četiri područja preporuke, no sa znatnim razlikama u rasponu, opsegu²⁵⁰ i trajanju²⁵¹. Iako 21 plan (od 25) sadržava mjere za poboljšanje pristupa socijalnoj zaštiti, njihov cilj općenito nije obuhvatiti sve nedostatke utvrđene u okviru za praćenje²⁵² ili preporukama za pojedine zemlje objavljene u ciklusu europskog semestra 2020.²⁵³ Većinom mjera (provedenih ili predviđenih) formalno su obuhvaćeni nestandardni radnici ili samozaposlene osobe (u 15 država članica) i poboljšanje primjerenosti (u 13 država članica), s naglaskom na mirovine, nezaposlenost i naknade za bolovanje. Predviđen je manji broj mjera za djelotvoran pristup, očuvanje i prenosivost prava te transparentnost i pojednostavnjenje.

²⁴⁵ Vidjeti poglavlje 2.3.1. o primanju naknada za nezaposlene.

²⁴⁶ Vidjeti tablicu 7., sastavljenu na temelju podataka koje je prikupio Odbor za socijalnu zaštitu, u *Godišnjem pregledu instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite i kretanjima u politikama socijalne zaštite Odbora za socijalnu zaštitu iz 2021.*

²⁴⁷ *Preporuka Vijeća 2019/C 387/01 od 8. studenoga 2019.*

²⁴⁸ Time se nastoji izbjeći situacija u kojoj zbog propisa osobe ne mogu dobiti ili ostvariti naknade te se želi osigurati da se prava očuvaju, akumuliraju i/ili prenose.

²⁴⁹ Planove još trebaju dostaviti Luksemburg i Slovenija. Planovi su dostupni [putem interneta](#).

²⁵⁰ U devet planova predviđena je jedna glavna mjera politike (ili zakonodavstva) (DK, ES, DE, EL, HR, IE, LT, FI i LV), a devet drugih planova obuhvaća tri do šest mjera (CY, CZ, EE, FR, IT, MT, NL, PT i RO). Belgija je predložila više od trideset mjera u sveobuhvatnom paketu koje se odnose na različite dimenzije preporuke.

²⁵¹ U 14 država članica mjere su poduzete od donošenja preporuke (u studenome 2019.), a 17 nacionalnih planova sadržava mjere planirane za budućnost.

²⁵² Okvir za praćenje pristupa radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti dostupan je [putem interneta](#).

²⁵³ Ukupno 16 država članica (BG, CY, EE, ES, HU, HR, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI i SK) izdalo je 2020. nacionalnu preporuku o socijalnoj zaštiti, često s jasnim naglaskom na poboljšanje pristupa za nestandardne radnike i samozaposlene osobe (CY, EE, ES, IT, LT, NL, PL, PT i SI). Doneseni planovi za oporavak i otpornost 17 država članica sadržavaju mjere socijalne zaštite, od kojih je 14 imalo povezane preporuke za pojedine zemlje za 2019. ili 2020. Većina planova za oporavak i otpornost obuhvaća povezane preporuke za pojedine zemlje, no malo ih se bavi njima u potpunosti.

U gotovo svim planovima izvješćuje se o mjerama politike poduzetima kao odgovor na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19. Takve mjere uključuju ublažavanje pravila, produljenje razdoblja isplaćivanja i/ili povećanje iznosa naknada (npr. za nezaposlene i bolovanje). Osim toga, osigurana je konkretna potpora pojedinim skupinama (radnici s nesigurnim ugovorima, samozaposlene osobe) ili sektorima/zanimanjima (sektor kulture, zdravstveni djelatnici, radnici u kućanstvu itd.)²⁵⁴. Izvanredne mjere u cjelini su pomogle proširenju socijalne zaštite na prethodno neobuhvaćene ili djelomično obuhvaćene skupine. Međutim, čini se da su mjere poduzete 2020. i početkom 2021. većinom privremene, što znači da je malo vjerojatno da će postati trajno obilježje sustavâ socijalne zaštite²⁵⁵. Zato je akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava potaknuo države članice da dodatno prošire pristup socijalnoj zaštiti, tako što su izvanredne mjere za borbu protiv pandemije bolesti COVID-19 iskoristile kao izvor inspiracije za strukturne reforme za poboljšanje zaštite nezaposlenih i samozaposlenih osoba te nestandardnih radnika.

Nedavne nacionalne mjere za otklanjanje nedostataka u formalnoj pokrivenosti uglavnom su usmjerene nasamozaposlene osobe i osobe u nestandardnim oblicima rada. Francuska je uvela trajno proširenje naknada za bolovanje na sve samozaposlene osobe, uključujući *professions libérales* (u kontekstu zakona o socijalnom osiguranju donesena krajem 2020.). Irska vlada predložila je novu zakonsku naknadu za bolovanje kako bi osigurala zaštitu zaposlenika koji prema ugovoru o radu nemaju pravo na bolovanje. Belgija planira poboljšati formalnu pokrivenost za određene kategorije (umjetnici, radnici na platformama, neformalni njegovatelji, radnici u seksualnoj industriji) te ocijeniti i prilagoditi takozvana „prava na privremenu pomoć za premošćivanje” kojima se osigurava potpora dohotku samozaposlenim osobama. Rumunjska planira proširiti očinski dopust na samozaposlene osobe i osigurati formalni pristup svim granama socijalnog osiguranja za sezonske i dnevne radnike, kao i radnike koji rade putem platformi. Češka namjerava poboljšati pristup naknadama za bolovanje i povezana stanja (uključujući rodiljni dopust) za nestandardne radnike. Cipar planira osigurati punu pokrivenost socijalnom zaštitom za samozaposlene osobe, tj. proširenje obuhvaćenosti naknadama za nezaposlene i programima naknada za nesreće na radu i profesionalne bolesti. Poljska je pokrenula reformu za proširenje obveznog osiguranja, posebice putem mirovinskih sustava za građanskopravne ugovore. Konačno, Grčka planira proširenje pristupa naknadama za bolovanje na samozaposlene osobe.

Kad je riječ o primjerenosti, niz nacionalnih mjera uvrštenih u planove odnosi se na mirovine, posebno za samozaposlene osobe. Na primjer, Španjolska i Latvija odlučile su prilagoditi izračune doprinosa za samozaposlene osobe, posebno kako bi buduće mirovine bile primjerenije, dok Belgija planira uskladiti mirovinske sustave samozaposlenih i zaposlenih osoba te približiti doprinose samozaposlenih kapacitetu davanja doprinosa. Austrija, Njemačka i Estonija poduzele su mjere za poboljšanje primjerenosti mirovina, posebno za one s niskim mirovinama, a Češka je predložila mirovinsku reformu kako bi povećala pravednost mirovinskog sustava (uključujući rodno uvjetovane razlike).

Primjerenost sustavâ minimalnog dohotka pogoršala se u gotovo svim državama članicama 2019. Primjerenost minimalnog dohotka može se pratiti²⁵⁶ usporedbom dohotka korisnika s nacionalnim pragom siromaštva i s dohotkom osoba s niskom plaćom. Time se stječe uvid u učinak na smanjenje dohodovnog siromaštva, kao i u dimenziju aktivacije i potencijalne odvrćajuće učinke programâ. Za posljednju godinu s dostupnim podacima o dohotku (2019.) primjerenost programâ minimalnog dohotka općenito se pogoršala u EU-u,

²⁵⁴ Vidjeti odjeljak 2.4.2. i Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2021.

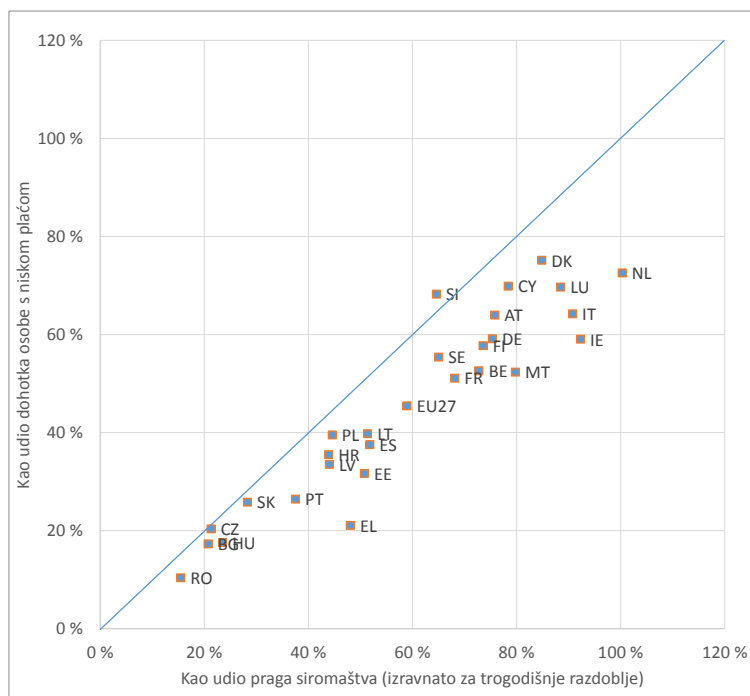
²⁵⁵ Vidjeti i [ESPN \(2021.\)](#).

²⁵⁶ Prema metodologiji dogovorenoj u okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti za minimalni dohodak. Vidjeti Zajednička izvješća o zapošljavanju za 2019., 2020. i 2021.

što odražava zaostajanje dohotka korisnika minimalnog dohotka za ukupnim razvojem dohotka prije krize uzrokovane bolešću COVID-19. Pogoršanje je bilo znatnije u nekim zemljama u usporedbi s dohotkom osoba s niskom plaćom (Malta 5,8 postotnih bodova, Hrvatska 3,2 postotna boda, Rumunjska 2,9 postotnih bodova) ili s pragom siromaštva (Francuska 6,3 postotna boda, Grčka šest postotnih bodova). S druge strane, primjerenost se znatno povećala u Italiji nakon reforme iz 2019. te u manjoj mjeri u Litvi (13,6 postotnih bodova) i Sloveniji (15,2 postotna boda). U nekoliko zemalja primjerenost minimalnog dohotka blizu je praga siromaštva (Nizozemska, Irska i Italija), dok je ispod jedne trećine praga siromaštva u Rumunjskoj, Bugarskoj, Mađarskoj, Češkoj i Slovačkoj (vidjeti sliku 2.4.8.).

Slika 2.4.8.: Primjerenost potpore minimalnom dohotku uvelike se razlikuje među državama članicama

Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka kao postotak praga rizika od siromaštva (koji se izravna u razdoblju od tri godine) i dohotka osobe s niskim dohotkom (dohodovna godina 2019.)

Napomena: dijagrami se odnose na samce bez djece. Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka može uključivati i druge vrste naknada (npr. naknadu za stanovanje). Smatra se da osoba s niskim dohotkom zarađuje 50 % prosječne plaće i radi u punom radnom vremenu.

Izvor: Izračun GU-a EMPL na temelju mikropodataka iz istraživanja EU-SILC.

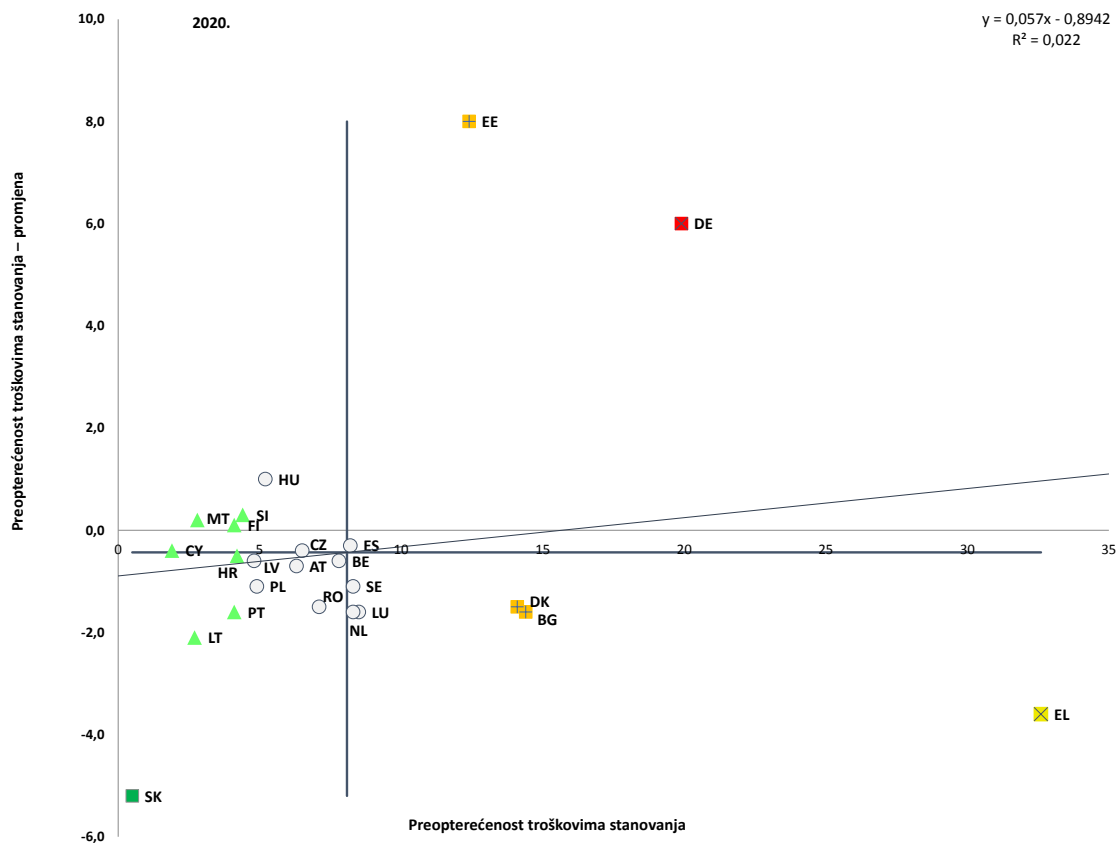
Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja (%)²⁵⁷ nastavila je neznatno padati prije krize. Otprilike jedna desetina stanovništva EU-a živjela je 2019. (dohodovnoj godini na koju

²⁵⁷ Pokazatelj je mjera udjela stanovništva koje živi u kućanstvima u kojima ukupni troškovi stanovanja čine više od 40 % raspoloživog dohotka (umanjen za iznos doplatka za stanovanje). Dokument [Metodološke smjernice i opis varijabli iz istraživanja EU-SILC \(verzija iz travnja 2020.\)](#) sadržava opis doplatka (samo onih utemeljenih na provjeri materijalnog stanja) prema kojemu oni obuhvaćaju davanja za najamninu i davanja vlasnicima-stanarima, ali ne obuhvaćaju porezne olakšice i kapitalne transfere. U dokumentu se troškovi stanovanja definiraju kao mjesečni troškovi koji se stvarno plaćaju, a povezani su s pravom kućanstva na život u smještaju. Oni obuhvaćaju osiguranje od nedostataka u izgradnji (za najmoprimce: ako se plaća), usluge i naknade

se odnosi pokazatelj za 2020.) u kućanstvima koja su na stanovanje trošila 40 % ili više svojeg (odgovarajućeg) raspoloživog dohotka. Ta je stopa bila najviša u Grčkoj (32,6 %), zatim u Njemačkoj, Bugarskoj i Danskoj (oko 15 % ili više), a najniža u Slovačkoj, Cipru, Litvi i Malti (manje od 3 %) (vidjeti sliku 2.4.9.). Apsolutni iznosi i poredak zemalja relativno su slični za osobe mlađe od 30 godina kao i za ostatak stanovništva. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja bila je znatno viša među stanovništvom izloženom riziku od siromaštva (37,8 % u 2020.), uz znatne razlike među državama članicama. U Grčkoj je 82,5 % stanovništva izloženo riziku od siromaštva preopterećeno troškovima stanovanja, a u Danskoj i Njemačkoj dvije trećine. U Litvi, Malti, Cipru i Slovačkoj udio je bio oko 10 % ili manje. Najmoprimci, na privatnom tržištu najma nekretnina ili na tržištu sniženih cijena, općenito su više pogođeni problemom cjenovne pristupačnosti stanovanja (25,2 %) nego vlasnici koji plaćaju hipoteku (6,2 %) ²⁵⁸.

Slika 2.4.9.: Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja u prosjeku se smanjila prije krize, ali uz znatne razlike među državama članicama

Udio osoba koje žive u kućanstvima i preopterećene su troškovima stanovanja (u %), razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

(odstranjivanje otpadnih voda, odvoz otpada itd.; obvezno za vlasnike, za najmoprimce: ako se plaća), redovno održavanje i popravke, poreze (za najmoprimca: na nekretninu za stanovanje, ako je primjenjivo) i troškove komunalnih usluga (voda, električna energija, plin i grijanje). Za vlasnike koji plaćaju hipoteku uključena su plaćanja kamata na hipoteku (oduzete su sve porezne olakšice, ali ne i naknade za stanovanje). Za najmoprimce koji plaćaju tržišnu ili sniženu cijenu uključeno je i plaćanje najamnine. Za najmoprimce bez najamnine naknade za stanovanje ne smiju se oduzimati od ukupnih troškova stanovanja.

²⁵⁸ Eurostatov pokazatelj [[ilc_lvho07c](#)].

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE, FR i IT, a za LV, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu za BE, DK, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Izvor: Eurostat, [[tespm140](#)].

Obitelji s djecom i kućanstva sa samohranim roditeljima su veće poteškoće sa stanovanjem i prije krize. Ukupno 6,5 % kućanstava sa samohranim roditeljem s uzdržavanom djecom suočilo se 2019. s teškom stambenom nezbrinutošću, dok je u općem stanovništvu ta stopa iznosila 4 %²⁵⁹. Više stope zabilježene su u Grčkoj, Španjolskoj, Rumunjskoj, Švedskoj i Danskoj. Podaci iz istraživanja koje je Eurofound prikupio²⁶⁰ 2019. pokazuju da je stambena nesigurnost veća za kućanstva s djecom nego za ona bez djece (6,6 % naspram 4,1 %). Osobe koje su iskusile beskućništvo bile su izloženije zdravstvenim problemima i pogođenije prekidom pružanja usluga u razdoblju ograničenja kretanja. Kriza uzrokovana bolešću COVID-19 općenito je povećala dugotrajne probleme u pogledu stanovanja i od prije postojeće nejednakosti u statusu i uvjetima stanovanja, među ostalim za one koji su već ranije bili isključeni iz stanovanja²⁶¹.

Isto tako, zahvaljujući djelotvornosti mirovinskih sustava, osobe starije od 65 godina u prosjeku su bolje zaštićene od siromaštva od ostatka stanovništva. Stopa izloženosti riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u EU-u među osobama u dobi od 65 i više godina 2020. je bila nešto viša od 20 % (20,4 %), niža od stope za osobe u dobi od 18 do 64 godine (21,7 %). Takvo je stanje zabilježeno u osam od 27 država članica (vidjeti sliku 2.4.10.). Međutim, u nekim je državama članicama rizik od siromaštva i socijalne isključenosti među starijim osobama bio mnogo veći, a razlika je dosegla vrhunac od 24,3 postotna boda u Estoniji odnosno 22,3 postotna boda u Latviji i Bugarskoj. U Bugarskoj je čak 49,5 % osoba u dobi od 65 i više godina izloženo riziku od siromaštva ili isključenosti. Rizik među starijim osobama u porastu je od 2015.²⁶², uglavnom zbog povećanja stope siromaštva tijekom oporavka. U skupini EU-27 prisutne su i velike rodno uvjetovane razlike. Rizik od siromaštva 2020. za starije je muškarce iznosio 16,9 %, a za starije žene 23,3 %. Razlika je posljedica nižih iznosa mirovina žena, kao i činjenice da žene u prosjeku žive dulje, a češće i same.

²⁵⁹ Eurostatov pokazatelj [[ilc_mdho06](#)].

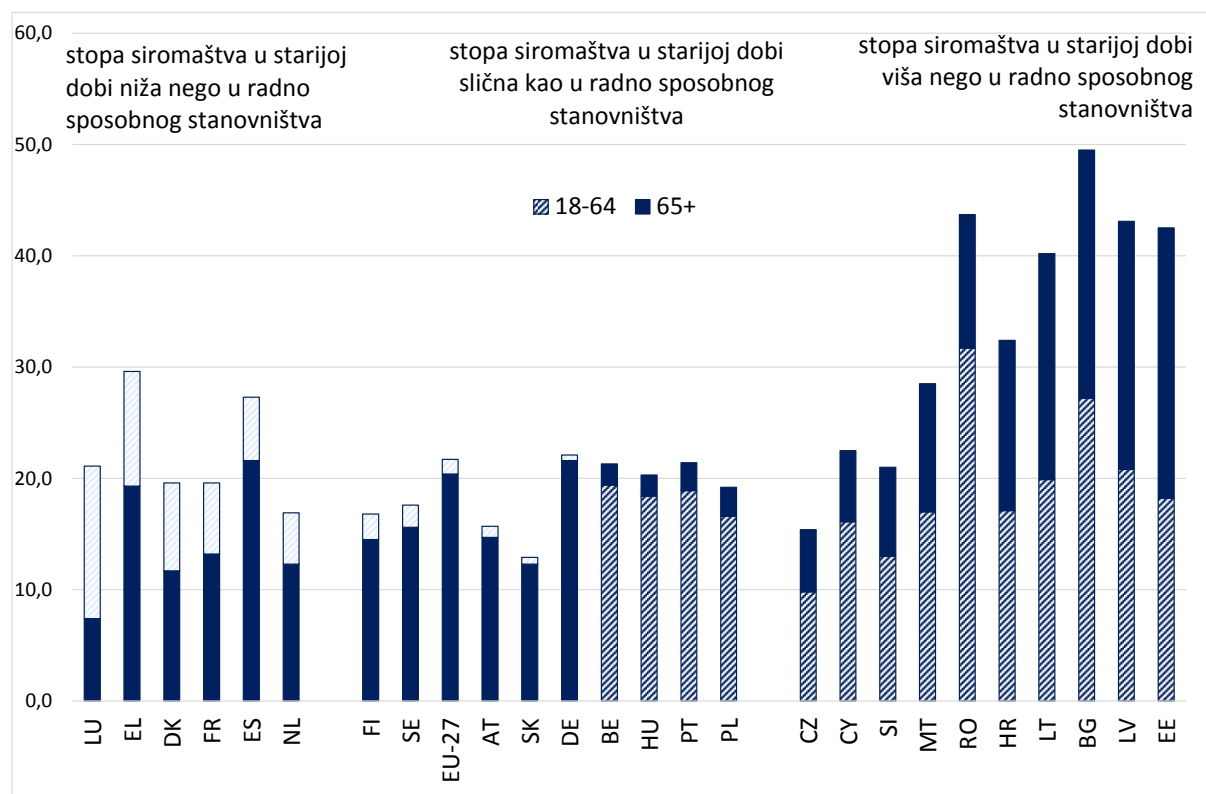
²⁶⁰ Vidjeti [Eurofound \(2021.\)](#), [Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020](#) (Obrazovanje, zdravstvena skrb i stanovanje: kako se 2020. promijenio pristup za djecu i obitelji), serija dokumenata objavljenih za vrijeme pandemije bolesti COVID-19, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

²⁶¹ Vidjeti, na primjer, preliminarnu analizu OECD-a o mogućim učincima pandemije bolesti COVID-19 na buduću cjenovnu pristupačnost stanovanja: [Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable](#) (Stvaranje bolje budućnosti: politike za veću pristupačnost stanovanja), sažeci politike o zapošljavanju, radu i socijalnim pitanjima, OECD, Pariz.

²⁶² To je prva godina u kojoj se može izračunati prema novoj definiciji.

Slika 2.4.10.: Osobe starije od 65 godina obično su zaštićenije od siromaštva od ostatka stanovništva

Stope izloženosti riziku od siromaštva i socijalne isključenosti prema dobnim skupinama (u %, 2020.)

Izvor: Eurostat [[ilc_peps01n](#)]. Podaci nisu dostupni za IE i IT.

Mirovine u prosjeku iznose više od polovice dohotka od rada u kasnijoj dobi. U skupini EU-27 u 2019. prosječna mirovina osoba u dobi od 65 do 74 godine iznosila je 57 % dohotka od rada osoba u dobi od 50 do 59 godina.²⁶³ Taj se omjer povećava od 2010., kad je iznosio 53 %. U nekim zemljama taj „transverzalni omjer zamjene” znatno nadmašuje 70 %, posebice u Luksemburgu, Grčkoj, Italiji, Portugalu i Španjolskoj. One su posljedično među zemljama u kojima je stopa siromaštva u starijoj dobi niža od stope siromaštva radno sposobnog stanovništva²⁶⁴. S druge strane, u 14 zemalja taj je omjer manji od 50 %, a u tri od njih manji od 40 % (Irska, Hrvatska i Bugarska). U većini zemalja taj je omjer niži među ženama, ali 11 država članica bilježi znatno više stope zamjene među ženama, osobito Češka, Estonija, Danska i Slovačka.

Učinak pandemije bolesti COVID-19 preokrenuo je trend povećanja očekivanog životnog vijeka u EU-u. Procjenjuje se da je nakon izbijanja pandemije u velikoj većini država članica EU-a došlo do pada pokazatelja „očekivanog životnog vijeka pri rođenju”, dobrog pokazatelja učinaka na zdravlje (vidjeti sliku 2.4.11.)²⁶⁵. Time je prekinut trend od

²⁶³ Vidjeti [Izvešće o primjerenosti mirovina za 2021.](#), 40. str.

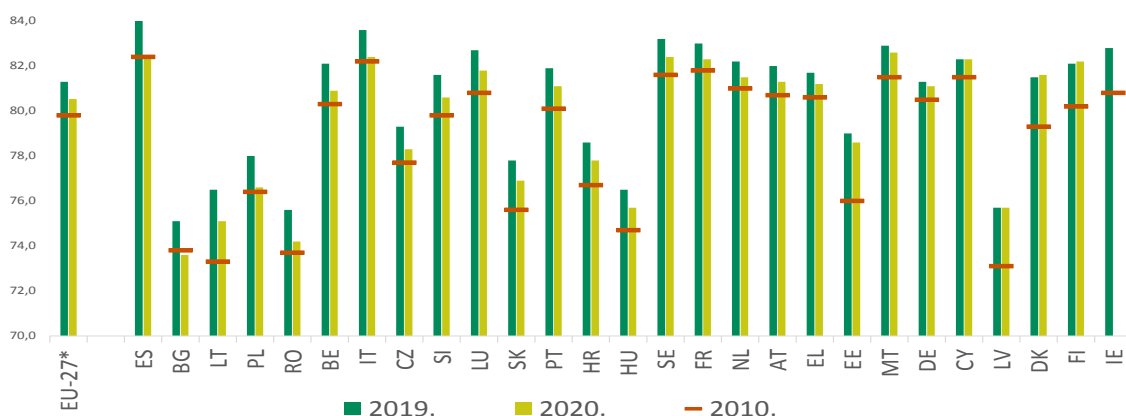
²⁶⁴ Kao što pokazuje Eurostatov pokazatelj [[ilc_pnp3](#)]. Pokazatelj se definira kao omjer medijana individualnih bruto mirovina u dobnoj skupini 65–74 godine u odnosu na medijan individualnih bruto dohodaka u dobnoj skupini 50–59 godina, isključujući druga socijalna davanja.

²⁶⁵ Očekivani životni vijek pokazatelj je smrtnosti u određenom razdoblju, koji odražava prosječni životni vijek stanovništva podložan stopama smrtnosti u odabranom vremenskom razdoblju i koji je osjetljiv i na negativne i

deset godina rasta očekivanog životnog vijeka. Najveći pad od 2019. zabilježen je u Španjolskoj (1,6 godina) i Bugarskoj (1,5), a slijede ih Litva, Poljska i Rumunjska (sve tri oko 1,4). Pad očekivanog životnog vijeka teže je pogodio osobe u nepovoljnom položaju. Primjerice, već i prije krize očekivani životni vijek Roma bio je u prosjeku deset godina kraći u odnosu na opće stanovništvo²⁶⁶.

Slika 2.4.11.: Pandemija bolesti COVID-19 preokrenula je nedavni trend rasta očekivanog životnog vijeka

Očekivani životni vijek pri rođenju (godina), poredak država članica prema smanjenju očekivanog životnog vijeka u odnosu na 2019.

Napomena: podaci za 2020. privremeni su za sve države članice, a za IE nisu dostupni. Prosjek za države EU-27 izračunava se bez podataka za IE.

Izvor: Eurostat, pokazatelj [demo_mlexpec]

Neovisno o pandemiji, razina samoprijavljenih neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi 2020. bila je uglavnom stabilna u većini država članica, iako postoje znatne razlike među njima (vidjeti sliku 2.4.12.²⁶⁷). Poljska, Francuska, Latvija i Finska zabilježile su najveća povećanja (8,5 postotnih bodova, 1,4 postotna boda, 1 postotni bod odnosno 0,7 postotnih bodova), pri čemu je Poljska pokazala prilično visoku stopu neispunjenih potreba od 12,7 %, što je proglašeno „kritičnim stanjem”²⁶⁸. S druge strane, Estonija i Grčka zabilježile su velik pad (2,5 postotnih bodova odnosno 1,7 postotnih bodova), iako su u 2020. i dalje imale prilično visoke razine (13 % odnosno 6,4 %). Unatoč pandemiji, udio osoba koje

pozitivne promjene tijekom godine. Alternativna se procjena može temeljiti na pokazatelju prekomjerne smrtnosti, kao što je navedeno na 4. str. dokumenta *Zapošljavanje i socijalni razvoj u Europi 2021*.

²⁶⁶ Vidjeti Vincze et al. (2019.) *Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(19), str. 3620.

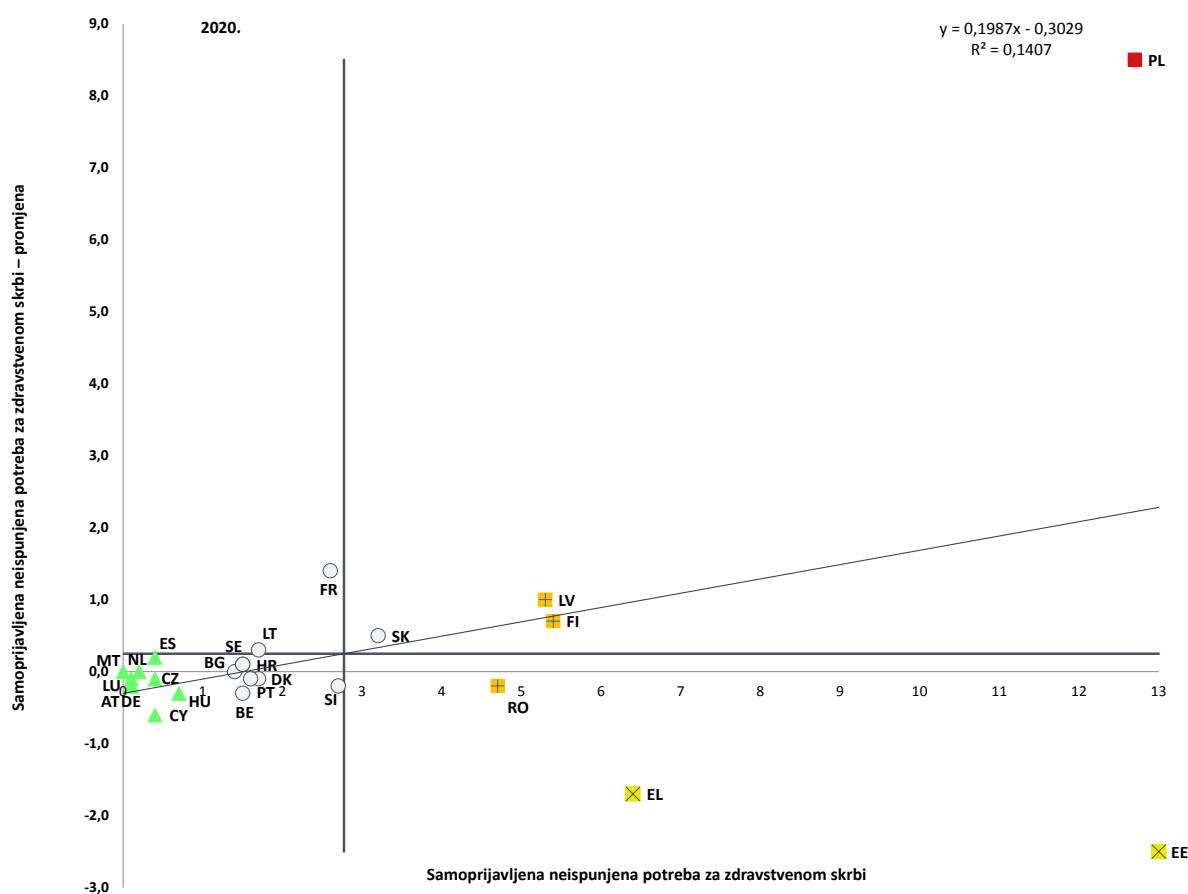
²⁶⁷ Podaci za deset zemalja privremeni su ili nedostaju ili je došlo do prekida u vremenskom nizu. Vidjeti napomenu uz sliku.

²⁶⁸ Eurofoundovo istraživanje *Život, posao i COVID-19* kojim je obuhvaćeno približno isto razdoblje pokazalo je da je 18 % ispitanika u EU-u tijekom pandemije imalo neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi.

su izjavile da imaju neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u više je zemalja (Malta, Austrija, Njemačka, Luksemburg, Nizozemska, Cipar, Španjolska i Mađarska) ostao vrlo nizak (ispod 1 %), a Cipar i Mađarska, koji su se pridružili toj skupini 2020., bilježe znatan pad. Među ostalim²⁶⁹, veća je vjerojatnost da će osobe koje žive u kućanstvima s niskim prihodima biti ranjive zbog neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi, iako se razmjer jaza u odnosu na ukupno stanovništvo razlikuje među državama članicama²⁷⁰. Regionalne razlike u samoprijavljenim neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi pojavljuju se uglavnom među državama članicama, ali značajne varijacije zabilježene su i unutar Grčke, Rumunjske, Švedske i Mađarske (vidjeti sliku 10. u Prilogu 3.).

Slika 2.4.12.: Zabilježene su velike varijacije u samoprijavljenim neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi u državama članicama za vrijeme krize uzrokovane bolešću COVID-19

Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, razine iz 2020. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci nisu dostupni za IE i IT, a za FR, LV, NL, PL i SK dostupni su samo privremeni podaci. Prekid u vremenskom nizu

²⁶⁹ Osobito osobe koje žive u formalnim ustanovama, osobe s invaliditetom, Romi i Putnici, izbjeglice i imigranti ili beskućnici (FRA, [Izvešće o temeljnim pravima za 2021](#)).

²⁷⁰ Vidjeti Eurostatove pokazatelje [\[hlth_silc_29\]](#) i [\[hlth_silc_31\]](#) koji sadržavaju raščlambu samoprijavljenih „neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi”.

za BE, DE i LU. Njemačka od 2020. prenosi EU-SILC-u podatke o pokazatelju iz istraživanja (*Mikrozensus*) koje se razlikuje od prethodnog. Zbog toga podaci za različite godine više nisu usporedivi. Izvor: Eurostat, [[tespm_110](#)].

2.4.2. Odgovor politike

U kontekstu krize uzrokovane bolešću COVID-19 u 2020. i 2021. države članice uvele su niz privremenih i trajnih mjera potpore dohotku. U protekle dvije godine istaknuti su nedostaci sustava socijalne zaštite koji posebno pogađaju osobe u ranjivu položaju (kao što su kućanstva s niskim prihodima bez prihoda od rada ili osobe na nesigurnim radnim mjestima). Vlade su stoga donijele hitne i trajne mjere za uvođenje novih programa ili prilagodbu postojećih te osiguravanje primjerenijih i opsežnijih naknada za sve, uključujući naknade za krajnju nuždu.

Uvedene su ili prilagođene hitne mjere potpore dohotku ovisno o potrebama koje su nastale zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19. Na primjer, **Grčka** je tijekom cijele pandemije za tri mjeseca produljivala pravo na zajamčeni minimalni dohodak i naknade za stanovanje kako bi izbjegla potrebu da se bude fizički prisutan pri podnošenju novih zahtjeva. **Talijanska** je vlada do rujna 2021. obnovila *Reddito di Emergenza*, privremenu mjeru uvedenu u svibnju 2020. za hitne prihode za kućanstva koja nemaju pristup programu minimalnog dohotka. U **Slovačkoj** su osobe koje su zbog pandemije ostale bez prihoda ili doplataka nakon gubitka posla koji su radile prije 12. ožujka 2020. imale pravo na mjesečnu „SOS subvenciju” koja je bila na snazi do 1. srpnja 2021. U **Nizozemskoj** je vlada dodijelila općinama privremena dodatna sredstva za pružanje dodatne socijalne pomoći od siječnja 2021. osobama koje su izgubile prihode zbog krize, kako bi platile troškove stanovanja kao što su najamnina ili hipoteka, naknade za komunalne usluge (električna energija, voda, plin) i općinski porezi (TONK). U **Belgiji** je vlada povećala privremeni minimalni dohodak za 50 EUR mjesečno (do kraja prosinca 2021.).

Osim hitnih mjera, donesene su trajne izmjene postojećih programa radi trajnijeg jačanja socijalne otpornosti, u skladu s 12. načelom (socijalna zaštita) i 14. načelom stupa (minimalni dohodak). U sklopu Mehanizma za oporavak i otpornost u tu su svrhu osigurana znatna dodatna sredstva EU-a. U **Španjolskoj** će se u okviru mehanizma poduprijeti pilot-projekti o djelotvornim načinima integracije korisnika nedavno uvedenog nacionalnog programa minimalnog dohotka. Jedna od etapa **latvijskog** plana za oporavak i otpornost jest ažuriranje reforme minimalnog dohotka za razdoblje 2022.–2024., koje obuhvaća ujednačenu dokazanu metodologiju za izračun općeg minimalnog dohotka (GMI) i godišnju indeksaciju usklađenu s općim kretanjima dohotka. Do kraja 2022. **Rumunjska** planira dovršiti reformu minimalnog dohotka za uključivanje, uključujući povećanjem primjerenosti, specifičnosti i obuhvaćenosti naknadama i poticajima za zapošljavanje. Nekoliko država članica ažuriralo je svoje sustave minimalnog dohotka povećanjem razine naknada, posebno za one u najranjivijem položaju. **Litva** od srpnja 2021. osigurava dodatnu naknadu samcima starijima od 65 godina i osobama s invaliditetom, koji inače nemaju pravo na obiteljske mirovine. **Malta** je povećala maksimalne stope dodatne pomoći za parove s niskim prihodima i samce. Dodatak toj pomoći, koji je već uveden 2020. za osobe starije od 65 godina koje su izložene riziku od siromaštva, proširen je 2021. na sve osobe u toj dobnoj skupini, bez obzira na to jesu li izložene riziku od siromaštva.

Države članice uvele su privremene mjere za potporu obiteljima u izvanrednoj situaciji uzrokovanoj bolešću COVID-19. A fund of EUR 500 million was established in **Italy** to finance food solidarity interventions and support vulnerable families in their payments of rent and utility bills. U **Češkoj** su roditelji djece koja su zbog pandemije nastavu morala pohađati od kuće mogli zatražiti plaćeni dopust za odgoj u razdoblju od listopada 2020. do lipnja 2021. U **Latviji** je svakom djetetu isplaćen jednokratni doplatak u iznosu od 500 EUR. U **belgijskoj** regiji Bruxelles ranjiva kućanstva primila su jednokratnu naknadu u iznosu od 100 EUR po djetetu za školsku godinu 2020./21., dok je u Flandriji došlo do privremenog povećanja iznosa dječjih doplataka za ranjiva kućanstva. **Bugarska** je osigurala poseban mjesečni doplatak za roditelje s niskim prihodima koji imaju djecu starosti do 14 godina i koji su zbog zatvaranja obrazovnih ustanova morali ostati kod kuće kako bi brinuli o djeci, a nisu mogli raditi na daljinu ni uzeti plaćeni dopust. Doplatak je iznosio 100–150 % minimalne plaće (u slučaju jednog djeteta i dvoje djece odnosno više njih, više od deset dana od zatvaranja).

Iznosi, metode izračuna i razdoblja ispunjavanja uvjeta za roditeljske, dječje i obiteljske naknade prošireni su u nekoliko država članica. U **Estoniji** i **Litvi** revidirane su osnove za izračun obiteljskih, roditeljskih, očinskih i roditeljskih naknada kako bi roditelji mogli primati iznose koji su u skladu s njihovim (općenito većim) prihodima prije pandemije. U **Latviji** su osobe kojima je u izvanrednoj situaciji uzrokovanoj bolešću COVID-19 istekao roditeljski dopust, a nisu se mogle vratiti na posao, primale mjesečnu naknadu u iznosu do 700 EUR do lipnja 2021. U **regiji Bruxelles (Belgija)**, mladi do 21 godine u „razdoblju uključivanja na tržište rada” stekli su pravo na dječji doplatak, čak i ako nisu završili srednjoškolsko obrazovanje. U **Latviji** je za 2022. planirano znatno i trajno povećanje obiteljskih naknada, koje će uglavnom koristiti velikim obiteljima. U **Litvi** je iznos univerzalnog dječjeg doplatka povećan na 70 EUR mjesečno, a dodatan doplatak (za djecu s teškoćama u razvoju ili u nepovoljnom položaju ili velikim obiteljima) na 111,20 EUR. U **Mađarskoj** je naknada za skrb za dojenče u srpnju 2021. povećana sa 70 % na 100 % prethodnih bruto prihoda bez gornje granice. Budući da naknada ne podliježe odbitku doprinosa za socijalno i mirovinsko osiguranje, veća je od prijašnjih neto prihoda, a s obzirom na to da nema gornju granicu, najviše koristi dobrostojećim kućanstvima. U **Rumunjskoj** se 1. siječnja 2022. dječji doplatci planiraju povećati za 20 %.

Poduzete su i posebne mjere politike za rješavanje problema dječjeg siromaštva i podupiranje socijalnog uključivanja ranjive djece u skladu s 11. načelom (skrb o djeci i potpora djeci). U **Češkoj** od srpnja 2021. roditelji djece za koje drugi roditelj ne plaća alimentaciju mogu podnijeti zahtjev za zamjensku alimentaciju koju isplaćuje javna služba za zapošljavanje, u iznosu koji odredi sud (najviše 3 000 CZK, tj. oko 118 EUR mjesečno). U **Litvi** su i učenici drugih razreda od rujna 2021. obuhvaćeni univerzalnim besplatnim školskim obrokom. U **Francuskoj** se nacrtom zakona o zaštiti dobrobiti djece pod zaštitom države moderniziraju okvir za udomiteljske obitelji i državna uprava za zaštitu djece.

U razdoblju od 2020. do 2021. države članice nastavile su poduzimati mjere za potporu osobama koje su pogođene krizom i koje nisu primjereno obuhvaćene socijalnom zaštitom, kao što su nestandardni radnici i samozaposlene osobe, u skladu s 12. načelom (socijalna zaštita) i 13. načelom stupa (naknade za nezaposlene). Većina tih mjera bile su privremene²⁷¹, no neke su zemlje poduzele i strukturne reforme kako bi proširile pokrivenost

²⁷¹ Vidjeti [ESPN \(2021., u pripremi\)](#), *Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries* (Odgovori politike socijalne zaštite i uključenosti na krizu uzrokovanu bolešću COVID-19. Analiza politika 35 zemalja.).

ili primjerenost svojih sustava socijalne zaštite. Na primjer, **Finska** je odobrila privremeni pristup naknadama za nezaposlene samozaposlenim poduzetnicima i samostalnim djelatnicima, dok su **Njemačka**, **Austrija** i **Španjolska** umjetnicima olakšale pristup naknadama za nezaposlene. **Nizozemska** je donijela nekoliko paketa privremene potpore dohotku (TOZO), uglavnom za samostalne samozaposlene osobe. **Belgija** je proširila „prava na privremenu pomoć za premošćivanje” (doplatak u slučaju bankrota) na samozaposlene osobe koje su se suočile sa znatnim padom prometa ili su bile prisiljene obustaviti djelatnost. **Španjolska** je poduprla samozaposlene osobe pogođene krizom izvanrednim naknadama i oslobađanjem od plaćanja doprinosa. **Litva** je osigurala potporu dohotku samozaposlenim osobama na čije je djelatnosti utjecala karantena i čiji su prihodi smanjeni za najmanje 30 %, dok je **Grčka** osigurala posebnu potporu dohotku samozaposlenim osobama u sektoru poljoprivrede, turizma i obalnog ribarstva.

Države članice olakšale su pristup naknadama za bolovanje, a poduzele su i neke mjere za poboljšanje pristupa zdravstvenoj skrbi, posebice u vezi s pandemijom bolesti COVID-19. **Litva** je proširila popis osoba koje ostvaruju pravo na primanje naknada za bolovanje u vezi s pandemijom bolesti COVID-19. **Rumunjska** je uvela novu kategoriju dopusta kako bi onima kojima je određena karantena omogućila puno bolovanje, a **Slovačka** je uvela naknadu za nesreće za zaposlenike koji su proglašeni privremeno nesposobnima za rad. **Estonija** je privremeno financirala isplatu naknada od drugog dana bolovanja, a **Belgija** je privremeno povećala razinu naknada i za zaposlene i za samozaposlene osobe. **Estonija** je poduzela mjere za olakšavanje pristupa neosiguranih osoba zdravstvenoj skrbi u vezi s bolešću COVID-19. S druge strane, **Mađarska** je ukinula pravo na besplatnu zdravstvenu skrb za neosigurane osobe, prvenstveno radi smanjenja neprijavljenog rada. U **Francuskoj** će poslodavci u javnom sektoru financirati 50 % dopunskog zdravstvenog osiguranja za javne službenike.

Države članice poduzele su i privremene i trajne mjere kako bi poboljšale prihvatljivost i primjerenost naknada i usluga povezanih s invaliditetom u skladu sa 17. načelom stupa (uključenost osoba s invaliditetom). U **Italiji** nezaposlene ili samohrane majke s uzdržavanom djecom s priznatom teškoćom u razvoju primat će mjesečni doprinos u iznosu do 500 EUR neto za 2021., 2022. i 2023. **Latvija** je dodijelila jednokratnu naknadu od 200 EUR primateljima doplatka za invalidnost ili doplatka za osobe s invaliditetom kojima je potrebna njega (osim onih koji primaju starosnu, invalidsku ili obiteljsku mirovinu). **Malta** je uvela trajnu naknadu od 300 EUR godišnje za roditelje koji moraju napustiti zaposlenje kako bi brinuli o djetetu starijem od 16 godina koje ima pravo na povećanu pomoć za težak invaliditet. **Malta** je usto proširila skupinu osoba koje ostvaruju pravo na doplatak za težak invaliditet za stanja intelektualnih teškoća. Od srpnja 2021. **Litva** svim osobama s invaliditetom daje pravo na pomoć osobnog asistenta. Ako je dohodak osobe s invaliditetom niži od 256 EUR, potpora je besplatna, a ako je veći, iznos koji se plaća za osobnog asistenta ne smije prelaziti 20 % dohotka osobe s invaliditetom. **Portugal** je proširio socijalne naknade na osobe čiji je invaliditet nastao zbog određenih nesreća i omogućio je njihovu akumulaciju uz doplatak za neformalnog njegovatelja ili plaćanje ustanovi u kojoj se pruža skrb. **Luksemburg** je od 1. siječnja 2021. povećao za 2,8 % dohodak *revenu d'inclusion sociale* (REVIS) i naknadu za osobe s teškim invaliditetom (RPGH). **Rumunjska** u svojem planu za oporavak i otpornost predviđa da će najmanje 8 455 osoba s invaliditetom smještenih u institucije primiti potporu u svrhu deinstitucionalizacije i njihova usmjeravanja na „put k samostalnom životu”.

Pristup socijalnim uslugama, osobito na daljinu, poboljšao se u nekim državama članicama kao odgovor na ograničene osobne kontakte u pandemiji u skladu s

20. načelom stupa (dostupnost osnovnih usluga). Mnoge usluge ili specifične funkcije koje zahtijevaju osobne kontakte, primjerice savjetovanje ili kućni posjeti, obustavljene su nakon početka pandemije. Ta promjena dovela je do izražaja potrebu za modernizacijom socijalnih usluga, među ostalim širom primjenom digitalnih tehnologija. U okviru reforme koja je u tijeku u **Bugarskoj** predviđa se izrada nacionalnog plana socijalnih usluga u suradnji s općinama. Namjenski projekt ESF-a poduprijet će uspostavljanje metodološkog okvira, ažuriranje standarda kvalitete i kvalificiranje osoblja nove agencije s nadzornom funkcijom. Cilj reforme koju **Španjolska** planira u kontekstu plana za oporavak i otpornost jest definiranje minimalnog zajedničkog portfelja socijalnih usluga i povezanih standarda u cijeloj zemlji. Neke države članice usredotočile su se na poboljšanje dostupnosti socijalnih usluga. **Litva** je omogućila elektroničko podnošenje zahtjeva za socijalne usluge. Kako bi osigurao kontinuitet usluga, **Portugal** je uveo privremeni zajamčeni financijski doprinos sektoru socijalnih i solidarnih usluga.

Mnoge su države članice nastavile poduzimati mjere 2021. kako bi promicale posjedovanje nekretnina kućanstava, posebice među ranjivim skupinama, a neke su donijele trajnije mjere za dugoročno poboljšanje cjenovne pristupačnosti stanovanja, u skladu s 19. načelom stupa (stanovanje i pomoć beskućnicima). Najraširenije privremene mjere koje su poduzele vlade u EU-u bile su oslobođenje od plaćanja hipoteke ili najamnine (**Austrija, Belgija, Češka, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Litva, Slovačka, Portugal i Španjolska**) i moratorij na deložacije (**Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Irska, Luksemburg, Nizozemska, Portugal i Španjolska**)²⁷². Osim toga, **Irska** je donijela Zakon o cjenovno pristupačnom stanovanju čiji je prioritet povećanje ponude cjenovno pristupačnih nekretnina. **Litva** je uvela program primjerenosti naknade za najamninu stambenih prostora kako bi kontrolirala povećanje razina najamnine. **Malta** adopted measures to support first-time buyers and reduce the tax payable on property granted by donation by parents to their children, where the property is to be used as their residence. **Španjolska** u svojem planu za oporavak i otpornost predviđa donošenje kraljevske uredbe kojom se definira regulatorni okvir za provedbu Programa energetske učinkovitih socijalnih stanova za najam u skladu s kriterijima energetske učinkovitosti. **Luxembourg** amended the existing Housing Pact to strengthen the public sector's capacity to increase the stock of public affordable and sustainable housing, especially for rental. Reformom o kojoj se trenutno raspravlja općinama bi se osigurali potpora i poticaji za izradu planova upotrebe zemljišta u koordinaciji sa središnjom vladom. **Slovenija** je uvela izmjene i dopune nacionalnog Zakona o stanovanju kako bi promicala djelotvoran i uravnotežen pristup stambenom zbrinjavanju, uključujući mogućnost aktiviranja postojećeg, nenaseljenog stambenog fonda za potrebe najma javnih stanova. Akcijskim planom za europski stup socijalnih prava najavljeno je pokretanje inicijative za cjenovno pristupačno stanovanje. Time će se uvesti pilot-projekt obnove stotinu četvrti i uspostave europske platforme za pojačanu suradnju u borbi protiv beskućništva.

Neke su države članice nedavno uvele ili proširile ciljane mjere za potporu pristupu energiji kao osnovnoj usluzi za najranjivije skupine u skladu s 20. načelom stupa (dostupnost osnovnih usluga). **Španjolska** je, primjerice, donijela mjere za potporu pristupu energiji za osobe s niskim prihodima, u skladu sa svojom Strategijom suzbijanja energetske siromaštva za razdoblje 2019.–2024. **Cipar** će, kao i neke druge zemlje, provoditi mjere energetske učinkovitosti u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost radi izričitog

²⁷² Vidjeti [OECD \(2020.\), Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges](#) (Stanovanje u vrijeme pandemije bolesti COVID-19: odgovori i izazovi politike).

smanjenja energetske siromaštva. Komisija je kao dio zelenog plana predložila sveobuhvatan paket mjera koje će pridonijeti smanjenju energetske siromaštva i povećanju kvalitete stanovanja, posebno za kućanstva sa srednjim i niskim prihodima²⁷³. Nedavne inicijative, kao što je paket za ostvarivanje cilja od 55 % ili Preporuka o energetske siromaštva²⁷⁴, stavljaju naglasak na potrebu za takvom strukturnom prilagodbom.

Mnoge su države članice poduzele reforme kako bi poboljšale otpornost i pristupačnost zdravstvenih sustava u skladu sa 16. načelom stupa (pristup zdravstvenoj skrbi). Niz mjera iz tog područja uvršten je u već odobrene planove za oporavak i otpornost. Rješavanje problema s nedostatkom zdravstvenih djelatnika postalo je ključno pitanje zbog pandemije bolesti COVID-19 i države članice pokrenule su sveobuhvatne reforme kako bi se uhvatile u koštac s time u svojim planovima za oporavak i otpornost. Primjerice, **Španjolska, Irska, Litva, Malta i Luksemburg** predložili su sveobuhvatne mjere za rješavanje problema nedostatka medicinskih stručnjaka, povećanje privlačnosti medicinskih zanimanja i poboljšanje radnih uvjeta. **Portugal** radi na poboljšanju vještina zdravstvenih djelatnika, jačanju multidisciplinarnog timskog rada i povećanju broja stručnjaka u sektoru primarne zdravstvene zaštite. **Talijanski** plan za oporavak i otpornost obuhvaća osposobljavanje zaposlenika nacionalne zdravstvene službe. Zbog krize se počeo ulagati trud u preispitivanje načina financiranja zdravstvene skrbi kako bi se riješio strukturni problem nedovoljnog financiranja i osigurala dugoročna održivost osnove prihoda. **Luksemburg i Litva** najavili su reforme za rješavanje tog problema.

Države članice nastavile su ulagati napore u razvoj otpornijih zdravstvenih sustava, u kojima je pružanje usluga prilagođeno potrebama stanovništva u skladu sa 16. načelom stupa (pristup zdravstvenoj skrbi). Jedno od prioriteta područja bilo je povećanje uloge primarne zdravstvene zaštite kao prve kontaktne točke za pacijente, čime bi se potencijalno ublažilo opterećenje bolnica uslijed šokova kao što je pandemija bolesti COVID-19 ili dugoročnih pritisaka povezanih sa starenjem stanovništva. U tom smislu **Litva** je predložila razvijanje obiteljske medicine, a **Luksemburg** je predložio poboljšanje integracije primarne zdravstvene zaštite s bolnicama. **Portugal** je predložio sveobuhvatnu reformu radi transformacije centara primarne zdravstvene zaštite u proaktivnije dionike s proširenim portfeljem usluga u zajednici, a povezane je reforme uvrstio u plan za oporavak i otpornost. Obuhvaćena su i uska grla u pristupu bolničkoj skrbi, a reforme su se uglavnom usredotočile na transformacije bolničkog sektora koje su bile potrebne za odgovor na šok. **Litva** je predložila reformu kojom bi se uspostavila skupina bolnica za zarazne bolesti i glavnih centara hitne pomoći. Neke države članice uvele su mjere za poboljšanje pokrivenosti zdravstvenom skrbi i tako unaprijedile pristup određenim uslugama. **Španjolska** se, na primjer, usredotočila na stomatološke usluge, predškolsku skrb i genomske medicinu, a **Portugal** na skrb o mentalnom zdravlju. U **Portugalu** će trud uložen u povećanje dostupnosti usluga skrbi o mentalnom zdravlju u zajednici biti popraćen sveobuhvatnim paketom reformi. COVID-19 ubrzao je i digitalnu transformaciju zdravstvenih sustava. **Luksemburg** u okviru plana za oporavak i otpornost radi na proširenju telemedicinskog rješenja za pacijente s kroničnim bolestima u 2022. **Španjolska** je predložila novi okvir za e-zdravstvo, uključujući bolju povezanost i uspostavu zdravstvenog „jezera podataka”, u kojemu se prikupljaju podaci iz svih regija i različitih informacijskih sustava. **Litva** je predložila znatno proširenje

²⁷³ To su: inicijativa „Val obnove” ([COM\(2020\) 662 final od 17. rujna 2020.](#)), Preporuka Komisije o energetske siromaštva ([Preporuka Komisije \(EU\) 2020/1563 od 14. listopada 2020.](#)), buduća revizija Direktive o energetske učinkovitosti ([Direktiva 2012/27/EU od 25. listopada 2012.](#)) te smjernice i upute [Opservatorija EU-a za energetske siromaštva](#) za lokalno djelovanje.

²⁷⁴ [Preporuka](#) i [informacije o kontekstu politike](#) dostupni su putem interneta.

infrastrukture za e-zdravstvo i njegovo uvođenje. Da bi ublažila pritisak na ordinacije opće prakse i na odjele hitne medicinske pomoći, **Italija** je uvela nove posebne jedinice za kontinuitet skrbi i uvela profil „obiteljske i patronažne medicinske sestre”, novu vrstu medicinske sestre za naprednu skrb koja bi trebala unaprijediti skrb kod kuće. **Italija** će ujedno obnoviti bolnice.

Nekoliko država članica nastavilo je provoditi reformu mirovinskih sustava kako bi poboljšale njihovu primjerenost i fiskalnu održivost, posebice intervencijom u trajanje radnog vijeka i dob za umirovljenje u skladu s 15. načelom stupa (dohodak u starosti i mirovine). **Belgija** planira iskoristiti sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost za daljnje mirovinske reforme usmjerene na produljenje radnog vijeka i povećanje održivosti. **Španjolska** vlada uvela je program reformi radi vraćanja indeksacije mirovina i šireg prihvaćanja dodatnih mirovina te je predvidjela mjere za očuvanje fiskalne održivosti, uključujući uvođenje poticaja za smanjenje stope prijevremenog umirovljenja. U **Rumunjskoj** se nastavlja rasprava o neisplaćenim posebnim mirovinama (nakon što su mnoge uklopljene u opći plan u prošlom desetljeću), koje se uglavnom odnose na vojsku i policiju, zbog njihova prevelikog troška²⁷⁵. **Rumunjski** plan za oporavak i otpornost uključuje reformu javnog mirovinskog sustava s pomoću novog zakonodavnog okvira kojemu je cilj osigurati fiskalnu održivost u kontekstu starenja stanovništva i otkloniti nejednakosti²⁷⁶. U **Danskoj** se novom odredbom od kolovoza 2020. dozvoljava prijevremeno umirovljenje (od jedne do tri godine prije zakonske dobne granice koja trenutačno iznosi 66,5 godina) za osobe koje ostvare dug radni staž (41–43 godine) do 61. godine života²⁷⁷. U **Njemačkoj** je „povjerenstvo za mirovine”²⁷⁸ u ožujku 2020. objavilo izvješće u kojem daje preporuke za prilagodbu postojećeg sustava kako bi se riješili problemi primjerenosti i fiskalne održivosti. **Bugarska** je poduzela korake za povećanje mirovina uvođenjem novih metoda izračuna kako nijedan umirovljenik ne bi živio ispod granice siromaštva.

Neke su zemlje poduzele daljnje korake za reformu financiranih stupova svojih mirovinskih sustava. Reforma uvedena u **Estoniji** u listopadu 2020. omogućuje članovima zakonski financiranog mirovinskog sustava da povuku uštedeni novac iz sustava, što bi moglo negativno utjecati na primjerenost u budućnosti. U **Poljskoj** je sredinom 2021. vlada predložila likvidaciju „obveznih otvorenih mirovinskih fondova”, a članovi će morati birati između prijenosa na privatne račune ili zamišljenog državnog mirovinskog računa, što bi zahvatilo više od 15 milijuna ljudi. **Poljska** je uvela i strukovne planove kapitala zaposlenika (ožujak 2021.) kojima je obuhvaćeno oko tri milijuna radnika²⁷⁹. U **Nizozemskoj** je sredinom 2020. godine strukovni mirovinski sustav dodatno reformiran zamjenom pojma „mirovinska prava” s „predviđanjem mirovine”, čime se dodatno odstupa od načela definiranih naknada²⁸⁰.

²⁷⁵ Kratko izvješće ESPN-a o Rumunjskoj, ožujak 2020.

²⁷⁶ Kratko izvješće ESPN-a o Rumunjskoj, srpanj 2020.

²⁷⁷ Kratko izvješće ESPN-a o Danskoj, siječanj 2021.

²⁷⁸ Rentenkommission, *Verlässlicher Generationenvertrag*.

²⁷⁹ Kratko izvješće ESPN-a o Poljskoj, srpanj 2021.

²⁸⁰ Vidjeti Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021.), [Completing Dutch pension reform](#), popratni dokument CPB-a.

Okvir 6. o europskom stupu socijalnih prava: **Dugotrajna skrb u državama članicama EU-a**

Očekuje se da će starenje stanovništva dovesti do znatnog povećanja potražnje za dugotrajnom skrbi jer se slabost i potreba za dugotrajnom skrbi povećavaju u starijoj dobi. Osiguravanje dostupnosti i pristupačnosti usluga dugotrajne skrbi ključno je u skladu s 18. načelom (dugotrajna skrb) europskog stupa socijalnih prava. Predviđa se da će broj osoba kojima će potencijalno trebati dugotrajna skrb u zemljama EU-27 porasti s 30,8 milijuna u 2019. na 33,7 milijuna u 2030. te na 38,1 milijun u 2050. Važno je jačanje pristupa formalnoj dugotrajnoj skrbi, među ostalim kako bi se osigurala socijalna pravednost i rodna ravnopravnost²⁸¹, ali i pružila prilika za otvaranje radnih mjesta. Ulaganje u kvalitetnu kućnu njegu i usluge dugotrajne skrbi u zajednici važno je za osiguravanje pristupačne alternative skrbi u domovima za starije i nemoćne.

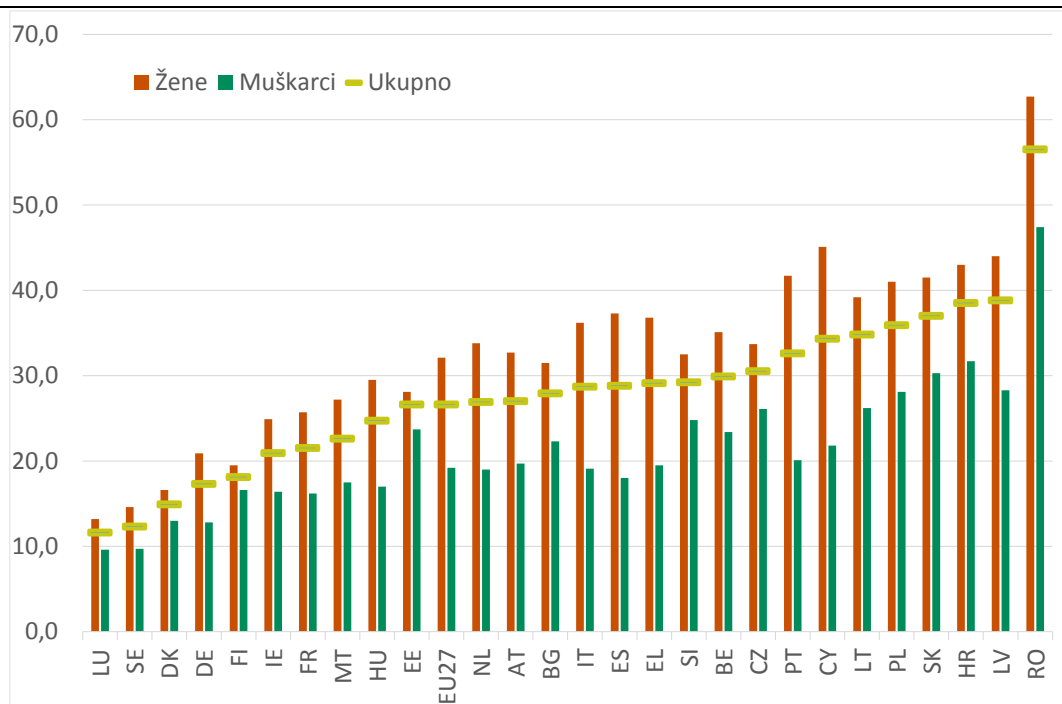
Udio starijih osoba kojima je potrebna skrb uvelike se razlikuje među državama članicama i ima snažnu rodnu dimenziju. U zemljama EU-27 u prosjeku 26,6 % osoba u dobi od 65 ili više godina koje žive u privatnim kućanstvima trebalo je dugotrajnu skrb 2019. Potrebe za dugotrajnom skrbi koje su prijavile starije osobe²⁸² koje žive u privatnim kućanstvima kretale su se od 11,6 % u Luksemburgu do 56,5 % u Rumunjskoj (vidjeti sliku 1.). Među starijima od 65 godina, žene češće trebaju dugotrajnu skrb: njih 32,1 % u usporedbi s 19,2 % muškaraca u istoj dobnoj skupini u zemljama EU-27 u 2019. To je zato što je prosječna dob žena veća unutar iste dobne skupine, ali i zato što starije žene manje godina budu dobrog zdravlja²⁸³. Udio osoba kojima je potrebna skrb kretao se od 62,7 % u starijih žena i 47,4 % u starijih muškaraca u Rumunjskoj, do 13,2 % u starijih žena i 9,6 % u starijih muškaraca u Luksemburgu.

Udio osoba u dobi od 65 i više godina koje žive u privatnim kućanstvima s visokom razinom poteškoća s osobnom njegom ili kućanskim aktivnostima ili oboje 2019.

²⁸¹ Obveze skrbi imaju snažan negativan utjecaj na tržište rada za žene, što se dodatno analizira u odjeljku 2.2.1.

²⁸² Uzimajući prisutnost samoprijavljenih većih poteškoća s aktivnostima svakodnevnog života i/ili instrumentalnim aktivnostima svakodnevnog života kao aproksimaciju (približna vrijednost) potrebe za dugotrajnom skrbi, u skladu s definicijom koju primjenjuje Odbor za socijalnu zaštitu.

²⁸³ U 2019. očekivani životni vijek pri rođenju u skupini EU-27 u prosjeku je iznosio 84 godine za žene, što je preko pet godina više nego za muškarce (vidjeti Eurostatov pokazatelj [demo_mlexpec]), dok je broj godina zdravog života bio 65,1 za žene i 64,2 za muškarce, što je mnogo manja razlika (vidjeti Eurostatov pokazatelj [hlth_hlye]).

Napomena: izračunato kao 100 % umanjeno za udio onih bez većih poteškoća.

Izvor: [Europska zdravstvena anketa](#), treći val, 2019., Eurostatov pokazatelj [\[hlth_ehis_tadl\]](#).

Kućanstva kojima je potrebna dugotrajna skrb često imaju ograničen pristup formalnim uslugama kućne njege jer nisu cjenovno pristupačne ili uopće nisu dostupne. Ukupno 46,5 % osoba u dobi od 65 ili više godina s teškim poteškoćama u osobnoj njezi ili kućanskim aktivnostima u EU-u izjavilo je 2019. da ima neispunjenu potrebu da im se pomogne pri takvim aktivnostima. Nedostatak pomoći bio je znatno izraženiji u onih u najnižem kvintilu dohotka (51,2 %) u odnosu na one u najvišem (39,9 %). Nedostatak pristupa formalnoj skrbi može se pretvoriti u neispunjene potrebe za skrbi ili opterećenje za neformalne njegovatelje, koji pružaju najveći dio skrbi. Većina dugotrajnih njegovatelja u EU-u su žene, točnije njih 59 %²⁸⁴.

Pokrivenost socijalnom zaštitom za dugotrajnu skrb ograničena je i temelji se na kombinaciji davanja u naravi i novčanih davanja koja se razlikuju među državama članicama. U 17 zemalja javna potpora u naravi za dugotrajnu skrb dostupna je za najviše 11 % osoba u dobi od 65 ili više godina. Pokrivenost novčanim davanjima varira od 0 do 37,2 % i ona zamjenjuju ili često nadopunjuju davanja u naravi²⁸⁵. U prosjeku je 26,6 % stanovništva EU-a starijeg od 65 godina trebalo skrb, 9,4 % ih je primalo kućnu ili institucionalnu skrb, a 8,8 % je primalo novčane naknade 2019. Primjerenost socijalne zaštite u odnosu na potrebe za dugotrajnom skrbi općenito se znatno razlikuje među

²⁸⁴ Na temelju kombiniranih dokaza iz Europskog istraživanja o kvaliteti života (2016.) i Europske zdravstvene ankete (2013.–2015.). Vidjeti Eurostatove pokazatelje [\[hlth_ehis_tadlh\]](#), [\[hlth_ehis_tadlhi\]](#) i Ecorys (2021.) *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU* (Istraživanje učestalosti i troškova neformalne dugotrajne skrbi u EU-u), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

²⁸⁵ Udio osoba starijih od 65 godina koje su primale davanja za dugotrajnu skrb u naravi i novcu 2019. (u %). Izračuni GU-a ECFIN na temelju podataka iskorištenih za izvješće Europske komisije i EPC-a (2021.), *Ageing Report* (Izvješće o starenju stanovništva), Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg.

državama članicama, a osobe kojima je skrb potrebna suočavaju se s vrlo visokim izravnim plaćanjima za formalnu dugotrajnu skrb, čak i nakon što prime socijalne naknade²⁸⁶.

Neke države članice provode opsežne reforme u području dugotrajne skrbi, a druge su se usredotočile na poboljšanje uvjeta neformalnih negovatelja. Francuska i Slovenija uspostavljaju dugotrajnu skrb kao novu granu socijalne zaštite. **Slovenija** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost planira donijeti Zakon o dugotrajnoj skrbi i nacionalni model praćenja pokazatelja kvalitete za pružatelje dugotrajne skrbi u formalnim ustanovama. Kao dio plana za oporavak i otpornost **Češka** predviđa stupanje na snagu zakona o dugotrajnoj skrbi. U planu za oporavak i otpornost **Latvije** predviđa se stvaranje novih mjesta za pružanje usluga dugotrajne skrbi sličnih obiteljskom okruženju za 852 osobe u dobi za umirovljenje. **Španjolska** je donijela sveobuhvatan plan za dugotrajnu skrb s dodatnim financijskim sredstvima za skraćivanje lista čekanja, poboljšanje radnih uvjeta i uvođenje poboljšanja usluga i naknada kako bi se zajamčila odgovarajuća skrb. Kako bi ponovno uspostavio funkcioniranje socijalnih usluga dugotrajne skrbi, **Portugal** je donio program sa sustavom poticaja usmjeren na smanjenje dodatnih troškova uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19. Programom se podmiruju troškovi nabave osobne zaštitne opreme za radnike i korisnike, sanitarne opreme, ugovora za dezinficiranje, osposobljavanja radnika i reorganizacije radnih mjesta. Nekoliko država članica, primjerice **Španjolska** i **Slovačka**, povećalo je naknadu za skrb kao potporu neformalnim negovateljima, dok je **Malta** proširila kriterije prihvatljivosti na umirovljenike, pod uvjetom da osoba o kojoj se skrbi nije supružnik.

²⁸⁶ Na temelju analize 19 područja koju je proveo OECD, kao i niske, umjerene i visoke razine potreba. Vidjeti odjeljak 2.3.2. i 2. informativni okvir izvješća [2021 Long-term care report](#) (Izvješće o dugotrajnoj skrbi za 2021.).